

De iusticia et iure obtentionis
retentionis regni Nauarre Lib. 1.
editus per egregium. meritoque cole-
dus virum Jo. lup. de palacios ru-
sios doctores eximium Regum le-
natus. P. scriptum. Cum privilegio

Prologus.

Ad clementissimum inuictissimum et semper augustum Ferdinandum
quintum hispaniarum. vtriusque sicilie. hierusalem. insularum nuper
in oceano repertarum similiter et continentis Regem catholicum glo
riosum ac felicissimum assiduum acerrimumque ecclesie defensorum Bar
bararumque gentium domitorem/ Johannis lupi de palacios Ru
uios decretorum doctoris/ Regii consilarii in opusculum de obtentio
nis retentionisque Regni Nauarre iusticia: necnon et de ipsius terre
situ et antiquitate Prologus incipit.

Inter reges et tyrannos potentissime ac inuictissime princeps/
cum in alijs multis discrimen sit non paruum: In hac re summo
pere inter se distat/ quod reges ea possident tantum eaque cose
qui istos potiri nituntur: que iure optimo ad se pertinere arbitrantur/ ty
ranni vero non iusticie sed potentie durat rationem habentes/ que
cumque sibi acquirere possunt: vel posse sibi persuadent: usurpant/ atque
oblata occasione sine aliqua hesitatione inuadunt/ inuasam si forte asse
quantur: omni conscientie remorsu omnique timore dei posthabito re
tinent/ totisque viribus detinere conantur. Contra quos diuus Augu
stinus in suo locupletissimo opere de ciuitate dei sic ait. Remota iu
sticia quid sunt regna nisi magna latrocinia: quia et latrocinia quid
sunt nisi parua regna? iuxta id quod quidam pirata in suis facinoribus
comprehensus Alexandro illi magno/ cum totum orbem absque aliqua
cupiditatis mensura occuparet/ respondisse traditur. Cum enim alexan
der penas de homine illo sumpturus/ eundem interrogasset: quid ei
videretur/ quod haberet mare infestum: ille grandi cum audacia loque
disque libertate / quid tibi (inquit) ut orbem terrarum? Sed quia ego
exiguo nauigio facio: latro vocor/ quia tu magna classe/ imperator.
Nam quemadmodum prelati ecclesiastici digni reprehensione et vinipe
rio et apud deum et apud homines existunt: qui ambitione et potentia
potius quam iure honores et prefecturas ecclesiasticas sibi assumunt: iuxta
id quod ad hebreos ait apostolus. Nec quisque sumit sibi honorem. sed
qui vocatur a deo tanquam aaron/ atque illiusmodi homines latrocinij in
famia a saluatore ipso notantur apud iohannem dicente: Qui non in
trat per ostium in ouile omnium/ sed ascendit aliunde: ille fur est et la
tro: ita etiam reges et principes seculares: qui omni ratione et ordine
iuris pretermisso noua dominia et potentatus sibi accumulunt/ oppro
brium atque iram dei non minorem incurrunt. Non enim modo potesta
tem spiritualem/ verumetiam temporalem a deo deriuari ac ideo
in eum ipsum esse referendam nemo est qui ambigat: Et utriusque mini
stri dei a scriptura appellantur: dicente apostolo ad romanos: Non
est enim potestas nisi a deo. Et illud. Principes ministri dei sunt in

a ij

Differre inter re
gem et tyrannum de
quo p. polichemus
li. 4. principio.

De tyranni

Contra eos qui in
iuste dignitates ac
quirunt.

Omnis potestas
est a deo et in ipsa
referenda.

Prologus.

hoc ipsum seruientes. De his scribitur in prouerbijs. Per me reges regnāt/ et legū conditores iusta decernūt. Per me principes imperāt/ et potētes decernūt iusticiā. De alijs vero potius quidē tyrānis q̄ regi- bus qui nullo iure regna aut acquisierūt aut acquisita retinuerūt. Si- cit deus ipse per *Isa* prophetam. Ipsi regnauerunt sed non ex me. Principes extiterūt sed non cognoui. Cuius rei cū semper habeas ra- tionē christianissime rex/ Quāuis ea peditus sis potentia eamq̄ ha- beas militū multitudinē, strenuitatē et robur/ vt facile ac breui posses multo ampliores terminos tui imperij facere: tamē intra iusticie limi- tes ita te cōtines/ vt nihil nisi qd̄ aperto et indubitato iure tuū esse cō- peritur/ tibi vendices. Cū igitur *Naui* regnū cuius oppugnatio- nē in fauorē et auxiliū sacrosanctę *Romane* ecclesie suscepisti/ nuper titulis tuis accesserit: Non cōtentus de bono ac sancto fine quē in illa expeditōe habuisti/ verū etiā exoptās vt media iustissima fuerint et cunctis appareāt/ mihi imperasti vt de iure occupatiōis retētiōisq̄ illius regni scribēdum curare: Et non modo maiestati tue/ Cui paci- mē et claritārē proprij ingenij et per viros sciētia et cōsciētia pollētes tam iuris cōsultos q̄ sacre theologie professores ratio ipsius rei luce clarioz existit: verū etiā ceteris cūctis tam nostre q̄ aliarū nationū ho- minibus super hac ipsa causa abūde satisfiat. Visa est mihi prima frō- te res valde difficilis et meis viribus multo superior/ queq̄ multo ma- iori litteratura multoq̄ grandiori auctoritate et grāuitate indigeat. Nam cū hec causa ea sit: que si qua vnq̄ personas multas in sublimi statu et solio cōstitutas attigit/ ipsa maxime tāgat. Cumq̄ tā grandiu tamq̄ sublimū partiū magni ac multi sint sequaces et fautores/ et per inde negotiū fortes cōpluresq̄ habeat impugnatores: quicquid edi- derimus in ipsa pericula inq̄ hostiū fauces et in mediā procellā tur- bulentissimasq̄ maris vndas iactasse videbimur. Cumq̄ hec res sit q̄ propter partiū (vt diximus) claritatē et propter trāsacti belli nauarri- ci celebritatē et fame diffusionē in ore totius vniuersi versetur: etiam scripturā: que de ea ipsa re differuerit/ ad multorū manus p̄ venturā ac perinde diuersorū et quasi innumerabilium iudiciū subiturā mani- festissimum est: Cumq̄ vt est in prouerbio: quot sunt capita tot sint sensus: atq̄ iccirco nullū ferme sit scriptū: quod si multis proponatur magnā eorū partē non habeat cōtradicientē: necesse est: vt quicquid per me in lucē exierit/ multos habeat maledicos et obrectatores etiā ex his q̄ nullius partiū sunt sequaces vel studiosi. Et tū quia veritas magna est et pre omnibus fortior/ ipsaq̄ manet et inualefcit in eternū et viuit et obtinet in secula seculorū. vt scribitur in *esdra*: Accirco susce- pi onus atq̄ imperio acquieui/ non tam ingenio meo fretus q̄ certa iusticia cause: que ad sui confirmationem et fulcimentū subtilibus ac

Prologus.

nouis non indiget argumētis nec exquisitis et coloratis rationibus/ memor illius sentētie lactātij firmiani. Qui in suis diuinis institutio- nibus dicturus pro veritate et iusticia christiane religiōis ita premittit. Sed quoniā deus hāc voluit esse rei naturā: vt simplex et nuda ve- ritas esset luculentior quia satis ornata per se est/ ideoq̄ ornāmētis ex- trinsecus additis fucata corrūpitur. Adēdaciū vero specie placet alie- na/ qz per se corruptū vanescit ac defluit nisi aliūde ornatu quesito cir- cūlitum fuerit atq̄ politum: equo animo fero ingenij michi medio- cre fuisse concessum: Presertim quia iussis tue celsitudinis contrāire absq̄ nephario scelere non possem: vnde potius sub onere ruendum fuit/ q̄ volūtati tue repugnandū. Quibus ipsis tā idoneis causis nos mouētibz innixi/ in lucē opus ipsum emittere non formidauimus. Accipiat igitur sacra tua maiestas exiguum alumni tui munus a di- uite emanās volūtate/ eiusq̄ in te obsequij immo pietatis poti⁹ quā prestantie ipsius operis habēs rationem: eo fauore proseguere/ quo ab omni aduersitate imperpetuum protegatur.

Et autē eorū que (deo propitio) dicere constituit: lucidior sit intelli- gentia: in sex partes totū opus ipsuz secabimus ac distinguemus pre- termittis multis alijs que dicere constituerā: si schisma ipsum (quod tandē dei clementia extinctū est) perstitisset. Dicturus enim erā non pauca de potestate pape/ et concilij/ et de eiusdē concilij cōuocatione/ et cōgregatiōe quem scilicet de iure spectet: an solus papam: an ipm- euz cardinalibus: an solos cardinales presertim in casibus papam tā gentibus/ et ecclesiam scādāliantibus. In casu autē quo solos cardi- nales spectaret: an omnes an eorum maiorem partē/ an sufficiat mi- nor pars maiore forsan negligēte vel cōtradicēte. Itē an cardinales debeant requirere papā vt cōciliū cōuocet. Si vero requisitus nolit: an per hoc constituatur in mora et notabili negligētia: adeo vt ius cō- uocādi et cōgregādi cōciliū irrevocabiliter trāseat in cardinales: ita vt nullaten⁹ liceat pape postea etiā mutato pposito cōciliū puocare siue cōgregare. decreueraz preterea cōmemorare viginti quattuor scisma- ta: preterita. et media quibus extincta fuerūt: vt ex illis forsitā aliqd̄ assumeretur ad recēs scisma sedandū. Multaq̄ alia scribere et longe lateq̄ differere et disputare michi erat in animo: que in presentiarum missa facio/ quoniā mutatis rebus et cessante necessitate/ supflūū mo- lestiq̄ lectoribus mihi fore visum est quicqd̄ nichil vtilitatis sed curio- sitatis dūtaxat erat pre se laturū.

Ad sex igitur illas partes me restringēdo: qz totius negotij origo et ra- dix fuit inobediētia et cōspiratio tā laicorū q̄ eccliaficorū in summuz pōtificē ac perinde scisma illud exortū et cōciliabulū preter eius aucto- ritatē immo cōtra eā indictū. In prima operis parte/ qz ab enarratio

Notabilia hba-
crantij.

meditata pre-
termissa.

Diuisio operis in
sex partes.

Prima pars.

Prologus.

ne rei quēadmodū gesta fuerit/hoc est ipsius casus exordīendū est/or
dinē iuriscōsultorū sectādo: rem gestā maiestati v're prelibabimus: nō
vt eā discat/quippe q̄ eā super oēs homines callet eamq̄ memoriter
nouit: Sed vt alij oēs agnoscāt. Qui licet aliqua de his q̄ acciderūt/
audierint z in veritate perpēderint: multa tamē ignorāt/et vt tua cel
situdō in fronte operis intueatur quēadmodū pro fundamēto totius
edifitij veritatem ipsa in nudam et apertam acceperimus / et a tramī
te illius et limite nullatenus discesserimus.

In secūda vero parte iuribus/et auctoritatibus sacre scripture proba
bimus ecclie vnitate/et cuius caput est christus: z christi nomine petrus
et post petrū Romanus pōtifer in sede petri sedēs: qui non petri sed
christi est vicarius in terris/ habēs eandē plenitudinē potestatis quo
ad spiritualia z tēporalia: quam beatus petrus/cum in humanis agē
ret/habebat. Cui totus mūdus est datus pro nauicula vel dyocesi et
vniuersalis potestas et iurisditio in toto orbe / ratione cuius omnis
humana creatura ei subest. etiam Reges z principes. quos propter
eorum demerita potest increpare. corrigere. castigare et si opus fue
rit deponere regnūq̄ z dominijs priuare.

In tertia autem parte mōstrabimus: quod cardinales z alij reges et
magnates: qui ab huiusmodi ecclie vnitate z capite discesserunt/ se
ab alijs cardinalibus z ecclie capite diuidentes/ etiā occasione refor
mationis ecclie in capite z in membris satis necessarie/ eorumq̄ au
xilatores. defensores et adherētes scismatici sūt z lese maiestatis rei.

In q̄rta vero parte de scismaticis grauitate incōmodis z pena disse
remus. Vbi etiā dicemus q̄ papa pōt cōuocare principes christianos
cōtra scismaticos/ qui tenētur ei parere/ z si nō pareant/ potest eos pu
nire. Potest similiter si opus fuerit bellū contra scismaticos indicere/
et euntibus ad bellum indulgentias cōcedere/ eosq̄ cruce signare.

In quinta pte ex iā dictis inferem⁹ q̄ Regē z reginā nauarre tāq̄ ve
re scismaticos leseq̄ maiestatis reos/rite ac recte sūm⁹ pōtifer regno
priuauit/ z maiestati v're iuste pcessit/ exclusis eoz filiis etiā pmogeto.
In sexta z vltima parte p maiori cōplemēto z abūdātia harū nosira
rū lucubrationū/ aliqua de regno Nauarre eiusq̄ situ et antiquitate
differemus. per quos. s. reges imperatores z duces et quoscūq̄ alios
magnatus ab hinc lōgis ante seculis terra illa z prouincia guberna
ta sit z obtēta: vt lectores aliquā ex huiusmodi indagatiōe percipiāt
voluptatē. ex cuius regni initijs demonstrabitur vitiosus primorū Re
gū in regno illo ingressus: propter quod forsan regni huius transla
tionē in maiestatem vestrā deus fieri disposuit. Ista sunt q̄ in hoc li
bello principaliter agūtur. Multa tamen alia interserūtur/ que legē
tibus forsitan videbuntur non minus vtilia quam iocunda.

Prima pars.

Ingrediamur nūc p̄maz

huius operis partē in qua facti series nar
rare promissimus. Rei quidem veritas et
casus contingentia prout ex litteris z bre
uibus Iulij secundi atq̄ ex fidedigno re
latu aliquorū didicim⁹/ sic se habet. Geor
gius tituli sancti Sixti presbyter cardina
lis/ de Roan vulgariter nuncupatus/ in re
gno s̄francie z partibus illis apostolice se
dis legatus/ vir vtiq̄ in dicto regno z apud Regem magne auctori
tatis existens/ zizanie ac dissensionum sator vberissimus/ omnibus ar
tibus ad summum apostolatum (Iulio secūdo pontifice maximo ad
huc in sede petri sedente) contra canonicas sanctiones temere anhe
lans/ ea que ponit contra ipsum Iuliū z sanctam romanā eccliam
moliri/tractauit. Cumq̄ regis francorū intentionem ac voluntatem
de tota italia prorsus vsurpanda z acquirenda notā habuisset: eidem
regi multipliciter suaserit/ vt de ecclie reformatione taz in capite/ quā
in membris deq̄ generali concilio ad id conuocādo et cōgregando/
suminā haberet curam: et cardinales: quos (sub pretextu reformatio
nis predicte: quam aliqui ex eis sūmopere affectabant) ad id induce
re posset: ad se traheret. In quo quidem cōcilio de ipsa ecclie refor
matiōe nec non de pluribus nephādis z horribilibus ipsius iulij cri
minibus z prauis morib⁹ principaliter agendū dicebat. Quibus de
rectis/ ad ipsius depositionē necessario pcedendū erat. Quo iuste (vt
dicebat) deposito z aliquo regis amico in sede petri subrogato: spiri
tualia z tēporalia totiusq̄ italie monarchiā/ quā tantopere Rex ipse
cupiebat: illico cōsequeret. Cuius cōsilio statim z spōte rex acquieuit z
de pōtifice deponēdo nouoq̄ creādo/ cogitare cepit: z accomoda me
dia callide pcurauit. Quosdā enī cardinales secrete sollicitat/ quinq̄
dūtaxat ad se trahit. Quos omni fauore auxilioq̄ semper prosequēs/
alios capitali odio psequēbat. Ecclesijs. dignitatibus. z beneficijs:
que in regno s̄fracie eiusq̄ dominijs optinebāt: indebite spoliari fe
cit. Sub grauissimis demū penis precepit ne quis in regno suo domi
nijsue apostolicas deferret litteras/ vtiq̄ oēs eius subditi in Romana
curia degentes: a curia ipsa statim discederent. Et quo citius maliuo
lū propositū ad finē vsq̄ perduceret. Principū cōfederatiōes (quas
sibi viles existimabat) secrete procurauit. Amicos vero ac Romane
ecclie subditos/ ab ecclie obediētia omib⁹ vijs subtrahere conabatur.
Interea vero Iulius secūdus pontifex maximus Bononie ciuitatē
ad ecclie Romane dominiū pertinentē/ a bentiuoloarū tyrannide
a iij

Cardinalis s̄roa

Rex francorum.

Bononia libera

Prima pars.

liberauit: et ad verum iusticie cultum pacisq; amenitatem reduxit. Quinq; etiam romandiole prouincie ciuitates quas veneti a patri-
monio beati petri distraxerant et de facto atq; indebite occupabant: viriliter recuperauit. Ciuitatem quoq; ferrarie ad immediatā obediē-
tiā scē Romane ecclesie (ad quā pleno iure pertinet) redigendā pu-
tauit: vt omnibus rebus in regione illa pacatis et ad iusticie cultū re-
dactis: citius et liberius sanctā expeditionē cōtra salutifere crucis ho-
stes (in qua omēs curas cogitationesq; suas versari dicebat) inchoa-
re et continuare posset. Quod negociū paucis diebus videbatur sibi
confici posse. Nam post priuationē Alfonsi Estēsis olim ferrarie du-
cis ciuitatis illius occupatoris cōsistorialiter factā: mutinenses se ab
eius obediētia substraxerūt: et ferrariēses iulii ipsum et suos auide ex-
pectabāt: vt fructu ecclesiastice libertatis (quēadmodū et bononiēses
et alij populi sancte Romane ecclesie imediate subiecti) perfrui pos-
sent. Oderāt enī Alfonsum ipsū qui oneratis quotidie onera noua
imponebat: vectigalia augebat et ipsorū sanguinē emungebat. Qui
et ipse Regis gallozū fauore et auxilio fretus: quedā salinaria in preu-
diciū Romane ecclesie vsurpauit: et (qđ deterius fuit) ab ecclesie ro-
mane obediētia prorsus discessit. Tunc ipsius summi pōtificis māda-
to cepit cōgregari exercitus in ipsum ferrariēsem ducē pro executio-
ne illius sentētie et priuationis. Francorū autē Rex protectionē de-
fensionemq; ipsius ducis suscepit. Unde et gallicus exercitus ducis
exercitui cōiunctus non modo pro viribus terras eius defendit: im-
mo impugnare aggressus est terras ecclesie presertim comitatus Bo-
noniensis. Atq; in illis ipsis inijs non parū vastationis intulit, occu-
pauitq; oppidum cētum: qđ erat patrimoniū ecclesiastici.
Sūmus autē pontifex exoptās exequi predictā sententiā cōtra ducē
ferrarie lataz: vt etiā melius tutaret terras ecclesie/que (vt diximus)
ab exercitu gallozū et ipsius ducis ferrariēsis infestabātur: bononiaz
se cōferre deliberauit. Ab vrbe itaq; Roma illozū iter aggressus/
oēs Romane ecclesie cardinales monuit: vt se pro defensione et recu-
peratione patrimoniū ecclesiastici comitari non egre ferrēt. Quod et
fecerūt preter paucos illos (quos diximus) qui diuerso ab alijs pro-
fecti itinere/a fflorētia ab eo discedētes/in lombardiā se cōtulerunt.
Licet ab ipso romano pontifice nulla iniuria affecti: sed honoribus
et prouētibz aucti et ad veniēdū bononiā mitissimis litteris vocati fu-
issent. Sub hoc tēpore capitaneus generalis regis ffrācie (quē ma-
gnū magistrū galli appellant) mediolano egressus/venit obsessurus
bononiā. Unde in presentia omnīū legatoz principū fidelīū/aggres-
si sunt galli ciuitatē et in eā ictus bombardarū contēcerūt cōminatiq;
sunt se ipsum summum pontificem cum sacro collegio cardinaliū ca-

De duce ferrarie.

Rex francorū de-
fendit ducē ferra-
rie et ecclesiam im-
pugnat.

Papa bononiam
venit et cardinales
vocat.

Cardiales scisma-
tici lombardiā tē-
dunt.

Gallozū exercitus
bononiā obsidet.

Prima pars.

pturos et in vincula coniecturos. Tunc venit in subsidium summi pō-
tificis a Neapoli exercit⁹ maiestatis vestre duce fabricio colūna. Lu-
ius accessu atq; industria diligētiāq; legati maiestatis vestre: qui sata-
gebat: vt galli regrederentur/illud indamitans/ sedus rumpi regū et
amicitiā: si in hoc facinore persisterēt: ab huiusmodi obsidione et sum-
mi pōtificis vltiori offensione destiterūt: mediolanūq; regressi sunt.
Cui ipsi impugnationi psecutioniq; Romāi pōtificis cardinales pre-
dicti omnē fauorē et cōsensū omneq; incitamentū adhibuerūt. Cuius
rei certissimū et manifestissimū argumentū fuit: qđ post huiusmodi sū-
mi pōtificis offensam erūnamq; postq; detrimentū sui exercitus/ nec
facultates suas (vt alij veri boniq; cardinales fecere) p resarciendis
tot dānis ei obtulerūt/ nec vllū consolatiōis genus adhibuerūt. Im-
mo post modicū tēpus propria auctoritate conciliū pīsis celebrandū
indixerūt atq; ipsum romanū pontificē ad ipsum cōcilium temerario
sic ausu perperamq; indictū: vocare non formidarūt nec erubuerūt/
citationis cedulas in valuis edū in quibus tunc temporis residebat
et pluribus alijs locis affixis: vt pontificis merozē augerent.
Per id tempus cū ipse summus pontifex Raue ne ageret: non contē-
tus rex gallozū de offensis quas ecclesie et capiti eius intulerat: exerci-
tū dedit bēti uolis quo bononiā caperēt. Qđ et effecerūt traditiōe ali-
quorū intus cōmorantiū adiuti. Bēti uoli igitur gallozū presidio bo-
nonia potiti/ multa turpia et ignominiosa in summū pontificē cōmise-
runt. Arx que magna impēsa ecclesie fuerat in vrbe facta/ diruta est.
Signa et bōbarde ipsius ecclesie/que erāt in arce/allata sunt mediola-
nū. Ab edificijs publicis raserunt arma siue insignia ecclesie et posue-
runt insignia regis francie/ in derisionēq; et detestationē siue cōtem-
ptū statuā eream summi pontificis/ q erecta erat a populo in foro in
memoriam restitutionis vrbis ipsius in libertatē/ deiecerūt et in ignē
proiecerūt. Omnes actus iudiciales et preconia regis ipsius nomine
fiebat/ de ipa ecclesia Romana eiusue pōtificis nulla penitus mētiōe
habita. Multa deniq; alia iniusta/ nephāda/ turpia et crudelia in sub-
iectos et amicos ecclie in ciuitate ipa cōmorantes viros. mulieres et par-
uulos fieri rex ipse pmisit. Quid plura? ecclesiasticas psonas platos et
clericos curiā insequētes/ qui in ciuitate et puincia illa remāserāt cū in
multis alijs male affici/ tū capi atq; incarcerari et pecunijs redimi pas-
sus est. Res quippe nephāda ac plāgēda: qđ nō nisi dolēter referim⁹.
His iacturis acceptis/ sumus pōtifex/ ad prouidendū inde earū reme-
dio/ Romā regressus est. Et p idēz tēporis/ iam cardinales trāsfluge
indixerāt cōcilium pīsis celebrandū a kalendis septembris assignato
diutaxat termino trium mensium/ vt vndiq; labor et angustie accre-
scerent ipsi pōtifici sūmo/ ipsumq; pontificē (vt paulo ante diximus)

Hispanozū exerci-
tus venit in subsi-
dium pape

Cardiales scisma-
tici.

Cōciliabulū indi-
citur et papa citat⁹

Bononia a bēti
uolis capitur.

Arx dirūpitur.

Insignia ecclesie
raduntur.

Statua pontificis
deijcitur.

Precōia regis frā-
cie nomine fiunt.

Personę ecclesias-
tice capiūtur.

Papa romam re-
diit.

Prima pars.

citauerunt: aliaque in urbana et feda commiserunt. Que et si erant graui animaduersione digna: ipsum tamen non commouerunt. in bono enim malum vincere cogitabat. Cardinales vero ipsos non verbo nec scripro lesit aut vlla alienati ab eis animi signa dedit. Passis enim brachijs et obujs vlnis ad ipsum redeunt et veniam erroris petentes: recipere paratus erat/ de eorum reditu magnū gaudiū percepturus iuxta doctrinā saluatoris p parabolā filij prodigi in euāgelio introductā.

Sed cardinales predicti inreprobū sensum dati/lenitatem et mansuetudinem pontificis pro metu interpretantes/ mala malis quotidie addiderunt. Principes christianos contra Romanū pontificem inuocare non distulerunt et iuris pontificij et ciuilis interpretes ad se allicere sunt conati: adeo vt ipsi Romano pontifici necesse quodāmodo fuerit cū consilio cardinalium/ cardinales scismaticos monere sub priuationis p̄lei et alijs grauioribus penis: vt capiti se remitterent: ad Romanū pontificem redirent et erroris veniam peterent. In qua monitione valde clemens fuit Romanus pontifex. Terminum enim quinquaginta dierum illis prefixit: in quo et ab india redire potuissent. Deinde non minori clementia/ prefixum tempus ad quindecim et postremo ad dies octo alios prorogauit. Permisit etiam sacro cardinalium collegio: vt fidem publicam et saluum cōductum scismaticis ipsis darent promitterentque quod Romanus pontifex si rediret et veniam peterent: in eadem dignatione et gratia reciperet: qua ante eorum ab eo discessum: erant. Expectabat quidem summus pontifex quod tanta mansuetudine allecti et impunitate erroris proposita/ essent ad eum redituri.

Verū cum iam vltimi termini finis instaret: non ad Romanū pontificem sed pisas versus cū armatorum presidio sunt profecti/ celebraturi ibi detestabile et damnatum suū conciliabulū: si florentinus populus (qui multo sanguine et sudore maximisque laboribus et dispendijs ciuitatem illam recuperauerat) eos et armatos milites recipere voluisset. Ausi etiam sunt seguntiam vsque citationis scedulas mittere: si forte gentem illam catholicam veneno tam perniciosi scismatis possent inficere. Sed (deo volente) hac quoque spe et cogitatione frustrati sunt. Quia catholica vestra maiestas eos qui huiusmodi affixionis testes fuerunt: laicos videlicet per laicos/ ecclesiasticos vero per nuncium apostolicum ad hec Regna missum capi et carcerari iussit. Interim etiam Romanus pontifex litteris et nuncijs gallozum regem sepe monuit: vt a scismate et scismaticorum fauore abstineret. sed nihil omnino profuit.

Quibus rebus cognitis ac discussis/ considerans etiam Romanus pontifex quod error: cui non resistitur: approbatur: et quod mala

Cardiales scismatici principes christianos vocat.

Papa cardinales scismaticos monet

Saluus cōductus cardinalibus scismaticis datur.

Cardiales scismatici pisas veniunt.

Citatio ad seguntiam mittitur.

Testes affixionis citationis carcerantur.

Prima pars.

nascentia/ priusque roborentur/ facilius euelluntur/ quodque non de ludicris et parui momenti rebus/ sed de vnitatem sancte Romanę ecclesie pace et quiete totius rei publice christiane ageretur: in eisdem scismaticos (qui sua benignitate abusi sunt et maledictione pro benedictione voluerunt) gladium seueritatis apostolice exercuit. Eisdem galero cardinalatus honore. titulis et insignibus priuilegijs voce etiam actiua et passiuā patriarchatibus quoque metropolitans et alijs ecclesijs quibus preerant nec non monasterijs quibuscumque que in titulū vel commendam seu quouis alio modo obtinebant: priuauit. Et ad illa ac alia in posterū obtinenda/ inhabiles declarauit. Ab omnibusque christi fidelibus euitari et pro cardinalibus deinceps non haberi aut nominari debere/ et tanque hereticos scismaticos et criminis lese maiestatis reos esse in posterum declarauit.

Sed nec ista eosdem scismaticos a suo pernicioso proposito retraxerunt: immo deteriores effecti/ in suo pisano conuenticulo processerunt regis francorum fauore auxilio et auctoritate muniri: Qua propter necessarium fuit Romano pontifici hec omnia christianis principibus nunciare eorumque auxilium inuocare/ et presertim catholice maiestati vestre in ciuitate hyspali tunc degenti et pro aphyrica conquirenda omni conatu se accingenti. Catholica vero maiestas vestra litteris gratiosis eidem francorum regi sapienter exposuit damna et incommoda: que ex huiusmodi pernicioso ac detestabili scismate imminabant: et indies magis exuscitabantur tam contra vniuersalē ecclesiam quam contra populū christianū: cuius pax et quies turbabatur. Unde prudenter suadebat ei: vt ab incepto negotio desisteret. Pollicebaturque sese mediatorem et rerum pacisque compositorē futurum inter ipsum et Romanū pontificem ac perinde (deo fauente) rem ipsam ad optatum finem perducturū. In quare et deo obsequiū acceptissimum impensurum et sibi rem gratissimam facturum esse dicebat: Si secus ageret: oportere quidem/ nec posse abduci maiestatem vestram: quin defensionem ecclesie susciperet et susceptā preparatamque in saracenos aphyrice expeditionem desereret. Per quod cum deus graui ter esset offendendus: eidem Regi francorum imputandum testabatur. Rex autem ipse noluit acquiescere nec ab iniquis ceptis desistere. Immo more aspidis surde obturantis aures/ ad vltiora pcedebat. Maiestas autē v̄ra ex sacrosancte matris ecclesie vulnere sauciatur eiusque lesione lesus/ tanque verus obediētie filius omnibus rebus post ecclesiam positis ad ecclesie defensionē se patet et re aphyricā infectā reliquit. Et autem recenti incommodo et imminenti periculo statim occurreret maiestas vestra/ ne virus indies magis ac magis serperet: ex exercitu quem in aphyricam parauerat delectu facto tam peditum quam

Cardiales scismatici deponuntur.

Papa principes christianos conuocat.

Rex noster regi francorum scribit.

Rex noster in ecclesie auxilium se parat et exercitum mittit.

Prima pars.

Federa inter regē
nostrum et francie
rumpuntur.

Bononia a nostris
obsidetur.

Ravenna a gallis
obsidetur.

Bellum ravenn.

Galli bacchantes
multa mala fece-
runt.

Ravenna capitur.

Roma timet.

equitū/classē in italiā mittit: Jussitq; ut ex his militibus simul cum illis qui in italia erant et cū reliquis illius aciei: que iā pridē in apht ca militauerat/vnus exercitus cōflorete: qui quāprimū gallozū motib; occurreret: et ad recuperandū ecclesie patrimoniū sese conferret. Nec tunc etiā ab amicitia ipsius Regis se alienauit/immo semper in curia eius legato retento/toto conatu ei suadebat ut ad saniozem sen sum rediret et ab iniuria ecclesie desisteret ac per inde Bononiā eius de patrimoniū antiquū ei restitueret. Nec circa hoc omnibus viribus laborare destitit quousq; luce clarius visa ipsius regis p̄tinacia (qui ut alter pharao cor habebat induratus) accito a gallica curia legato maiestatis v̄re et hinc suo dimisso/pacis federa omnino rupta fuere. Interea nostri Bononiā obsidentes in ipsa hyemis asperitate/cum cōsisterent prope alpes/magnam difficultatē duosq; labores in ipsa obsidione sunt perpeffi. Postea cū subsidia gallozū superuenissent: et quotidie vires eorum per supplementū exercitus roboraretur auge renturq; non contenti contra phas retinere eas ecclesie terras: quas vsurpauerāt: alias inuadere temptabāt ipsasq; oppugnabāt nomine et voce ecclesie: ac si aliā illi haberent ecclesiam a catholica et vniuersa li ecclesia distinctam. Unde cum obsidione cinxissent Ravennam exer citusq; maiestatis vestre illuc properaret/succursū siue auxiliū v̄ bi afflicte prestiturus: commissum est illud horredum et multis antea seculis inauditum prelium: in quo licet hostes in campo manserint: nostri tamen mirabili virtute v̄si fuerunt: et quamuis essent numero multo pauciores: longe maiorem stragem q̄ acceperint: hostibus in tulerunt. Cumq; nostris necesse esset neapolim se recipere: ut inde vi res repararent. galli interea debacchantes et incredibilem insolentiā pre se ferentes/ad occupandam totam Romaniam animos adiece runt: et cum iam ante commissum prelium/brixiam in lombardia flo rentissimā vrbem inaudita a seculo crudelitate vastassent/tunc Raue nam ecclesie ciuitatem posuerunt in ore gladii non parcentes nec par uilis nec mulieribus totosq; oppido in predam et direptionem reda cto. Tam grandisq; furor eorundem fuit et per illas partes terror: ut etiam Roma ipsa ecclesie caput magnum timorem et turbationem pateretur: omnesq; curiales vrbem relinquere vellent: Quod et fe cissent: nisi magnus animus et constantia ipsius summi p̄ntificis eos animasset confirmassetq; ac perinde sua presentia et vigore animi fu ge impedimento fuisset. Tunc vero cum crescente contumacia/debeat crescere pena: et cū gra uioribus langoribus et difficultatibus validiora sint adhibēda medi camina et remedia: Maiestas vestra ultra eum exercitū: qui neapoli resarciebat in occursum furentium gallozū venturū/quemq; hinc

Prima pars.

supplere et augere satagebat: cogitauit hinc quoq; gallie terminos inuadere: ut huc rex gallozū accurrens ab italia eius potentia dilabere tur: et consequenter incolumitati status ecclesie plenius cōsuleretur: Quod ut cōmodius fieret: inuitauit maiestas vestra Serenissimum Hēricum octauū Anglie regem generumq; vestrū ut guiane ducatū (quod iure ad eum pertinebat) repeteret. Ad maioremq; sui iuris abundantia: Romanus pontifex Regem francozū ducatum ipsum possidentem ducatu priuauit: et ipsi regi anglorum facultatem illud occupandi libentissime et vltro fecit: Quare rex anglorum tanq; ve rus obediētie filius/principaliter ut ecclesie afflicte et in necessitate posite subueniret: Secundario ob patrimoniū suū recuperandū: clas sem in hispaniā misit: que fontem rapidū cū apulisset: maiestatis v̄re mandato ibi et per finitima loca totus ille exercitus hospitatus est. Cum igitur copie maiestatis vestre ac simul copie Regis anglorum in procinctu essent: ut guianam intrarent/ Bellum ibidem diuturnū gestire in ecclesie fauorem scismaticorumq; offensionem ab italiaq; retractionē/et per Viscayam ingressus esset angustissimus nec aptus per quem comeatus ad castra venirent: ac perinde necessarium esse p̄ Nauarrā iter facere: Catholica vestra maiestas cum Rege et regina nauarre tractare cepit ut data per eos aliqua leui securitate de indem nitate exercitus in galliam transiret: transire nostri permitterentur/ nihil dāni aut nocumēti regno vel regnicolis illaturi. Pro ipsius aut transitu securitate: maiestas vestra tres duntaxat arces poscebat tri bus proceribus non castellanis quidem aut aragoniis sed nauarris tradendas. Qui sub homagio et iure iurando se astringerent eas se in pignora huiusmodi fidei et securitatis vsquequo bellum confice retur retenturos/ expleto autem bello et per ipsos Regem et reginā nauarre vsq; ad consummationē fide seruata: eisdem eas ipsas arces reddituros. Quod si ad plenū (ut tenebantur de iure) id facerent ac se deniq; pro parte ecclesie declararent: pollicebatur maiestas vestra se cū illis amicitia cōciliaturū et cōtra quoscūq; eos offendere volētes totis viribus iuuaturū. Daturū preterea eis (si res ad optatū finem pducetur) oppida arcos et guardia nūcupata/que olim sub dñinio et iure nauarre extiterant queq; iccirco Rex ipse et regina vehemen ter affectabāt. Quod cum non acceptassent/nec alias iustas et honestas cōditiones quas sacra v̄ra maiestas proposuit (cū tamen de eis esset nimis benemeritis/ fauens eisdem in obtētionē retētionēq; ipsius regni cum ex alia parte regnū illud iure sibi p̄tinere diceret Adossior de for primo pater secundo frater domine germane Aragonum re gine dilectissime vxoris vestre fauente eisdem ffrancozum Rege:) Sed per multos dies verbis maiestatem vestram morarentur cum

Rex noster gallie
terminos inuades
re cogitat.

Guiana.

Rex noster tractat
cū regibus nauar
re de securitate tra
ctatus.

Prima pars.

magno et dispendio et detrimento vtriusque exercitus tam anglorum quam hispanorum qui finem huius negotii expectabant tempus amittentes/accum tandem iam maiestati vestre compertum esset Reges navarre omnino se regi gallozum adiunxisse fedusque cum eo iniisse: id romano pontifici nunciavit.

Romanus vero pontifex de Cardinalium consilio eosdem Regem et reginam navarre monuit: et sub gravissimis penis precepit/ quod a rege francorum aliisque scismaticis se auerterent et ecclesie Romane adhererent eiusdemque causam et maiestatem fouerent tuerenturque. Quod cum facere nolissent pluries interpellati. moniti et iussi immo semper in suo malivolo proposito persistissent: confederationem et amicitiam cum francorum rege initam tanquam sibi utilem et proficua publice manifestabant. papa in forma iuris eos scismaticos. hereticos. rebelles et lese maiestatis reos declaravit. Attendens insuper quod eius predecessores Romani pontifices ex similibus et leuioribus causis aliquos reges et principes christianos regnis suis et dominiis temporalibus priuauerunt: eos ipse similiter regno suo navarre priuauit et maiestati vestre aut cuiusque alteri capiendi illud libera fecit facultate.

Maiestas autem vestra noluit statim illo iure uti: sed iterum atque iterum eosdem reges ut prius monuit. nihil tamen inde consequutum est. Qua propter cum multis viris virtute et scientia pollentibus (cum quibus ego licet immeritis fui) maturo prius consilio habito deliberatum est/ ut exercitus noster Nauarram potenter ingrederetur arces castella et oppida que ad transitus exercitus securitatem necessaria forent accepturus: nihil tamen damni regno nec incolis facturis si se sponte traderent. Illustrissimus ergo Fredericus a tholeto dux albanus/ generalis nostri exercitus capitaneus iuxta predictum consilium decretumque cum toto nostro exercitu Nauarram ingressus est/ omnia prudenter agens. Anglici vero ab huiusmodi ingressu se abstinerunt: quia eorum dux a suo rege de navarre inuasionem aut expugnationem mandatum non acceperat. Manserunt tamen in campo intra terminos guiane licet vayne ad obsidionem non appropinquantes: quo usque per accessum nostri exercitus magis roborarentur.

Hec fuit occasio que regem et reginam navarre fefellit: Existimauerunt enim quod cum sua potentia gallozum potentie esset coniuncta propter fedus predictum: exercitus noster solus non poterat accipere eam securitatem in nauarra: quam sacra vestra maiestas poscebat: nec ad id foret sufficiens ut eis aliquatenus posset nocere. Et in hac opinione eos confirmauit mollior de orbal patris vel amicus ipsius regis navarre: qui nuper apud eum legatus regis francorum extiterat. Unde necessarium fuit Regnum navarre bello vi et armis aggredi. Quo-

Papa monet Reges navarre.

Papa Reges navarre scismaticos et lese maiestatis reos declarat et regno priuat.

Rex noster iterum monet Reges navarre: et peritos consulit super navarre ingressu.

Dux albanus cum exercitu nostro navarram intrat.

Anglorum exercitus.

Reges navarre decipiuntur vana spe et opinione.

Regnum navarre inuaditur.

Prima pars.

nam aliter securitas predicta haberi non poterat. Rex vero et Regina totis viribus resistebant.

Et cum post non multos dies ab exercitu pompilionensis ciuitas totius Regni metropolis in deditionem veniret: post eius adaptionem Catholica vestra maiestas iterum eos monuit ut a scismaticis recederent et ecclesie se virent securitatemque transitus pro exercitu nostro concederent. Quod si facerent: captam ciuitatem se restitutum et contra Regem francorum et quicumque alium eis totis viribus opem laturum/ nec ab aliquo eis molestiam fieri se permissum. Sed nihil omnino profuit: immo Antonium de acuna Episcopum Zamorensem Aunium super hoc et alijs negotijs a maiestate vestra misum. contra ius gentium et communem consuetudinem qua nullibi nec etiam apud barbaras gentes legatis quicquam imminet periculi/ capi/ detineri/ ac pecunijs redimi fecerunt. Qua de re ad totius regni captionem necessario procedendum fuit.

Captum est igitur totum Regnum. traiecitque exercitus montes pyreneos cum machinis ut exercitus anglorum se coniungeret: ac perinde simul utraque potentia Buianam inuaderet. Attamen cum in via siue modo belli gerendi capitaneus generalis anglie cum maiestate vestra non conueniret: nec eius iudicio vellet acquiescere: sicut ab initio belli etiam semper repugnauerat: dilata res est per multos dies manente immo et vacante exercitu nostro cum tormentis machinisque belli: in sancto iohanne de pie de puerto et alijs finitimis locis. Interea iohannes quondam navarre Rex collectis omnibus viribus suis adiutusque omni potentia gallici regis/ adiunctus Balphino vices ipsius regis gerenti venit regnum recuperaturus. Et tam in navarram quam in guepuscam galli irruentes/ quicquid cladis et vastationis potuerunt/ intulerunt. Aggressus est hoc facinus Iohannes ipse olim Rex propria auctoritate: cum nec nutu nec signo ad summum pontificem recurrisset de commissis in ecclesiam penitens/ immo semper cum uxore sua in eadem inobediencia et schismate erga suam sanctitatem et vniuersalem ecclesiam persistissent. Infurentibus autem gallis simul cum Bearnensibus et Nauarris regis ipsius sequacibus ita restitit maiestas vestra (quis destitutus ab Anglis/ quibus fretus et confusus minorem quam par erat parauerat exercitum:) ut non post multos ab ingressu suo dies coacti fuerint non solum a guepusca: verum etiam a terminis navarre discedere et ad propria remeare. Adepto igitur in primis ac deinde defenso et conseruato regno: cum possideatur ipsum a maiestate vestra: de iure possidendi et pro suo habendi/ ut scribam mihi imposuit atque imperauit quemadmodum iam recensui. Dum autem hec agerentur Iulius secundus pontifex maximus die

Post captam nauarram reges navarre iterum monentur a rege nostro.

Episcopus zamorenensis capitur et carceratur.

Exercitus noster traiecitur ut cum anglis coniungatur.

Rex navarre temptat recuperare regnum.

Galli guepuscam vastant.

Rex noster resistit gallis et nauarris.

Papa iulius moritur et leo eligitur.

Prima pars.

clausit extremum. In cuius locū successit Leo decimus papa moder-
nus. Ad quem in principio fere sui pontificatus venerunt duo cardi-
nales de his qui ab ecclesie unitate discesserant et a Julio secundo (ut
diximus) fuerant depositi/absq; cardinalatus habitu et insignibus/
errorum suorum veniam postulantes dicētesq; Peccauimus. Ve-
niam petimus. Detestantes insuper et abiurātes quicquid in pisano
conuenticulo actum fuerat tanq; pestiferum et perniciosū atq; sacris
canonibus inimicum/approbantesq; omnia et singula que in sacro la-
teranensi cōcilio acta et diffinita fuere. Quam ob rem ad ecclesie uni-
tatem fuerunt admissi et ad primum locū que antea habuerant resti-
tuti:sine tamen iuris alieni preiudicio. Post parui quoq; temporis la-
psu ceteri quoq; cardinales et quicunq; prelati siue clerici quēcunq;
assensum siue fauorē ipsi conciliabulo dederāt resipiscētes veniamq;
ab ecclesia petentes/eidem recōciliati sunt. Immo et ipse Rex fran-
corū ab infania ad sanitatem rediens/sub gremium et alas matris san-
cte Romane ecclesie tandem cōfugit. Et ita aspirante omnipotente
et clementissimo deo (qui ecclesiam suam ut nauiculaz petri quati nō
antez mergi permittit) Schisma per sathanam exuscitatum/sopitum
est/inimmo extinctum et ad nichilum redactum. Et propterea multa q̄
hac necessitate instante dicturi eramus/pretermittimus:ut in exordio
ipso causati sumus.

Finis prime partis.

De alijs scismati-
cis.

De rege francoꝝ.

Schisma sed. ur.

Secunda pars.

Transeamus iam ad secū

dam partem in qua dicturi sumus de unita-
te ecclesie p archā Moē in veteri testamēto
prefigurata de qua in minori simbolo dicit̄
in singulari. Credo sanctam ecclesiā. Et de
claratur in maiore cū dicitur. Et vnā san-
ctam ecclesiam. Omnes enim christiani vnū
corpus mysticum constituunt: ut habetur
ephe. 4. et 3. q. 4. c. si. de consecra. di. 1. c. 1.

De ecclesie et pon-
tificis unitate.

et di. 2. c. dupliciter. per sanctum Tho. 2. 2. q. 23. ar. 8. et 3. parte. q. 8.
ar. 1. Hoc autem mysticū corpus ecclesiam appellamus de consecra.
di. 1. c. ecclie. 24. q. 1. c. loquitur. In qua licet multe sint ac diuerse per-
sone:tamen fides vna est in eis scdm apostolum. 1. Corin. 1. idipsum
dicatis omnes et non sint in vobis schismata. idest omnes eandē fidē
confiteamini:et eandem sentētiā proferatis de his: que sunt comu-
niter agenda:ut idem apostolus docet ad Ro. scribēs in ca. 15. dicēs.
Et vnanimes vno ore honorificetis deum. Alibi idem apostolus di-
cit. Omnes vnū vos estis in christo iesu. idest in fide christi scdm glo.
ibi et scdm hieronymū in. c. legimus prope finem. 93. di. Duplex enī
est ecclesie unitas. Vna membrorū ad caput:alia membrorū ad inui-
cem. De qua duplici unitate loquitur apostolus ephe. 4. dicēs. Sol-
liciti seruate unitatē spiritus in vinculo pacis. Vnum corpus et vnus
spiritus sicut vocati estis in vna spe vocationis vestre. Et infra verita-
tem autem facientes in charitate crescamus in illo:qui est caput/chri-
stus. Quantū ad unitatem primaz. Ex quo totum corpus compactū
et conexum per omnem iuncturam subministratiōis scdm operatio-
nem in mensuram vnius cuiusq; membri et c. Quantū ad unitatem se-
cūdam. Ad vtramq; igitur unitatem nos inuitat ibi apostolus cum di-
cit. Solliciti seruate unitatem spiritus. Glo. idest unitatem ecclesiasti-
cam: quam facit spiritus sanctus:ut vnum corpus sitis opere spiritus
sancti:et subdit. vnum corpus esse debetis:quia vnus spiritus habitat
in vobis: quo vnum corpus efficiamini. Nec glo. in christo igitur ie-
su vnū corpus sumus:nec quisquā sic ab alio ita diuisus est:ut non ad
connexionem pertineat capitis cuiuslibet humilitas portionis. ut in-
quit Leo papa in tertio sermone. Sicut enī in vno corpore multa ha-
bemus mēbra non eundem actum habentia:ita multi vnum corpus
sumus in christo. Singuli autē a ter alterius mēbra/habentes do-
nationes scdm gratiam:que data est nobis/et cetera:ut per apostolū
Ro. 12. Itaq; ecclesie unitas duplex cōsistit in cōnexionē membrorū
ad inuicē:siue in cōmunicatione in fide ut patet ex predictis:et latius
b

Secunda pars.

Ecclesie unitas ex
his colligitur.

Caput.

Fides.

Baptismus.

Spes.

Charitas.

Spiritus.

Beatitudo.

tradit beatus tho. 2. 2. q. 39. ar. 1. hec autē membra vnū habent spiritū sanctū viuificantē: vt in maiore symbolo dicitur. Nam sicut vnū hominis corpus ex multis cōstat mēbris: ab vna anima vegetatis: ita spiritus sanctus omnia corporis christi membra ex quibus ecclesia cōponitur continet et vegetat. quia idem spiritus sanctus est apud omnes scdm apostolū. 1. Corin. 12. patet ergo ex iā dictis: qd ecclesia est vna respectu capitis et respectu membrorum. Hec autem unitas ecclesie ex multis colligitur. Primo quidem ex unitate principis seu capitis quo regitur et gubernatur: qui vnus est scz christus dñs deus noster: quez pater dedit caput super omnē ecclesiā: que est corpus ei. Ad ephe. 1. de quo latius statim dicemus. Secūdo ecclesia dicit vna ex unitate fidei: qua illustratur: et in qua fundatur. Omnes enī christiani idem credūt et ore confitentur. 1. ad Corin. 1. cuius paulo ante meminimus et habetur in c. legimus. 93. di. Tercio ecclesia dicitur vna ex unitate sacramenti baptismi: quo sanctificatur: qd est idem apud omnes et quantū ad materiā: de qua iohannis. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua. et c. et quantū ad formā: de quo matthei ultimo Baptizantes eos in nomine patris et filii et spiritus sancti. et quantū ad effectū vltimum. Ad marci ultimo. Qui crediderit et baptizatus fuerit saluus erit. Quarto ecclesia dicitur vna ab unitate spei: qua ad bona celestia erigitur et eleuat in vnam expectationē beatitudinis: de qua apłus ad ephe. 4. Vocati estis in vnam spem vocationis vestre. Quinto ecclesia est vna unitate charitatis: qua connectitur et viuificatur: de qua inquit apłus ad phili. 2. Tandē charitatem habentes vnanimes idipsum sentientes. Sexto ecclesia dicitur vna unitate spiritus viuificantis. Vnus enim et idem spiritus sanctus tanq̄ vltima et principalis perfectio corporis mystici quasi anima in corpore est in omnibus mēbris ecclesie diuidens singulos vt vult. Diuisiones enim gratiarū sunt. Idem autē spiritus vt inquit apłus. 1. Corin. 12. Ad quam unitatē idem apostolus nos inuitat et hortat ephe. 4. Cuius supra est facta oportuna mētio. Septimo ecclesia dicitur vna unitate vltimi finis: q̄ est ipsa beatitudo: ad quā ordinatur. Nam idem denarius per quē doctores sancti beatitudinem intelligūt: omnibus fidelibus pro mercede laborū legitur assignatus Mathei. 20. Vbi dicitur. qd cum venissent: qui circa horā vndecimā venerunt: acceperunt singulos denarios. Octauo ecclesia est vna unitate vnius presidētis rectoris et gubernatoris visibiliter cōuersantis cū ea: de quo dicitur Iohannis. 10. Fiat vnum ouile et vnus pastor qui est Romanus pontifex vicem christi gerēs in terris: vt latius in sequentibus dicemus. Hec colliguntur et diffusius explicantur per cardinalem de turre cremata in summa de potestate ecclesie li. 1. c. 6. cum duobus sequētibz aliquid ponit beatus Tho. opusculo. 6. De

Secunda pars. §. I.

clarando symbolū apłoz cū dicit. vnam sanctam ecclesiam. Et scdm ista intelligēda est extrauagans Bonifatij octauū: que incipit vnam sanctam: cuius infra fiet oportuna mentio.

Huius autē corporis mystici caput datus §. I.

Eccle caput xps.

est christus vt inquit apłs ephe. 1. dicēs. Omnia subiecit sub pedibus eius: et ipsū dedit caput supra oēm ecclesiā. vbi glo. christus proprie dicit caput scdm hūanitatē: scdm quā coniungitur ei ecclesia natura et gratia: natura quidem per cōformitatem eiusdem nature in specie: quia per incarnationem filij dei est caput ecclesie ex hominibus assumpte. Nam verbum caro factum est et habitauit in nobis. Io. 1. idest nobis similis habitu inuētus vt homo. Hec glo. Concordat Augustinus sup psal. 148. dicēs qd verbū caro factū est: vt esset caput ecclesie ad hoc. c. vnicius de sacra vnctione. sed vbi: et glo. in cle. ne romani de elec. in verbo non cōsonā. Et scdm ista debet intelligi illud qd habetur Lanticozū. 5. Caput eius aurū optimū. glo. idest xps qui est caput eccleie sapientia plenū. quoniā vt inquit apłs Collo. 2. in ipso sunt oēs thesauri sapientie dei absconditi. Nam vt idem apłs Collo. 1. dicit: omnia quidem per ipsū et in ipso creata sunt: et ipse est ante omnes: et omnia in ipso constant: et ipse est caput corporis ecclesie. vbi glo. dicit. super omnes est. nullus est ei equalis: etiaz scdm qd hō: et sicut oīa creauit ita et in ipso pstat oīa. Qui omnibz scdm diuinitatē infusus/omnia sustinet et regit. Et cū talis sit: ipse etiaz scdm hominis naturā est caput corporis. s. ecclesie. quia ita se habet ad ecclesiā sicut caput ad corpus: prouidet enī eccleie: et regit eā. et in ipso sunt omnes spūales sensus ecclesie sicut in capite omnes sensus corporis. Hec glo. cū aut xps istar habeat capitis: ceteris omnibus superior ac sublimior merito habendus est iuxta illud Io. 3. Qui de celo venit super oēs est. Quia sicut in corpore omnes habitāt sensus non autē in ceteris mēbris nisi solus sensus tactus: ita et in xpo plenitudo est omnis gratie et diuinitatis scdm apostolū Collo. 2. cuius supra meminimus. In sanctis vero alijs quasi solus sensus tactus: quibus datus est spūs ad mensurā ab ipso christo. Juxta illud io. 1. de plenitudine eius oēs accepimus. Iustus ergo et rationabile fuit xpm appellari et esse caput ecclesie vel fidelīū principaliter quātū ad animas: secundario quātū ad corpora: que susceptibilia sunt influētie christi: iuxta illud apłi phi. 3. reformauit corpus humilitatis nre configuratū corpori charitatis sue. et Corin. 6. Nescitis quoniā corpora vstra mēbra sunt christi. Vbi glo. augustini sic ait. Attendite qd mēbra nostra dicit mēbra christi esse: quoniā xps caput nostrū est: eo qd factus est propter nos. Corpus autē eius ecclesia est.

Secūda pars. §. 1.

Si ergo christus animā humanā tantūmodo reciperet: mēbra eius non essent nisi anime nostre. Quia vero corpus accepit: et corporis caput est. hec glo. et latius ac diffusius per beatū Tho. 3. parte. q. 8. ar. 5. Christo ergo proprie cōuenit qd sit caput ecclesie ex hominibus sumptū propter conformitatē nature quā cum hominibus habet. Ex capite enim pendet vis mēbrorum: vnde aplūs ad ephe. 1. Crescamus in illo per omnia qui est caput nostrū christus: ex quo totū corpus cōpositū est et cōnexū vinculis charitatis. Ad idem collo. 2. vbi inter cetera de christo dicitur. Ipse est pax nra: qui fecit vtrāq; vnū. Et io. 10. christus inquit. Alias oues habeo que non sunt de hoc ouili et illas oportet me adducere et vocē meam audient et fiet vnum ouile et vnus pastor. et Jo. 11. dicitur. Iesus moriturus est non tantū pro gēte. s. i. iudeorū: sed vt filios dei qui dispersi erant: congregaret in vnum. De hac vnitāte capitis habetur joelis. 1. Congregabūtur filij iuda et filij israel pariter: et ponēt sibi caput vnum. Psal. 146. edificans hierusalem dñs: dispersiones israel cōgregabit. Ubi glosa. dñs edificat hierusalem celestē: quam de viuis lapidibus construit ruīnā angelorū reparans et ipse qui edificat/congregabit in vna fide spe et charitate dispersiones israel: idest fideles olim dispersos colliget: vt de illis edificium celeste firmetur. hec glo. Hec est ergo vnitās capitis et corporis ecclesie: quam christus facit per cōformem fidelīū volūtatez vnā eandemq; fidem tenentium. Nam vt inquit augustinus in libro de vera penitentia multorum hominū multe sine dubio sunt anime: et multa sunt corda: si tamen per fidem et dilectionem adhereant deo: sunt omnes vna anima et vnum cor. facit illud Actuum. 4. Erat illis vnū cor et vna anima. Qd verbum tractans augustinus super iohannē in sermone. 34. sic ait. Charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctū: qui datus est nobis. multas animas facit vnā animā et multa corda facit vnum cor.

Conclusio.

Ex quibus omnibus liquet manifeste qd vnitās ecclesie in duobus attenditur scz in cōnexionē mēbrorū ad inuicem siue in communicatione. Secūdo in ordine mēbrorū ad vnum caput: quod est christus vt colligitur ex verbis apostoli. ephe. 4. c. cuius in precedēti. §. opportunā fecimus memoriā: et tradit Augustinus de ancho. in li. de potestate pape. q. 25. ar. 1. et plenius beatus Tho. 2. 2. q. 39. ar. 1. Christo autē ecclesie capiti data est oīs prās/omne imperiū et omne regnū in celo et in terra: tam circa temporalia/quā circa spūalia: vt dicitur Mathei ultimo. Et aliquādo vsus est quo ad tēporalia quādo fecit flagellū de funiculis: et de tēplo euentes et vendentes eiecit numulariorū mensas euertens. Jo. 12. trāsumptiue in. c. cum beatus. 45. di. 7. q. 7. c. accusatio. Qd autem christus vtrāq; habuerit potestātē circa spū-

Secūda pars. §. 2. et §. 3.

ritualia et tēporalia: sunt multe auctoritates sacre scripture: quas ego alias cumulaui in tractatu insularū maris oceani. c. 4. §. 3. Ubi facili ter videri possunt: iccirco hic non repeto vitande prolixitatis gratia. Aliquid etiā de vtrāq; potestate dixi ibidem. c. 6. in principio: et diffusius in tractatu indulgentiarum: vbi melius ista cadunt.

Pro humani redēptione generis de sum

§. 2.

mis celorū ad iūma mūdi descēdens et mortē tandem subijes tēporale dei filius iesus xps/ne greges sui precio sanguinis gloriosi redemptū ascensurus post resurrectionem ad patrē absq; pastore desereret: ipsius curam beato petro aplo (vt sui stabilitate fidei ceteros in christiana religione firmaret eorumq; mentes ad salutis opera sue accenderet deuotionis ardore) cōmisit. Hec sunt pulchra verba innocēti quartī in concilio lugdunensi et habētur in. c. 1. de homi. li. 6. Quādiu ergo xps in humanis ageret et inter homines visibilis conuersabatur: per se ipsum mundum et ecclesiam rexit: quia nulla necessitas decētia vel vtilitas fuit: qd ipse aliū loco sui pastore poneret: sed solū quando post resurrectionē presentiam suā corporalē visibilē esset ab ecclesia subtrahendus. Sicut rex facere p̄suevit quādo se a regno absentat: cōstituit enim vicariū: qui loco sui eius gerat vices et suppleat: cui omnes subditi obediāt obtemperent et obsequantur: et quorū ipse vt rex curā gerat et quasi regula ductiua metrū et mēsurā sit omniū aliorū. Hec colligitur ex his qd tradit p̄bus. 11. metha. vbi ex multis pcludit cōueniēs fore in regno vnū esse principē. Quod late ac diffuse prosequitur beatus tho. in tractatu de regimine principū in principio. pari siquidē ratione absente ipso rege vel principe: oportet qd vnus solus relinq̄tur in regno vel principatu qd eius vice gerat. Cōueniēs igitur et necessariū fuit xpm regē regū et dominū dominatū passurū resurrecturū et ad celos assensurū: loco sui aliq̄ in terris relinquere: qui ecclesie et christiano- rum loco sui curā haberet: cum plenitudine potestatis clauū: qui vice sua possit offibus ecclesie ac christianorū necessitatibus subuenire: alioquin non esset xps bonus pater familias: vt ex dictis satis patet: et tenet Anno. in. c. qd sup̄ his de voto. quē cōiter alij referūt et sequunt.

Petrus christi vicarius.

Ad hoc inter alios discipulos elegit pe-

§. 3.

trū: qui quasi infirmus in fide: eo qd ter xpm negauit: quāuis postea penituerit: melius ceteris sciret christianorū infirmitates/curare eisq; cōpati: vt ait gregorius in homelia dominice resurrectionis: et habetur in. c. considerandū. 50. di. ne ecclesia acephala/ idest sine capite remaneret vel plura haberet capita. Unde anteq̄ christus pateretur:

Quare petro date sunt clauēs

Secūda pars. §. 3.

claves regni celozū petro date promisit mathei. 16. et. 21. trāsumptiue in. c. in nouo. 21. di. et in. c. quodcūq. 24. q. 1. et i. c. significasti de elec. et in. c. solite de maio. et obe. dicēs. Ego dico tibi quia tu es petrus et super hanc petra edificabo ecclesiā meā: et porte inferi nō preualebūt aduersus eā: et tibi dabo claves regni celozū et quodcūq. ligaueris super terrā: erit ligatū et in celis: et quodcūq. solueris super terrā: erit solutū et in celis. hec ibi. Super quibus verbis beatus hieronymus dicit hanc potestātē et ecclesie edificationē super petram in futuro promissam: non in presenti datā esse. hec ille. Ad merito autē promissa est nō data: quia cū adhuc xps in humanis ageret et ecclesiam per se regeret: non erat opus alio capite: quo ecclesia regeretur: ut paulo ante dicebamus. Et propterea chrisostomus sup illud Luce. 22. Facta est contentio inter eos: dicit. credēda erat petro populozū innumera multitudo: et loquitur per verba futuri tēporis. Cū his cōcordat gregorius in homelia dominice resurrectionis. Cuius verba recitātur in. d. c. considerandū. 50. di. christus ergo ante passionē disposuerat preferre petrū cūctē ecclesie: non tamen tūc prefecit. Sed post mortē et resurrectionē per verba illa Pasce oues meas: Mathei. 16. trāsumptiue in. c. significasti. de elec. glo. in. d. c. considerandū. Ad idem Jo. ultimo. ibi oues suas vel agnos indistincte petro singulariter cōmisit et tanq̃ pastor cōmendauit: nā non designasse aliquas: est assignasse oēs: ut ait Bernardus: li. 3. de cōsideratione ad eugenium papā. Cū quo p̃cordat Anno. in. c. solite de maio. et obe. vnde etia super alios apostolos data est petro p̃as: qui sub generalitate p̃dicta cōprehēsi sunt: ut sentit chrisostomus sup illud Jo. ultimo: Pasce oues meas. dicēs in persona xpi ad petrū. loco mei prepositus esto: et caput fratru tuoz. hec ille. Itaq̃ clauū p̃as et ecclesie vniuersalis prelatia: inter oēs apostolos petro tanq̃ magis ydoneo ac prestantiori a xpo decreta est: ut inquit Nicolaus papa mediolanēsis scribes in. c. 1. 22. di. vbi inter cetera dicit. Ecclesiā solus ipse fundauit: et supra petra fidei mox nascētis erexit: qui beato petro eterne vite clauigero terreni simul et celestis imperij iura cōmisit. Nec ibi. Idem voluit anacletus papa in. c. sacro sancta ea. di. vbi inter alia dicit. Inter beatos apostolos quedā potestatis discretio fuit: quia licet oēs essent apostoli: petro tamē cōcessus est a dño (et ipsi inter se voluerūt idipsum) ut reliquis omib⁹ preesset apostolis: qui etiā eandē formā suis successoribus et reliquis epis tenendā tradiderūt. Nec ibi: q̃ satis videtur excerpta ex sacra scriptura. nā cōtendētib⁹ discipulis quis eoz videretur esse maior: qui post xpi passionē principatū obtineret: ostēdit generaliter xps q̃ vnū eozū oportebat esse maiore et gubernatore cū dixit. Reges gentiū dñantur eoz. et. luce. 22. qd̃ postea determinauit cū dixit. Ecce satanas expe-

Secūda pars. §. 3.

ruit vos: ut cribaret sicut triticū. ego autē rogauī pro te: ut non deficiat fides tua: tu aliquando cōuersus p̃firma fratres tuos. Quod verbum pertractās beatus Cirillus et exponēs dicit: postq̃ me negato ploraueris et si penitueris: corrobora ceteros fratres tuos cū te principē apostolorū deputauerim. Hoc em̃ decet qui mecū robur es et petra ecclesie. idem vult leo papa in. c. ita dñs. 19. di. dicēs inter alia. Sed huius muneris sacramētū ita dñs ad omniū apostolorū officiū pertinere voluit: ut in beatissimo petro omniū apostolorū summo principaliter collocaret: ut ab ipso quasi a quodā capite dona sua velut in corpus omne diffunderet. hec ille. Idē sensit in sermone tertio cōsecrationis sue cū dixit: qd̃ in petro omniū fortitudo inuitur: et diuine gratie ita ordinatur auxiliū: ut infirmitas: q̃ per xpm petro attribuit: per petrū apostolis cōferatur. Idē latius sentit in alio sermone dicēs. Cōmune erat omib⁹ aplis periculū de tēptatione formidinis et diuine protectionis auxilio pariter indigebant: quoniam diabolus oēs exagitare/ omnes cupiebat ellidere/ et tamē specialis cura a dño petri suscipitur et pro fide proprie supplicatur/ tanq̃ aliorū status certior sit futurus: si mens principis victa non fuerit. In petri ergo omniū fortitudo inuitur et diuine gr̃e ita ordinat auxiliū/ ut firmitas q̃ per christū petro tribuit: per petrū aplis cōferatur. hec ille. Ideo em̃ super vnū. s. petrū fundauit ecclesiā: itaq̃ exordiu ab vnitāte proficiat: ut inquit Lianus in. c. loquitur. 24. q. 1. Ideo potestātē clauū petro specialiter christus cōcessit: ut ad vnitātē eos inuitaret. Ideo eū principē apostolorū constituit: ut ecclesia vnū principaliter christi haberet vicariū: ad quē diuersa mēbra recurrerēt: si forte inter se dissentirēt. Qd̃ si diuersa capita essent in ecclesia: vniuersitatis vincula ruperētur. ista sunt notanda verba glo. super illud mathei. 16. tibi dabo claves regni celozū. vnde hieronym⁹ ex duodeciz vnus eligi: ut capite cōstituto schismatis tolleretur occasio. et Rabanus in glo. et Beda in homelia dicūt. qui em̃ regē celoz maiori dilectione pre ceteris cōfessus est: merito pre ceteris ipse donatis clauibus regni celestis donat⁹. hec illi. Quāuis ergo omib⁹ aplis simul data sit ligādi et soluēdi p̃as: tamē ut in hac p̃ate aliquis ordo significaret: primo soli petro data est: ut ostendatur qd̃ ab eo in alios debeat deriuari. ut p̃ beatū tho. 4. di. 22. itaq̃ non equaliter omnibus est concessa quantū ad potestātē regiminis et administrationis: que soli petro cōmissa est: ut ex iam dictis satis patet et colligit ex textu cū glo. in preallegato. c. sacro sancta. 22. di. Et scdm̃ ista debēt intelligi iura et auctoritates sacre scripture: q̃ dicūt q̃ omib⁹ aplis data est hec p̃as mathei ultimo vbi dicit. Eūtes in vniuersū mūdū: predicate euāgeliū baptizātes. et. et mathei. 10. In firmos curate. leprosos mūdare. et. Itē actū. 15. visum est spūi sc̃to b iiii

Solutio cōtrario
rum.

Secūda pars. §. 4.

et nobis. itē actū. 20. Attēdite a vobis et vniuerso gregi in quo posuit vos regere ecclesiā quā acquisiuit xps sanguine suo. Ad idē. c. ita dñs 19. di. vbi iesus cōmisit salutē vniuersitatis oib⁹ aplis. Ad idē. c. in nouo. 21. di. ibi ceteri vero apli cū beato petro pari cōsortio honorē et potestātē acceperūt. Ad idē. c. vnicū. §. vna vero de sūma trini. et. c. noua quedā de peni. et remi. vbi plura alia cumulaui in meis recollectis. Nā ista omnia intelligēda sunt de similitudine potestatis et honoris: q̄ apostolis alijs sicut petro data est/ nō tamē equalis: presertim si loquimur de prāte iurisdictionis vt late dico in preallegato. c. noua. In alio etiā differt prās petri a prāte alijs aplis cōcessa: quia prās petri trāsit ad successores: vt in sequēti. §. dicemus tanq̄ dignitati potius q̄ persone collata: aliorū vero apostolorum fuit personalis et cū eorum personis fuit extincta. Unde epī apostolorū successores hanc prātem a papa recipiūt: vt breuiter et cōpendiose cōcludit frater tho. de vio in suo elegāti tractatu de prāte pape et cōcili. c. 3. post principiu. Idem in effectu ante eū sensuit prepositus alexādrinus. 15. di. in principio co. 23. et similiter potest dici de discipulis: super quo tamen amplius est cogitandum vt in sequenti. §. dicemus.

Conclusio.

Cōcludamus igitur qd petro principaliter tanq̄ apostolorū principi totius orbis prelato date sunt clauēs et presertim clauis iurisdictionis: que ab ipso in alios aplos deriuatur. vt. d. c. ita dñs. et sup hoc hodie non est amplius disceptandū: cū iste articulus iam sit per eccliam decisis. nāz papa Johānes. 22. in extrauagāte q̄ incipit licet scdm apostolū quosdā tanq̄ hereticos cōdemnauit: qui inter ceteros errores quos cōtra fidē nostrā asserere tēptauerūt: dicebāt qd petrus apostolus nō plus auctoritatis habuit quā alij apli habuerunt: et qd aliorū apostolorū non fuerit caput. Papa etiā martinus quintus in concilio cōstanciēsi damnauit errores johānis huius: quorū septimus in ordine fuit/ qd petrus nec est nec fuit caput ecclesie. Unde hodie non est insistendū super intellectu predictarū et aliarū auctoritātū que huic sententiē videntur obstarē: cum ecclesia romana ad quam spectat huiusmodi dubia declare ac decidere: hoc iam declarauerit.

§. 4.

Papa loco petri et vicarius xpi.

Post petri vero obitū illa eadē potestas

q̄ sibi a xpo tradita est: trāsit in oēs successores canonice intrātes in sede petri: vt patet ex pluribus iuribus et auctoritatib⁹: de quibus supra habita est oportuna mētio. Ea quippe ratione qua xps post suā passionē resurrectionē et ascensionē voluit sibi petrū vicariū ecclie prelatū et caput cōstituire: ne videlicet gregē sui precio sanguinis gloriosi redeptū absq̄ pastore defereret: vt in precedēti. §. in principio diximus: credēdū est voluisse petri successores vsq̄ ad seculi cōsumationē habere

Secūda pars. §. 4.

re: cūz hec prās potius dignitati quā psonē petri data esse videatur. Vñ papa petri successor/ eandē plenitudinē prātis habet: quā ipse petrus dñi in hūanis ageret habebat: vt dicit textus in. c. ad honores de aucto. et vsupallij: qm̄ priuilegiū qd beato petro cōcessū est: magis ro mane ecclie vel dignitati: quā psonē datū esse cōstat: vt dicit textus in c. 1. de trāslla. epī. vel electi. in prin. Ideo nō puri hoīs sed veri dei vicē gerit in terris et successor est petri et vicarius iesu xpi: vt dicit textus in c. licet in tantū. et. c. inter corporalia. et. c. quāto eo. ti. cū multis similibus. Appellat etiā vicarius sūmi regis et preest regib⁹ et imperatori et facit iddē cōsistoriū cū xpo scdm hosti. in. d. c. quāto. Quare appellas a sentētia pape ad xpm: videt heresim sentire: qz sentit qd papa nō est xpi vicarius nec habz iddē tribūal cū xpo. ita notāter dicit collectari⁹ in. c. q̄ multoties de regulis iuris: sequitur alexandrinus in. c. pceptis co. 2. di. 12. bene facit text⁹ in. c. romana i principio de appe. li. 6. et in. c. non putam⁹ de consue. eodē li. vbi dicit qd ab officiali et vicario generali epī: nō appellatur ad ipsū epm: ne ab eodē ad se ipm: cū sit iddē cōsistoriū vtriusq̄: appellatio interposita videat⁹. Idē dīcēdū de pretorib⁹ generalibus dñorū tēporaliū: nam si contingat appellari ab eis non ad dñm: sed ad dñi superiores appellabit⁹: cum dñi et pretoris sui generalis iddē sit cōsistoriū. Ita notāter voluit jo. fabri. insti. de aulitia tu. in fine principij et de vulgari et pupillari substi. in principio: quod est bene notādū pro limitatiōe legis regni: q̄ permittit appellationes a pretore ad dñm: vt intelligatur de pretore particulari alicuius loci: non de generali totius domini. Redēdo ad ppositū papa succedit beato petro in ea pfectiōe prātis et dignitate vicariat⁹: q̄ ipse petrus a xpo i ecclia sublimat⁹ est. ita pcludit bñs tho. li. 4. cōtra gētiles. c. 16. et in tractatu cōtra errores grecorū. c. 69. Habz ergo papa plenitudinē prātis pōntificalis q̄si rex in regno: sed epī partē sollicitudinis q̄si iudices singulis ciuitatibus prepositi: propter qd etiā solos eos in litteris suis fratres vocat: reliquos autē oēs vocat filios: ita dicit idē sanctus tho. 4. di. 29. ar. 4. in solutiōe. 3. q. ad hoc bonns tex. in. c. in nouo testamēto. 12. di. Idē autē plenitudinē prātis habet papa in toto mūdo qz mūdus totus p nauicula vel iurisdictionē petro et successorib⁹ datus est: ita quidē habz sedē in antiochia sicut in roma et vbiq̄ voluisset Possēt etiā esse sedes sua in babilonia. nam cū habeat potestates plenā in omni terra: et in omnē hominē eam habet: quia deus sibi omnē creaturā subiecit: et cōsequēter pōt papa infideles iudicare. ita notāter dicit petrus de palude. 4. di. 4. q. 4. prope finem. Ad cuius cōfirmationē pōt adduci textus in. c. cū eps de offi. or. li. 6. vbi dicit qd eps i quolibz loco sue dyocesis pōt p tribūali sedere et libere exequi q̄ sūi spectāt offitū. Idē faciet papa in toto orbe p nauicula vel diocesi sibi dato. ppfea a principio in pmitiua ecclia petri nullā picularē sedē sibi

et papa nō appellatur ad christū.

Cōtra dños tēporales.

Papa appellat episcopos fratres.

Mundus pro nauicula.

Secunda pars. §. 4.

appropriavit: sed hierosolimitana iacobo fratri dñi dimisit. Ambrosio
chenā ignatio discipulo iōānis euāgeliste cōmendavit: et ipse roman
trāsiuit: ut tradit in. c. rogamus. 24. q. 1. diuinitus enī sedes aplica ro
me posita est ut probat text⁹ in. c. per vnerabile. §. sane qui si. sūt legi.
12. di. c. 1. 12. q. 1. c. futuras. et. d. c. rogamus. Itā licet hierosolima pro
pter xpī passionē fuerit gloriofior: roma tamē pro summi pōtificis se
de fuit aprior: a xpo quoq; preelecta in signū supioritatis: quā roma
nus pōtifex habiturus erat super totū orbē. Ideo voluit dñs ibi po
tius quā alibi ecclesie caput stabilire: ut vbi caput erat supstitionis: ibi
caput quiescat sanctitatis: et vbi gētiliū princeps habitabat: ibi sumus
pontifex moraretur: ut pulchre dicit beatus Ambrosius in. c. beati. 2.
q. 7. Quapropt vrb̄s Romana effusione sanguinis petri: qui fuit vi
carius xpī primus: facta est altera hierusalē a deo q; per talē effusione
volūtas dei fuit ut ille locus firmaret et cōsecraretur pro ecclesia sua
sancta q; est caput et dñā ecclesiarū scdm hosti. in. d. c. per venerabiles.
§. sane et probat in. c. fundamēta de elec. li. 6. et ibi per Jo. an. et alios.
et ppter ea ecclesia romana dicitur tribus: idest omniū mater et regina:
ut habetur in eplā inter claras. c. de summa trini. non ab aplis sed ab
ipso dño fundata. 22. di. c. sacro sancta. propter ista etiā papa appella
tur romanus pōtifex: q; ecclesie romane preest. et qm̄ deus (ut dixim⁹)
prenidit in romana vrbe populi christiani pncipalē sedē futurā: gen
tiliū tempore ante xpī aduentū: hic mos paulatim inoleuit ut ciuita
tis illius rectores sacerdotib; subiacerēt: sicut in sumi in gallia quia
futurū erat ibi qd christiani sacerdoti plurimū vigeret religio: diuini
tus est permissus ut etiā apud gallos gētiles sacerdotes totius gallie
ius diffinerēt: ut refert iulius cesar in libro quē de bello gallico scripsit
cōmemorat bñs tho. in tractatu de regimie pncipiū. li. 1. c. 14. in fine.
Ex iam dictis cōcluditur: qd plenitudo potestatis: quā christus petro
cōcessit: transit in quemlibet successorē canonice intrantē: quia potius
dignitati quā psonē videt collata: quāq; eius propriū nomē in comi
sione fuerit expressus: ut volūt iura preallegata. Ratio huius fuit: q; materia
de qua agebat videlicet ecclesie administratio et gubernatio
magis cōueniebat dignitati: quā psonē. Ex quo inferit: qd in ma
teria dignitatē cōcernēte expressio proprii nominis non restringit di
spōsitionē ad personā: sed realis cēsetur: et potētius operat. Secūdo
inferitur: q; cōcessa prelato in materia dignitatē cōcernēte: acquiruntur
dignitati non psonē. Itaq; plus operatur subiecte materie natura
ad dispoſitionē regulandā: quā proprii nois expressio: ita dicit Anto.
in preallegato. c. 1. de trāslatio. epi. vel electi colligēdo ex illo textu. et
benefacit textus cū ibi notatis in. c. relatū el segūdo de testa.
Et in hoc est magna differētia inter potestātē petro cōcessā: et pote

Secūda pars. §. 5.

statē alijs discipulis collatā. nā potestas petri ipso iure trāsit in succes
sores canonice intrātes: potestas vero aplis alijs collata non: quia cū
eorū personis fuit finita. Et si successores aploz epi vel curati qui eoz
loco successerūt eosq; representāt: ut dicit vbanus papa in. c. si. 68. di.
et anacletus in preallegato. c. in nouo. 21. di. glo. luce. 10. et sc̄tis tho.
3. parte. q. 67. ar. 2. in respōsiōe ad. 2. argu. hāc p̄tē accipiūt a papa
nō ab alijs aplis in quoz loco succedūt. Ita colligo ex predictis et sen
tit ppositus alexā. 15. di. in prin. co. 23. §. et finalit pōt dici de discipulis
sumas qd epi et curati nullā habēt iurisdictionē: nisi a papa fuerit sibi
pcessa: quāuis aploz loco subrogētur. Idē cōcludit frater tho. de vio
general ordinis p̄dicatoz in quodā suo famoso tractatu de p̄tē pa
pe et cōcili. c. 3. post principū dixi §. 3. ad finē. de quo p cardinalem
de turre cremata in libro de p̄tē ecclie. li. 2. c. 59. et 63. q; pulcre loquit
vbi assignat septē ratiōes diuersitatis quare p̄tēs petri data sit p̄tinua
ta in sumo pōtifice a xpo: et data aplis et discipulis: nō sit cōtinuata in
episcopis et curatis: que rationes per ipsum videri possunt ideo non re
peto vitandē prolixitatis gratia.

Ex istis primo inferit qd licet epi habeāt

p̄tē ordinis imēdiate a xpo eque amplā et virtuosā sicut papa pa
tet hoc p id qd dicit Jo. 20. vbi xps om̄ibus aplis dixit. Accipite spm̄
sanctū quoz remiseritis peccata: remittuntur. Probat hoc similiter per
tex. in. c. in nouo testamēto. 21. di. preallegato. et in. c. loquit. 24. q. 1.
et in. c. generaliter. §. ecce sufficiēter. 16. q. 1. p̄tē tamē iurisdictionis
ep̄alis quātū ad personas sibi subditas: et quātū ad vsūz clauū in foro
cōtentioso et penitētiāli: habēt a papa xpi vicario: quia ut in supiorib;
late dictū est: clauis iurisdictionis seu tota iurisditio imēdiate fuit a xpo
petro concessa. Alij vero apostoli a petro potestatem prelacionis et
iurisdictionis habuerunt: ab eo enim tanq; ab apostolorum principe
potestas et iurisditio cepit: et in alios apostolos fuit dispersa: ut. d. c.
in nouo. et. d. c. loquitur cum alijs de quibus supra. §. 5.

Unde si ep̄s nō haberet ep̄atus nec subditos: neminē posset absolue
re vel ligare in foro cōtentioso vel penitētiāli: ut sunt isti ep̄i quos anu
larios seu titulares appellāt: q; cū excoicatio et absolutio ab excoione
vel peccatis: et p̄tēs iudiciādi a iurisdictionē depēdeāt: nō pnt exerceri ni
si ab eo q; iurisdictionē habeat. de iudiciali p̄tē in sp̄ualib; vel tp̄alib;
planū est. de absolutiōe sacramēti a p̄tis: patet q; in ea duplex req̄
ritur p̄tēs. s. ordinis et iurisdictionis: ut probat in. c. placuit de peni. di. 6.
et clarius in. c. omnis vtriusq; sexus de peni. et remi. vnde licet ep̄s vel
quilibet sacerdos ratione prime p̄tātis. s. ordinis possit oēs homines
absolvere: si tamen secūda deficit: scilicet iurisdictionis que ad vsūz cla

Potestas petri trā
sit in successorē:
non sic in potesta
te apostolorū.

§. 5.

De p̄tē ep̄orum

De ep̄o ep̄isopa
tum vel subditos
non habēte.

De potestate sacer
tum.

Secunda pars. §. 5.

utrum requiritur: non poterit absolvere non subditos: et si de facto absoluat: nichil prodest: quia sicut in iurisdictione contentiosa extra territorium ius dicenti non est parendum: ut. l. extra territorium. ff. de iurisd. o. iu. sic in spirituali et sacramentali ut. c. 2. de consuet. li. 6. et d. c. omnis vtriusque sexus et c. quod autem eodem tit. Siue ergo episcopus vel curatus absoluat non subditum/vel subditum a peccato a quo absolvere non potest/ quia non est sibi data potestas absoluendi a papa mediate. s. a superiore vel immediate ab ipso papa: nichil agit ut in preallegatis iuribus: et tenet beatus thomas in quolibet. 12. ar. 16. ubi dicit quod non habes curam animarum quantumvis sit sacerdos: absolvere non potest a peccatis: quia non habet potestatem iudicariam in absolutum. Usus enim clauis requirit propriam materiam in qua exerceatur: ad instar clavis materialis: que non nisi propria sera aperire potest vel eam que habet similitudinem ad ipsam clauem. que materia est homo sibi subditus et peccatus: et ideo illos et ab illis peccatis poterit absolvere: quod sibi permissa sunt per papam mediate vel immediate (ut diximus) et hoc nisi in mortis articulo ex permissione pape volens quod in articulo mortis omnes homines sint sacerdotum quorumlibet subditi/et qui libet sacerdos toti mundo preeset et quemcumque hominem/et a quibuscumque peccatis posset absolvere: sine noua commissione propter necessitatem imminuentem et animarum periculum vitandum ut. c. si. de sepul. c. a nobis. 2. de sen. exco. c. eos. eo. ti. li. 6. cum pluribus alijs.

A principio quidem christus petro et alijs apostolis potestatem remittendi peccata commisit per illa verba quorum remiseritis peccata remittuntur eis/ non distinguens iurisdictiones: nec limitans dyoceses vel episcopatus: immo ubicumque esset quilibet illorum et quemcumque peccatorem et a quocumque peccato poterat absolvere/ sicut hodie potest quilibet sacerdos in casu necessitatis. Postea vero dictate spiritu sancto petrus cum apostolis et successoribus (ut ecclesia melius et ordinatius regeret et propter schismata sedanda:) diuiserunt provincias et dyoceses et statuerunt: ut nullus terminos sue potestatis excederet: ut habetur in. c. legimus. 93. di. et in. c. olim. 95. di. et melius in. c. 2. 99. di. et quosdam prefecerunt certe provincias et alios alijs/ taliter quod episcopi in provinciis et dyocesibus sibi commissis sunt prelati immediati omnium de dyocesi. Unde licet papa sit vniuersalis prelatus omnium hominum: quam prelationem habet immediate a christo: non tamen proprie est prelatus immediatus omnium hominum licet in omnes possit iurisdictionem exercere: Sed episcopi sunt prelati immediati in suis dyocesibus: quia tota iurdictio immediate residet apud eos. Alij vero habentes aliquam iurisdictionem ut sacerdotes: sunt eorum commissarij. ita concludit episcopus abulensis. Math. 16. c. q. 56. 57.

Ex quo inferunt quod omnes sacerdotes curati vel curam animarum habentes in dyocesibus sunt commissarij episcoporum et ab eis dicuntur prelati habere

Secunda pars. §. 5.

quia eos episcopus assumit in partes sollicitudinis. quod patet quia episcopus dicitur in ordinatione sacerdotis: quia nos sufficere non possumus: in partes sollicitudinis nostre assumimus. Sicut in simili dicitur textus in. c. qui se. 2. q. 6. et in. c. ad honorem de aucto. et vfu palij. Per concessionem tamen ordinum nihil iurisdictionis sibi confert etiam si beneficium simplex sibi concesserit vel aliunde habeat quantumvis beneficium aliquos habeat subiectos. non enim poterit sacerdos beneficiatus illos absolvere nisi episcopus animarum curam sibi committat. Quam si voluerit totam sibi retinere in sua dyocesi: non cogitur alicui committere. Vel si committat: poterit sibi reservare ad libitum casus quos voluerit: ut patet ex iam dictis et tenet episcopus abulensis ubi supra. et frater sciscus paninus in baculo pastoralis: qui tractatus de visitatione dicitur parte. 4. c. 24. dicens quod casus etiam non expressos in iure potest sibi reservare episcopus in quibus curati vel religiosi de iure privilegiati ad audiendum et absoluendum non habebunt in subditos episcopi clauis exercitum in foro penitentiali sine ipsius licentia: quia sicut episcopi possunt ordinariam potestatem subditorum arcere: fortius ordinaria potestas episcopi substantialis per accidentalia non mutatur et hoc notat paulus de leazaris in de. dudum de sepul.

Subdit tamen frater sciscus paninus ibi quod licet exercitum iurisdictionis a maioribus ad inferiores descendat. 21. di. c. in nouo. c. significati de electi. ab episcopo in sua dyocesi restringitur tanquam maius imperium habere. ff. de iudicijs. l. iudicium soluit. 63. di. c. solentane de offi. or. c. cum ab ecclesiarum casus tamen sine causa non debet reservare episcopus: ne precludat totam partem inferiorum. 11. q. 1. peruenit. hec ille. Unde sequitur quod si episcopus multum opprimeret potestatem sacerdotum maxime causa graui non virget: possunt sacerdotes recurrere ad superiorem: cum videant eorum officium valde diminutum. ar. c. ad hoc de exce. prela. ita notatur dicit abbas siculus in. c. deus qui in fi. de peni. et remi. quia secundum eam regulam est: quod exceptis quibusdam reservatis de quibus per glo. in. c. 2. de peni. et remi. li. 6. et per hosti. in summa eo. ti. §. cui confitendum plene per archiepiscopum floren. 3. parte. ti. 17. c. 11. Abulensem mathei. 16. q. 57. ab omnibus alijs possunt sacerdotes absolvere. Quinimmo dicit archiepiscopus floren. ubi supra quod sacerdotes omnia possunt quoad forum penitentiale: que non sunt spiritualiter in iure episcopis reservata et que non sunt ipsis sacerdotibus directe vel per aliquam consequentiam interdicta ar. c. ac si clerici. §. de adulterijs de iudi. et c. nuper de sen. ex. plures enim casus ponere seu reservare non est aliud quam prelati sacerdotum restringere: quod eis plenarie est data a christo. hec ille. de quibus dictis ego sum multum dubius propter ea que supra dicta sunt. que mihi de iure videntur veriora: fateor tamen quod si episcopus committit alicui curam animarum: videtur committere omnia que alijs curatis committi solent quantum ad usum clauis: et ideo poterit generaliter absolvere in omnibus sibi a iure vel ab episcopo

De o. c. omnis vtriusque sexus.

Comparatio.

De potestate remittendi peccata.

De sacerdotibus et curatis.

Nota pro curatis.

Nota pro curatis.

Secūda pars. §. 6.

De epō qui renun-
ciauit episcopatu

De bñdictiōe epi-
scopali.

§. 6.

De ptate pape,

Unam sanctam

nō reservatis: et ita debet intelligi text⁹ in. d. §. ecce sufficiēter. 16. q. 1. et in de. dudum. §. verū de sepul. de quo latius per ep̄m abulensem in dicta. q. 57. et melius p archiepi. flo. vbi supra. Nec non sunt contem-
nenda: quia vtilia et quotiana: a quibus non potui calamū reprimere: quāvis aliquo modo visa fuerūt ad ppositū de quo agit imp̄tinētia. Secūdo ex predictis infertur: q si episcopus renūciauit episcopatu/ non habet aliquam iurisdictionē vel prelacionem cum nō habeat subditos et per consequens in nullum potest iurisdictionē exercere vt no-
tatur in. c. 1. de eo qui renūciauit episcopatu.

Tertio infertur q tales ep̄i: qui nullū hñt episcopatū vel habent: sed nō subditos/ vel si subditos hñt extra suā diocesim vel puinciā nō pñt populū solēniter bñdicere: quia per talē benedictionē: dimittūtur pec-
cata vñalia vt notat glo. in p̄hemio li. 6. et in. c. aqua. de p̄sca. di. 3. que dimitti non pñt nisi p supiorē vt. c. q aut de peni. et remi. ergo et c. Ita notāter voluit dñs abb. sicul⁹ in. c. antiq de pñle. in fine. de quo ego alias dixi in. c. ois vñusq sex⁹ de peni. et remi. co. 278. alias super p̄e oia p̄ctā versi. Septio intellige: vbi cōmemorauit oia media qbus peccata venialia tollūtur. et inter cetera fuit istud de bñdictiōe ep̄ali.

Redeūdo ad p̄positū vnde paululum

me auerti colligo ex predictis amplissimā fore potestātē Romani pō-
tificis in toto orbe terrarū sibi p̄o nauicula vel dyocesi tradito: tā cir-
ca tēporalia: quā circa spūalia: tā super laicos: quā sup clericos. Cui in
p̄sona petri terreni simul et celestis imperij iura deus ipse cōmisit: vt
colligit⁹ ex ias dictis: et dicit textus in extrauagāte. 10. 22. que incipit si
fratru reperit⁹ hodie sub titulo ne sede vacante vbi glo. laurētij dicit:
terrent idest laicorū. celestis idest clericorū. Ad hoc bonus text⁹ in. c. ad
aplice. §. nos aut de re iudi. li. 6. 40. di. c. nō nos. Uterqz enī gladius
scz spūalis et tēporalis petro traditus est et p eū oñibus successoribus
in eius sede canonice intrātib⁹. Sed eo ecclesia vñt per principis ma-
nū: cui cohercedoz corporoz cōtulit potestātē: spūaliū sibi in pōtificib⁹
auctoritate reservata. Est ergo princeps sacerdotij quidē minister/ et
qui sacrozū officioz illā partē exercet: que sacerdotij mambus videtur
indigna: vt colligitur ex p̄allegatis iuribus. notatur p ber. hosti. et
alios in. c. nouit de iudi. et in. c. causam que qui filij sunt legiti. plenius
per hosti. in sūma qui filij sunt legi. §. et a quo glo. in. d. extrauagāte
sup verbo cōmisit et multi alij tradūt de quib⁹ p̄ modernos in. d. c. no-
uit. Habem⁹ hodie extrauagāte Bonifatij octauī: q incipit vñaz san-
ctā. reperitur inter extrauagātes cōmunes sub titulo de maiori et obe.
vbi ex pluribus auctoritatib⁹ sacre scripture decidit: q vterqz gladius
est in potestate ecclesie. s. spūalis et materialis. Sed is quidē p ecclesia:

Secūda pars. §. 6.

ille vero ab ecclesia exercēdus. ille sacerdotis is manu regū et militū:
sed ad nutum et paciētiā sacerdotis. temporalis aut gladius subiaceret
spūali: et ab eo deriuat. Nā veritate testate spūalis potestas terrenaz
potestātē instituere habet et iudicare: si bona nō fuerit: si de ecclesia et
ecclesiastica potestate verificatur vaticiniū hieremie. c. 1. Ecce p̄stitui te
sup gētes et regna et cetera q sequūtur. ergo si deuiat terrena potestas:
iudicabit a potestate spūali: sed si deuiat spūalis minor: a suo supiore.
si vero suprema/ a solo deo non ab homine poterit iudicari: testante
ap̄lo. 1. Corin. 2. Spūalis homo iudicat omnia: ipse aut a nemine iudi-
catur. Est aut hec auctoritas (Et si data sit homini vt exerceatur per
homine:) non humana sed potius diuina ore diuino petro data sibi
suisqz successoribus in ipso/ quē cōfessus fuit petra firmata: dicēte dño
petro. Quodcūqz ligaueris. et c. Quicūqz igitur huic potestati a deo
sic ordinate resistit/ dei ordinationi resistit: nisi duo (sicut manicheus)
fingat esse principia: quod falsum et hereticū iudicamus. Quia testā-
te moyse genesis. 1. Non in principijs: sed in principio deus celū crea-
uit et terram. Porro/ subesse romano pontifici/ omni humane creatu-
re declaramus. dicimus. diffinimus et pronunciamus omnino esse
de necessitate salutis. Nec sunt aurea verba illius extrauagantis: ad
p̄positū nostrū satis accōmodata: sūpta ex vgone. 2. li. de sacramen-
tis. parte. 2. c. 4. que refert et sequitur Augustinus de anchona: in
libro de potestate ecclesie. q. 46. ar. 1. in principio.

Emanauit illa famosa decisio ad cōpescendā inobediētiaz Philippi
primi frācorū regis supbi: qui nitebatur beneficiorū collationē et eoz
vacatiū custodiā vsurpare et sibi appropriare iure regio: Sup his ve-
ro Bonifatius octauus Regis inobediētiam reformare cupiēs scri-
psit eidē eplām hui⁹ tenoris. Bonifatius ep̄us seru⁹ seruo⁹ dei: Phi-
lipo frācorū regi salutē et aplicam benedictionē: Deū time: et mādata
eius obserua: Scire te volumus qd in spūalibus et tēporalibus nobis
subes beneficiorū et p̄bēdaz ad te collatio nulla expectat: et si aliquo-
rū vacantiū custodiā habes: fructus eozū successoribus reserves: et si
qua cōtulisti: collationes tales irritas decernimus: et quātū de facto
p̄cesserūt reuocam⁹ datū. et c. Rex aut philipus his litteris indignat⁹/
eas in suo palacio corā plurib⁹ p̄buri fecit: et nūtiōs pape vacuos et si-
ne honore remissit: pape vero ipudēter hoc modo respōdit. Philip⁹
dei grā frācorū rex Bonifatio se regēti p̄ sūmo pōtifice: Salutē modī-
cā siue nullā. Sciat tua maxia fatuitas in tēporalib⁹ nos alicui nō sub-
esse. Aliquarū eccliaz et p̄bēdaz collationes ad nos iure regio perti-
nere: et fructus earū vacatiōe durāte nōs facere. Collatiōes a nobis
hacten⁹ factas: et i posterū faciēdas fore validas: et illaz vigore/ posses-
sores p̄tra oēs nos virilit⁹ tueri. Sec⁹ aut credētes fatuos et demētes

Epistola Bonifa-
tij pape.

Epistola philipi
regis francozū

Secūda pars. §. 7.

reputam⁹ datis. &c. Papa ob hoc cōmotus edidit extrauagatē predictā satis salubrē & necessariā ad pūcēdos plures inobediētes & rebelles reges & principes seculares: qui nolūt subesse ecclesie romane nec romano pōtifici: vt sciāt ecclesiā & romanū pōtificē habere potestātē sup eos ad eorū grauiā delicta pūiēda/ & si opus fuerit regnīs & dominijs eos priuādo. Quāuis enīz iurisdinōes ecclīastica & secularis sint distincte: verūtamen imperatoris & regū seu principū seculariū iurisdinō: ab ecclesia & papa tanquā ecclesie capite & christi vicario in terris emanare censetur: vt ex predictis satis admodū liquet. Itē quanquā gladij tēporalis exercitium non habeat: apud eam tamen cēsetur esse suprema potestas & plenitudo potestatis vt. c. proposuit de cōcessio. pre. de. l. vt lite pen. de. pastoralis in fine de re iudi. quinimmo habet papa quandā potestātē generalissimā: que fuit transmissa a christo in petrum & successores. 21. di. c. in nouo. de transla. pre. c. 1. et scōm hanc est dñs orbis in spūalibus & temporalibus. 9. q. 3. c. per principālē. et. c. cuncta per mundū. ita dicit Jo. de ligniano in. de. ne romani de electio. refert et sequitur ibi dñs cardinalis in. v. irritum. q. 5. in fine. de quo per ipsū in. c. venerabilem de electio. et in. c. nouit d. iudi. & in. c. per venerabilē qui fi. sunt legi. Ratione cuius potest punire & si opus fuerit deponere ex causa graui Imperatores reges & principes seculares. ita colligo ex precedentibus signāter ex preallegata extrauagatē vnā sanctā. Ita etiam firmat augustinus de anchona magne sciētie & auctoritatis vir in libro de potestate ecclesie. q. 46. ar. 2. in solu. 3. argu. dicēs. q. papam spectat correctio Regum et aliorū: non quidē propter immediatā tēporaliū administrationē: sed propter vniuersalem iurisdictionem: quam vice christi habet in toto orbe super reges & super omīs alios principes. hec ille. Idēz tenet scōs thō. in tractatu de regimine principum li. 3. c. 18. in fine. de ratione quidem iuris eius est nolle: cuius est velle. et eius est auferre qui de iure pferre pōt vt statiz dicem⁹. et ita quīs Clemens quintus qui bonifacio successit declarauerit q. rex francie & regnicole per extrauagatē vnā sanctā non amplius subijciantur ecclesie Romane quāz prius erant vt habetur in extrauagantibus cōmūibus. ti. de priuilegijs. c. meruit: per ea tamen que dicta sunt & in predicta extrauaganti vnā sanctā continetur: manifeste apparet reges omnes ecclesie romane fore subiectos.

§. 7.

De potestate papae super reges et vniuersum orbem.

Tenetur enim papa vice christi in toto orbe duplicem iusticiam seruare. Vnam particularem singulorū hominum vt vnicuiq. reddatur: quod iuste sibi debetur: et releuentur a grauamine quod iniuste sibi infertur ac vt nocēdi improbis facultas

Secūda pars. §. 7.

tollatur: aliā vniuersalē vt res publica promoueatur ac bonū reipublice nō perturbetur: et maxime q. totus christianus populus ecclesie christi spōse iubiiciatur. nulla namq. iusticia esse pōt que ipm hominē a deo vero tollit. Unde qui se ipsū aufert dominari deo a quo factus est: a dominio ecclesie se subtrahit: iniustus est: vt dicit augustinus. 19. de ciuitate dei. c. 21. Propter istū ergo duplicē defectū iusticie: papa potest reges deponere: vt late ac singulariter firmat augustinus de anchona in preallegata. q. 46. ar. 2. Primo quidē ppter defectū iusticie particularis/ quo iusticia singulorū perditur et improbis facultas nocendi prebetur: propter defectū aut talis iusticie: Zacharias Romanus pōtifer Childericum francoz regē/ non tā pro suis iniquitatibus: q. pro eo q. tante potestati erat inutilis: a regno deposuit: et Pepinum charoli imperatoris patrē in eius locū substituit: vt illius tēporis annalia referūt: & cōmemorat Helagius papa imperatori scribens in. c. alius. 15. q. 6. Ex eadē causa fuit regno priuatus seu a regno deiectus Sardanapalus assirorum rex: vt traditur per aristotelē ethicoz. 1. circa principiū: et narrat tilius quinto de questionibus tuscalanis. refert andreas de ysernia in. c. 1. que sunt regalia in verbo et extra ordinaria collatio. co. 1. habetur etiam in chronici illius tēporis et per Jo. bocatiū de principū casu libro. 2. c. 11. Idē dicitur de Helioabalō rege immo impatore omnīū effusissimo: qui libidinū suarū ministros in senatū legit sine vlla etatis ratione: quasi parū esset honores ipsos ac magistratus viderē: vt haberet vnde anserū cecineribus canes/ fasia mis ac pfitacis leones pasceret: vt in lucernis balsamum ad lumen nocturnū intingeret. Cuius fuit illa vox impurissima/ et supra quā dici potest detestabilis. nam cū e familiaribus quidā ei diceret: quid malum/ nōne paupertatē exhorrescis? at qui inquit. Quid melius quā vt ipse mihi heres sim/ meeque vxori. Hec refert pōramus in li. de liberalitate. c. 10. ad finē. Ex eadem causa Innocētius quartus attendens q. rex portugalie negligens erat & remissus circa regnū & subditos eius prodigus et dissipator/ permittebat ecclesias monasteria pia loca/ et ipsas personas ecclesiasticas aggruari/ viduas etiam & pupillos orphanos et ceteros in regno suo degentes grauabat vel grauari sinebat: supradicto regi & regno prouidere volens: dedit ipsi regi coadiutorē nobilem virū comitē Boloñ predicti regis fratrem: per quem sperabat futuram regni reformationem/ mādauitq. baronibus & comitibus ipsius regni portugalie quod honorifice eum reciperēt: eiq. in omnibus obedirent: vt dicit textus in. c. grandi de supplenda negligencia prelatoz li. 6. et plenius cōtinetur in chronici illius tēporis. huiusmodi enīz homines presertim reges & principes: quib⁹ amplissima viuēdi data est libertas/ nisi in ipso cursu habenas cōtineāt: breuī

Childericus rex.

Sardanapalus rex.

Helioabalus rex.

Rex portugalie.

Secunda pars. §. 7.

Constantinus
Leo imperator.

Henricus imperator
Fredericus bar-
barosa.

Ortho imperator.

Fredericus impe-
rator.

in preceptis delati: multisque simul viciss obzuti: pessum seu ad ruinam
eant necesse est. unde merito preueniendi sunt. Propter secundum ve-
ro iusticie vniuersalis defectum: idem Zacharias papa (cuius paulo
ante meminimus) desiderium vltimum longobardorum regem eccle-
siam persequentem et promissa non adimplentem regno priuauit/ et
ab eo deiecit/ magni Caroli vsus auxilio: vt habetur in. c. adrianus.
63. di. et in. c. hortatu. 23. q. 8. 7 latius in chronichis illius temporis et
in vita zacharie per platinam 7 alios et per Iohannem bocatu in pre-
allegato libro suo de principum casu li. 9. c. 10. et fratre iacobum in su-
plemento chronicarum. Item cum ecclesia romana opprimeretur a re-
ge longobardorum Stephanus secundus: qui tunc temporis in sede pe-
tri sedebat: petijt auxilium a constantino 7 leone eius filio imperato-
ribus constantinopolitanis: eosque contumaces et ecclesie romane pa-
trocinium iniuste negantes: imperio priuauit/ atque in germanos tra-
stulit: scilicet in Charolum magnum pipini francorum regis filium/
cuius nunc mentiones fecimus. huius priuationis 7 translationis me-
morias facit textus in. c. in die de consecra. di. 5. 7 in. c. venerabiles de
elec. post prin. et declarat ibi glosa ordinaria in verbo trastulit. de quo
etiam habetur in cle. vnica de iure iurando. et per sanctum Thomam
in tractatu de regimine principum. li. 3. c. 18. Alexander secundus hen-
rico imperatori viriliter restitit. Idem Alexander tercius fecit contra fre-
dericum barbarosam romanam ecclesiam infestantem quem tandem sup-
plicem ad venie petitionem coegit. Innocentius etiam tercius orthone-
m quartum imperatorem ab imperio deposuit: imperiumque titulis priuauit: quia
monitus ab eo vt desisteret ab iniuria et persecutione qua fredericum
secundum sicile regem adhuc impuberem persequabatur: et apulie re-
gnum/ quod ab eodem frederico abstulerat/ contra voluntatem pape/ eidem
restitueret: facere noluit: vt habet in chronichis de vitis pontificum signa-
ter in vita innocetij terci: ex qua quidem persecutio principes xpiani
comouebantur 7 pacis amenitas inter eos turbabatur. unde iuste fuit im-
perio priuatus. Honorius item tercius qui predicto innocetio terci in
pontificatu successit: fredericum secundum in basilica sancti petri impera-
torem coronauit: qui erat fidelis ecclesie ratione regni sicilie: in quo iure
maius successerat: sed quia tractu temporis ab ecclesie 7 ipsius honorij obe-
dientia resiliuit: dictus honorius ipsum anathematizauit. et omnes fideles 7
barones a sua fidelitate absoluit: quam sententiam gregori nonus qui ei suc-
cessit roborauit. Innocentius vero quartus/ qui eidem gregorio fuit subroga-
tus/ in lugdunensi concilio eundem fredericum tanquam ecclesie rebellem/ sicil-
lie apulieque regno et imperio priuauit: vt habetur in. c. ad apostolice
de re iudicata libro. 6. et latius in chronichis illius temporis/ presertim
in vitis Honorij Gregorij et Innocetij predictorum romanorum ponti-

Secunda pars. §. 7.

ficum: et per archiepiscopum florentinum. 3. parte historiali tit. 19. c. 5. in principio. So-
lus ergo papa deponit imperatorem vt inquit bal. in. l. rescripta in fi-
ne. C. de precibus imperatori offerendis. versiculo vltimo solus papa
cuius meminit Andreas sicut in tractatu cardinalium. q. 2. co. se-
cunda. Gregorius etiam septimus vir quidem sanctimoniam plenus
Henricum tercium imperatorem admonet ne deinceps largitione cor-
ruptus: episcopatus 7 beneficia alicui per simoniam cupiditatem com-
mittat: aliter se vsurum in se et delinquentes censuris ecclesiasticis: quod
cui non fecisset/ immo scissuram in ecclesia induxisset: et alia multa ma-
la in ecclesia fecisset: gregorius. tantam iniuriam diuine maiestatis causa
non diutius ferens/ eundem henricum regni administratione 7 impe-
rio priuauit/ in hunc modum. Beate petre apostolorum princeps/ inclina
queso aures tuas: et me seruum tuum exaudi: quem ab infantia educaisti:
et usque ad hunc diem ab iniquorum manibus vendicasti: qui me pro mea
in te fide oderunt et persecuti sunt. tu michi testis es optimus: et pia
iesu christi mater 7 frater tuus paulus tecum martyrij particeps/ me non
sponte sed inuitum pontificatus gubernacula suscepisse: non quia rapi-
na arbitratus sum sedem tuam legitime conscendere: sed malebam vi-
tam meam in peregrinatione degere: quam locum tuum pro fama 7 gloria
tantum occupare: fateor ego ac merito quidem michi tua gratia non
meritis meis populi christiani curam demandatam esse concessamque
ligandi et soluendi potestatem. hac itaque fiducia/ fretus pro dignita-
te et tutela ecclesie sue sancte/ omnipotentis dei nomine patris et fi-
lij et spiritus sancti Henricum regem henrici quondam imperatoris
filium: qui audacter nimium et temerarie in ecclesiam tuam manus
iniecit: imperatoria administratione regiamque deicio et christianos
omnes imperio subiectos iuramento illo absoluo/ quo fidem veris
regibus prestare consueuerunt. dignum est enim vt is dignitate car-
reat: qui maiestatem ecclesie imminuere conatur. Preterea vero/ quia
monita mea immo tua ad sui ipsius populorumque salutem contem-
psit/ et se ab ecclesia dei quam seditionibus pessundare cupit separauit:
eum anathematis vinculo ligo/ certo sciens te esse petrum in cuius pe-
tra vt in vero fundamento rex noster christus edificauit ecclesiam suam:
vt ista refert platina in vita gregorij septimi. de quo etiam per ar-
chiepiscopum florentinum. 2. parte historiali. tit. 16. c. 1. §. 21. vbi inter
alia dicitur quod henricus ab infantia ad sanitatem rediens: erroris ve-
niam postulauit. Contra quem pactiones minime obseruantem rur-
sumque pontificem oppugnantem/ Robertum guiscardi apulie ducem
accit armis iniuriam vindicaturum. Qui et pontificem ab im-
piorum manibus eripuit 7 in fontes ac rebelles grauiter animaduertit.
Urbanus quartus Carolum andegauensem contra Manfredum Sicilie

Henricus imperator.

Forma sententie.

Secunda pars. §. 8.

Māfredus rex.
Petr^{us} arago rex.
Charolus rex.
Ladislāus rex.

Brachius.

Ludouicus dur.

Philippus rex.

Sigismūdu dur

Ludouicus rex.

Sigismundus.
Borsius dur.

Andegauenses.

Ferdinandus rex
Veneti.

§. 8.

Reges in lege ve-
teris a sacerdotib^{us}
correcti et depositi
Dauid rex.

Saul rex.

Ozias rex.

Achaz rex.

regē euocauit sedē nūc apostolicā perturbātē. Qui postmodū Clemēte quarto opitulāte Māfredū regno parī ac vita spoliāuit. Mārtinus quart^{us} petrū aragonie regē siciliā occupantē anathematizauit. Urbanus sextus charolū yngarie sicilię regē micerie regno siculo priuatū declarauit. Innocētius septimus ladislāū neapolitanū regē prelū victū roma fugauit: quē adhuc in sua perfidia perdurantē/ alexader quintus regno etiā spoliāuit. Mārtinus quintus brachiū mōtoniū romana oppida inuadentes/ martem alterum appellatū: graui bello persequutus est: in quo et vitā perdidit vna cū rebus iniuste occu-
patis/ violētissime detētis. Johānes. 22. ludouicū bauarie ducem ro-
manorū impatorē rebellē ac schismaticū declarauit eo qđ is Baleaciū et mathēū vicecomites cōtra ecclesiā foueret. Bonifacius. 8. philippo galloz regnū ademūt et petro et iacobo colūneſibus cardinalatū vt. c. vnico de schismaticis. li. 6. Pius quoq; secūdu Sigismundo austriae duci sacris interdixit eo qđ is cardinalē in vincula contiecisset. Ludouicū frācoz regē ad tollendā e regno suo pragmaticam: graui cōmī-
natione impulit. Sigismūduz malatestā inobedientē sedi apostolice: omni fere dominio spoliāuit. Borsium ferrarie ducē eo qđ is malaste fauere visus fuerat: acerrime increpatū ad petēdū veniā perpulit. Andegauēses totū fere regnū occupantes armis inde exturbauit/ to-
tamq; ecclesie iurisdictionē in pristina dignitatē restituit eamq; etiam magnopere ampliāuit. Innocētius octauus Ferdinandū apulie regē deposuit. Sixtus quartus venetos ferrariā bello premētes: graui anathemate notauit/ eorū bona cuiuslibet diripiēda permittēs. Ex qui-
bus omnibus patet euidenter qđ papa ex iustis causis pōt procedere cōtra principes christianos: et si eoz demerita exposcāt: poterit eos deponere regnisq; priuare: qđ cū papa sit iudex vniuersalis vice xpī tā viuoz quā mortuoz: eū spectat oīm hoīm cuius fore faciūt/ vniuersalis correctio. ita dicit Augustinus de anchona in preallegata. q. 76. ar. 1.

In veteri etiā lege prophete qui sacerdo-
tis summi loco habebantur: reges delinquentes increpabant. castigabant. et aliquādo regno priuabant ppter eoz demerita. Hoc patet de natā propheta: qui. 3. regū. 12. fortis correxit dauid regē dicens: vniā etheū percussisti gladio: et illius vxorē accepisti tibi vxorē: quā obrem nō recedet gladi^{us} de domo tua: in sempiternū. Itē samuel ppheta rep̄hēdit Saul regē de inobediētia vt patet. 1. regū. 15. c. Summus etiā sacerdos redarguit et increpauit ozia regē iuda de presumptiōe ingressus in tē-
plū ad incēsandū. 2. para. 26. Helias cū audisset ab achaz rege: tu es ille qđ cōturbas israel. respōdit: ego nō cōturbauī israel: sed tu et domus patris tui: qui dereliquistis mādata dñi: et secuti estis baalā. 3. regū. c. 4.

Secūda pars. §. 8.

Preterea in lege noua nicholaus papa reges Lothariū de adulterio rep̄hēdit: vt habet in. c. scelus. 2. q. 1. multa similia exempla reperire poterit curiosus indagator. quinimmo in eadē lege veteri pluries reperimus: qđ prophete et summi sacerdotes reges plures deposuerūt propter eoz delicta vel demerita: nā samuel ppheta qui tūc tēporis erat summus sacerdos et pōtifer in israel: saul regē nō solū redarguit: sed et regno priuauit: eo qđ mandatū dñi nō impleuit: vt occideret agag regē amalech: et oēs ibi habitātes et cūcta animalia: et vniuersaz eozū substantias: vt habet. 1. regū. 15. 16. vbi subdit: qđ in eius locū assumpit est dauid/ et in regē p eundē prophetā vinctus. Idem samuel eundem agag regē nō solū regno priuauit: sed etiā occidit: et in frustra cōcidit: qđ restitit israeli de egipto ascendenti: vt ibi dicit. Preterea josada summus sacerdos athalia mulierē: que illis tēporibus in iudea regnabat: regno priuauit et occidi ab exercitu iussit et Joam qui erat de regio semine vnxit in regem et posuit diadema super caput eius. 4. regū. c. 11. Daniel itē magnū nabuchodonosor babilonis et assiriorū regē iussu dei a regno deposuit propter eius superbiam ac religiōis cō-
tēptū: destruxerat enim tēplū hierusalē et vasorū eius partē asportauit/ et septē annis vt bos feni comedit et vt bestia vixit: qui demū dei magnificētia et misericordia protestari coactus est dicens: ego nabuchodonosor oculos meos ad celū leuaui et sensus meus redditus est mihi et altissimo benedixi. et viuētē in sempiternū laudauī et glorificauī: qđ potestas eius sempiterna/ et regnū eius in generatiōe et generatiōe/ et oēs habitatores terre apud eū in nichilū reputati sunt: iuxta voluntatē emz suā facit tā in virtutibus celi: quā in habitatoribus terre et nō est qui resistat manui eius et dicat ei quare fecisti. et infra: oia opa eius et oēs viceius iudicia. et gradiētes in supbia pōt hūiliare: vt hec lat^{us} habentur danielis. 4. c. Defuncto nabuchodonosor: eius filius Baltasar successit in regno. et ipse et optimates sui vxores et cōcubine biberunt vinum in vasis aureis: que nabuchodonosor ex templo hierusalem asportauerat. in eadem hora apparuerūt digiti quasi manus hominis scribētis in supficie parietis aule regis. Adane: thetel: phares: que verba interpretatus est daniel: quasi ferens vel saltē declarās sentētiā priuationis a regno cōtra eum dicens. Adane: idest mutauit deus regnū tuū et cōpleuit illud. Thetel: idest appēsus est in statera et inuētus est minus habēs. Phares: idest diuisum est regnū tuū: et datum est medis et persis: quia aduersus dominatores eleuatus es et vasa domus eius allata sunt corā te et tu et optimates tui et vxores tue et cōcubine vinū bibistis in eis: et cetera que sequuntur. et subditur/ qđ eadem die nocte sequenti interfectus est Baltazar rex caldeus et darius medus successit in regnum: vt hec habentur danielis. 5. c. De

Lotharius rex.

Saul rex.

Agag rex.

Athalia regina.

Nabuchodonosor rex.

Baltasar rex.

Sacerdotiū legis
veteris est figura
noui sacerdotij.

Secunda pars. §. 8.

Sedeckia rege iuda legif: eo qđ hieremiā prophetā carcerauit ⁊ cap-
tiuaui: pessima occubuit morte regno priuāt⁹ vt habet hieremie. 29. c.
Hec sunt exēpla veteris testamēti: que in presentiarū occurrunt in qui-
bus propheta vel summus pōtifex seu sacerdos reges delinquentes
correxerūt increpauerūt ⁊ aliquādo a regno deposuerūt: eo qđ domi-
ni mādata preuaricati sunt/ea pertinaciter contēnentes: vnde merito
ipsi eorumq; filij regno priuati sunt. Qđ ipsis regibus anteq̃ in lege
veteri cōstituti essent: cominatus est dñs: tradēs eis precepta que ob-
seruare tenebantur: si in regno ipso ipsi eorumq; filij longo tempore
super israel regnare cupiebant. vt habetur deuteronomij. 17. c. Quis au-
tem sacerdotum veteris legis sit figura sacerdotij noui testamēti/ qđ
excellētius ⁊ perfectius est: vt traditur per aplm hebreoz. 7. et in. c.
trāsato de consti. et sacerdos legis veteris hoc facere poterat ex cau-
sa: pari ratione ⁊ multo fortius idem facere poterit sacerdos sum-
mus legis noue: cū excellētioris sit dignitatis quā veteris: appellatur enī
supremus sacerdos qđ nomen accepit a moyse. 22. di. c. sacro sancta.
⁊ oēs dignitates ⁊ oēm prātem quā habuerūt oēs patriarche: papa so-
lus habet vt inquit bernardus de cōtēplatiōe ad eugenū ⁊ refert bal.
in. l. rescripta. c. de precib⁹ impera. offi. co. 2. vbi plura dicit de aucto-
ritate ⁊ prāte pape. illud enim qđ in veteri testamento seruabat⁹ circa
hoc: illud idem est seruandū in nouo testamēto: vt est textus valde no-
tādus ⁊ ad ppositū nr̃m satis accōmodatus. in. c. per venerabilē qui fi.
sunt legi. in. §. rationib⁹ in vñculo sane vbi littera dicit. Sane cū deu-
tronomiū lex secūda interpretet⁹: ex vi vocabuli cōprobat⁹: vt qđ ibi de
cernit⁹: in nouo testamēto debz obseruari. hec ibi. Nō est ergo mirādū
si hodie papa corrigat castiget ⁊ deponat principes seculares ex iusta
causa: sicut olim fiebat in veteri testamēto. Berit enim sumus pōtifex
in ecclia dei vicē illius prophete: de quo dicit⁹ deutro. 18. c. prophetaz
suscitabo vobis de fratrib⁹ vñs ⁊ c. quicūq; nō audierit illū prophetā:
ego ultor ero: penā. s. tēporalē ⁊ eternā infligēdo. Ex quo vbo dicit⁹ ibi
glo. habetur qđ impingētes in summū pōtifex ⁊ ei resistētes: grandi
pena sūt puniēdi. hec ibi. qui enī supbierit nolēs obedire sacerdotis
impio: qđ p tēpore erit: moriet⁹. ⁊ rursus. qđ cohercitus obedire sacerdo-
ti prēpserit: lapidib⁹ eū obuiet populus: vt dicit⁹ deutro. 17. trāsūptiue
in. c. p venerabilē qui fi. sūt legi. vbi illa auctoritas d sumo pōtifex ex
ponit. oēs ergo hoīes tenēt⁹ pape obedire ipsumq; sequi: qz oīs aīa ei
subest vt ait apls. ro. 9. trāsūptiue in. c. magnū. 11. q. 1. ⁊ in. c. oīs aīa de
cēsibus. nemo ergo excipit⁹ ab obediētia ⁊ reuerētia pape. Qui ergo
ei resistit vel nō parcēdo vel ab ei⁹ obediētia ⁊ reuerētia subtrahendo
differēdo vel dilatādo: dei ordinationi resistit: vt inquit apostolus ad
romanos. 12. trāsumptiue in. c. qui resistit. 11. q. 3. cum pluribus alijs.

Secūda pars. §. 8.

Ad quorū confirmationē facit/ quonā certū est qđ papa significatur
per montē synay de quo dicitur exodi. 19. qđ die tercio descendit dñs
in montē synay dicens filiis israel. ne ascendatis in montem nec tan-
gatis fines eius. qui enī tetigerit: morietur. significatur enim sum-
mus pontifex per talem montē. Primo ratione generalitatis: quia si-
cut mediante tali monte descēdit deus corā toto populo iudeorū: sic
christus mediante potestate summi pōtificis in lege noua descendit
super toto populo christiano. secūdo ratione sublimitatis: qz sicut il-
le mons sublimior est omni alio monte: ita papa sublimior omni alio
prelato. tercio ratione legalis veritatis: quia sicut de illo monte data
est lex: ita ab ipso papa omnes leges ⁊ iura exquirenda sunt. Omnis
ergo qui hunc montem tangit/ non obediendo resistendo vel impu-
gnando vel se ab illo diuidendo vel separando: mori debet. non quo-
cumq; genere mortis/ sed lapidibus ⁊ iaculis est confodiendus/ digni-
tate et honore priuandus etiam si Rex vel imperator fuerit: omnes
quidem tenentur ei obedire eiusq; mandatis obrēperare. nam vt ha-
betur. 1. regū. 15. c. Peccatū ariolandi est nō obedire/ ⁊ scelus idolatrie
non acquiescere. Peccatū igitur paganitatis incurrit quisquis dum
christianū se esse asserit: sedi apostolice obedire cōtemnit. c. si qui sunt
in fine. 81. di. et. c. sciendum. 8. q. 1. Si quis prelato non obedierit: hoc
ipso eius est inimicus. 24. q. 1. quoniam vetus. 50. di. si quis preposte-
ra. glo. notabilis in. c. si quis diachonus. §. ecce in verbo et inimicos
eadem di. Idem enī est dominiū dei ⁊ pape quantū ad mundi gu-
bernationem: sicut eadē est iurisditio delegātis ⁊ delegati: sed de do-
minio dei scribitur bester. 13. Tu enim fecisti celū et terras et quicquid
celi ambitu continetur: dominus enim vniuersorum tu es: ergo ⁊ pa-
pa qui eius vicem gerit in terris similiter dominus erit vniuersorum:
non solum super spiritualia: sed etiam super temporalia ⁊ super omnes
homines mundi reges ⁊ principes etiam seculares: vt supra dictum
est et tradit Augustinus de ancho. in libro de potestate pape ⁊ ecclesie
q. 45. ar. 2. et archie. flo. 3. parte ti. 23. c. 4. §. 17. ergo poterit eos cor-
rigere ⁊ si opus fuerit deponere. Nam si tēporibus retro actis hoc fa-
cere potuit: multo fortius nūc facere potest: quia ecclesia per incremē-
ta temporum semper maiori potestate vtitur vt. c. displicet ad finem
23. q. 4. tenet Augustinus de anchona in. li. de prāte ecclie. q. 37. ar. 5.

c. iiii

Finis secunde partis.

Tertia pars.

Eniamus nūc ad terciā par-

tem/in qua ostendere promissimus qđ cardinales et alii qui ab huiusmodi ecclesie ⁊ capitis vnitare recesserunt/se ab alijs cardinalibus et ecclesie capite diuidentes etiam occasione reformationis ecclesie in capite ⁊ in membris satis necessarie eorumq̄ auxiliares defensores et adherentes / schismatici sunt ⁊ lese maiestatis rei et vt tales puniēdi. quod sic ostēditur. schisma est illicita diuisio per inobedientiam ab vnitare ecclesie facta: vt colligitur ex verbis beati hieronymi super epistolaz ad galathas: q̄ ponūtur in. c. inter heresim. 24. q. 3. Hanc schismatis definitio nem tanq̄ prestantiore amplectitur hosti. in suma ti. de schismaticis. §. quid sit schisma. schismatici autem volentes dei ecclesiam discinde re: peccant in fide quo ad articulum illum: et vnam sanctam ecclesiaz catholicam. ad hoc. 24. q. 1. c. aduocauit cū quatuor capitulis precedētibz. Verbum autē schisma grecum est: qđ latine scissuram dicit vt. c. schisma in prin. 24. q. 1. Cū enim fides catholica et ecclesia vna sit: vt late in precedentibus dictus est: si quis ab hac vnitare recedat diuidēdo se a capitate vel connexionē membrorum: diuisus est ⁊ schismaticus. Vestimentum namq̄ domini ideo scissum non fuit / sed de eo sortiti sunt io. 19. quia ecclesia scindi nō debet sed tota in vnitare consistit vt dicit tex. in. c. sicut dñi vestimentū. 16. q. 7. Unde augustinus post glo. in preallegato. c. 19. Merito inquit vestis qua significatur ecclesia de super contexta perhibetur inconsutilis autē: ne aliquando dissuatur. et ad vnum peruenit: qui in vnum omnes colligit. hec ille. Cōtra illos vero qui tunicam domini diuidere conātur se ab ecclesie vnitare diuidentes: insurgit ⁊ exclamat idem Augustinus in epistola ad seuerinū dicens. quasi diuisores vestimentorū domini esse vultis ⁊ tunicam illam charitatis desuper contextam quā nec persecutores eius diuiserūt tenere cum toto orbe non vultis. et beatus ciprianus in epistola de vnitare ecclesie Quis (inquit) sceleratus ⁊ perfidus / quis sic discordie furore vefanus: vt aut credat scindi posse: aut scindere audeat vnitare dei / vestem dñi / ecclesiam christi? monet nos ipse in euāgelio et docet dicens. erit vnus grex ⁊ vnus pastor. hec ille. Et idem ciprianus in epistola ad corneliū ita dicit. Nec aliunde nata sunt schismata / quā cū sacerdoti dei non obtemperatur / nec vnus in ecclesia sacerdos ⁊ ad rēpus iudet christi vice cogitatur: cui scđm magisteria diuina obtemperaret fraternitas vniuersa: non discidio vnitatis christi ecclesiam scinderet. Et idem ciprianus in epistola ad forentiū sic ait: Unde enim schismata sic oriuntur dum ep̄s qui vnus est ⁊ preest: sup

Vestis domini.

Tertia pars.

ba quorūdam presumptione contēpnitur / et homo dignatiōe dei honoratus indignus hominibus iudicatur. Et idē ciprianus in epistola ad gratianum. Hec (inquit) sunt hereticorum initia et ortus atq̄ conatus schismaticorū male cogitantium: vt sibi placeant: prepositus superbo tumore contēpnat: sic de ecclesia receditur: sic altare prophānum foris collocatur: sic contra pacem christi ⁊ ordinationē atq̄ vnitare rebellatur. Hec ille. Cuius sentētie adheret pelagius papa in. c. non vos. 23. q. 5. dicens Quisquis ab apostolicis diuisus est sedibus: in schismate esse non est dubium. Nam vt inquit calistus papa in. c. non decet. 12. di. non decet a capite membra discedere: sed iuxta scripturę testimoniū / omnia mēbra caput sequantur de cōsecra. di. 3. c. cēlebritatē de prescriptio. c. cū nō liceat. itaq̄ ab vnitare ecclie recedere nullo modo licet vt inquit ciprianus. c. loquit 24. q. 1. Ad idē faciūt notabilia verba beati gregozij in. c. preceptis. 12. di. vbi dicit preceptis apostolicis non dura superbia resistatur: sed per obediētiā que a sancta Romana ecclesia ⁊ apostolica auctoritate iussa sunt: salutifere impleantur: si eiusdem sancte dei ecclesie que est caput vestrū cōmunio nem habere desideratis. non nouū aliquid presenti iussione precipimus: sed illa que olim videtur indulta firmamus. Cum nulli dubium sit qđ non solum pontificalis causatio: sed omnis sancte spei romane ecclesie ⁊ religiōis relatio ad sedem apostolicā quasi ad caput omnium ecclesiarū debuit referri: et inde normam assumere: vnde assumpsit ex ordium: ne caput institutiōis videatur omitti. Cuius auctoritatis sanctionem omnes teneant sacerdotes qui voluerint ab apostolice petre (super quā christus vniuersalē fundauit ecclesiam) solidare cōuelli. Si quis hec apostolice sedis precepta non obseruauerit: percepti honoris esse hostis non dubitetur. Ad idē. 93. di. c. obediētiā vbi dicitur qđ summo pontifici ea debetur ob omnibus obediētiā: vt nulli liceat ei communicare / cui pro actibus suis ipse inimicus extiterit: nec in ecclesia esse poterit: qui eius cathedram deserit. Ad idē. c. rogamus. 24. q. 1. vbi dicitur qđ nulla est sedes que apostolice ⁊ romane sedis ditioni subiecta non sit: nec ab eius obediētiā ⁊ dispositione vos deuia re oportet ad quā cuncta maiora ecclesiastica negocia visa sunt refferri. Ad idē verba Chrysostomi in. c. alligant. 26. q. 6. vbi inter cetera dicitur. Qui autem superiori obedire non vult: quomodo implet illud / principem te cōstituerunt: esto inter eos tanq̄ vnus ex illis. Quo modo tanq̄ vnus ex illis manet: qui inter obediētes inobediens: inter subditos rebellis existit. Certe probat se ex illis nō esse: qui renuit ex obediētibz vnus esse. Ad idē. c. cūcta per mūdū vbi oēs homines mundi summo pontifici obdīre tenentur. et in extrauagante: vna sanctam: de qua supra habita est mentio. qui autē non obediērit vel

Tertia pars.

De schismate da-
tan et abiron.

De schismate tri-
buum israel.

Sacerdotiū legis
veteris.

Contra discedētes
a papa.

Schisma quid est

se ab eius obedientia subtraxerit: schismaticus erit. Ex quibus omni-
bus colligitur quod non parere preceptis romani pontificis cum rebel-
lione: cum et pertinaciter quis precepta contemnit et iudicium supe-
rioris subire recusat: constituit schismatis rationem: ita notatē decla-
rat beatus thomas. 2. 2. q. 39. ar. 1. in solutione. 2. argu.

Patet hoc ultra predicta in schismate quod chore datan et abiron cum
alijs cōplicibus fecerunt: quod inde ortus est: quia subesse noluerunt
moysi et aaron summo sacerdoti: ut habetur numeri. 16. late per jose-
phum antiquitatis judeorū. li. 4. c. 2. Itē patet ex schismate quod de-
cem tribus fecerunt: eo quod rege suo contempto: alterum sibi constitue-
runt. s. hieroboā: ut habetur regum. 3. c. 12. Sicut ergo tunc disceden-
tes vel se diuidētes a summo sacerdote vel rege schismatici reputabā-
tur: et schismaticorum penas luebant: sic et multo magis idē dīcē-
dum erit de illis qui a papa discedūt eum contemnētes: cum sacerdo-
tium legis veteris sit figura christi sacerdotis summi legis noue/ eiusq;
vicarij scdm apostolū hebreorū. 7. et traditur in. c. translatō de consti-
tutio. dixi supra. §. precedēti prope finem. Discedere enim a papa ec-
clesie capite: est discedere ab unitate ecclesie: ut ex predictis satis patet/ et
colligitur ex his que dicit apls Collofen. 2. Inflatus sensu carnis sue
et non tenens caput/ ex quo totum corpus per nexum et annexiones
administratum et constitutum/ crescit in augmentum dei. Hoc autem
caput est christus: cuius vicem in ecclesia gerit summus pontifex: ut
sepe dictum est. Ideo schismatici dicuntur qui subesse rennūnt roma-
no pontifici et qui mēbris eius sibi subiectis cōmunicare recusant: ita
dicit sanctus thomas. 2. 2. q. 39. ar. 1. in solutione. q. in fine/ est bonus tex.
in. c. schisma. 24. q. 1. schisma quidem diuisionem importat/ charitatis
unioni oppositam. vnde schismatici illi dicuntur: qui cōcordiaz non ser-
uant in ecclesie obseruatijs ne ecclesie prelatis obediāt/ volentes p se
ecclesiam cōstituere singularē. isti quidem a principio peruersum do-
gma non habēt sed ab ecclesie fundamento recedētes/ in vaniloquiū
vertuntur et peruersum aliquod confingūt et sic in fine in heresim la-
buntur: vnde hieronymus inquit quod heresis et schisma differunt si-
cut genus et species. Ista sunt notanda verba beati thomas. 4. di. 13. q. 2.
ar. 1. q. 1. in solu. 2. argu. vult allegare hieronymū super eplam ad ga-
latas cuius verba transcribit grāianus in. c. inter heresim. 24. q. 3.
vbi littera dicit. Inter heresim et schisma hoc esse arbitror: quod heresis
peruersum dogma habeat: schisma post episcopalem decessionez ab
ecclesia pariter separatur: quod equidem in principio aliqua ex par-
te intelligi potest diuersim. Ceterū nullum schisma est nisi sibi aliquā
heresim confingat ut recte ab ecclesia recessisse videatur. hec ibi. Et
augustinus in libro cōtra faustum distinguens inter heresim et schisma

Tertia pars.

ita dicit. Schisma est eadem opinatē ac eodem ritu colentē quo ce-
teri: solo congregationis delectari discidio. Heresis vero diuersa opi-
natur ab his que catholica credit ecclesia. hec ille. Schismatici ergo
dissensionibus suis iniquis/ a fraterna charitate dissolunt: quāuis ea
credant que credimus: ut ait Augustinus in libro de fide et simbolo:
et in libro cōtra donatistas. Non enim sufficit fides sola in formis ad
hoc quod quis in ecclesia christi esse dicatur: sed requiritur quod maneat
in unitate ecclesie: que attenditur ex ordine ad caput ecclesie: ut supra
dictū est/ et ita quod subsit iuxta christi ordinationē capiti ecclesie. Ro. pon.
hoc est quod dixit beatus Ciprianus in quadā epistola et habetur in. c.
deniq;. 7. q. 1. vbi formaliter inquit. Quod non eundē quem nos deus pa-
trem eundē filium eundē spiritū sanctum nosse dicuntur. s. schismatici:
nec hoc tales adiungere potest. Itaq; et chore datan et abiron cum sa-
cerdote aaron et moyse eundem deū nouerant pari lege et religione vi-
uentes: vnum et verū deū qui colendus atq; inuocandus fuerat inuoca-
bant: tñ q; loci sui ministeriū transgressi/ et cōtra aaron sacerdotē/ qui
sacerdotiū legitimū dignatiōe dei atq; ordinatiōe p̄fecerat: sacrificā-
di sibi licentiā vendicarūt: diuinitus percussi/ penas statim pro illicitis
conatibus penderunt: nec potuerunt rata esse et proficere sacrificia ir-
religiose et illicite et contra ius diuine dispositionis oblata. hec ibi.
Que verba sunt satis notanda et ad propositū nostrū valde accomo-
data: decidunt enim quod licet huius schismatis auctores fauctores et
auxiliatores fidem teneāt quā romana tenet ecclesia eamq; colant/ et
sequantur/ habeantq; aliquas occasiones quibus a Romani pōtificis
obedientia recedant. s. pretensam ecclesie reformationē tam in capite
quā in mēbris satis his tēporibus necessariam: nichilominus tamen
schismā et diuisionē faciunt in ecclesia dei: ab ipso ecclesie capite chri-
sti vicario temerarie recedentes: vnde schismatici sunt et schismaticorū
pena veniūt puniendi. Quod etiā apertissime sentit beatus Hieroni-
mus ad damasum papā scribens/ cuius verba refert Gratianus in. c.
quoniā vetus. 2. q. 1. prope finem vbi inter cetera dicit. Cum successo-
re piscatoris et discipulo christi loquor/ ego nullū premiū nisi christus
sequēs: beatitudinē tue idest cathedre sancti petri cōmuniōe cōsortior.
super illam petrā fundatā ecclesiam scio. Quicūq; extra hanc domū
agnū cōmēdit: prophanus est. Si quis in archa noe non fuerit: peri-
bit regnante diluuiū et infra. quicūq; tecū non colligit: spargit: hoc
est qui christi non est: antichristi est. hec ibi. que sumuntur ex his que
christus in euāgelio dixit luce. 11. Qui mecum non est: contra me est.
et qui mecum non colligit: spargit. Ex quibus vbi patet neminem
christianum posse neutralem esse schismatis tempore: cum omnes de-
beant ecclesiam et caput eius sequi. ille ergo qui eā non sequitur/ etiā

Nota contra neu-
trales.

Tertia pars.

et aliqua colorata occasione: contra eam esse censetur: ex quo ab eius capite discedit: quāvis eandem habeat fidem quā alij vt supra dictus est. non est ergo licitū immo dānatū obedientiam et reuerentiā ecclesie eiusq; capiti aliquo modo subtrahere/ dissimulādo/dilatādo/expectando: vel neutri partiū adherendū suspendendo forsan vsq; ad futurū euentum. ad hoc bonus textus in. c. non nos. 23. q. 5. teneant ergo tales si placet fidem nostrā: nichilominus tamē schismatici sunt: et vt tales merito puniendi. Idem in effectu voluit ambrosius super epistolā ad thitū. c. 3. Scribo (inquit) tibi vt scias quomodo ecclesiā ordines: que est domus dei vt cum totus mundus/dei sit ecclesia: tamē domus eius dicatur/cuius rector hodie est damasus: mundus namq; priuaticationis est diuerso turbatus errore: ideo illic necesse est dicatur esse domus dei et veritas: vbi scdm voluntatē suā timetur. hec ille. Et beatus hieronimus scribens ad damasū papā vt habet in. c. hec est fides. 24. q. 1. Hec est (inquit) fides beatissime pater quā semper tenuimus in qua si minus perire aut parū caute forte aliquid positū est: emēdari cupimus a te qui petri sedem et fidem tenes. Si autē hec nostra confessio apostolatus tui iudicio cōprobatur: quicumq; me culpāre voluerit: se imperitū vel maliuolū vel etiam non catholicū sed hereticū comprobabit. Hec hieronimus vbi supra/sentiens vnum admiratōe dignū/qd in his que fidei sunt: solum Romanus pontificem spectat diffinitio/et ipso approbante/non est qui reprobare queat: super quo tamē amplius esset cogitandū: omitto qz non est presentis speculationis. Ab ipso ergo Romano pontifice christi vicario ecclesie capite et plenitudinē potestatis habēte: non licet cardinalibus subpretextu reformationis ecclesie/temerarie recedere. in tantum est enim attributa pape plenitudo potestatis: qd cardinales et alij fratres sui non debent erigere calcaneū contra eum: quia monstruosum esset/qd subditi habeant potestatem in dominos. ff. de mino. l. minor autem magistratus de mayo. et. o. c. cū inferior. Qd si fieret: vestis domini inconutilis: passa fuisset scissuram/vel sectionem. ita dicit hosti. quāvis cardinalis esset in. c. per venerabilē. §. Sane qui filij sunt legitimi. Et in signū huius superioritatis rome potius quā alibi voluit dñs ecclesie caput stabilire scdm eum vt latius retuli supra. §. 4. partis secūde. vnde cardinales aliq; prelati discedētes ante tempus ab obediētia apostolice sedis etiam si papa dicatur hereticus: dicuntur schismatici et vt tales sunt puniendi: vt est textus in. §. hinc autē. 17. di. et ibi notat dominicus dicens hoc facere cōtra cardinales qui recesserunt a ciuitate pisana antequā gregorius duodecimus fuisset depositus a cōcilio pisano. refert Jo. de anania in ru. de schismaticis. pe. co. et prepositus alexandrinus in dicto. §. hinc autem. Cum autem cardinales illi de

Cōtra cardinales

Tertia pars.

quibus agimus se diuiserint ab ecclesie vnitāte: que in duobus consistit. primo in membrorū ecclesie: idest fidelū ad inuicē cōnexionē. secūdo in eorūdem ordine ad vñū caput christi. s. vicarium: inde merito infertur necessariūq; concluditur schismaticos fore et vt tales iuste finisse punitos qui summo pōntifici subesse membrisq; ecclesie subiectis cōmunicare noluerunt. A cardinalibus enim hoc schisma principū habuit: sicut et omnia preterita si recte examinētur: vt firmat beatus hieronimus dicens: veteres perscrutās historias inuenire nō possumus alios scindisse ecclesias dei et de domo dñi in populos se duxisse/ preter eos qui positi sunt domini sacerdotes et pphete idest speculatores: pñ veritūtur in laqueū tortuosum ponētes scandalū in omni loco. hec habentur in. c. trāserunt. 24. q. 3. vt enim inquit Augustinus: sunt in ecclesia quidam prepositi de quibus apostolus dicit: sua querētes non que iesu christi. quid est sua querētes: non christū gratis diligētes: non deū propter deū querētes: temporalia cōmoda cōsequētes/ lucris inhiātes: honores ab hominibus appetētes. 8. q. 1. c. sunt in ecclesia. Cōtra hos inuehit ezechiel. 34. ve inquit pastoribus q; pascebant semetipsos qui scilicet propter propria cōmoda perniciose suscitāt schismata in ecclesia dei. Rex autem francorū huius schismatis auctor vt in casus narratiōe dicit: similiter est schismaticus. Qd per nūcios suos ad hoc specialiter deputatos corā Leone papa moderno confessus est abiurans (sicut predicti cardinales fecerūt) et detestans quicquid in pñsa no conuenticulo actus est: approbans omnia et singula que in lateranensi sacro cōcilio generali acta et decisa fuere. Unde tam de rege francorū q; de cardinalibus predictis non est amplius insistendū: cum ipsi sua sponte et voce delictū suū confessi sunt: erroris veniam postulātes. itaq; contra suā confessionē non sunt amplius audiendi vt. l. generali ter. c. de non in. pe. c. per tuas de proba. De rege autem et de regina nauarre similiter dicendū est: q; schismatici sunt ex eo q; regi francorū schismatico se iunxerunt fedusq; cum eo iunxerunt et contra summū pōntificem conspirarunt/ ita vt merito de eis dici potest illud psal. 2. transumptiue in. c. si ecclesia. 23. q. 4. Astiterūt reges terre et principes cōuenerūt in vñū aduersus dñm et aduersus xpm eius. fautores enī adherētes et sequaces schismaticorū: schismatici sunt et vt tales merito puniendi: vt dicit textus in. c. vno de schismaticis li. 6. similiter sunt lese maiestatis rei: vt dico infra parte. 4. §. 1. sunt enī cooperatores in delicto et per cōsequēs pari pena sunt puniendi vt. c. 1. de offi. de. c. sicut dignū de homicidio. l. quoniā multa. c. ad legem juliā de vi. publica. glo. nota. in cle. 1. de penis in iobo defensauerit: cū cōcordāns. vnde quicquid iuste potest fieri contra principales: potest etiam contra adherentes et complices vt in preallegatis iuribus. tenet expresse Asten

Conclusio.

De rege francorū.

De rege nauarre.

Tertia pars. §. I.

sis in suma li. 2. ti. 64. ar. 7. co. 2. facit. l. non dubito. ff. de captiuis. de quo latius in quarta parte. §. 3. dicemus.

Non obstat predictis textus in preallegato. c. vno. §. nichilominus omnes de schisma. li. 6. vbi fautores et auxiliares schismaticorum solū modo excommunicantur: quia scdm archi. et alios illa decisio fuit reuocata per Benedictū vndecimū. vel aliter et forsan melius ibi Bonifacius octauus expressis nominibus principalium delinquentium: eorum fautores et sequaces deducit in processu et sententia sub generalitate: et sic nominibus non expressis. quod an fieri possit de iure satis est dubium vt tradit per Inno. et alios in. c. certificati et in. c. in nostra de sepul. scdm pe. de ancha. in. d. c. vno. in. 3. notabili. vnde merito fuerunt leuius puniti. In casu aut nostro processus particularis factus est contra predictos regem et reginā nauarre tanq̃ contra schismaticos et lese maiestatis reos: iccirco sicut tales merito fuerunt puniti: vt ex predictis satis patet. et colligitur ex quadā extrauagāte Clementis quinti incipiente ad certitudinē que hodie repetitur sub ti. de sen. ex. de qua infra in quarta parte. §. I.

§. I.

Oppositio.

An metus perditionis bonorum excuset.

Nec eos excusat dicere qd ipsi nunq̃ discesserunt ab ecclesie vnitatem immo fidem nostram semper tenuerunt ipsumq̃ iulium papā vt ecclesie caput coluerunt et venerati sunt. si autē regi francorum pape resistenti adhaeserūt: non quidem ea intentione: vt papā lederent vel ei resisterēt: sed potius ne bona sua que in regno francie et prope tenebāt perderēt: puta dominū de bearne et ipsummet regnū nauarre. Unde non videtur sibi imputandū ad schisma/etiam si indirecte pape resistent: cum sua principalis intentio fuerit bona sua conseruare et illa non perdere. Non enim omnes resistentes pape quo cunq̃ modo sunt schismatici: sed illi qui per spontaneam intentionem ac manifestam rebellionē et eius iudicialis sententie recusationē ipsū nō recognoscēdo vt caput ecclesie: sed si per alicuius comodi tēporalis afflictionē vel periculi euitationē resistat quis preceptis pape et non obediat: talis etsi grauitur peccet/ non tamē dicitur schismaticus: ita dicit archiep̃us flo. 3. parte. ti. 23. c. 4. §. II. incipit de schismaticis. Ad cuius confirmationē facit qd notanter voluit idem archiep̃us flo. 2. parte. ti. 12. c. 6. vbi post Ray. dicit qd si fidelis fidei mente teneat: aliquē tamē actum infidelitatis facit/ puta si reuerentiā idolis exhibeat propter amorem mulieris/ sicut fecit salomon dijs suarū vxorū: vt habetur. 3. regū. c. 11. transumptiue. 3. q. 7. §. salomon et. 32. q. 4. c. salomon: non propter hoc apostata vel hereticus iudicandus est. hoc voluit raymundus in suma. l. parte. ti. de apostatis. n. circa istas apo

Tertia pars. §. I.

stasias licet non ita late loquat̃ vbi dicit: qd si aliquis christianus resideret in ciuitate sarracenorum et profiteretur machumetum nuncium esse dei sicut machometi faciunt ad laudem et venerationem illius que colunt et venerantur pro sancto: vel osculatur sepulchrum alimaodi quasi ex reuerentia ac si esset sanctus: vel in publico se gerat pro sarraceno: et in occulto pro christiano et hec faciat verbo tantū vel profiteatur propter metum: sed in corde in nullo deuiat a fide: nec dicit eum apostatam nec hereticū: nec excommunicatū: peccat tamen mortaliter quātuscūq̃ sit metus vt ibi per eum. Idem ergo dicendum de eo qui ex alia causa vt puta libidinis aliquid illicitū et prohibitū fecit vt de adoratione idolorum diximus. Ad hoc bene facit glosa nota. scdm abbatē ibi in. c. tuar in verbo signatos in fine de priuile. que singulariter vult: qd qui libidinis causa simulat se monachū: non obligatur ad monachātū saltem in foro conscientie. bene facit. c. tua de sponsa. Intergritas ergo intentionis magis quā factum in hoc attenditur. pari ratione idem videtur in casu de quo agimus. Presertim cum hoc faciāt iusto metu ducti. sine perdat honorē et bona sua vel eorum maiore partem. metus enim perditionis omniumq̃ rerum vel maioris partis: reputatur iustus vt. l. i. c. si nō iussu principis et. l. pe. c. qd metus causa. c. abbas. eo. ti. scdm inno. in. c. cum dilectus eo. ti. super verbo mortis. Idem tenet hosti. in suma eo. ti. §. qualiter metus ver. inuenio tamē allegat. l. propter litem. ff. de excusa. tu. habetur insti. eo. §. item propter litem. bene facit textus in. l. si. c. de reno. dona. metus ergo perditionis patrimonij reputatur iustus sicut timor dāni in persona vt dicit bal. in. l. non est verissimile. §. si fenerator. ff. qd metus causa. et in. l. interpositas. c. de transactis post Lynum et alios antiquos. Et inde est qd timor perditionis instrumentorum omnium bonorum vel maioris partis ipsorum: est iustus metus sicut quādo infertur timor mortis vel pena capitalis. ita dicit bal. in. l. isti quidem. §. si is. ff. quod metus causa. Unde si potestas vel tyrannus dicit facias michi instrumentū mille florenorum vel alterius promissionis alias venias ad comburendum domum tuam: reputabitur iustus metus scdm qualitates personarū et rescindetur instrumentum si metus imminēbat sicut rescinderetur si esset metus mortis vel corporis cruciatus. ita dicit Bal. in. d. l. interpositas. et sequitur alij moderniores reputantes hoc valde notabile. Sequitur etiā vitalis in libro clausularū in clausula de metu rerū. et inde est qd si vassalus copulasset amicitiam cum inimicis dñi iusto timore ductus: excusaretur a perditione feudi. ita notanter ad propositum dicit martinus de laude in. c. i. in ti. quibus mo. feudū amittitur libro seu. quem refert et sequitur Jacobinus in tractatu feudorum. fo. 31. co. 3. n. quinta causa principalis. alias in parte dictiq̃

Tertia pars. §. 2.

vassalli promiserunt non cōmittere felloniā co. 3. mouētur ipsi per textum notabile in l. nouissime. ff. quod falso tuto. aucto. vbi ille qui cūz tūtoz non esset: si cōpulsus aut metu ne compelleretur auctoritatē ac cōmodauerit: excusatur. quē textū bal. ibi trahit ad multa de quibus ibi per eū. Si enim rex 7 regina non adhererent regi francorū pro vt rex sibi precepit vel saltem rogauit: indignatus caperet eis dominiū de bearne: quod intra regnū gallie vel prope consistit. et consequēter honoris periculum incurrerent. Periculum autē honoris equiparatur periculo vite vt sentit Bar. in l. vt vim. ff. de iusti. et iure. Unde glosa in §. suspectus in ver. ob culpaz iusti. de suspectis tutori dicit qđ sicut culpa non equiparatur dolo: vbi agitur de periculo vite: ita vbi agitur de periculo honoris: qđ est notandū. bene facit textus in l. iulianus. ff. si quis omīssa causa testamē. cūz dicit. non enim caret dolo pater qui honore proprio omīso propter cōpendium alienā institutionem maluit. Unde metus regis superioris et tante potētie: iustus reputabitur: cum presertim solitus sit male tractare non obtemperantes: vt volunt docto. bar. et alij in l. que onorande. ff. quarū rerū actio non datur per Abb. et alios in c. causam matrimonij de offi. de. et in c. si. qui clerici vel vouētes. notatur in l. ad inuidiā. C. qđ metus causa/et in pluribus alijs iuribus vulgaribus. Ista ergo videntur reges ipsos a schismate excusare et consequenter a schismatis pena.

§. 2

Schismaticoz genera.

Ad ista enim facilius responderi potest:

Itā scđm Augustinū in libro de questionibus euangeliorū: tria possunt distingui genera schismaticorū. Aliqui enī sunt schismatici intentione nō operatione: quicūq; enim ita inuident bonis vt querāt occasionē excludendi eos vel crimina sua sic defendere parati sunt si obiecta fuerint vel probata: vt etiam conuenticulorū segregationes vel ecclesie perturbationes facere cogitent: iāz schismatici sunt: et ab unitate ecclesie corpe decisi: etia; si non inuentis occasionibus aut occultis factis suis sacramēto ecclesie corporali cōuersione sociētur. Alii qui vero sunt schismatici operatione/ sed non intentione: quia per se non intendunt se ab unitate ecclesie diuidere: propter tamen aliquod cōmodū teporale cōsequendū vel periculū euitandū cōuenticulorū segregationes faciunt: ac per hoc schisma incurrunt et schismatici cēseri debent: Quia sicut volūtas coacta vel mixta volūtas est: vt. c. merito queritur. 15. q. 1. cum cōcor. ibi positus in glo. super verbo vult et pbus hoc probat. 3. ethicorū: sic effectus sequens ex causa per accidēs/ effectus est. Sed aliqui sunt schismatici intentione 7 operatione. Ista sunt notanda verba augustini de anchona in libro de potestate eccle-

Tertia pars. §. 2.

sie. q. 26. ar. 1. in corpore questionis/ refert et sequitur archiepiscopus floren. 3. parte. ii. 23. c. 4. §. 12.

Ex quibus omnibus patet: qđ rex et regina nauarre et si rectam fidē nostram teneant et sequantur ipsumq; Romanum pontificem in caput ecclesie recognoscant: propter metū tamen regis francorum 7 perditionis honoris vel bonorum francorū regi adheferunt: sed usq; cū eo inierunt contra ecclesiam romanam Romanumq; pontificem: nō excusant a schismate nec a lese maiestatis crimine. quia p nullo metu mundi debuissent a veritate 7 unitate ecclesie eiusq; capite discere: et peccatum inobedientie cōmittere: vt est textus valde singularis 7 ad propositū nostrum satis accomodatus in c. correctā. 24. q. 1. vbi iulius papa orbis episcopis scribēs sic ait. Nolite ppter vllā perturbationē recedere a recta fide 7 ab apostolico tramite: sciētes qđ iuxta saluatoris sententiam beati sunt qui persecutiones patiūtur propter iusticiā. Facit. c. quecūq; eadem cau. et. q. ibi dum dicitur. vinculis peccatorum absolui non possunt qui a societate petri quomodolibet se segregauerint. Ecce dicit quomodolibet vt omnē causam etiā iustū metū cōprehendat. nulla ergo animi perturbatio nullusq; metus excusat discedētem ab ecclesie unitate 7 romani pontificis obediētia cui vrgente fide obedire omnes cogimur vt late in precedentibus dictum est. ecclesiam enim christi que non litigiosis opinionibus fingitur: sed diuinis attestationibus comprobatur: propter quemlibet hominēz relinquere non debemus: quia bonū est cōfidere in domino/ quā cōfidere in homine. psal. 117. Ita dicit beatus augustinus in libro de correctiōe donatistarū ad bonifacium. c. 3. Propter metum ergo regis francorum: nec propter timorē perditionis bonorum: rex et regina nauarre non debuerunt ecclesiam sanctam immaculatam afflictam indefensam relinquere: ei; impudenter 7 inuerecunde terga dare cū tam graui animarū suarū damno 7 periculo. Nemo enim iustus esse potest quā diu ab ecclesie unitate respectu capitis vel membrorū est separatus: vt inquit Apostolus ad ro. 12. Quēadmodum enim membrum si precipitatur ab hominis viui corpore: non potest tenere spiritum vite: sic homo qui precipitur de christi iusti corpore: nullo modo potest spiritum tenere iusticie etiam si figuraz membri teneat quam sumpsit in corpore. Ita dicit augustinus in libro de correctione donatistarum ad bonifaciū comitē: trāscribitur p Gracianū. 23. q. 7. c. quēamndū: nullus enim metus excusat a peccato. c. sacris de his q; vi metusue cau. sunt. Ad hoc nos monet saluator Mathei decimo caplo. Nolite inquit timere eos qui occidunt corpus: animā autē non possunt occidere: Sed potius timete eum qui potest animam 7 corpus perdere in gehēnaz: Vbi chrisostomus non solum ille preditor est veritatis: qui transgre-

Metus non excusat a schismate.

Tertia pars. §. 2.

diens veritatem palam pro veritate mendacium loquitur: sed etiam ille qui non libere veritate pronuntiat: quam libere pronuntiare oportet: aut non libere veritatem defendit: quam defendere convenit. hec ille. Et habetur in c. nolite timere. 11. q. 3. unde Augustinus ad casulanum. Quisquis metu cuiuslibet potestatis veritatem occultat: iram dei super se prouocat: habetur in c. quisquis. 11. q. 3. Sepe enim rectores improvidi humanas amittere gratiam formidantes: loqui libere recta pertimescunt. Et ait gregorius in. 15. sui pastoralis et habet in c. sit rector. 43. di. Metus ergo perditionis vite/honoris/vel rerum non excusat a peccato ut dicitur iuribus. Unde marcellinus papa qui adeo fuit a paganis compellus: ut templum eorum ingressus grana thuris super pinnas imponeret: sed illa compellio eum ab heresi non excusavit ut dicitur in c. nunc autem. 21. di. Nec similiter excusatur pilatus qui christi innocentiam agnoscens ne cesaris indignationem incurreret: et officium honoris/quod ab eo tenebat/sibi subtraheret: christum cruci affigi fecit. Contra hos exclamat beatus Gregorius. 19. li. moralium dicens. Omnes huius seculi dilectores in terrenis rebus fortes sunt: in celestibus debiles: nam pro temporalis gloria usque ad mortem desudare appetunt: et pro spe perpetua nec parum in labore quidem subsistunt pro terrenis lucris quasi libet iniurias tolerant: et pro celesti mercede vel remissi verbi ferre contumelias recusant. terreno iudici toto etiam die assistere fortes sunt: in oratione vero coram domino vel unius hore momento lassantur: sepe nuditatem deiectionem famem pro acquirendis divitiis atque honoribus tolerant: et earum rerum spe se per abstinentiam cruciant: ad quas adipiscendas festinant: superna autem laboriose querere tanto magis dissimulant: quanto magis ea retribui tardius putant. Hi itaque quasi malarum arborum more deorsum vasti sunt/sursum angusti: quia fortes in inferiora subsistunt: sed ad superiora deficiunt. atque contra ex qualitate palmarum designatur proficiens vita iustorum: qui nequaquam sunt in terrenis desideriis fortes et in celestibus debiles: sed longius atque distantius studiosos magis deo se exhibent quam seculo fuisse meminerint et cetera que sequuntur habentur in c. omnis. 47. di. Potius enim debet quis omnia mala pati quam mala consentire vel malum facere. c. super eo de usuris. c. eos. 4. di. et dicto. c. ira ne. 32. q. 5. Satiis quidem est fame mori quam idolatricis vesci: ut ait Augustinus in libro de bono conugaliter transcribitur in c. sicut satiis. 32. q. 4. de iure enim canonico vel de iure divino metus etiam iustus: qui potuit cadere in constantem virum vel mandatum domini vel superioris: non excusat: quia potius debet quis conservare vitam anime quam corporis. nam committendo peccatum mortale/moritur anima: sustinendo vero gladium/moritur corpus. Quinimmo vir perfectus potius debet pati mortem corporalem: quam

De marcelino.

De pilato.

Contra negligentes res spirituales

Metus non excusat a peccato.

Tertia pars. §. 2.

peccatum veniale committere. Quia peccatum veniale opponitur feruori charitatis ut traditur per glo. in probemio li. 6. Vir autem perfectus magis debet eligere corporis interitum caduci et mortalis: quam feruorem charitatis quam habet in deum perdere bene facit quod notatur in c. querit. et c. nequis. 22. q. 2. ita dicit abbas. per illum textum in pallegato. c. sacris. Hinc est quod clerici non seruantes interdictum ad metum vel compulsionem superioris: non excusantur. Ita notatur decidit do. cardi. in cle. grauis de sen. exco. in. 7. q. pro quo allego textum expressum cuius ille non fuit memor in c. si. de exce. prela. et istud teneo quicquid dixerit Bal. in l. nouissime. §. 1. ff. quod cum falso tutore. Hinc etiam est quod si habens uxorem de adulterio suspectam precipit seruo vel familiari: quod eam interficiat/alias minatur sibi mortem: Seruus non debet parere: et si pareat et occidat: non excusatur ab homicidio. ita notanter decidit abbas in d. c. sacris co. 2. reprobata opinione Lyni et aliorum in l. 1. c. unde vi. et bal. in c. 1. §. iniuria de pace iura. fir. et modernorum in c. 2. de homicidio: qui contrarius tenebant. Hinc est etiam quod si accusatus vel inquisitus de delicto positus in tormentis: tormentorum metu confiteatur delictum: quod non commisit: et ex hac causa decapitatur/nisi hoc in extremo saltem vite reuocauerit/videtur in peccato mortali decedere: et consequenter ecclesiastica carebit sepultura. ita mirabiliter decidit abbas in c. ex parte. 2. de sepul. in prin. et videtur satis rationabile: nam sicut non licet falsum dicere testimonium contra alium ut in c. 1. de crimine falsi: ita nec contra seipsum: sicut dicimus in simili de occidendo se ipsum: ut c. sicut non licet in primo. 23. q. 5. Idem de clerico percutiente se ipsum: nam incidit in excommunicationem ac si alium clericum percussisset ut tenent docto. in c. contingit in primo de sen. exco. et ibi abbas in quarto notabili/iddem tenent docto. in c. 1. de vita et honestate clericorum. li. 6. quos refert et sequitur matheus in tractatu de extensione iurium co. ante pe. Idem tenet iacobus doctor antiquus in §. iuris precepta instituta de iusti. et iure prout refert ibi io. fabri ad hoc bonus text. in c. si quis abscederit. 55. di. ubi dicitur quod si quis amputauerit sibi virilia: non fiat clericus: quia sui est homicida: et dei conditioni inimicus et ibi per prepositum alexandrinum. Idem dicendum est de eo qui in iudicio constitutus metu pene veritatem negat: nam iste eodem modo grauer peccat secundum abbas in d. c. ex parte. et in c. 1. post prin. de testibus cogendis. Inducit ad hoc quod voluit bar. in l. relegati in prin. ff. de penis ubi dicit quod si aliquis est iuste ad mortem damnatus et fugit: peccat. Si autem peccat: non debet fugere: immo potius omnia mala pati. Ad hoc glo. notabilis et ibi docto. in cle. pastoralis de refundi. Hinc est quod testem falsum metus non excusat ut nota. 15. q. 5. c. auctoritatem in glo. magna secundum bal. in l. data opera. c. qui actu. non po. co. 13.

Contra clericum violantes interdictum propter metum.

Nota illum textum

De seruo aliquod illicitum faciente propter metum domini

De illo qui metu tormentorum falsus confitetur.

De illo qui propter metum veritatem negat.

Tertia pars. §. 2.

Ita ergo videtur dicendum in casu nostro ut reges ipsi Nauarre po-
tius debuissent exponere se omni rerum et personarum periculo/ q̄ cō-
tra ecclesiam ire. Adagis enim debuissent obedire deo ecclesie et ro-
mano pōnifici christi vicario: quā regi francoz. Actū. 5. c. Nam si ali-
quid mādāt procurator et aliud proconsul: obediendus est proconsu-
li. Et si aliquid mandat proconsul et aliud imperator: obediendus est
imperatori/ non proconsuli. Ita dicit glo. notabilis. Ro. 13. Est textus
et. c. si dñs in. c. qui resistit. 11. q. 3. 7 in. c. que cōtra mores. 8. di. Ad idē
tex. in. l. contra pupillū in fi. ff. de reiudi. vbi is qui ad maius audito-
rium vocatus est: si litem inchoataz deseruit: contumax non videtur.
Quia semper superiori obediendum est/ 7 obteperandū: ut ibi dicitur
et in. c. cum teneamur de appella. cum concor. ibi positus. Adetis er-
go regis francoz vel perditionis honoris seu bonoz vel maioris par-
tis eorum non habuit: Reges ipsos excusare ut clare patet etiam di-
ctis et tenet expresse hosti. in sūma ti. de peni. et remi. §. quibus 7 qua-
liter versiculo quid de rapina. vbi dicit: qđ non excusatur quis si dñm
adiuuat in bello iniusto propter timorem amittendi feudi vel incur-
rendi damnum aliud tēporale. 32. q. 5. c. ita ne. Cum autem bellū ex par-
te regis francoz et schismaticoz esset iniustum: ut late in prece-
dentibus dictum est: non debuerunt reges ipsi se confederare cuzeis
in preiudicium ecclesie/ nullusq; metus eos excusare potuit: presertim
cuzeis metus abesset: eo qđ sacra vestra maiestas policebatur se eis
fauorem et auxilium laturū contra regem francoz et quemcumq;
aliū volentem eos offendere. Ex quibus omnibus necessario con-
cluditur: qđ tam reges ipsi nauarre q̄ rex francoz et Cardinales
predicti eorumq; fautores auxiliatores 7 defensores fuerunt schisma-
tici et lese maiestatis rei et ut tales merito puniendi.

Finis tercię partis.

Incipit quarta pars.

Quarta pars.

Incipiamus de quarto

articulo. s. de schismatis grauitate 7 pena. volens enim deus nobis ostendere qđ hor-
rendum et detestabile sit hoc crimē: Cho-
reathan 7 Abirō Schismaticos eo qđ
Aron sūmo sacerdoti debitam reuerētiā
denegarunt ab eo recedentes: nouo quo-
dam mortis genere eos puniuit: aperiēs
nāq; terra os suū deuorauit eos cū taber-
naculis suis 7 omni eoz substātia: descēderuntq; viui in infernū operti
humo: et perierūt de medio multitudinis: ut legif. numeri. 16. c. 7 psal-
mo. 105. Preterea cū post mortē Salomonis regis iudeoz regnasset
et duodeciz tribus israel Roboā eius filius obtineret: decem tribus
eū reliquerūt/ fecerūtq; schisma 7 adhēserūt Hieroboā/ regem eū sibi
cōstituētes. Quaz obrem tāta dñi indignatio extitit aduersus illos qđ
schisma fecerūt: quod demolitus est eos: 7 dedit in direptionē donec
abijceret eos a facie sua: quia dissipatus est israel a domo dauid. Et
abdon propheta missus est a dño ad hieroboā ad exprobandū sibi
peccatū schismatis/ prohibuit qđ apud illos schismaticos panē come-
dere/ et aquā bibere: qđ quia non seruauit: morsu leonis in itinere ne-
catus est. Cōtinētur ista. 3. li. regū. c. 13. trāsumptiue in. c. deniq;. 7. q. 1.
Ex magnitudine autē 7 grauitate pene qua deus tūc tēporis priora de-
licta puniuit/ et cauēda ac fugiēda mōstrauit: apparet delictoz graui-
tas. nam pena debet esse delicto cōformis ut. l. respiciendū in princi-
pio. ff. de penis 7 in. c. felicitis eo. ti. li. 6. cū multis similibus. Quis enī
iā dubitauerit hoc sceleratius esse cōmissū/ qđ grauius est vindicatū?
ut inquit Hieronimus in. c. non afferamus. 24. q. 1. Unde beatus Au-
gustinus ad emeritū de hoc crimine schismatis ita loquitur. Quanti
autē diuino iudicio pēdatur hoc facin? lege qđ relegisse nō ambigo.
inuenies autē Bathā 7 Abiron hiatu terre deuoratos: ceteros omīs
qui ei cōsenserūt: igne de medio eoz exeunte cōsumptos. illud ergo
scelus ad exemplū deuītandi dominus deus presenti supplicio demō-
strauit: ut cum talibus patientissime parat/ quale vltimo iudicio resta-
ret/ ostēderet. hec ille. Idem licet sub alijs verbis voluit beatus hie-
ronimus in dicto. c. non afferamus: et ciprianus in. d. c. deniq;. Sacri-
legiū ergo schismatis omnia delicta transgreditur: ut inquit Augusti-
nus cōtra eplām parmenā. Quapropter beatus Ciprianus schisma
idolatrie comparauit/ refert eum Augustinus li. 4. contra ctesianū
grāmaticū: et in epistola cōtra Seuerinum ita loquitur. Quare di-
uisores vestimētoz esse vultis 7 tunicā illā charitatis desuper cōtextā

De schismatis gra-
uitate.

De schismate data.

De schismate tri-
buum.

Schisma dicitur
sacrilegium.

Quarta pars. §. I.

quā nec persecutores eius diuiserunt tenere cum toto orbe non vultis? Idem in effectu dixit ciprianus in quadam epistola de unitate ecclesie cuius supra habita est metio. Quid plura? Schismaticus/alienus est/prophanus est/hostis est/habere non potest deum patrem: qui vniuersalis ecclesie non tenet unitatem. Ita dixit iedē Ciprianus in quadā sua epistola: et habet in. c. alienus. 24. q. 1. Ecce quod schismatici dei hostes appellant quia tunicā domini incōsultem: quā pilati milites nō fuerūt ausi scindere: schismatici xpi crucifixoribus crudeliores effecti scindere conātur. Quapropter eorū sacrificia tanq̃ inimicorū deus ipse odit/et proicit: vt inquit Amos propheta et habet. c. odi. 24. q. 1. Ex quibus omnibus apertissime demonstratur schismatis grauitas. Nā inter peccata que sūt in proximū: schisma est maximū: quia contra spūale multitudinis bonū et cōtra christianorū quietē et tranquillitatē vt p̃ beatus tho. 2. 2. q. 39. ar. 2. et per augustinū de anchona in li. de potestate ecclesie. q. 25. ar. 4. et per archiep̃m flo. 2. parte ti. 3. c. 11. §. 1. et per cardinalem sancti firti in li. de potestate ecclesie quarta parte. c. 8. Quibus addo bedam super matheū dicentē. Quicumq̃ ab unitate fidei vel societate petri apostoli quolibet modo semetipsos segregauerint: tales nunc nec vinculis peccatorum solui/nec ianuaz possunt regni celestis ingredi. Nec ille: et reperiuntur ista verba in. c. quicumq̃. 24. q. 1. Itē cyprianus in. c. didiscimus eadem causa et. q. Cuncti schismatici quia foris sunt idest extra ecclesiam: spiritum sanctum non habent. Idem repetit in preallegato. c. alienus vt supra retuli. Et cum schisma graue dānosum periculosum ac detestabile peccatū sit: graui animaduersione est dignum. Nam scdm̃ mensurā delicti debet esse plagarū modus. deutrono. 25. c. et. c. felix. §. ceterum de penis. li. 6.

§. I.

Pena schismaticorum.

Pena que pro schismate a iure reperiur imposita est: primo enī schismatici ipso iure sūt excoīcati. 23. q. 5. de ligurib⁹. c. 2. de schisma. Et cōsequēter eis cōicandū non est. c. a nobis de excep. cū similib⁹. et merito eis nō cōicatur: quia per ea q̃ quis peccat: debet puniri: vt dicit Sapiētie. 11. c. et. c. quāto. de trāssa. pre. c. litteras de tēpo. ordi. c. cū oliz magister de offi. de. c. 2. de rebus eccle. nō alie. c. pastoralis in fi. de iure patro. c. ad liberandā de iudeis. Cū aut schismatici ab eccle et mēbroz suoz unitate et cōione separēt se: cōueniens est qd̃ eis non cōmunicetur: vt declarat beatus tho. 2. 2. q. 39. ar. 4. refert et sequitur archiep̃s flo. 2. parte. ti. 3. c. 11. §. 1. co. 2. Cardinalis sancti firti in summa de potestate ecclesie. 4. parte. c. 8. De his intelligendū est quod scribitur numeri. 16. Recedite a tabernaculis hominum impiorū: qui. s. schisma faciunt: et nolite tangere quod ad eos pertinet ne induamini peccatis eorum etc.

Quarta pars. §. I.

Secundo schismatici puniuntur pena depositionis/privantur enim dignitatibus suis. 23. di. c. In nomine dñi. de scisma. c. vno. li. 6. publicatur etiā eorū bona vt. d. c. de ligurib⁹ et in preallegato. c. vnico de schismaticis li. 6. Qd̃ sapienter cōstitutū est. Nā cū schismatici eorūq̃ sequaces recusent ecclesie capiti subesse: merito a sua dignitate deponuntur: vt nō sint aliorū caput vt per beatū tho. et alios vbi supra. Et propterea Bonifatius octauus Jacobū et petrū de columna Cardinales schismaticos ab omni cardinalatus comodo et honore deposuit omni busq̃ beneficiis dignitatibus/et prelaturis perpetuo priuauit/reddidit etiam inhabiles ad habenda: cunctis eorū bonis mobilibus et immobilibus/iuribus/actionibus ac iurisdictionibus publicatis/expositis insuper eorū personis capiendis: vt heclatius continentur in preallegato. c. vnico de schismaticis li. 6. Fateor tñ qd̃ benedictus vndecimus eos postea restituit exceptis cōfiscatiōibus/ in quibus nichil immutauit/vt habetur in extrauagāte benedicti: que hodie reperitur inter extrauagātes cōmunes sub titulo de schismaticis. incipit dudū bone memorie: per hoc tamen non correxit penas in. d. c. vno cōtētas. Sunt preterea schismatici lese maiestatis rei tanq̃ in suppremiū oīm regū et principū regē ac principē conspirātes: vt in precedentibus dictum est: et tanq̃ lese maiestatis rei schismatici non habēt filios in potestate: vt dicit bal. in. l. nam et ciuū. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris: refert jo. de anania in rubrica de schismaticis pe. co. vnde rex ffrācorū huius schismatis auctor cardinales etiā schismatici/ qui cōtra ecclesiā et Romanū pontificē conspirāt: huius criminis indubitanter rei sunt: vt. l. 1. ff. ad legē iuliā maiestatis. et. l. quisquis. C. eodez. Rex autē et regina nauarre in hoc crimen similiter inciderūt: eo qd̃ sedus inierunt/et amicitia cōciliarūt cū rege francoz ecclesie inimico: vt est tex. in. l. 2. ibi aut priuatus ad hostes profugere et in. l. 3. in principio et in. l. 4. ff. ad legē iuliā maiestatis: vbi dicitur: qd̃ eo ipso qd̃ aliquis ad hostes romāi imperij cōfugit/aut opē vel auxiliū eis quoquo modo dederit/reus est huius criminis. Ille ergo qui vadit ad hostes/vel mittit litteras/vel nuntiū: vel aliquid simile facit in dānum principis vel rei publice/vel in damnū romani pōtificis aut eccle romane: proditor est censendus vt colligitur ex predictis iuribus: et firmat an. de pfernia in. c. 1. §. porro. 3. co. que fuit prima causa beneficij amittēdi li. feu. Bar. in extrauagante quoniam in verbo rebellando post principū et petrū de ancharrano consilio. 278. 2. co. si dicatur vbi concludūt qd̃ si aliquis rebellat cōtra papā vel cōtra rectores p̃ ecclesiā positos aliquibus modis de quib⁹ supra: incidit in crimē lese maiestatis. Quia leges que de hoc crimine disponūt trahuntur ad papam: nam si in persecutione vel machinatione contra vnum cardinālē dicimus

Schismatici priuantur bonis et dignitatibus.

Schismatici sunt lese maiestatis rei.

Cōtra confederationes.

Quarta pars. §. I.

quod ad exemplū criminis lese maiestatis: multo fortius si contra statum romane ecclesie: vt. c. felix de penis libro. 6. Hinc est etiā qd si fidelis regis prestat iuramentum fidelitatis regis hosti: crimen lese maiestatis committit: vt probatur in preallegatis iuribus. tenet lychas de pena in. l. 2. co. 2. h. sed pone fidelis. C. de meta. et epidema. li. 12. Ad predicta bene facit tex. singularis. l. 1. §. cum patro. in fi. ff. de offi. prefeti vbi vbi grauer punitur libertus cōspirans cōtra dñm cuius eius inimicis. Ex quo colligit ibi glo. argu. qd si vassallus fecit amicitias cū inimicis dñi: aufertur ei feudū. Idez voluit glo. in. l. liberti in verbo amicitias. C. de in offi. testa. et in. c. 1. in verbo cōcubuerit in ti. quibus modis feudū amittitur. Est bonus textus in. c. vno in ti. quot testes sunt necessarij ad probandū feudi ingratitudinē. Tenet bal. in l. prima. 4. l. q. ff. de rerum diui. vnde ex confederatione vel parentela cū inimicis cōtracta: probatur inimicitia. nam cōiuncti et confederati presumuntur eiusdē intentionis. ita dicit bal. in preallegata. l. liberti reputans hoc bene notandū. Cōfederati enim tenentur se inuicē iuuare omni modo quo possunt/ per ambaxiatores/ per gētes armigeros et per conuocationem amicorum. ita notabiliter dicit Angelus de perusio in lege. 2. §. excusantur. ff. ad silenianum. Ad predicta cōfirmāda allego tex. singularē in de. vna. §. porro de iure iurā. vbi impatori iurat: qd nunq̄ cū sarraceno/ pagano/ schismatico/ seu alio quomodolibet comunione catholice fidei non habente/ aut cum aliquo alio prefate ecclesie inimico vel rebelli seu eidem manifeste suspecto vnione quālibet seu parentelam aut cōfederationem iniret. Hec ibi cum quibus concordat extrauagans Clementis quinti que incipit ad certitudinē hodie reperitur sub ti. de sen. ex. c. 3. vbi dñi nantur et irritantur confederationes facte cū schismaticis: et ipso sūt iure excommunicati contrariū faciētes: eorumq̄ terre ecclesiastico subdūtur interdicto: priuanturq̄ bonis que ab ecclesijs obtinent huiusmodi confederationes facientes: et ad alias penas spirituales et temporales: pro vt vtile videbitur procedi potest (vt ibi dicitur.) Ex quibus liquido constat illicitum esse amicitiam conciliare vel confederationem facere cū schismaticis vel ecclesie inimicis immo cum manifeste suspectis ecclesie. Quia ille qui talem cōfederationē facit cū inimicis ecclesie: dicitur venire contra ecclesiam: vt est textus notandus in d. §. porro. scdm jo. de inola in. 3. co. qui dicit hoc esse contra florentinos: q̄ fecerūt ligas cū rege frācorū/ q̄ deo propitio plus fuit eis perniciofa q̄ vtilis scdm eum. Idem possumus nos dicere de amicitia cōtracta et cōfederatione quā predicti rex et regina nauarre fecerūt cū rege galloz. Nā p̄ eas effecti fuerūt ecclesie inimici/ leseque maiestatis rei/ et in eorū damnum et incōmodum confederatio fuit conuersa.

Nota illum textū.

Quarta pars. §. I.

Quamuis enim confederationes et lige ad bonum et laudabilem finem/ puta ad defensionem iustam rerum et personarū cōtra tyrannos licite sint et approbate: vt voluit immo. quem omnes sequuntur in. c. dilecta de exce. prela. et in. c. 1. de schismaticis. Bar. et alij in. l. fi. ff. qd cuiusq̄ vniuersitatis nomine: et in extrauagante quoniam nuper in verbo occulte/ in titulo qui sunt rebelles: ad hoc possent allegari plura iura: que videntur confederationes permittere in. c. ego. 63. di. c. sane. 16. q. 7. c. omne. 22. q. 1. c. nouit de iudi. c. ad apostolice de re iudi. libro. 6. et in sacra scriptura Machabeozū. 8. et. 13. vbi machabei inierunt fedus cum romanis et Josue. 9. et. 10. vbi Josue inuit fedus et tenuit confederationem cum gabaonitis. et. 1. regum. 7. vbi amorrei tenebant pacem et confederationem cum populo israelitico. et. 1. regū 27. 29. vbi dauid accessit ad achis regem geth et fecit confederationem contra saul. et genesis. 17. Deus inuit fedus cum abrahā et successoribus suis: et exodi. 23. Deus inuit fedus cum populo israelitico dicens. Inimicus ero inimicis tuis et affligam affligentes te: si tamen fiant contra cesarem vel papam: non sunt nec esse possunt ad bonum finem. immo ille appellantur conspirationes/ que sunt indirecte etiam contra prelatum inferiorem: vt. c. coniurationum/ et. c. conspirationum. 11. q. 1. cum pluribus alijs. Ex quibus colligitur qd omnis coniuratio vel cōspiratio presumitur ad malum finem facta. ita dicit Archidiaconus in. c. si quis clericorū eadem causa et. q. refert et sequitur Angelus de perusio in preallegata. l. 1. in principio. ff. quod cuiusq̄ vniuersitatis nomine. Quando autem fit conspiratio contra imperatorem vel papam non solus presumitur ad malum (vt dictū est:) verum etiam confederantes incidunt in crimen lese maiestatis vt. l. 1. c. vt armorum vsus. li. 11. ita dicit Martinus de laude in tractatu de confederatione versi. 20. est textus in. l. quisquis in principio. c. ad legem iuliam maiestatis: vbi prohibentur et puniuntur huiusmodi factiones lige et confederationes contra imperatores: non solum quando fiunt publice ac directe/ sed etiam quando fiunt occulte seu palliate: vt dicitur in preallegata extrauagante quoniam nuper: et ibi Bar. in verbo occulte/ puta quando fiunt sub colore defensionis rerū vel personarū: et secrete aliud intendunt. s. damnum alicuius tercij. Nā hoc indistincte prohibitum est a iure vt. c. 1. §. conueticulas de pace iura. fir. li. feudozū scdm bar. in. d. verbo occulte. et notatur in. c. exhibita de iudicijs et in. c. si de testi. cogendis vbi late per modernos et in. c. cōstitutionē de verborū significatione. li. 6. vbi per dominicū et alios. Nā vt inquit beatus Ambrosius in libro de officijs: si non potest subueniri alteri nisi alter ledatur: cōmodius est neutrum iuuari: q̄ grauari alterū. habetur in. c. deniq̄. 14. q. 5. Licet videatur permissius immo

Confederationes quō sunt licite.

Confederationes cōtra regē vel papam sunt illicite.

Quarta pars. §. I.

inimicū iurare/iniuste et de facto oppressum: vt. c. dilecto de sen. ex. libro. 6. l. prohibitum. c. de iure fisci. li. 10. 23. q. 5. c. Regum. c. principes. c. administratores cum multis alijs. Unde in ecclesiastico. c. 4. dicitur. Libera eum: qui iniuriā patitur: de manu superbi. Ille ergo qui necdū nō abstinere ab adiutorio inimicorū ecclesie contra ipsam ecclesiam: quā defendere tenetur/ immo fedus et confederationem cum eis contra ecclesiam facit: et amicitiam cum eis conciliat: inimicus est ecclesie et lese maiestatis reus. Quod enim ad defensionis subsidium est inuentum: ad depressionis dispendium non debet retorqueri: vt. c. in quibusdam de penis. c. conquerente de restitutione spoliatorum. c. quanto de iure iurando. c. 3. de appella. c. vno de natis ex libero ventre. 22. q. 4. c. inter cetera. Preterea facientes conuenticula de papatu viuente papa/ crimen lese maiestatis committunt: vt notatur in. c. veniens. l. de testi. per gofredum. 10. an. et alios quos sequitur bal. in. l. quoniā liberi. c. de testibus et Martinus de laude in tractatu de crimine lese maiestatis ver. 9. Cum aut istud scisma super hoc fuerit in ecclesia introductū: vt in casus narratione diximus: sequitur qd omnes qui in hoc schismate auxilium et fauorem presterunt: facientes contra statū romani pontificis/ rei sunt lese maiestatis. Ille aut dicitur facere contra statū principis/ qui vult dirigere statū ad aliud regimē putā ad aliū principē/ scdm bal. in. l. 1. §. huius studij. 2. co. ver. item nota qd arbitrium. ff. de iusti. et iure Martinus de laude vbi supra. §. 12. De his qui tales confederationes illicitas et ad malum faciunt: intelligitur illud qd dicitur job. 4. l. Corpus illius quasi scuta fusilia compactū scamis se prementibus vna vni coniungitur et nec spiraculum quidem: scilicet spiritus sancti: incedit per eas. Quasi dicat qd multitudo hominū malorū: qui sunt quasi quedā scame diaboli: ita sunt ad male agendū cōiuncti connexi et obstinati: qd nō recipiūt instinctū spiritus sancti ad bonum. ita dicit ibi nicholaus. Misit enī dñs spiritū pessimum inter abimelech et habitatores sicheem: idest inter hos malos homines: vt dicitur iudic. 9. c. Ad idem facit illud qd scribit naaū. 1. Sicut spine se inuicē complectuntur: Sicut cōiunū eorū pariter potantur: consumētur quasi stipula ariditate plena: Sic erit de malis hominibus qui confederationes et ligas faciunt contra ecclesias: Quia consumuntur sicut stipula ariditate plena: vel sicut ligna arida. de istis dicitur ecclesiastici. c. 21. Sicut stipula collecta synagoga peccantium: et consummatio eorū flamma ignis: idest hi qui ad malum faciendū congregantur: sicut in hoc seculo arserunt flamma cupiditatis: sic in alio ardebunt flammis infernalibus.

Pena rebellium.
Pena autem rebellantium contra supremam maiestatem/ est qd ipso iure perdūt omnia: que iuris ciuilis sunt: vt. l. amicissime. ff. de capitīs

Quarta pars. §. I.

diminutione. Ideo schismatici propter crimen lese maiestatis diuine perdunt patriam potestatem: quam in filios habent vt paulo ante diximus. Possunt etiam impune occidi. l. 3. in fi. ff. ad legem corneliam de sicarijs. l. proditoris. ff. de remili. etiam si sint occulte rebelles: nam ipso facto penam incurrunt: et in iudicio quo postea proceditur contra illos hoc liquidabitur an fuerunt rebelles. ita notāter decedit bar. in extrauagāte quoniā nuper in ti. qui sint rebelles in verbo rebellando prope finem. §. circa secundum. refert et sequitur petrus de ancharrano. consilio. 278. co. l. §. pro hoc optime. Si autem placet capienti possunt captiui detineri vt serui. ff. de acqui. rerū do. in. l. transfuga et capite puniuntur. l. si quis aliquid. §. transfuge. ff. de penis. Traditur per bar. in dicta extrauagante/ quoniā nuper in ver. rebellādo et per doc. in de. pastoralis de re iudi. Bona vero rebellium ipso iure publicantur: quāuis de illis in sentētia nulla sit facta mentio: vt. l. quisquis et. l. pe. et fi. c. ad legem juliam maiestatis. Que quidem bona possunt statim ab eis capi: anteq̃ contra eos feratur sententia: nam si est licitum occidere vt paulo ante diximus: multo magis bona capere ar. l. nec in ea. ff. de adulte. vbi qd occidere pōt adulterū: multo magis iuris contumelia poterit afficere. ita notāter dicit petrus de ancharrano in preallegato cōsilio. allegat et ponderat ad hoc glo. quā reputat singulares in. c. felices in verbo disponant de penis. li. 6. que notāter vult qd si feudatorius cōmisit crimen lese maiestatis: feuda libere reuertuntur ad ecclesias: a quibus obtinent: vt ad libitum pro sua volūate de eis disponant vt ibi dicit textus: illis feudatarijs non vocatis etiam si de facto possideāt. Cuius ratio est quia postq̃ textus ibi habet illos pro diffidatis et banitis: talium bona possunt inuadi et occupari. c. pro humani ad finem de homicidio. li. 6. vbi textus in simili pro minori delicto dicit qd sufficit constare de illo scelere probabilibus argumentis: nec alia sententia deportationis requiritur: vt ibi dicit littera in fine. Priuatur similiter suis dignitatibus et honoribus vt. d. de. pastoralis vbi inter alias penas quibus Robertus rex fuit punitus propter rebellionem: quam contra imperatorem henricum cōmiserat: priuatur bonis dignitatibus et regno: vt in preallegata de. dicitur: et plenius in sententia quā henricus imperator contra eū protulit: cuius tenorem ad litterā recitat Albericus in preallegata. l. quisquis. Ad idē. c. ad apostolice de re iudi. li. 6. vbi imperator fredericus secundus propter rebellionem quā contra ecclesiā cōmisit: priuatur regno et imperio: vt diximus supra. 2. parte. §. 7. Ex quibus omnibus liquet manifeste: qd Julius secundus iuste et recte priuauit Cardinales predictos suis dignitatibus/ ecclesijs/ et beneficijs: quibus preerant: et ad habēda inhabilitauit: Regē vero et reginā nauarre tanq̃ rebelles schisma

Conclusio.

Quarta pars. §. 2.

ticos atq; ecclesie inimicos similiter iuste regno priuauit: et cuiusq; capiendi illud licenciam fecit: vt in prima parte diximus.

§. 2.

Ecclesia cōuocat
principes xpianos
cō schismaticos.

Quod si predictis penis schismatici co-

herceri non possint/ quia pertinaciter perseuerant et propter eorū po-
tentia ecclesia amplius facere non potest: manu armata per brachiū
seculare ab ecclesia inuocatum penarū executio est facienda vt. c. i. r. c.
quoniam in fine de offi. or. 17. di. c. nec licuit in fine. 11. q. 1. c. petimus
notatur in. c. significasti de offi. dele. per oldra. con. 89. Ad hoc bonus
textus in. c. de ligurib. 23. q. 5. vbi pelagius papa scribens narſe patri-
cio super quibusdā schismaticis ab ecclesia dānatis inter cetera sic ait.
Si quis schisma fecerit: iste excommunicetur atq; damnetur. Qd si for-
san et hoc cōtempserit et permāserit diuisiones et schisma faciēdo: per
potestates publicas opprimatur: et infra. facientes autem scisuras in
sancta ecclesia/ non solum exilijs: sed etiam proscriptione rerū per pu-
blicas potestates debeant coerceri. Ad idem. c. quali ea. ca. et. q. vbi
idem pelagius eidem narſe scribens ita dicit. Petimus vt prefatis q̄
a nostra sede directi sunt/ in omnibus prebeatīs auxilium. Nec pute-
tis peccati esse alicuius si huiusmodi homines premuntur: hoc enim
diuine et humane leges statuerunt: vt ab ecclesie vnitāte diuisi et eius
pacem inquietissime perturbātes: a secularibus potestatibus compri-
mantur. Nec quicq; maius est: vnde deo possitis sacrificium offerre:
q̄ si id ordinetis: vt qui in suam et aliorum perniciem debachātur: cō-
petenti debeant rigore compesci. hec ibi. Ad idem. c. quando. c. nimū
c. displicet. 23. q. 4. vbi Augustinus monet principes: vt procedant ad
correctionē et punitionē aduersus schismaticos et dissipatores eccle-
sie. Exemplū habemus notabile in sacra scriptura iudiciū. 20. vbi dici-
tur qd cū aliqui ex filiis beniamin vxorem cuiusdam accepissent: et in
credibili furore libidinis vexassent: deniq; mortua est: cumq; moniti
corrigi parati non essent: congregati sunt omnes alij tunc filij israel
de alijs tribubus in silo/ vnoq; cōsilio ex precepto domini vindictā fe-
cerunt de filiis beniamin: ita vt interficerent viginti quinque milia pu-
gnatorū/ nec remanserūt de illa tribu nisi sexcenti viri. Quo exemplo
patet qd cū graue scelus (vt est schisma) per christianos cōmittitur:
nō paratos corrigi: poterit papa principū xpianorū auxiliū cōtra eos
inocare: ita dicit augustinus de anchona in. li. de prāte ecclie. q. 25. ar. 5.
Raro enim vel nunq; temporibus transactis ecclesie calamitates per
censuras et processus ecclesiasticos legimus fore sublatas/ nec eccle-
sia collapsa vel vacillans suis vnq; operibus vel viribus se erexit: im-
mo semper humano auxilio fuit erecta: vt dicit textus in. c. si quis pe-

Notabile facinus

Ecclesie calamita-
tes per principes
reparantur.

Quarta pars. §. 2.

cunia. 79. di. per aliquos videlicet principes seculares vt per Charolū
magnum. orthones de saxonā. Reges francie. comune ianue. Pisa
nos/ ac diuersos alios: quos curiosus indagator inuenire poterit. E-
pore enim Stephani secundi Pipinus pater charoli magni lōgobar-
dos ecclesiaz infestantes stephani mandato perdomuit. Postea tem-
pore Leonis et Adriani primi iuit Charolus magnus cepitq; deside-
rius: et vicit longobardos: restituitq; ecclesiam vt habetur in. c. Adria-
nus. 63. di. et in. c. hortatu. 23. q. 8. Johānes. 13. passus est magnas per-
secutiones a quodam berengario: rex autem saxonie cepit berenga-
rium et ecclesiam pristine restituit libertati. Leo octauus fuit ab vbe
expulsus/ et creatus Benedictus: quod audiens imperator ortho pri-
mus: obsedit romam donec benedictus fuit sibi traditus: missitq; illū
in exilium in saxoniam (vbi mortuus est) vt habetur in in. c. in sino-
do. 63. di. Johannes. 17. fuit expulsus per quēdam crescentium patri-
cium fuitq; vocatus ortho tercius rex saxonie et imperator: qui venit/
fugatoq; illo crescentio totam suam progeniez extirpauit. Tunc fuit
creatus Gregorius quintus: qui erat de genere orthonis. Post ortho-
nis vero recessum: expulsus fuit gregorius per dictum crescentium et
romanos: qd audiens dictus ortho reuersus est romā obseditq; eos
in castro sancti angeli cepitq; et mēbris mutilauit. Eugenius quartus
anno. 1445. hortatus est dalsinum francie: vt bellū faceret contra ba-
silienses/ ecclesiam infestantes: vt refert jo. de ana. in rubrica de schis-
maticis in fine. Ista et multa alia his similia patent ex chronicis et hi-
storijs antiquis in quibus reperio plures romanos pontifices veros
a roma pullos/ et aliquando restitutos (vt iam diximus) quorū no-
mina sunt hec. Julius primus. Simachus. Siluerius primus. Vir-
gilius primus. Martinus primus. Leo tercius. Eugenius secundus.
Johānes octauus. Leo quintus. Johānes decimus. Johānes deci-
mus tercius. Benedictus octauus. Johānes decimus quartus. Jo-
hānes decimus sextus vel septimus scdm alios. Gregorius quintus.
Benedictus nonus. Gregorius septimus. Victor tercius. Pascha-
lis secundus. Alexander tercius. Bonifacius octauus.
Principes autem et reges christiani ad ecclesie defensione vocati/ ve-
nire eamq; defendere tenentur. Itā vt inquit Ambrosius libro primo
de patriarchis: Sicut principibus et potestatibus fidem et reuerentiā
exhibere cogimur: ita secularium dignitatū administratoribus defen-
dendarū ecclesiarū necessitas incumbit: qd si facere contēpserint: a cō-
munionē sunt expellendi. hec ibi. habentur in. c. dicat aliquis. §. pre-
terea. 23. q. 5. Administratores plane secularium dignitatū qui ad ec-
clesiarū tuicionem pupilloz ac viduarū protectionē rapaciūq; refre-
nationē cōstituti esse procul dubio debent: quotiens ab episcopis et ec-

Stephanus papa.

Leo.
Adrianus papa.
Johannes.

Leo papa.

Johannes.

Gregorius.

Eugenius.

Pontifices a Ro-
ma pulsi.

Reges christiani
tenentur ecclesiaz
defendere.

Quarta pars. §. 2.

clasticis viris cōuenti fuerint: eorum querimonias attētius audiāt: et scōm qđ necessitas expecierit absq; negligentia examinent: et diligenti studio corrigant. Quod si dei timorē p̄ oculis non habētes negligere post secūdam ⁊ terciā admonitionem inuēti fuerint: omnes se nouerint cōmunionē vsq; ad condignā satisfactionē priuati. Ita dicit Iohānes papa octau⁹ in. c. administratores ea. causa. et. q. Regū enim ⁊ principū est propriū officium facere iuditiū atq; iusticiā et liberare de manu calūniantū vi oppressos: vt ait hieronim⁹ hieremie. 7. habetur in. c. regū. 23. q. 5. Nam vt inquit ysidorus. Principes seculi non nunq̄ intra ecclesiam potestatis adeptē culmina tenēt/ vt per eādem potestatem disciplinam ecclesiasticam muniant. Ceterum intra ecclesiam potestates necessarie non essent: nisi vt quod non preualent sacerdotes efficere per doctrine sermonem: potestas hoc imperet per discipline terrore. Sepe per regnū terrenum celeste regnum proficit/ vt qui intra ecclesiam positi contra fidem ⁊ disciplinam agunt: rigore principum cōterantur/ ipsamq; disciplinam q̄ utilitas ecclesie exerce re non preualet/ ceruicibus superborū potestas principalis imponat/ et vt venerationem mereatur/ virtutem potestatis imparciatur. Cognoſcant principes seculi deo se debere esse reddituros rationem propter ecclesiam: quā xp̄o tuendam suscipiunt. Nā siue augeatur pax et disciplina ecclesie per fideles principes/ siue soluiatur: ille ab eis ratio nem exigit: qui eorū potestati suam ecclesiam tradidit. Nec ille. Habē tur in. c. principes. 23. q. 5. Ad idem tex. in. c. grandī de suplen. negli. prela. li. 6. hoc enim pertinet ad reges christianos: vt temporibus suis pacatam velint matrem suam ecclesiam habere (vt inquit augustinus super Iohānes habetur in. c. quādo vult deus. 23. q. 5.) Debēt ergo pacē ecclesie procurare/ non autes turbare per schismata vel alias. c. in quibusdam de penis. Tenentur ergo reges aliq; principes christia ni vocati a papa pro ecclesie defensione venire: eamq; viriliter defen dere: vt in. c. 1. in principio in ti. hic finitur lex deinde incipiunt consue tudines ⁊ cetera. et ibi notat bal. et in. c. 1. in principio quibus modis feu. amittitur. iuxta illud psal. 2. Et nūc reges intelligite erudimini q̄ iudicatis terrā: Seruite dño in timore et exultate ei cū tremore. Qđ exponens beatus Augustinus in libro de correctione donatistarū ad bonifacium. c. 13. trāsumptiue in. c. si ecclesia. 23. q. 4. sic ait. Quomo do ergo reges dño seruiunt in timore: nisi ea que cōtra iussa domini fiunt: religiosa seueritate prohibendo atq; plectendo? et subdit. aliter enim seruit quia homo est: aliter quia etia ⁊ rex est. Quia homo est: ei seruit viuēdo fideliter. Quia vero etiā rex est: seruit leges iusta pre cipientes ⁊ cōtraria prohibentes cōuenienti vigore sanciendo. Sicut seruauit ezechias: lucos et tēpla idolorū et illa excelsa que contra pre

Conclusio.

Quarta pars. §. 3.

cepta dei fuerūt constructa destruēdo. 4. regū. 15. sicut seruauit iofias talia ⁊ ipse faciendo. 4. regum. 22. Sicut seruauit rex ninuitarum vni uersam ciuitatē ad placandum dominū cōpellendo ione. 3. Sicut ser uauit darius idolum frangendo in potestates danieli dando: et inimi cos eius leonibus ingerēdo. danielis. 14. Sicut seruauit nabuchedo nosor omnes in regno suo positos: a blasfemando deo lege terribili prohibendo. danielis. 3. In hoc ergo seruiunt domino reges: in quā tum sunt reges: cum ea faciunt ad seruiendum illi que non possunt fa cere nisi reges: alioquin iram dei in se prouocant: et eius indignatio nem incurrunt: cui de his rationem strictam reddere tenentur. Et vl tra hoc papa potest eos corrigere/ castigare/ et si opus fuerit depone re: sicut de constantino et leone eius filio imperatoribus constantino politanis et de alijs regibus dictū est. §. in. 2. parte. §. 7. aliquid etia ⁊ dices in sequēti parte cū de rege ⁊ regina nauarre specialiter agem⁹.

Conuocatis autē regibus ⁊ principibus §. 3.

christianis contra schismaticos/ eorumq; auxilio ab ecclesia postula to: potest si opus fuerit ecclesia bellum iustum contra eos mouere: vt notatur in. c. venerabilem de elec. et in. c. nouit de iudi. et in. c. ex ge stis de clericis non residentibus ⁊ in. c. ad apostolice de reuudi. libro. 6. et in. c. 1. de homicidio eo. li. et in. c. alijs. 15. q. 6. tenet expresse 10. de ligniano in tractatu de bello: quem refert ⁊ sequitur archiep⁹us fio. 3. parte. ti. 4. c. 2. §. 3. in principio et. §. 10. versi. Itē queritur. Iddem tenet 10. de pla. in. l. vna post principū. ver. Item quero. c. vt armorū vsus libro. 11. concludentes qđ papa potest indicare bellū contra impe ratorem schismaticum vel hereticū vel iura ⁊ libertates ecclesie vsur pantē. Pro rebus enim ecclesie: licite potest ecclesiabellum mouere: ⁊ principes christianos ad hoc vocare. 23. q. 3. c. maximianus. 15. q. 6. c. auctoritatem ibi glo. et. 3. q. 8. c. igitur et. c. hortatu. debet ergo pō tifex si vult bene iura sua defendere propugnatores penes se habere 23. q. 8. c. igitur. c. vt pridem et. §. ecce. notatur per glo. in sūma. et con tra violatores ecclesiastice libertatis/ vel res ecclesie inuadētes si opor tuerit arma suscipere. 23. q. 5. c. principes et. c. sequēti. non possunt enī regna atq; imperia sine armis defendi. Unde cōtra delinquentes et apostolice sedis maiestatem cōtemnentes: seueritate vti oportet/ nec vllus pertimescere quāuis etiam prepotentē Ambrosij et Innocēti j primū exemplo: quorum vnus theodosium: alter archadium excommu nicare nō timuit. Et si opus fuerit: pōt ⁊ debet arma sumere bellumq; contra tales indicare sedisq; apostolice maiestates tueri. Porro quid excellentius quidue laudabilius: qđ pro vnitatē ecclesie rerumq; sua

Ecclesia monet bel lus cōtra schisma ticos.

Quarta pars. §. 3.

in defensione contra ecclesie hostes magno aio ingētiq; apparatu arma capere: hoc propriū sumi pontificis munus est: ad quē spectat ecclesie unitatē et iura p viribus defendere. Ecclesia quidē nō semp debet persecutio nem expectare: sed aliquādo ex iusta causa persecutionem facere pōt contraecclesie inimicos vt notāter ostendit Augustinus in libro de cor rectione donatistarum ad Bonifaciū comites. c. 8. transumptiue in. c. ecclesia. 23. q. 4. Qd prefiguratū fuit in veteri testamento in illa san ctissima muliere libera Sarra que matrē nostrā celestē hierusalē idest verā dei ecclesiā figurabat: vt inquit apostolus Gala. 4. Illa quippe ancillam iuste affligebat. Si autem melius discutiamus: magis illa persequēbatur sarraz superbiendo: q̄ illam sarra cohercēdo. illa enim domine iniuriā faciebat: ista ponebat superbie disciplinam. Iuste er go ecclesia malos persequitur: iuxta illud psal. 17. Persequar inimicos meos et cōprehendam illos: et non conuertar donec deficiant. Iusta ergo est persecutio quam facit impijs ecclesia christi: ista itaq; beata que persecutionem patitur propter iusticiā: illi vero miseri qui per secutionem patiuntur propter iniusticiā. Proinde ista persequitur di ligendo: illi seruendo. ista vt corrigat: illi vt euertant. ista vt renocet ab errore: illi vt precipitent in errorem. deniq; ista persequitur inimi cos et comprehendit donec deficiant in vanitate: vt in veritate profi ciant: illi autem retribuētes malū pro bonis etc. Iustissime ergo ec clesia insurgit cōtra schismaticos et alios eius iura et bona occupātes ac perturbantes: vt eosdem a suis insolentis prauiq; actibus et mori bus compescat. Eius namq; propriū est aberrantes et diuisos ab erroris sui semita renocare: ad bonumq; cogere: Ezechielis. 34. vt la te demonstrat idē Augustinus vbi s. c. 16. et. 20. transcribitur per gra cianū. 23. q. 6. c. schismatici. Multitudinib; enī per schismata pereū ribus sancta romana ecclesia vt subueniat: studere debet: vt per eun de Augustinū vbi supra. c. 27. transumptiue in. c. vt constitueret. 50. di. Quinimo quilibet prelatus qui habet iurisdictionem temporalem: in subditos inobedientes licite mouet arma. 15. q. 6. c. auctoritatem. et. c. nos sanctorum. ar. 23. q. 8. c. scire igitur et. c. hortatu et. c. dispar. diximus supra. §. 2. in principio: de quo per glo. archi. et prepositum in. c. si quis. 26. di. et archie. flo. 3. parte. ii. 4. c. 2. §. 9. ita querit vtrū. Et tunc quando contra schismaticos vel bona seu iura ecclesie vsu pantes arma sumuntur: non proprie dicitur bellū: sed melius execu tio iurisditiōis vel iusticiā. ff. de rei ven. l. qui restituere. Ista sunt no tanda verba Innocentij in. c. olim causas prope finē de resti. spo. Im mo si recte consideremus: ista dicitur defensio que iure naturali per mittitur: vt. l. vt vim. ff. de iusti. et iure et. l. i. c. vnde vt. cum pluribus concordantibus. Et magis videretur procedere hoc casu prelatus vt

Prelatus mouet bellū cōtra subdi tos inobedientes

Bellū dicitur de fensio.

Quarta pars. §. 4.

pars que iura sua defendit q̄ vt iudex. in qua quidem defensione po test vt iurisdictione spiritali excommunicando sine cause cognitione et si ne monitione: vt notāter voluit Inno. in. c. venerabili de cēsibus. co. 3. h. nec obsunt et ibi abb. in fi. co. et in. c. cum venissent de judi. pe. co. Angelus de perusio in. d. l. vt vim in fi. potest etia; vt armis materia libus indicendo bellum eo modo quo diximus. Bellum enī non est indistincte ab ecclesia prohibitum: immo aliquando permittitur et in dicitur pro defensione ecclesie et iurium suorum: nec nō pro xpianorum tranquillitate: vt colligitur ex. c. paratus cum sequētib; 23. q. 1. Bre gorius enim primus ciuib; tuscie precepit arma capere contra lon gobardos iurisdictionem ecclesie infestantes: vt legitur in registro gre gorij: et habetur. 23. q. 8. c. vt pridem. Et in. c. sequēti dicitur qd prece pit quibusdā militibus: qd cōtra ecclesie hostes qui in marcha conue nerant bellum mouerent: vt per viā diuersionis/ roma tranquilla ma neret/ ne deo sibi irato hostes contra urbem impetum facerēt. Aldria nus quoq; primus hortatus est Phozolū magnū ad capescendū bel lū cōtra longobardos patrimonij ecclesie occupātes. 23. q. 8. c. porta tu. Leo quartus ludouicū augustū contra sarracenos ad bellum con citat vt. c. igitur cū duobus capitulis sequētib; ea. ca. 7. q. Idem fe cere multi sumi pontifices/ siue pro tutāda religione/ siue pro ampliā da/ seu pro rebus ecclesie vendicādis/ siue pro seruanda pace reipubli ce: vt in chroniciis romanorū pontificū satis legitur. Augustinus etia; cōmendat Maximianū vagiēsem ep̄m: qui bellū ab imperatore im petrauit cōtra ecclesie sue hostes/ cū si secus fecisset/ de negligentia re prehēdens. 23. q. 3. c. Maximianus. Hoc enim habet ordo iusticie na turalis/ vt quando utilitas publica aliter haberi nequit: gladio bellico per principes: qui iudicari possint cōtra cōtumaces impetretur/ non tam sui vlciscendi causa/ q̄ tuende ecclesie sibi credite vel religionis et reipublice sibi cōmisit: vt. d. c. maximianus et. 15. q. 6. c. auctoritates cū multis similib; Maximianus enī vagiēsis ep̄s/ auxiliū petijt ab impatore christiano cōtra hostes ecclesie: a quib; quāplures iniurias et dāna pertulerat: non tā sui vlciscēdi causa: q̄ tuende ecclesie sibi cre dite. qd si pretermisisset: non eius fuisset laudāda paciētia: sed negligē tia merito culpāda. Nec enī apls paulus vite sue trāsitorie p̄sulebat: sed ecclesie dei: quādo cōtra illos qui eū occidere cōspirauerāt: cōsiliū illoz tribuno vt proderet: effecit. vnde factū est vt eū ad locū quo fue rat producēdus deduceret miles armatus. Ne illoz pateret insidias: romanas etiā leges implorare minime dubitauit: ciuē romanū se esse proclamās: quos tunc affligi verberibus nō licebat. itemq; ne iudeis interim eum interimere cupientibus traderetur: cesaris poposcit auxi lium: romani quidem principis: sed non christiani: vt ista habentur

Excoicatio.

Bellū ab ecclesia permittitur.

Bellū per viā di uersionis.

Quarta pars. §. 3.

Actuū. 22. 23. 25. c. In quibus satis ostēdit apls quid facere deberent postea christiani dispēatores/ quādo imperatores christianos periclitante ecclesia reperirēt. Hinc ergo factū est vt imperator religiosus et pius prelati in noticiam suam talibus causis: mallet pijsimis legibus illius impietatis errorem omnino corrigere et eos qui cōtra christum christi signa portarent: ad vnitatē catholicam terrendo et cohercendo redigere: q̄ seuendi tantūmodo auferre licenciam et errandi ac pereundi relinquere. Ita notanter ad propositum dicit Augustinus in libello de correctione donatistarum ad bonifaciū. c. 18. et traditur in preallegato. c. maximianus. Attendens ergo Julius secundus pontifex maximus: ecclesiaz ex pernicioso illo schismate afflictam: iura etia3 bona romane ecclesie tirānice accupata: cuius vires non sufficiebant ad ipsam ecclesiam ruinam minitantem et pene omnino collapsam: erigendam: nisi principum christianorum auxilio vteretur: ipsum implozauit: vt per viam diuersionis contra regem francoz bel lum conficeretur: quousq̄ ab insania ad sanam mentes rediens sacro sanctam matrē ecclesiam incolumē atq̄ illesam omnino relinqueret: a prauis inijs desistendo/ et mala preterita reparando. Istud autē bellum dicitur iustum/ immo iustissimum: et potest dici defensio/ que a iure naturali permittitur/ vt paulo ante dicebamus: nam quilibet tenetur ius suū defendere: vt. l. illud. ff. de peti. here. et. 63. di. c. antepe. ita dicit glo. in preallegato. c. maximianus in. h. Sed negligētia pro defensione igitur iurū suoz: q̄ vim vi repellere licet dicta. l. vt vim. ff. de iusti. et iure. l. 1. c. vnde vi. c. olim causas de restitu. spo. c. significasti. de homi. c. dilecto. de sen. exco. li. 6. l. prohibitū. c. de iure fisci. notant doctores in. c. sicut el. 3. de iure iurando / traditur per Archiep̄m flo. 3. parte. ti. 4. c. 1. in fi. In hoc autem bello interueniūt illa quinq̄: que ad iustū bellū requirit glo. 23. q. 2. in summa: et reducitur ad tria q̄ ponit Sanctus tho. 2. 2. q. 40. ar. 1. et Archiep̄. flo. vbi supra 7 doctores in preallegato. c. sicut de iure iurando. s. auctoritas principis/ causa iusta/ et recta intentio vt late per eos. In casu enim de quo agimus: interuenit auctoritas pape vicarij christi in terris ac sup̄emi principis: iusta causa/ quia pro defensione ecclesie et pro tranquillitate totius populi christiani: itaq̄ non zelo vindicte/ sed magis zelo iusticie/ ad promouendum bonum et vitandum malum/ et vt mali a suis peruersis conatibus compescantur: vt inquit Augustinus contra manicheos et habetur in. c. quid culpatur. 23. q. 1. Fateor tamen quod si interueniant illa duo: scilicet auctoritas superioris et iusta causa / quāuis intentio recta deficiat/ vt puta si ex odio aut animo / malignandi bellum geratur: peccabit quidem mortaliter bellum gerens: ad restitutionem tamen ablatorum et damnoz datorum: non tenebitur:

Bellū dicitur de
fensio.

Requisita ad bel
lum iustum.

Quarta pars. §. 4.

quousq̄ ad iusticiam faciendā et obedientiam superiori exhibendam se offerat is contra quē bellū geritur scdm Archiep̄m flo. vbi supra. Patet ergo ex predictis qd ex iusta causa pro vt est schisma potest papa bellum iustum mouere contra schismaticos: vt a schismate desistat et a suis prauis conatibus compescantur. In quo quide3 bello omnes presertim principes christiani tenentur ecclesiam iuuare: et schismatici capti in tali bello debent furca suspendi scdm bal. in. c. 1. §. iniuria. 3. co. de pace iura firman. al. incipit. §. furtum in principio. refert Jo. de anania in. ru. de schismaticis. co. 3. in fine. et cū sint diffidati a iure vt. c. vno de schisma. li. 6. post principū ibi expositis personis eorum capiēdis: videtur qd si se defendāt: possunt impune occidi sicut de diffidatio ab imperatore dicit dominicus in. c. 1. de homicidio li. 6. quē refert et sequitur martinus de laude in tractatu de principib. h. 508. Vassalli etiam imperatoris et cuiuscūq̄ schismatici: possunt absolui a iuramento fidelitatis / vel potest declarari: qd vassalli non teneantur ipsum iuuare vt. d. c. nos sanctor et in. c. iuratos. 15. q. 6. 7 in. c. ad apostolice de reudi. li. 6. cum alijs similibus: immo ipse imperator tenetur dare subsidium pape ad bellādum suos hostes: vt. d. c. maximianus. 23. q. 5. et per totā illam causam et. c. auctoritatem. 15. q. 6. cū cōcordantijs ibi positis. Ad idem. c. administratores et. c. principes et. c. quali. 23. q. 5. de quibus in precedenti. §. inencionē fecimus / de quo etiam per oldra. con. 62. in fine. incipit circa hoc veniunt 7 consilio. 89. et per fredericū con. 163. Unde cum schismatici sint ecclesie hostes: vt. c. alie nus. 24. q. 1. tenetur impator contra eos ecclesiaz adiuuare vt est rex. notandus in de. romani principes. §. porro de iure iurando et notat ibi Jo. de vno. co. 3. dicens: nota imperatorem debere dare fauorem contra schismaticos 7 hereticos ex iuramento: et si non facit: est per iurus 7 deponi potest. hec ille. Potest enim papa ex causa ardua iurisdictionem in tēporalibus quam a deo habuit vel suscepit in habitu: deducere ad actū p̄tra quosq̄/ maxime cōtra schismaticos: vt patet ex iā dictis: et firmat abb. siculus in. c. sicut el. 3. de iure iuran. co. 6. h. ego amplius: presertim inuocādo brachiū seculare vt in p̄cedēti. §. dictū est.

Vassalli schismatici
corā absoluantur
ab eoz fidelitate.

Imperator: tenet
iuuare ecclesiaz cō
tra hostes suos.

Schismatici sunt
ecclesie hostes.

Papa ex causa ar
dua potest exerce
re iurisdictiones in
temporalibus.

Et non tantū poterit papa bellū indice:

re contra schismaticos et rebelles ecclesie: verum etiam eurtibus ad bellum potest indulgentiam concedere eosq̄ cruce signare: vt Julius papa in casu de quo agimus fecit. Nam si crux transmarina pro acquisitione vel recuperatione terre sancte tantūmodo predicatur: multo fortius videtur predicanda pro vnitatem ecclesie conseruanda

e ij

§. 4.

Papa potest da
re indulgentiā cō
tra schismaticos et
cruce.

Quarta pars. §. 4.

Sicut dñi vestimentum. Nec enim filius dei in mundum venit/ nec crucem subiit/ vt terrā acquireret: sed vt captiuos redimeret/ et peccatores ad penitentiā reuocaret: nec aridam immo catholicā ecclesiā desponsauit. Cum autem maius periculum imminere in hac vltima quā in prima/ quia preciosior est anima: q̄ res. c. de sacro san. eccle. l. santinus: idest magis subueniendum est. 61. di. c. miramur. 42. di. c. quiescamus: ergo rē. Si vero offensionem personarū consideremus/ nemo dubitat: quin magis delinquit inobediētes christiani atq̄ schismatici/ qui ad fidem semel susceptam precise cogendi sunt: quā sarra centi: qui nec ipsam inuiti suscipere compelluntur. 23. q. 5. c. ad fidem. 45. di. c. de iudeis. Nemo enim mittens manum ad aratrum et respiciens retro aptus est regno dei. c. magne de voto. Adinus etiam malum est viam domini non agnoscere: quā post agnitaz retroire. c. qui dam in fine de apostatis. Si autem pro simplici contumacia hoc accidere solet vt. c. fi. de penis: quid de detrahentibus potestati romane et ponentibus os in celum? Nam qui romane ecclesie detrahit: hic proculdubio in heresim labitur. f. fidem quippe violat/ qui aduersus illam agit /que mater est fidei/ et illi hoc est deo contumax inuenitur: qui eam cunctis ecclesijs noscitur pretulisse. 12. di. c. omnes. Ite qui contra pacem ecclesie sunt si dignitatem aut cingulum habent: nudentur eis. 24. q. 1. qui contra pacem: ad quam nudationē faciendam pos sunt principes christiani conuocari indulgentia cōcedi et crux predicari: nam crucis signo inimici christi fugandi sunt: vt dicit glo. super illud psal. 81. f. fac mecum signū in bonum: vt videant qui oderunt me et confundantur. Schismatici autem hostes et inimici dei sunt: vt sepe dictum est. c. alienus. 24. q. 1. fugandi ergo sunt signo crucis: q̄ (vt inquit chrisostomus in homelia de laude crucis) est cōsolatio pauperū refirmitio diuitum. destructio superborum. tyrannorum pena. triumphus contra demones: obsessorum murus. pater orphanorum. defensor viduarum. Si autē contingat aliquos christianos diabolicis instigationibus sic superari et implicari/ vt tunicaz domini velint scinde re: et a capite eccleie tyrannica violentia se subtrahere: tanq̄ mendaces effecti. pmissionis facie in baptismo in quo pmitterūt diabolo et pompis eius renūciare/ et ipi xpo per fidē et charitatē incorporari: p crucez xpi cōpescendi sunt magis quā pagani vl iudei. Quia (vt dicitur. 2. petri. 2.) meli⁹ erat eis viā veritatis nō agnoscere: q̄ post agnitioē retroz reuerti ab eo sacro pposito: qd datū ē eis. Et signāter dicit meli⁹: qz min⁹ malū ē pati iniuriā ab extrāeis quā a familiarib⁹ vt ibi dicit glo. Propterea dauid in psona xpi loquens de iuda q̄ eius traditu r⁹ erat dicebat psal. 40. Qui edebat panes meos: magnificauit sup

De cruce.

Iniuria a familiaribus.

Quarta pars. §. 4.

me supplantationē. Ad ideē psal. 56. Si inimicus me⁹ maledixisset mihi: sustinuissem utiq̄: et si is q̄ oderat me super me magna loquutus fuisset: abscondissem me foras ab eo: tu vero hō vnanimis dux meus et notus meus/ qui simul mecum dulces capiebas cibos in domo domini ambulabamus cum consensu/ et cetera. f. facit etiam illud quod dici solet. Nulla maior pestis/ q̄ familiaris inimicus. Contra tales igitur christianos schismaticos ecclesiā dei eiusq̄ prelatū grauiter offendentes pacemq̄ ecclesie perturbantes/ concedenda est indulgentia et crux predicanda. ita notanter concludit hostien. in summa ti. de voto. §. in quo casu et Augustinus de anchona in libro de potestate ecclesie. q. 25. ar. 5. Oldardus consilio. 62. in fine incipit et circa hec. Albericus in. l. iubemus nulli. 4. co. in fine. c. de sacro san. eccle. et jo. de ana. in rubrica de schisma. prope finem. qd michi satis placet: quoniam vt ex predictis constat: hic interueniunt duo: que ad indulgentiam sunt necessaria: videlicet ptas Romani pōtificis cōcedētis: et iusta causa cōcessionis. s. defensio ecclesie et iurium suorum nam si pro alijs leuib⁹ causis solet indulgentia concedi: vt puta pro dedicatione ecclesiarum et pro edificatione pontium vt dicit tex. in. c. q̄ autē de peni. et remi. vel pro oratione pro rege facienda: vt alias cōcessit Innocētius quartus his qui orabat pro rege f. francie: vel pro alijs similib⁹ causis de quibus per doctores in. d. c. quod autē: et per theologos in quarto sententiaz. di. 20. et per archiep̄m flo. 3. parte historiali. ti. 22. c. 14. in principio: et in locis infra allegandis: multo fortius concedi potest super re tam graui tamq̄ ardua/ ecclesie et pene toti christianitati necessaria. Unde iustum est qd decedentes in tali bello: apostolicis inuentur indulgentijs/ et de thesauro ecclesie afflicte: cui obsequium et serui cium prestiterunt: participant. cum eas etiam pro minori bono et inferiori difficultate: sepius ecclesia concesserit/ vt pote pro sola mansione vel mora in hora mortis apud aliquod hospitale/ vel pro facili visita tione alicuius loci pii/ aut similib⁹. f. fuerunt quoq̄ multi Romani pōtiffes qui indulserunt plenarie decedentibus in bello pro ecclesia suscepto. Nā gregorius non⁹ Anno dñi. 1224. cōcessit indulgentiā plenariā laborantib⁹ p defensione eccleie cōtra impatorē f. fredericū secundū iura et bona eccleie occupatē/ et pacē eccleie pturbatē: vt refert Archie. flo. 3. pre historiali. ti. 19. c. 4. §. 3. post prin. Addē ex eadē causa et cōtra eūdez pcessit Inno. 4. vt refert idē archiep̄s vbi s. c. 5. §. 2. in principio. Idem fecit Urbanus quartus anno dñi. 1261. contra māfredū eiusdem frederici filiū: quia cōtra ecclesiam et iura sua pugnabat: vt per eūdem archiep̄iscopū vbi supra. c. 13. in principio. Idem fecit Adar tinus quartus/ vt conseruaret Charolum primum Andegauie ducem

Requesita ad indulgentiam.

Pōtiffes qui bel lantibus pro ecclesia indulserunt.

Quarta pars. §. 4.

7 Sicilie regem in noua ipsius regni possessione contra Petrum aragonum regem: qui vocatus a siculis prosequeretur ius uxoris constantie filie regis Manfredi: qui longa possessione regni sicilie tenuit. sicut eius pater et auus/ et a predicto charolo interfectus 7 regno priuatus. ipse autem Petrus confirmatus in eodem regno a Nicholao tercio: ipsum regnum prosequeretur: et vindictam mortis socii sui Manfredi: regnumq; sicilie deditibus incolis suscepit: nec vlla alia re sedem apostolicam molestant: immo causam suam iustis iudiciis decidendam semper obtulit: et tamen pro sola cōseruatione dicti charoli possessoris inuestiti per Romanam ecclesiam de regno illo: idē Martinus indixit bellum contra dictum petrum/ non modo pro recuperatione regni sicilie: verum etiam pro expugnatione 7 inuasionē patris et auiti regni aragonum: quo illum priuauerat: quia facile ecclesie non obediuit/ crucemq; contra eum predicari fecit/ indulgens plenarie ad id bellum accedentibus/ prout ista constant ex archiuis apostolicis 7 tradit archiepiscopus florentinus in eadem. 3. parte historia li. 20. c. 4. §. 8. quāuis ipse tanq; scriptor nationis florentine que a galis plurimum semper pendit: partibus andegauensium plus equo faueat in historia. Martinus etiā quinq; indulgentiā cōcessit pugnantibus cōtra brachium pro defensione aquilane ciuitatis q̄ est regni apulie pro vt refert archieps flo. in eadē. 3. parte ti. 22. c. 7. §. 5. Plures alij romani pontifices idē cōcesserunt/ pro facilioribus causis 7 bellis non tam iustis/ sicut erat istud de quo agimus contra regē francorum huius schismatis auctorem: qui multas ecclesie romane fecit iniurias et plures eius terras 7 iura inuasit/ eiusq; pontificē multipliciter molestant: neq; his cōtentus: bellū vniuerse itale minatus est: et de tota ipsius italie monarchia vsurpanda cōtendebat: cuius necessario ex hoc timeretur ecclesie 7 iurū suorum oppressio/ ac xpianitatis cōfusio/ et pene totalis euersio. cū merito timēdū sit nata occasione diuisionis christianorum/ turcos infestissimos hostes in christianos (pro vt assolent) in tollerabilius sentituros. Lupiens igitur Julius Pontifex maximus regem francorum ad iusticie limites reducere/ et ecclesie deperdita recuperare: ad finē vniuersalis pacis iuxta illud quod p̄bus in ethicis tradidit/ bellum (inquit) gerimus vt in pace viuamus. habet in. c. noli existimare. 23. q. 1. et in. c. paratus in fine. et. c. apud veros: indixit bellum Regi francorum signanter per ducatus Buiane hispanie cōtiguū: quosq; pacis 7 iusticie terminos complectere: ne forte sumptis vniuersis galliarum viribus/ nullo sibi obice interposito vniuersas italiā et ecclesie iura (pro vt eius antecessor fecerat) cōfunderet atq; euertiret: imitatus beatū gregoriū q̄ per modū diuersionis bellū indixit/

Tarat antoninus
procliu in fauore
gallozum.

Bellum gerimus
vt in pace viuam?

Bellum per viam
diuersionis.

Quarta pars. §. 4.

contra hostes ecclesie vt Roma tranquilla maneret (vt diximus in precedenti. §. post principium) mala enim voluntas cohibenda est. de bilitare enī ea que nocitura sunt: laudabile ac pium est/ vt inquit hie ronim? sup sophoniā: et habetur in. c. Si quis fortitudinē. 23. q. 3. nā sic agendo: adimitur malis potestas delinquendi et bonis consulitur vt in pace viuant. c. ab imperatoribus ea cau. et. q. nam contra futurū grauamen verisimiliter inferendum: potest quis sibi prospicere prorumpendo in appellationem. c. bone de app. item per viam facti refutari potest: si mora interpellandi vel adeundi iudicem est allatura periculum. l. ait pretor. §. Si debitorem. ff. de his que in fraudem credi. melius enim est ante tempus occurrere: q̄ post vulneratam causam remedium querere. l. si. c. in quibus ca. in intē. resti. non est ne. Unde terentius. Malo nos ante prospicere: q̄ vlcisci accepta iniuria. Lij his concordat quod scribit valerius. li. 3. ti. 2. de fortitudine. c. 18. Nam cum Liberius grachus teneret rem publicam Romanorum oppressam factionibus et conspirationibus: et Adutius sceuola consul legibus non armis rem gerendam diceret: ceteris quoq; torpescens: Scipio nasica quoniam inquit consul dum iuris ordinem sequitur/ id agit: vt cum omnibus legibus Romanum imperium corruat: ego met priuatus idest nullo magistratu fungens/ voluntati vestre me offero ducem. ac deinde circūdedit manum leuam toga: erectaq; manu: proclamauit. Qui volunt rem publicam esse saluam: sequantur me. et seditiosum virum Liberium grachum cum sceleratis eum sequentibus et federatis penas luere coegit. Ex isto exemplo naturali Romanorum patet/ qd vbi quies patrie infestari timetur: ommissio iuris ordine ad arma recurritur. Res enim grauioribus armis/ parue autem legibus terminantur: vt dicere solebat papa Pius secundus sicut in eius vita in fine platina commemorat. Iuste ergo fecit Romanus pontifex Julius secundus preuenire hostium maliciam: indicendo bellum regi francorum: vt ab ecclesie molestia desisteret. Ut autem christianorum animos ad hoc alliceret: iuste eos cruce signauit et indulgentiam plenariam eis concessit: vt alij Romani pontifices pro leuioribus causis id fecerunt. Ad hoc vltra predicta bene facit textus in. c. omnium. 23. q. 5. vbi Nicholaus papa exercitui francorum scribens ita inquit. Omnium vestrum nosse volumus charitatem: quoniam quisquis (quod non optantes dicimus) in hoc belli certamine fideliter mortuus fuerit: regna illi celestia minime negabuntur. Ad id dem facit qd scribit Leo quartus eidē exercitui francorum in. c. omni timore. 23. q. 8. Omni (inquit) timore ac tremore deposito cōtra inimicos sancte fidei 7 aduersarios oim religionū agere viriliter studete.

Nota illum textū.

Nota illum textū.

Quarta pars. §. 5.

Mouit enim omnipotens si quilibet vestrum morietur quod pro veritate fidei et saluatione patrie ac defensione christianorum mortuus est: et ideo ab eo premium celeste consequetur. hec ibi. Quauis enim ille textus loquatur de bellantibus contra infideles: ut eorum forte bona et terras accipiant: idem fortius dicendum est de bellantibus contra schismaticos ecclesie rebelles: et pacem inter christianos turbantes: ut in principio huius §. probatum est. Quinimmo aliqui audet dicere qd morientes in tali bello iusto: si id faciunt principaliter propter deum et pro defensione ecclesie martyres dicuntur. Martyr enim grece: interpretatur latine testis: ad perfectam autem rationem martyris scdm doctores presertim beatum Thomam. 4. li. sen. d. 49. Tria requiruntur voluntas. pena. et causa. ut ibi per eos/que omnia concurrunt in bellantibus pro defensione ecclesie. Voluntas quidem paciendi penam non quacumq; sed mortem si opus fuerit pro defensione ecclesie et ita pro ipso christo eius sponso. Itaq; martyris causa est ipse christus et eius sponsa scdm beatum Thomam ubi supra: qd videtur satis rationabile. Nam si in religione gentilium non vera/ decedenti bus pro republica et salute patrie loci esse definitum in celo vbi beati sempiterno euo fruerentur (apud gentes ipsos pro veritate tenebatur) ut refert cicero in libro de somnio Scipionis instituta de excusationibus tutorum in principio: multo vberius pietissima christiana religio: que centessimum fructum vsq; metit: non modo obeuntibus pro salute religionis et rei publice / premium celeste constituit ut in proximo allegatis iuribus dicitur: verum etiam si illa principaliter in christum transferatur ultra essenciale premium: aureolam etiam martyris reppromittit: super quo tamen amplius cogitandum est.

§. 5.

Oppo.

So.

An et quo licitum est christianis gladio vri.

Quarta pars. §. 5.

vel publica que ex zelo iusticie/ quasi deo iubete gladio vtitur: no ipsa accipit gladium/ sed ab alio sibi commissio vtitur: unde premium non autem penam meretur: ita exponit Augustinus in libro. 2. contra manicheos et habetur in. c. ille gladium. 23. q. 4.

Non obstat si dicatur quod papa quantum potest debet multa sustinere / et multa pati ad euitandum scandalum infirmorum iuxta illud apostoli. 1. ad Corin. 9. Omnia sustinemus ne aliquod offendiculum deimus euangelio christi. Sed de hoc qd christiani cruce signati ad expugnandum christianos destinantur / multi populares et inferiores de ecclesia scandalizantur: tale ergo scandalum per papam est vitandum. Ad hoc respondetur / qd ad euitandum scandalum infirmorum papa quantum potest debet sustinere ne auxilium crucis super aliquos christianos faciat inuocari: quando tamen graue delictum commissum est: quod euidenter apparet non esse tollerandum propter tale scandalum non est admittendum: quia propter scandalum passiuum nec veritas doctrine nec sanctitas vite/ nec equitas iusticie est obmittenda: ut dicit Hieronimus de quo plenius per glosam in. c. qui scandalizauerit de re. iuris.

Non obstat auctoritas Augustini in libro de vera religione/ cum dicit: qd nullum peccatum committi potest nisi dum appetuntur: que dei filius contempsit/ aut fugiuntur/ que ille sustinuit: quia tota vita eius in terris per hominem/ quem suscipere dignatus est/ nobis disciplina morum fuit: ut. c. significasti de electione: sed christus per crucem no exercuit potestatem et seueritatem iusticie/ sed magis humilitatem: Exemplo ergo christi papa non debet vti cruce ad seueritatem iusticie/ sed ad humilitatem misericordie. Nam ad hoc dicendum est/ qd sicut christus pauper esse voluit: ut nos diuites faceret: et mori voluit ut nos a morte liberaret: sic humilis esse voluit vsq; ad crucis patibulum: ut nos de superbia tyrannorum eriperet. Per ipsam vero crucem voluit demones et omnes tyrannos debellari ut in precedenti §. diximus. Unde scribitur Sapientie. 13. Benedictum lignum per quod fit iusticia: quod de ligno crucis intelligendum est.

Non obstat similiter si dicatur qd cruce signatus non eicitur cruce scribitur enim Mathei. 12. Si sathanas sathanam eicit: quomodo stabit regnum eius? Cum autem in casu de quo agimus schismatici sint cruce signati quia christiani immo Rex francie christianissimus appellatur: non ergo debet expugnari per cruce signatos. Ad hoc respondetur: qd non eicitur cruce signatus a cruce signato in quantum est crucis christi imitator: sed ut est vicarij christi contemptor et membrorum ecclesie persecutor. Crux enim christi/ est superbiorum destructio

e v

Oppo.

De scandalovitando

So.

Oppo.

Christi actio nra fuit instructio.

So.

Oppo.

An crux detur contra christianos.

So.

Quarta pars. §. 5.

De rege francie.

De charolo magno.

De regibz francie.

Quare reges francie christianissimi appellantur.

Sepulchrum charoli.

et tyrannorum pena (vt dicit chrisostomus in homelia de laude crucis: cuius verba in precedenti. §. renulimus.) Unde etiam contra christianos schismaticos et rebelles crux predicari et indulgentia concedi possunt etiam contra regem francorum: quauis enim eius antecessores temporibus retroactis Reges gallie obediētes fuerint: et sequaces sacro sancte matris ecclesie/et in schismatibus preteritis raro vel nunq̄ deuouerint ab unitate ecclesie/ immo ipsam colapsam sepe totis viribus erexerunt: presertim Charolus magnus (vt in precedentiibus diximus) qui religionis zelo et contemplatione sibi et successoribz imperium adeptus est et a grecis in ipsum est translatus. A sancta etiā synodo summorum pontificum electione sibi concessa vt traditur in ecclesiastica historia et in. c. Adrianus. 63. di. Reperio etiā q̄ reges francie qui pro tempore fuerunt: octo summos pōtīfices a sede propria expulso ad sedem ipsam reducerunt: quorum nomina sunt hec. Sergius. Leo. Zacharias. Stephanus. Calixtus. Innocentius. Alexander tercius. et Paschalis. Non tamen propter hoc christianissimi appellati sunt vt aliqui putant. Primus enim qui hoc nomine appellatus est: fuit prenomīnatus Charolus magnus in magnifico monumento aquisgrani vbi ipse fuit sepultus: cui additus ex firmo lapide cum huiusmodi inscriptione. Charoli magni christianissimi imperatoris Romanorum corpus sub hoc sepulchro conditum est. Hunc et cessum habuit Charolus: quia nichil antiquius duxit q̄ christi fidem dilatare: et terminos proferre christianorum: vt inquit Robertus Guaguini in historia regum francorum cum de ipso charolo magno agit. Item etiam quia imperator erat: merito christianissimus appellari potuit/ eo qd̄ apud imperatorem maior cura et sollicitudo rei publice christiane versatur. Nec credendum est peculiariter regibus francorum attributum titulum christianissimus: quorum Charolus magnus et reliqui eius successores qui hoc nomen meruerunt: fuerunt etiam imperatores non reges tantum francorum: immo germani imperio et origine fuerunt: et cum hoc possederunt franciam: solis igitur imperatoribus hoc nomen conuenit / et primo tributum imperatoribus Charolo germano et suis posteris quorum prosapia multos ante annos defecit. Ita dicit henricus bebelius in suis comentarijs statim post principium cum agit de modo scribendi ad cesarem. Titulus ergo christianissimi proprie conuenit imperatoribus vt. c. ecclesie. 97. di. et omnibus regibus qui in religione nostra superiorem in temporalibus minime recognoscunt habentibus videlicet iura imperij et curam et sollicitudinem reipublice christiane sicut maiestas vestra habet vt experientia docet. Et propterea eum aliquando christianissimum

Quarta pars. §. 6.

appello. quia nomina debent esse consona rebus vt instituta de donationibz. §. est et aliud. quicquid sit/ non sufficit ad premia christi eiusq̄ vicarij consequenda/ bene nominari: sed oportet bene agere. Si ergo rex francorum christianissimus appelletur et populi christiani curā non habet/ immo ecclesiaz persequatur/ schisma perniciosum ac pestiferum in ecclesia dei inducendo: iustum est q̄ contra eum crux predicetur et indulgentia concedatur: vt in precedentibus dictum est.

Et quauis schismatici propter eorum for

§. 6.

san potentia predictas penas effugere possint: timere tamē et animaduertere debent qd̄ licet aliquando nauicula petri fluctuet: submergi tamen non potest vt inquit Ambrosius super Martham et habetur in. c. non turbatur. 24. q. 1. Nam vera religio casui subiaceat non potest: vt in epistola inter claras. c. de summa trinitate. et schismatici licet inter vicia ferueat: incrementa vero habere non possunt: nec augere qd̄ illicite ceperunt: sed statim cum praua sua emulatione deficient vt dicit tex. in. c. nouacianus epus. 7. q. 1. Unde quia contra religionem faciunt: sacrilegi censentur: et omnia delicta transgrediuntur: vt inquit Augustinus contra epistolam parmeniam cuius in principio istius quarte partis mentionem fecim. Ad hoc bonus textus in. c. Sacrilegium et in. c. quisquis inuētus. 17. q. 4. et in. c. 1. de maledictis et in. l. Si quis in hoc genus. c. de episcopis et clericis et in. l. 1. c. de crimine sacrilegij. et in. l. 1. ff. ad legē juliam ma. Qui enim iniuste vexat ecclesiam: sacrilegium committit. 12. q. 2. c. predia. 16. q. 1. c. placet in fine et. l. iubemus nulli. c. de sacro san. eccle. scdm Archi. Jo. an. Ancha. et Dominici. in. c. felix de penis li. 6. Sacrilegium enim est sacre rei violatio vel usurpatio: et accipitur hic violatio: pro quacumq̄ irreuerentia aut dehonoratione. et dicitur quasi sacre rei vel legis lesio: vt per glosam et doctores in. c. Sacrilegium. 17. q. 4. Committitur autem sacrilegium tribus modis. Primo ratione rei: auferendo sacrum de sacro loco: vel non sacrum de sacro: vel sacrum de non sacro: vt in preallegata glosa. Secundo ratione loci: sicut cum violatur immunitas ecclesie vel ciminterij vt. c. si quis. el. 1. cum multis sequentibus ea. ca. et. q. Tercio ratione persone: sicut cum quis ledit personam ecclesiasticam: vt. c. quisquis ea. ca. et. q. Et tanto maius reputatur crimen sacrilegij: quanto in digniore personam committitur: vt dicit glosa pe. in. v. qd̄ deo in. c. Serpens. de peni. di. 1. et in. d. c. felix in verbo sacrilegij de penis. li. 6. Lūz autem papa maior et dignior persona totius mundi sit/ quia optinet vicem dei viuentis in terris: vt. c. inter hircum de peni. di. 1. et late dictū

Contra schismaticos.

Schismatici sunt sacrilegi.

Sacrilegium contra magnā personā

Quarta pars. §. 6.

est supra in. 2. parte. §. 4. Concludit quod istud est maius omni alio sacrilegio: quia contra ecclesiam et Romanum pontificem committitur. Unde non est credendum quod deus eum inultum relinquet: cum sit zelotes/ idest zelans et vindicans peccatum patrum etiam in filios et usque in tertiam et quartam generationem: ut dicitur Exodi. 20. transumptive in. c. nisi cum primum de renuntiatione. In hoc igitur vel in alio seculo graviter schismatici puniendi sunt: quia religionem nostram contempserunt. Ex exemplis enim pluribus videmus aliquos in hoc seculo fore punitos/ propter religionem neglectam. De Juliano quidem apostata/ legitur quod cum deo dicata vasa universa et palia collegisset/ proticiens hec in terram/ Contumeliis et iniuriis quibus voluit agens christum/ super ea etiam sedit et cumulum auxit iniuriarum/ moxque vena eius et loca femoribus circumposita fuere percussa: et ad tantam pervenit usque putredinem: ut vermes crearet/ medicis laborantibus nec valentibus vincere passionem. et donec moreretur: non fuit ab hac passione securus. Hoc itaque claruit divina indignatione gestum/ dum etiam custodes imperialium thesaurorum et alij plurimi aduersus ecclesias insurgentes: in opinata et miseranda morte defuncti sunt: ut habetur in historia tripartita libro. 6. c. 10. et in. c. 32. subdit quod repente julianus seu infirmitate detentus/ visceribus putrefactus interiit et finem non permeatus digestibiles/ sed scelestus os quod blasphemias ministraverat: organum huius digestionis est factum. Gundericus primus vandalozum Rex in hispania in galecie partibus regnans: cum auctoritate regie potestatis irreuerenter manus in basilicam sancti Vincentii martyris hispalensis civitatis extendisset: mox dei iudicio in foribus templi demonio correptus interiit: ut latius refert lucas tudensis in principio sue chronice. Alfonsus aragonum rex multa commisit sacrilegia: sacra spoliando templa: et propterea statim diuino iudicio punitus est: nam ultimo bello quod contra sarracenos apud fragas constituit occisus est: et nulla eius vestigia reperta sunt: ut annalia illius temporis referunt. Arraca etiam regina sepe sacra spoliauit templa: ecclesie ministros vituperavit: inter cetera semel iussit militibus suis ut ecclesias monasterij sancti Ysidori legionensis spoliarent calicibus et ornamentis: et cum hoc illi facinus horrerent nec presumere attemptare: ipsa indignata templum cunctis spoliauit iocalibus que secum ferens pre foribus templi crepuit cunctis videntibus et dei iudicia laudantibus. Sanctius dictus maior navarrozum Rex cum esset magnus venator/ apum secutus est usque ad ecclesiam sancti Antonij que tunc in quadam silva nemorosa erat sita: cum vero aper ad altare Sancti martyris confugisset: Sanctius conatus est eum vena-

De iuliano.

Gundericus rex.

Alfonsus rex.

Arraca regina.

Sanctius rex.

Quarta pars. §. 6.

bulo percutere: qua propter ob irreuerentiam sacri templi illico obtruncavit brachium eius donec precibus beati martyris vires brachij restitute fuere. unde ecclesiam insignem edificavit ibidem: ut chronice illius temporis referunt presertim Iro. de Arevalo epus palatinus in sua choronica cum de eodem Sanctio agit: ubi alia similia gentilium exempla cumulat/ quod per eum videri possunt ideo non refero. Item Almanzor maurozum rex Copostella capta ecclesiam dirupit et statim incredibili dysenteria. i. fluxu ventris fuit percussus. Veremundus secundus Rex legionis facili credulitate ductus contra episcopum copostellanum thaurum ferocem iniecit. thaurus autem diuino mysterio manum suam ad episcopum innocentem accedens/ cornua in manibus eius protinus collapsa reliquit. Hic etiam rex Epum ouetensem iniuste carceravit: et tandiu pluuia cessauit/ et valida fames terras oppressit/ ubi vero epus fuit liberatus: pluuia habundanter de celo venit. Quo miraculo veremundus compunctus/ ecclesiam sancti iacobi et alia pia loca per almanzor diruta restaurauit: et penitentiam de prelatorum consilio egit ut tradunt historie.

Multi alij gentiles et iudei fuere qui ad sacra templa eorumque ministros irreuerenter se habuerunt: et sui sceleris penas statim luerunt. Nachabeorum enim princeps illico post templi violationem: ingenti victoria contra violatores positi sunt/ dixeruntque vadamus munda re templum domini. Nabuchodonosor quia vasa templi hierusalem asportauit graviter fuit punitus ut diximus supra. 2. parte. §. 8. Balthasar eius filius: quia in illis vasis vinum bibit regno priuatus est et occisus ut supra dictum est in. 2. parte. §. 8. De sedechia rege similiter legitur ex eo quod hieremiam prophetam incarceratione pessima occubuit morte: ut habetur hieremie. 32. 39. Ozias rex quia contumelias sacerdotibus intulit eisque penas cominans: statim lepra in fronte respersus est ut habetur. 2. Paralipo. 26. transumptive in. c. nos si competerent. §. Item cum dauid. Lambyses magni regis cyri filius et heres propter religionem neglectam/ sponte suo gladio se interemit. Valeus imperator igne crematus/ contempte religionis penas luit. Philippus macedonum rex magni Alexandri genitor religionem contra focenses grecos vindicans: gloriam ac famam magnam et multa dominia in greciam acquisiuit/ acquiescentem autem causas et fundamentum ipsa vindicta dedit. Cyrus etiam rex propter religionem contemptam regna sua perdidit. De dyonisio tyranno legitur quod templum proserpine violauit et sculapio barbam emulsi: propterea eius filius a regno deiectus est. Varro quod parum honorauit sacra templa: canensem cladem pati meruit. Quintus flaminus quod offendit sacra romanis suis immemorabile illam stragem apud trasimenum pessus est. Lucius scipio africanus

Almanzor rex.

Veremundus rex.

Exempla gentilium et iudeorum.

Nabuchodonosor rex.

Balthasar rex.

Sedechias rex.

Ozias rex.

Lambyses rex.

Valeus imperator.

Philippus rex.

Cyrus rex.

Dionisius tyrannus.

Varro.

Quintus flaminus
Scipio africanus

Quarta pars. §. 6.

Pompeius.

Brenus.

Hero imperator.
Domitianus im-
perator.
Valens impator.

Religio apud ge-
tiles.

carthaginem euertisset quidam appollinis templum ingressus eius si mulachrum aurea veste indutum spoliare temptauit: quare indignatus apollo id egit/ut sacrilege manus inter fragmenta vel fimbrias vestis a corpore absceperetur pro ut narrat valerius li. i. ti. l. c. 3. appollo nichil agere valuit: qui nichil est: nam idolum ut aplius inquit nichil est: sed verus deus noster hoc egit (si verum fuit) qui facit mirabilia magna solus: cuius non falsa diuinitas in ficta illo deo violari censebatur. Pompeio obsedente hierusalem aristobolus et hircanus intra urbem plurimum disidebant dum alter ingressus pompeii impedire: alter ut intraret niteretur. Que discordia effecit ut libere pompeius urbem caperet/captiuatis itaque aristobolo et filiis hircanum reliquit pontificem et ducem ciuitatis: interim tamen Romani insolentes ex victoria effecti sacrum templum irreuerenter pollunt: equosque in porricu locant: et sacra multipliciter prophanauerunt: qua de re fertur pompeium ex illo tempore infelicem fuisse et semper victum: qui ante victoriosissimus fuit: vnde miserabiliter a julio cesare victus fugit in egyptum vbi ptholomeus rex egypti ut julio cesari complaceret: caput ei amputari fecit et ipsi julio cesari in domum missit: Julius vero cesar eo viso ac diligenter inspecto et cognito: auertit faciem lacrimas mittens pro tanti principis infelicitate. Brenus gallozum dux delphis apollinis templum ingressus: dei voluntate in se manus vertit (scdm valerium vbi supra) qui alia plura exempla commemorat que per ipsum videri possunt. Hero et domitianus fidei nostre hostes accerrimi: penas luerunt sacrilegiorum in templa et sanctos martyres commissorum. Valens quoque perfidus/quia sacra et religiosos insequabatur: diuino miraculo in bello contra gothos viuis celesti igne consumptus est. Ex quibus omnibus ac nonnullis alijs vitade prolixitatis gratia ommissis/patet qualis reuerentia et obediencia debetur religioni et ecclesie eiusque ministris. Nam apud gentes magna fuit religionis cura: ut testatur valerius li. i. ti. l. c. ii. dicēs. Omnia namque post religionem ponenda semper nostra ciuitas duxit: etiam in quibus summe maiestatis decus conspici voluit: qua propter non dubitarunt sacris imperia seruire: ita se humanarum rerum futura: regimine existimantia: si diuine potestatis bene ac constanter fuisset famulata. Hec ille. et recitat beatus thome in tractatu de regimine principum li. i. c. 14. in fine. que licet agentibus dicta sint vel facta ex quo bona sunt: ab eis extorqueri debet sicut ab iniustis possessoribus: et in usus fidelium applicanda ut dicit hieronimus in epla ad pla. et augustinus in. i. de doctrina christiana. dicit. siue quis doceat siue adiscat bonum a spiritu sancto est. idem Gregorius in homelia pen. pro ut refert Andreas de isernia in. c. i. §. firmiter ad finem in ti. de prohi. seu. alie. per frederi.

Quarta pars. §. 6.

videtur de mente beati thome vbi supra dixi plene in tractatu de consilio et consiliarijs regis. c. 4. in principio. Et subdit sanctus thome. quod hec ita erant apud gentes ordinata: apud quos sacerdotium et diuinorum cultus erat propter temporalia conquirenda: que omnia ordinantur ad multitudinis bonum commune: cuius regi cura incumbit: et propterea conuenienter sacerdotes gentium regibus subdebantur: et similiter in lege veteri in qua promittebantur bona terrena: non a demonibus sed a deo vero/religioso populo exhibenda: semper tamen ut Augustinus dicit sub figura terrenorum spiritualia spirituales iudei et in lege et ante intellexerunt hoc expresse dicitur in multis locis et in li. de medicina penitentie. Ideo in lege veteri sacerdotes regibus leguntur fore subiecti: sed nichilominus tam gentes quam iudei sacris et sacerdotibus reuerentur: et colebant eos tanquam religionis ministros. Hoc idem et multo fortius in noua lege faciendum merito est: in qua est altius sacerdotium/per quod homines traducuntur ad bona celestia. Unde in lege christi Reges debent sacerdotibus esse subiecti: propter quod mirabiliter ex diuina prouidentia factus est: ut in Romana urbe quam deus prouiderat christiani populi principalem sedem futuram: hic mos inolefceret paulatim: ut ciuitatis rectores sacerdotibus subiacerent: et quia futurum erat ut in gallia christiani sacerdotum plurimum vigeret religio: diuinitus est permixtum: ut etiam apud gallos gentes sacerdotes totius gallie ius diffunderet: ut refert Julius cesar in libro: que de bello gallico scripsit scdm beatum thome. vbi §. retuli supra. 2. parte. §. 4. omnes ergo christiani etiam reges et impatores debent sacerdotibus esse subiecti: et presertim summo et supremo sacerdoti: quem deus ab omnibus gentibus honorari precepit dicēs per hieremiam. c. i. Ecce constitui te super reges et regna. Per sacerdotem autem iubente domino regalis potestas ordinata est. nam. i. regum. 8. dixit dominus ad samuelem sacerdotem. Audi vocem eorum. scilicet filiorum israel petentium sibi regem: et constitue super eos regem. quam obrem reges pape obediunt: et se illi subiiciunt: et coram eo genua flectunt: ut habetur in. c. Solite de maio. et obe. vnde licet papa conditione sit homo: dignitate tamen est super omnes homines. est altior regibus et felicioz angelis: creator sui creatoris: ut de sacerdotibus dici solet: de quibus dominus per lucham. 10. c. dicebat: qui vos audit: me audit. et consequenter qui eos honorat: deum honorat. et qui eos persequitur: deum persequitur. et qui eos spernit: deus spernit ut ibi dicitur. Quis enim dubitat iniuriam dei ministris illatam deo inferri: quod per prophetam ait nolite tangere christos meos. bene facit. l. quisquis. c. ad legem iuliam maiesta. vbi inferretes iniuriam his qui ad principis latus sunt: lese maiestatis crimine committunt: quasi ipsum principem iniuriasse videantur: quod pars viscerum suorum esse censeantur. Siquidem ista de quolibet sacerdote dici possunt:

Religio christiana.

Roma.

De papa.

Regalis potestas
per sacerdotem ordinata est.

Contra iniuriantes
ministros ecclesie.

Quarta pars. §. 6.

multo fortius de ipso summo maximoque omnium sacerdotum summo ipsum christum representante / et vicem eius in terris tenente / et idem consistorium cum christo faciente ut in secunda parte huius operis. §. 4. et se. diffuse diximus. Unde narrat Romanorum historia quod cum Athila hunorum Rex ecclesiam deuastaret: vir sanctus Leo papa ad eum accessit: et omnia que obtulerat obtinuit. territus namque Athila dei nutu fuerat: nec christi sacerdoti aliud rependere valuit: nisi quod ille optabat. Fertur quoque post discessum pontificis interrogatum esse Athilam a suis: cur ultra solitum morem tantam reuerentiam Romano pontifici exhibuerit / quoniam pene ad omnia que ille imperasset: optemperare ipse iussisset. tunc Rex respondit / non se papa personam reueritum esse: sed alium se virum cum habitu sacerdotali vidisse / forma venustiore / canicie venerabile / euaginato quoque sibi gladio terribiliter mortem minantem nisi omnia que ille expetisset / impleret: ut hec reasumit valensis in comuni loquio parte. l. di. 3. c. 8. in fi. Unde reges et principes christiani sumere debent exemplum: ut summo pontifici obediant et pareant. Nam si ille hoc faciebat timore perterritus / et indignationem dei fugiens / cum peruersus esset / adeo quod flagellum domini se dicebat: multo fortius hoc ipsum facere debent principes christiani.

Explicit quarta pars huius operis.
Incipit quinta pars.

Quinta pars. §. I.

Ccedamus iam ad quintam huius operis partem / gratia cuius omnia predicta scripsimus: ex quibus euidenter colligitur quod cum papa sit summus princeps super omnes reges et principes / possitque illos increpare: corrigere. castigare: et si opus fuerit / deponere: ut late diximus in. 2. parte presertim in. §. 7. et. 8. Cumque rex et regina nauarre fedus inierint amicitiamque conciliauerint cum rege francorum huius schismatis principali auctore: et per consequens fuerit schismatici: ut diffuse diximus et probauimus / tertia parte huius libelli / fuerintque lese maiestatis rei: ut late monstrauimus in. 4. parte. §. 1. relinquitur necessario concludendum: quod reges ipsi penas schismaticorum et lese maiestatis reorum incurrerint. de quibus plene in. d. §. 1. disseruimus: inter quas propter huiusmodi crimina priuatur rei dignitas et honoribus: ut ibi diximus. Itaque iuste fuerunt regno suo priuari ex multis causis: quae ex iam dictis colligi possunt.

Prima causa fuit: quia statu schismate predicto / ecclesie afflicte et in tanta necessitate posite: rex et regina nauarre alique principes christiani tenentur auxilium prestare totisque viribus eas defendere: prout reges in sua coronatione iurant: quod iuramentum continet in pontificali ecclesie romane. est textus in de iure iurata et ibi vocat 10. de pmo. ut diximus supra in quarta parte. §. 3. in fine. Arctaturque de iure ad hoc faciendum: ut diximus supra in. 4. parte. §. 2. quod si non fecerint: poterunt iuste regno priuari: ut diximus supra in. 2. parte. §. 7. cum de potestate papae agebamus: Ubi inter cetera diximus: quod constantinus et leo imperatores constantinopolitani fuerunt impio priuari a papa: eo quod requisiti ecclesiam afflicta non defecerunt. Et merito fuerunt impio priuari: quia omne regnum a deo est: et a voluntate dei regis institutio dependet: ut habet de vtrono. c. 17. ubi de regis institutione dicitur populo israel. eum constitues regem quem dominus deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Item danielis. 4. dominabitur excelsus in regno hominum: et cui voluerit dabit illud. Non est quidem potestas nisi a deo. ro. 13. transumptiue in. c. qui resistit. 11. q. 3. et in. c. quid culpatur. 23. q. 1. et. q. 4. c. quesitum facit illud iohannis. 18. non haberes potestatem aduersum me ullam: nisi datum esset tibi desuper. Magna quippe sunt in omnibus dona dei ab eterna collata clementia / sacerdotum et imperium: illud quidem diuinis ministrans / hoc autem humanis presidens ac diligentiam exhibens / vno eodemque principio vtraque

De priuatione regis
et regine nauarre

§. I.
Regis ecclesiarum non
defendentes sunt
regno priuari.

Regna sunt a deo.

Omnis potestas
est a deo.

Reges sūt feuda-
tarij dei vt ecclesiā
defēdant alias re-
gno priuantur.

Nō faciens illud
propter quod be-
neficiū recipit per-
dit illud.

Reges tenētur ec-
clesiam deffēdere
etiā nō requisiti.

Quinta pars. §. 2.

procedentia humanam exornant vitam. ita dicit imperator in au-
tentica quomodo oportet episcopos in principio colla. 1. Unde
salomon in prouerbijs in persona dei loquens dicit. Per me reges
renant. Reges ergo quodammodo regnum a deo cuius sunt om-
nia vt psal. 71. et paralipome. 1. c. ultimo accipiunt in feudum cum
hoc onere: vt ecclesiam defendāt vt. c. administratores 2. c. principes
24. q. 5. cū alijs plurib⁹ de quibus supra. 4. parte. §. 2. qui si susceptū
ministerium fideliter gesserint: ecclesias ipsas defendēdo: recte quidē: tan-
tus ei honor exhibendus est / et reuerentia tanta: quantū caput om-
nibus membris corporis ante cellit. quod si non fecerint: tanq̃ ingra-
ti regno sunt priuandi argu. l. fi. c. de reuocan. do. et. c. fi. de dona.
ad idem facit tex. in. c. 1. quibus modis feudum amittitur et. c. do-
mino guerram in ti. hic finitur lex de inde regni consuetudines inci-
piunt: vbi vassalus qui dominum non defendit: feudo priuatur. Nō
est enim alia iustior causa beneficij auferendi: quam si id propter qd
beneficium datum fuerit: hoc est seruitium facere recusauit / quia be-
neficiū amittit: ita dicit tex. notandus in. c. 1. §. Item qui domi-
num. §. sed non est alia in titulo: que fuit prima causa beneficij am-
mittendi li. feu. bene facit. l. quero. §. inter locatorem. ff. locati: vbi
conductor expellitur a domo conducta: si non soluit pensionem: Ad
idem. l. fi. ff. de rescidenda venditione: vbi emptor perdit beneficium
emptionis: si non soluit precium. Ad idē. c. peruenit. el. 2. de. iure iu-
rā. vbi non tenetur quis seruare promissū etiā cum iuramento: si alte-
ra pars non seruauit. Cum autē reges christiani teneantur ecclesiā
afflictam defendere / hoc ipso quod sciunt ecclesie calamitatem: quan-
uis non fuerint interpellati: vt est textus valde singularis in. d. c. 1. §.
Item si delator in ti. que fuit prima causa beneficij ammittendi: vbi si
vassalus cognouerit dominum inclusus: et cum potuerit / nō liberauit:
feudum perdit. Non est ergo necesse: qd dominus denunciēt vassalo
se inclusum: quia sufficit quod aliunde sciuerit. Qui enim certus est:
certiorari non debet. l. 1. ff. de actionibus empti regula: eum qui cer-
tus est de regu. iuris. li. 6. cum concor. Cumq̃ reges nauarre pro cer-
to scirent ecclesie calamitatem ratione schismatis predicti / et insuper
fuerunt certiorati. moniti. et iussi a romano pontifice: vt ecclesias de-
fenderent: et a schismaticorum consortio et fauore abstinerent: quod
cum facere noluerint: iuste fuerunt regno priuati: vt diximus supra
in. 2. parte. §. 7. Vbi commemorauimus aliquos reges et principes:
qui ex similibus et faciliozibus causis fuerunt regno depositi ac do-
minio priuati a romanis pontificibus: que hic non repeto vitande
prolixitatis gratia.

Quinta pars. §. 2.

Secūda causa fuit quia rex et regina na-

uarre nō solū nō defēderūt ecclesias vt tenebātur / immo offēderūt: eo
qd fed⁹ inierūt et amicitia cōciliarunt cū rege frācorū hui⁹ schisma-
tis auctore: quē iuuare tenebātur rōne cōfederatiōis predictē / conspi-
rātes cōtra ecclesias et romanū pontificē: et cōsequenter fuerūt schisma-
tici: vt dixim⁹ in. 3. parte in. fi. principij / et similiter fuerūt lese maiesta-
tis rei: vt probauimus in quarta parte. §. 1. Itaq̃ grauiter offēde-
runt ecclesias: et ppter ea merito fuerūt regno et dignitate priuati vt. c.
in noie dñi. 23. di. et. c. vnico de schismaticis li. 6. et. c. ad aplice de re-
iudi eo. li. et de. pastoralis eo. ti. diximus latius in. d. §. 1. Quod vi-
denur satis equū et rōnabile: nā si regib⁹ xpianis regna a deo sūt con-
cessa pro ecclesie defensione: vt late in precedentib⁹ dictū est: et ipsi eā non
defendāt: abutūtur potestate a deo sibi cōcessa: et cōsequēter regnum
amittere meretur: et multo fortius si eā vlt⁹ eius summū pontificē of-
fendāt: Quia priuilegiū meretur amittere: qui permissa sibi abuti-
tur pte: vt dicit tex. in. c. vt priuilegia in principio de priuilegijs cū
cōcor. ibi positis. Abutitur enim quis sua pte: vel nō faciēdo quod
oportet: vt ē ecclesie defensio: ad quā oēs reges et principes xpiani om-
nino tenētur (vt sepe dictū est) vel faciēdo qd fieri non licet: immo
prohibetur: vt est ecclesie offēnsio. et cum vtrunq̃ sit malū / scdm tamen
grauius est / sicut peccatū delicto grau⁹ eē solet. Delinquit enim qui
non implet officiū: sed plane peccat quisquis cōmittit cōtrariū. Lin-
gulo quidem milicie abutitur miles taz ille qui non implet qd op⁹: q̃
ille qui impugnat milicie sacramentū / sicut hostis verus ignauo mili-
te odibilior est. Unde qui rē publicā et iuramentū militarib⁹ armis
impugnat: iustissime exautoratur: tanq̃ ille qui figurā hostilē i due-
rit: hec sūt fere verba notabilia polichrati li. 6. c. 13. in. fi. Reges ergo
q̃ nō solū nō defendūt ecclesias: sed poti⁹ illā impugnat: merito exauto-
rātur. Nā q̃ ptra ecclesie pacē sūt: si dignitatē aut cingulū milicie habēt
nudentur eis: vt inquit liberius papa in. c. qui contra pacē. 24. q. 1. et
ppter ea plures romāi pōtifices aliquos imperatores et reges impio
et regno priuarūt: q̃ ecclesias offēdebāt: et iura sua perturbabant: quo-
rū aliquos cōmemorauim⁹ supra in. 2. parte. §. 7. Si quidē alij roma-
ni pōtifices hoc facere potuerūt p eq̃libus vel minoribus et faciliozibus
causis: similiter iulius hoc facere potuit. Exempla enī sancto-
rum patrum sequenda sunt / et secundum ea iudicandū. 20. di. c. de qui-
bus. 37. di. c. qui demensa. 81. di. c. legimus. 7. q. 1. c. omnes. 9. q. 3.
c. fi. 32. q. 2. c. non est culpandus. Maiorum quidem actus pro lege
accipiuntur. ff. de penis. l. capitalium. §. fi. ff. de religio: et sumpti-
fu. l. minime cū pluribus alijs. Ad idē facit lex an apud. ff. de manu.
vindi. vbi dicitur qd proborum doctorū auctoritates / vt labeonis / sūt

f ij

§. 2.

Reges ecclesiā offē-
dentes regno pri-
uantur.

Contra abutētes
ptate sibi cōcessa.

Exēpla sātorū pa-
trū sequēda sunt.

Quinta pars. §. 2.

sequēde: Multo fortius auctoritas suppremi principis prout est papa procedēs et priuans reges et impatores cuius cause cognitione: Quo casu vna sola et sentētia facit ius: et habet vim legis vt ē textus notādus in l. fi. c. de legi et in l. apud julianū in fine. ff. ad rebelia. Ad idem bonus textus in c. vno in fi. in titulo q̄ fuit prima causa beneficii ammi. li. fei. vbi dicit imperator qd ex eo quod sciuit alias fuisse pronuntiatū: quod si dominus principaliter offenditur preatū vassali: ibi ad dñm feudus reuertitur: vt hanc habeat sue iniurie vltionē. Sic etiā ille pronuntiauit. Potest ergo successor in dignitate circa priuationem feudi pronuntiare: sicut antecessor pronuntiauit: si adhibuit cause cognitionē: qd ē notādus. Eodē modo videtur dicendū de romano pōtifice: prefertim quādo plures romani pōtifices illud fecissent. Nam tunc videtur inducta quedā cōsuetudo: q̄ similiter facit ius: vt. l. de quibus et. l. si de interpretatione. ff. de legibus glo. fi. in. l. nemo. c. de sen. Aliorū vero inferiorum exēpla: nō sunt sequēda: Quia nō exemplis sed legibus est iudicandus: vt. d. l. nemo cum concor. Satis ergo erit in casu nostro habere exēpla aliorū romanorū pontificū: qui similiter alios principes christianos ex similibus et leuioribus causis deposuerunt: maxime cū ista exēpla non sint nuda: sed iuris et sacre scripture auctoritatibus fulciantur: vt in precedentibus late monstrauimus: quo casu sequenda sunt exēpla etiam inferiorū: vt declarat salicet post alios in. d. l. nemo in principio. Si quidē illis temporibus ecclesia ex illis causis potuit imperatores reges et principes deponere: multo fortius hodie poterit illud idē facere: quia ecclesia per incrementa tēporis / semp maioritur potestate: vt est textus notabilis in. c. displicet ad finē. 23. q. 4. Tenet augustinus de anchona in. li. de potestate ecclesie. q. 37. ar. 5. diximus supra in. 2. parte in fine.

Ecclesia semper
crescit.

§. 3.

De trāsitu ad guianā per nauarrā.

Tercia causa fuit: quia cum necessarius esset maiestati vestre trāsire per nauarrā ad ducatum guiane expugnādum vna cū gente anglozū ex decreto et sentētia romani pontificis / et rex et regina nauarre pluries rogati et moniti: vt exercitui vestro securū preberet trāsitum: vt de iure tenebantur: noluerūt hoc facere. immo cum rege francorum amicitiam conciliarunt: sedusq̄ inierunt in fauorem schismaticorum contra ecclesiam et romanū pontificē: cumq̄ non esset alius locus aptus ad transeundum: nisi per regnum Manarre: quia per viscayā erat locus angustus: et non accommodatus: opus fuit per nauarrā intrare. Sicut antiquis tēporibus hanibal capta sagunto vrbe / partitis spolijs militibusq̄ ex victoria iocundatis / munitis hispanie vrīb⁹ prepositisq̄ hispanie asdrubale fratre / volens italiā pergere: pyreneū montem transire satagit. et superatis

Quinta pars. §. 3.

hergetib⁹ qui nauarrēses hodie dicuntur / suntq̄ cōiuncti pyreneo per ruciū vallem / et sic per nauarrā tanquā per aptū imino per aptiore locū ad transeundū ad vasconiā transiuit sicut hystorici chroniciq̄ testantur. Pari ergo ratione maiestas vestra exercitui suo locū illū ad transeundū ad ducatum guiane similiter elegit: et sicut olim hanibali transiitū impediēbant et ab eo debellati ac victi et subiugati fuere: sic et nunc illis maiestati vestre resistētib⁹ similiter euenit. Qui quidē transitus ad ducatum guiane / licitus erat: tū ratione iuris: qd rex anglozū ad eundem ducatum habere prētēdit: quo dicit se fore spoliātū / tū ex decreto et auctoritate romani pontificis. ar. legis iuste possidet. ff. de acqui. po. Erat etiā trāsitus innocuus / quia nichil mali facturus erat exercitus in regnū nauarre: si securitas ad transeundū a regibus ipsis prestaret: quā sacra vestra maiestas ab eis poscebat. Ad quā procurandā et accipiendā exercitus noster intrauit: sed reges nauarre cum regis francorū auxilio et fauore totis viribus resistebāt: quam ob rem sacra vestra maiestas ad iracundiā prouocatus in transitu et securitate semper insistent: bellum mouet iustum cōtra regem et reginā nauarre: tum quia transitus impediēbāt ad ducatum guiane. tū quia inimici ecclesie erāt: vt in precedentibus sepe dictū est. Ad hoc allego singularem doctrinā nam bar. in. l. christianis. c. de paga. vbi notanter dicit: quod ecclesia licite potest indicere bellum cōtra sarracenos tenentes et occupantes hierusalem (que terra sancta dicitur) et contra omnes alios infideles inter medios impediētes vel nō permittētes christianos ire vel transire ad illā sanctam expeditionē: vnde et contra hos dicit fore iustum bellum. Quod est valde notādus et ad propositū nostrū satis accommodatū: prefertim cū vltra resistētiā et impedimentū qd reges ipsi prestabāt: erant etiam schismaticorū fautores et inimici ecclesie et per consequēs sicut bellū erat iustum ptra schismaticos: sic et cōtra eorū fautores et cōplices. Ita notabilis decidit asten. in si. li. 2. ti. 64. ar. 7. co. 2. §. 2. cōsistit / cuius mētionē fecimus § in. 3. parte in fine p̄cipij. Bene facit textus in. l. non dubito. ff. de cap. vbi littera dicit. Nō dubito quin federati et liberi nobis extranei sint: quāuis glosa ibi de alijs federatis intelligat: potest enī intelligi de federatis cū inimicis: nam et illi inimici sunt vt late diximus supra in quarta parte. §. 1. in fine. Et inde est: qd diffidato principali ad bellū: videtur similiter diffidati omnes eius cōplices et auxiliantes. Ita notanter dicit bal. l. 2. co. 21. §. et nota qd quando aliquis diffidatur. c. de seruitu tibus. Ad predictorū confirmationē facit illd qd habetur in sacra scriptura machabeorū. 5. deutro. 2. et paralipo. 20. numeri. 21. vbi dicitur qd cū filij israel ab egipto in terram promissionis ventrent: miserūt nūcios ad Seon regem amorreorū dicētes. Obsecramus vt trāsire nobis li-

Nota.

Cōtra fautores et
complices.

Diffidatio.

Cōtra impediētes
transitū licitū.

Quinta pars. §. 3.

teat p terram tuaz nō declinabimus in agros et vineas/non bibem⁹
aqs ex puteis/via regia gradiemur: donec transeam⁹ terminos tuos.
Quis cederet noluit vt trāsiret israel per fines suos: quin potius exer
citu cōgregato eggressus est (obuā in desertū: et venit in iasa pugna
uitq̃ contra eum) a quo pcussus est. s. Rex Seon in ore gladij: et pos
sessa ē terra et ab Arnō vsq̃ ad jeboch et filios Amon quia forti pre
sidio tenebantur. Tulit ergo israel om̃s ciuitates eius et habitauit in
vrbibus amorrei. et cetera. Unde Augustinus in questionib⁹ numeri
ita dicit. Notandus est sane quēadmodū iusta bella gerebantur a fi
lijs israel cōtra amorreos: innotius enīz transire negabatur: qui iure
humane societatis equissimo patere debebat. Hec ibi et habentur in
c. fi. 23. q. 2. vbi glo. dicit. Licet enī transire p alienū agrū ius non sit:
vt. i. di. c. 1. tamen qz necessarius erat iste transit⁹: isti phiberi non de
buerūt. vt. ff. de aq̃ plu. ar. l. in suma. §. itē var⁹. Itē qz via publica erat
et nemo phibetur via publica vti vt. c. de serui. l. p agrū. hec glo. idē
sequitur beat⁹ thō. in tractatu d regimine principū. li. 2. c. 12. et luchas
de pena. in. l. 1. co. 3. in fine. c. vt armorum vsus. li. 11. vīc enīz cōmunes
sunt oib⁹ quodā iure nature et legibus gētiū: vt p3 ex predictis et te
net sanct⁹ thō. in preallegato. c. 12. in principio. Ex quibus patet: qd
exercit⁹ maiestatis vīe volēs trāsire ad ducatū guiane: nō erat aliquo
modo phibend⁹ nec ei resistēdus: et qz phibebat⁹ et resistebatur: licite
potuit sacra vestra maiestas cōtra eos bellū iustū indicere: et capta in
bello sua facere: ac sibi iure retinere: qm̃ capta in bello iusto efficiun
tur capientius: vt notatur p oēs in. l. hostes. ff. de capti. et in. c. sicut el.
scōdo de iure iurādo/ maxie si capiātur ab hostib⁹ et inimicis ecclie: pro
vt sūt schismatici: quoz bona licitū ē occupare et retinere ppter cōstitu
tiones vel cōcessionēs principū cōcedentiū ea occupāda. 8. di. quo iure
23. q. 7. p totū ista sunt notāda verba innocētij et ad ppositū nīm satis
accomodata in. c. qd super his de voto in fine. quē alij communiter oēs
referūt et sequūtur signāter hosti. jo. an. et card. Idē dicūt d bonis he
reticorū. Ad hoc bon⁹ textus in. c. cū fm̃ leges de here. li. 6. idē in effe
ctu voluit innocētius in. c. cura in fine de iure patro. dicēs qd illi qui
tuti sūt auctoritate eius qui prātem condendi ius h3 super tēporalib⁹
qui penā amissionis iurū induxit: salua consciēcia possūt iura et bona
illa retinere: qd est valde notandū. Sentēcia ergo priuatiōis et ad iu
dicatiōis romani pōtificis abstulit regnū a regibus nauarre et maie
stati vīe tradidit: quo ad verū dñū: quoniā sentēcia aufert domi
niū a vero dño: et transfert in eum pro quo lata est: vt voluit glo. in. l.
ex hoc iure in. d. dominia in fine. ff. de iusti. et iure: et ibi notat bar. co.
2. d. aduerte tamen. Idem tenet glo. in. §. si. instituta de officio iudi
cis in verbo cui adindicatum est et in. c. proposuit in verbo vacare

Capta in bello iu
sto efficiuntur ca
pientium.

Schismaticorū bo
na licite capiuntur.
Nota.

Sentēcia aufert et
trāsferē dñū.

Quinta pars. §. 3.

de concessione prebem. Notatur in. l. 1. et in. l. sūt et alie in glo. fi. ff.
de publiciana. idem sentit inno. in. c. qz pleriq̃ post principium de
immunitate ecclesiarum: quem alij referunt et sequuntur. Eiusde3 in
tentiois fuit bal. in. l. id quod pauperibus. q. 7. c. de. ipsis et clā. quē
simpliciter refert/ et sequitur petrus de ancharrano in rla possessor
de regu. iuris. li. 6. cō. 36. ver. tercio quero et moderni in. c. 1. de. cōsti.
Idēz voluit beatus thō. 2. 2. q. 62. ar. 3. Cōcluditur ergo quod reges
Nauarre predicti iuste fuerunt regno priuati: et sacra vestra maiestas
licite illud obtinuit: iureq̃ retinet. Quod etiam vltra predicta proba
tur ex auctoritate sacre scripture in preallegatis locis machabeorū.
5. deuterono. 20. et numeri. 21. vbi filij israel prohibiti trāsire ad terras
promissionis per terram Seon regis amorreorum debellarunt eum:
et occiderunt/ regnumq̃ et ciuitates suas acceperunt/ retinueruntq̃ si
bi et possederunt: vt ibi aperte dicitur et declarat ibi glo. Augustini et
refert ibi hugo Cardinalis super verbo tulit ergo. Dicit enī. Hic
possedit israel ciuitates amorreorum: quas bello superauit. Sic ergo
erit dicēdum in casu nostro: quod cum maiestas vīa iusto bello regnū
illud acquisierit: licite illud tenet: ac retinet in foro consciencie: quo
nam acquisita in bello iusto: efficiuntur propria capientis in vtroq̃
foro: vt colligitur ex predictis: et probatur ex his que dicit beatus Am
brosius in li. 1. de patriarchis et habetur in. c. dicat aliquis. 23. q. 5. pro
batur etiam ex his que dicit beatus Augustinus contra petilianum
et habetur in. c. si de rebus. 23. q. 7. facit quod notatur. l. naturale. §. vl
timo. ff. de acqui. rerū dño et in. §. eaque instituta de iure naturali et
1. di. in. c. ius gentiū et per glo. in. c. dñs noster. 23. q. 2. in fine que di
cit quod acquisita in bello. s. iusto: facit quis sua: a deo quod si in di
cto bello consequutus est totum suum interesse: poterit adhuc debi
tum in iudicio petere: quia ea que in bello acquisiuit facit sua ex au
ctoritate belli. quod tamen intelligendū est quādo ab alio q̃ a prin
cipali debitore: vel qui habet causas ab eo acquisita sunt. alias secus:
quia bona fides non patitur/ vt semel exactum iterum exigatur. ff. de
regu. iuris bona fides et ibi glo. et in preallegato. c. dñs nīr que sic de
bet itelligi scō3 jo. de fan. et archi. ibi etiā panē de ligniano in tracta
tu de bello quē refert et sequit⁹ archiepiscop⁹ flo. 3. parte ti. 4. c. 2. §.
10. Et existis aliqui audēt dicere: qz si vnus ab alio in bello iusto plu
rima occupauit: et postea ille cuius sunt res occupate vult satisfacere:
is qui occupauit nō tenetur restituere occupata: et recipe satisfactioes:
qz qd quis occupat iure gentium: suū efficitur: instituta de iure gen.
§. eaque. 1. di. ius gentium. Et quod aduersarius damnicari possit.
Habetur in li. feu. de milite vassalo qui contumax est in fi. secundum
archi. in. preallegato. c. dominus noster in fine.

Conclusio.

Capta in bello iu
sto efficiuntur capi
entium.

An ille qui dñū
suū acq̃siuit i bel
lo potest illud po
stea in iudicio pe
tere.

Quinta pars. §. 4.

Ex predictis causis nobis notis et alijs

soli deo forsan cognitis voluit deus regnum navarre ab ipsis regibus auferre et maiestati vestre concedere. Deus enim trāssert regna de gēte in gentē propter iniusticias: ut ex iam dictis clare constat: signāter ex eo quod dicitur danielis. 4. Domiabitur excelsus super regna hominum: et cuiusque voluerit dabit illud. Et in. c. sequenti. Divisum est a te regnum et datus est medius et persis. Et primo regū. 15. Pro eo quod abiecasti sermonē domini: abiecit te dñs ne sis rex. Ad idem deuter. 10. c. 2. Loquens deus populo israel dixit illis. Surgite et transite torrentē arnō: ecce tradidi in manu tua seon regem esebon Amorreum et terram eius incipe possidere et cōmitte aduersus eum preliū. Ex quibus verbis ostenditur bellum filiorum israel esse iustum ex auctoritate et precepto domini: qui terram vnius pro voluntate sua potest dare alteri scđm Nicolaum ibi. Sedes enim superborum destruxit deus: et sedere fecit mites pro eis radices gentium superborum arefecit deus: et plantauit humiles ex ipsis gētibus. Ecclesia. 10. vnde merito ibidē dicitur. Regnum a gente in gentem transfertur propter iniusticias et iniurias et cōtumelias ac diuersos dolos. Sicut patet de monarchia assiriorum translata ad babilonios: et a babilonijs in persas et medos. Daniel. 5. Et ab illis in grecos. Adacha. 1. Et a grecis in romanos. Luce. 2. Et primo a grecis trāssatū est in germanos: ut dicit textus in. c. venerabilem de electio: et ibi glo. Ad idem facit quod christus loquēs principibus sacerdotum dicebat Matthei. 21. Auferetur a vobis regnū dei et dabitur genti facienti fructus eius/ transumptiue in. c. si de rebus. 23. q. 7. Tangitur per apostolū ad hebre. 7. Notatur in. c. trāssato de cōsti. et per oldra. cōsilio. 72. et per albericū in rubrica. c. de pagina. Tradiderat enim deus principibus sacerdotum potestatem ministrandi super regno suo israel: ut habetur numeri. 3. et 17. Ipsique dederat omnia iura proueniētia ex sacrificijs et oblationibus. Numeri. 18. Deuter. 18. Josue. 13. De isto principatu gaudebant ipsi: quia honorabantur et locupletabantur: et qm̄ isti non crediderunt christum verū messiam: auferetur ab eis regnum dei sibi commissum: ut daretur gentibus eum querentibus. Hic est verus et literalis illorum verborum intellectus scđm ep̄m Abulei. Matthei. 21. c. q. 99. Et scđm istum intellectum potest induci illa auctoritas contra omnes reges et principes seculares non facientes iusticiam vel illud ad quod alias de iure tenentur/ ut si non fecerint: debeant ab eis auferri regna et dominia. Et ad istum sensum inducitur illa auctoritas per Augustinum scribentē contra petilianum ut habetur in preallegato. c. si de rebus ubi littera dicit. Si de rebus vel locis ecclesiasticis: quod non tenetis quimini: possunt

Quinta pars. §. 5.

et inde iustos se dicere et iniquitatē nobis obijcere: quia locum in quo impij regnauerunt: modo christiani possident. Quid ergo indignus si ea que tenebant heretici scđm parem voluntatem domini catholici tenent? Ad omnes iniquos et impios illa vox domini valet. Auferetur a nobis regnum dei/ et dabitur genti facienti iusticiam: an frustra scriptū est: scđm Sapiē. 10. Labores iniustorum pij edent: quapropter magis mirari debetis: quod adhuc tenetis aliquid: quam quod aliquid ammisistis. Itē si qua iam precisi possidere cepistis: quia vobis ablata nobis dominus deus dedit: non ideo concupiscimus aliena: quia illius imperio cuius sunt omnia facta sunt nostra et iuste nra sunt: vos enim vtebamini ad precisionem: nos ad vnitatem: alioquin et primo populo dei possent illi obijcere aliene rei concupiscentias: qui diuina potestate ab eorum facie: qui ea terra male vtebantur expulsi sunt: et ipsi iudei a quibus ablatum est regnum scđm verbum domini et datū est genti facienti iusticiam: possunt obijcere aliene rei concupiscentia: quia christi ecclesia possidet/ ubi persecutores christi prius regnabāt. Nec ibi. que verba sunt valde notanda et ad propositum nostrum valde accommodata. Ex quibus patet quod non possunt nec debent conueniri rex et regina navarre de regno sibi ablato: ex quo non fecerunt iusticiam: et id ad quod tenebantur videlicet ecclesie defensionē: quin immo eam offenderunt eo modo quo diximus. Unde iuste deus disposuit quod regnū navarre ab eis auferetur et daretur maiestati vestre qui iure illud retinet tanquam sacrosancte romane ecclesie obediens filius assiduus accerrimusque ipsius defensor. Inter omnes autē iniusticias nulla capitalior est quam ecclesie et christi vicario dei vices in terra gerenti obedientie et reuerētie cultum subtrahere/ aut in aliquo diminuire. Patet ergo ex his que diximus rei veritas luce clarioz. Sed quia non sufficit veritatē pādere: nisi etiam destruantur ea que ediuersos dicuntur siue dici possunt: opere precium est ea in medium adducere eisque congruum dare responsum.

Non obstat predictis si dicatur quod re

gnū navarre erat proprium patrimonium regine et nō transit in dotem quantum ad dominium nec quantum ad administrationē in maritū: nisi ipsa regina velit: ut notanter voluit Bal. in. c. Significuit de rptis. co. 2. q. 2. pone regina quē simpliciter refert et sequitur An. sicut ibi in fi. Unde delictū mariti fauendo scismaticis: non habuit nocere regine ut. c. ne vxor pro marito per totum. Pene enim suos debet tenere auctores. l. Sanctimus. c. de penis. c. quesuit de his que fiunt a maiori parte. ca. Quoniam ad hoc dicendum est/ quod delictū

§. 5.

An regnum transsit in dotem.

Quinta pars. §. 5.

mariti non iuuatis ecclias: vt tenebatur: nocet vxori: vt est casus valde singularis in. c. i. in. fi. in ti. de capi. corradij li. feu. vbi dicitur qd si maritus vxoris feudatarie: q tradidit feudū in dotem: nō prestitit seruicia dño debita: feudum dotale committitur: et habetur pro commisso: saltem durate matrimonio inter illos: ita notantur tenent ibi omnes doctores: et sequitur iacobus de sancto georgio in tractatu feudorū super parte 7 promiserunt eidē domino prestare debita seruicia co. io. h. sed hic cadit pulcherrima dubitatio In cau aut de quo agimus: administratio et nomen regni Nauarre: transiit in maritū: nam rex appellabatur: 7 regnum vna cū vxore administrabat: quia secundum leges hispanie ita fieri debet. Unde propter delictū mariti vxor perdit regnū saltem durate matrimonio: quādo ipse solus delinquit: 7 tale est delictū ppter quod regnū perditur. In casu tamen nro: non solum maritus/verumetiam vxor deliquit non defendēdo eccliam prout tenebantur: immo et offendendo vt in precedentibus dictum est: presertim cōfederando se cum rege francozū in fauorem schismaticozū 7 ecclesie offensionem: in qua re ipsa fuit principalis auctor: nec cū posset marito prohibuit: et consequenter fuit in culpa. l. culpa ff. de re. iuris. l. in omnibus et. l. in delictis. ff. de noxalibus actionib⁹ maxime cum delictū in fauendo schismaticis: h̄ret causas successiuā 7 continuā: vnde non prohibendo cum posset: non caret scrupulo societatis occulte. c. causam de proba. c. constitus de testi. 86. di. culpam. 23. q. 3. qui pōt nota. in. c. i. de offi. dele. 7 in. c. petrus de homi. Error quidem cui nō resistitur: approbatur. 83. di. c. error. Qui enim alios cum potest ab errore non reuocat: se ipsum errare demonstrat de hereticis. c. qui alios 7. c. cum ex iniuncto. s. pe. de sen. exco. quantē. 2. q. i. si peccauerit de cogna. spūali. c. tua de homi. c. sicut dignum. Poterat quippe ipsa regina tanq̄ domina et regni proprietaria contradicere marito/7 data inter eos discordia: preualuisset vxoris contradictio: sicut de presentatione ratione iuris patronatus dicimus/qd̄ prefertur presentatus ab vxore patrona vt voluit domini de rota de cisione. 4. 22. q̄ alias reperitur sub ti. de iure patro: incipit fuit dubitatum refert 7 sequit̄ abb. in. c. fi. de concessi. preben. vbi loquitur de diuersitate inter pupillum 7 tutorem in presentādo: 7 cōcludit quod prefertur presentatus a pupillo: si est maior septenio: quod etiam tenet io. an. in. c. ex eo de ellec. li. 6. Ipsa aut regina non solum nō contradixit: immo nec protestata est quod propter mariti potentiam vel timorem non contradicebat: vt per hoc ius suū cōseruaret iuxta notata in l. non solum. s. morte. ff. de noui opis nuncia rōe 7 in. c. cū. in. de consti. 7 in. c. i. de his q̄ vi metusue ca. fiunt. vbi est bonus rex. ad propositū. Nec interuenerunt mine nec metus nec coactio nec alia

Rex et regina nauarre deliquerūt.

Quādo est discordia inter maritum et vxorem.

Protestatio.

Quinta pars. §. 6.

Impressio ex parte mariti: Immo ipsa sponte et vltro vna cū marito fedus et cōfederationē fecit cū rege francozū hui⁹ schismatis auctore. vnde iuste fuerunt priuati. Mulier emz maritata delinquere potest: 7 delicti penas in se et bonis suis luere debet: quia matrimoniū non reddit libertatez ad delinquendū: sicut neq̄ patria potestas filios delinquentes liberat: vt. l. milites agrū. §. desertorē. ff. de remili. l. q̄ cum vno. §. q̄ filiū eodez titū: de quo per salicetū et paulū de castro in. l. ppter insidias. c. q̄ accusare nō pnt 7 per docto. in. c. i. de delictis puerorū. Unde si vxor tale delictū cōmisit propter quod bona sua cōfiscantur vel alias illa perdit: perdet similiter regnū saltē pro tēpore vite sue quo ad commoditatē et vtilitatē: quā inde habitura erat. l. quotiens. c. de donatis que sub modo: Nam quantū ad hoc regnū et alia bona restitutioni subiecta veniunt in cōfiscatione bonorū vt. d. l. statius flozus. §. cornelio felici. ff. de iure fisci. Ad idēz. c. i. de capi. corra. nota in. l. filius familias. §. diui seuerus. ff. dele. l. 7 in de. nolentes de hereticis: de quo infra latius subiūgemus: cum de filio Regis nauarre disseremus. Transeat ergo vel nō trāseat regnū in dotem venit in cōfiscatione bonorum propter delictum vxoris: vt supra dictum est. Nec excusatur propter maritum nec maritus propter metū perditionis bonorū vel rerū seu maioris partis earū: quia vterq̄ magis tenebatur veritatē sequi eccliam defendendo: quam cum animarū suarū periculo et incōmodo spreta veritate et contēpta: schismaticis adherere. cum pro defensione veritatis/etiam ppria impugnare oporteat: vt inquit pbus ethicorum. i. dixim⁹ late supra in. 3. parte. §. i. et. 2.

Mulier maritata delinquit.

Bona restitutioni subiecta quomodo cōfiscantur.

Super est ad buc vna alia nō mediocris difficultas. Presupposito quod Rex 7 Regina nauarre ex suo delicto iuste fuerint regno priuati: eorum tamē filius primogenitus: q̄ post Regine vitā in regno successurus erat: non videtur qd̄ regnū pdere debeat: cum pene suos debeant tenere auctores: nec pena sit vltius protrahenda: quā delictū fuerit in excedere repertū: vt dicit tex. in. c. quesuit de his: q̄ fiunt a maiore parte ca. l. sanctinus. c. de penis. l. ob maritorū. c. ne vxor pro marito. c. illud. ii. q. 3. c. Romana. §. si. de sen. exco. li. 6. vnde versus: auctores pprios sua crimina iure tenebunt. plus quā peccatur: non vltra pena trahatur. In sacro etiam eloquio ezechiel. 18. dī: anima q̄ peccauerit: ipsa morietur: filius ergo non portabit iniquitatem patris vt. c. ne filius pro patre per totum. Patris enim casus vel calamitas: filijs non obest: vt. l. fi. c. de vsufruc. Quapropter crimen paternum: vel pena paterna: nullam maculam infligere potest. Nam vnusquisq̄ ex suo admissio: forti subiicitur: nec alicui⁹

§. 6.

An filius regis priuetur regno ppter delictum patris.

Quinta pars. §. 6.

criminis successor constituitur ut. l. crimē. ff. de penis canonizata. l. q. 4. c. crimen. inde est qd ex persona vel nota patris/ nepotes non excluduntur a bonis liberti vel ayiti. l. diui fratres. ff. de iure patro. Ex quo dicebat ibi diuus/ quem alij sequuntur: qd filius propter delictū patris non priuatur feudo: maxime si feudum est antiquū non paternum: cū illud non iure hereditario sed tanq̃ ex genere deferatur ut. c. l. §. 1. in ti. si vassallus feudo priuetur: et ibi bal. Ad idem bonus textus in. l. eum qui. ff. de interdictis et regla ibi que vero non a patre sed a genere a ciuitate a rerum natura tribuerentur: ea manere eis incolumia. Dicit glo. ut sic prior parens quā secundus inspiciatur. De quo etiā per glo. et docto. in. l. adoptiuū. §. si. ff. de in ius vocā. et in. l. emancipatiū. §. si quis et patrē. ff. de sena. vbi nepos ob parētum flagicia maiorū dignitate non priuatur: plus enim prodest liberis aui dignitas: quā casus patris obesse possit: ut ibi dicitur. Et inde est qd exheredatio filij etiā iusta non nocet descendētibz a filio. l. 3. §. si emancipatus. ff. de bono po. contra ta. l. pater filium et. l. postumus. et. l. si is qui. ff. de in offi. testa. et. l. l. §. si pater. ff. de cōiun. cū eman. libe. ad idē. l. pater familias testamēto. ff. de here. insti. Quinimo etiā si p̃r p̃dueliōis crimē cōmiserit: et propterea damnatus est: iura libertorū paternorū salua liberis manent. l. iura. ff. de iure pa. ad idem lex eorum. ff. ad legē iuriam maiestatis: vbi si pater crimē lese maiestatis cōmiserit: et propterea fuit damnatus: eius bona liberis conseruātur. ad idē. l. cum ratio. ff. de bonis damna. et autērica bona dānatoz. c. eodem. Et multo fortius cōseruabuntur bona: que non a patre sed ab alijs proueniunt ut d. l. eum qui. ff. de interdictis et relega. cum alijs de quibus supra. Cū autē regnū non deferatur a patre: nec sit in eius bonis: sed potius deferatur a primo instituēte. ut. l. coheredi. §. cum filie. al. est. §. qd si heredem. ff. de vulgari et pupillari notatur in. l. vnum ex familia in principio. ff. de lega. 2. et in. l. precibus. c. de impu. et alijs substi. et in. l. si cognatis. ff. de rebus dubijs et quātūz ad regni successionē nichil habet a patre nisi virtutē quā trahit a lumbis eius circūscripto hereditariā facultatē iure ut dicit bal. cōsilio. 417. co. 2. h. nam quedaz sunt: relinquitur de necessario dicendū qd propter parētūz delictum filius non debet regno priuari.

Regnum quidem Nauarre sicut et alia regna defertur filiis primogenitis: non quidem iure hereditario: sed potius ordine primogeniture ut est textus valde notāduz in. c. licet de voto: vbi dicitur qd regnum debetur primogenito: naz ut dicit bal. in. l. ex hoc iure. 2. co. h. 4. queritur. ff. de iusticia et iure. et refert an. ficulus in. c. significauit. 4. co. de rescriptis: semp fuit et semper erit qd primogēitūz succedat in regno. Consuetudo autē circa regnorū et aliarū dignitatū successionem atē

Nota illū textum.

Regnūz defertur a primo instituēte

Regna quomodo deferuntur.

Quinta pars. §. 6.

denda est et sequenda: ut vult notabiliter bal. in. c. 1. de feudo marchie Ad hoc bonus tex. in. c. deniqz. 7. q. 1. Cessante vero consuetudine: regnū non transit in filios: Quia filius nō succedit patri ex patris persona: nisi in his que pater in bonis suis censetur habere. ff. de in offi. testa. l. papinianus. §. quoniam autē. ff. ad leges falci. l. in quātitate in principio et. l. penales/ auctērica de triēte et semmisse in principio colla. 3. Rex quidem non habet regnum in bonis suis: quia iura regnorū sunt publica: et in nullius bonis. ff. de rerū diuisione. l. 1. §. quedam et. l. in tantum. §. vniuersitatis: instituta eodem in principio. Et propterea rex dicitur regni administrator: ut colligitur ex. l. 2. in principio. ff. de origine iuris: cum dicit. Quod initio ciuitatis romane omnia manu regia gubernata fuere: Ergo rex est gubernator vel administrator/ non dominus ut. l. vna. §. 1. ibi regimētis. ff. de offi. prefectorio. l. hec autem gubernatio ad vtilitatem rei publice non ipsius regis data ē regi ut colligitur ex. d. l. 2. §. nouissime. ff. de orige. iuris et morte ipsius regis finitur ut. l. 1. c. de heredi. tuto. et instituta quibus modis tutela finitur. §. simili modo/ sicut de prelato ecclesie dicimus in. c. 2. de donaci. l. habet tamen/ rex liberam administrationē vel potestatem in regno: ut notatur in. c. grandi de sup. negli. prelato. li. 6. et in. l. preses. c. de transactis: et per glo. in. l. mandato generali. ff. de procurato. immo secundum aliquos est dominus regni ad tempus: donec viuit. l. quotiens. c. de dona. que sub modo fiūt: unde sumpta est lex regni. §. partita ti. 4. l. 7. et potest vti et frui rebus et iuribus regni in vita sua tanq̃ usufructuarius: salua tamen rerum substantia remanente: ut. l. 1. cum pluribus alijs. ff. de usufru: et instituta eodem in principio. Recte autē gubernando et administrando rex non debet regni conditionem deteriozem facere seu aliter regnum **dannificare** ut. l. 1. c. de decretis decurionum. li. 10. notatur in. l. Ambiciola. ff. de decretis ab ordine faciendis. Ad hoc bonus textus. in. l. creditor. §. lucius. ff. mandati: quem doctores in diuersis propositis semper habent in ore/ vbi data alicui generali administratione/ non potest aliquid dolose facere: et si faciat: non obligat dominum: nec ei preiudicat. Non ergo potest rex de rebus ipsius regni libere et ad libitum disponere/ vel aliter eas alienare ut. c. intellecto de iure iurādo notatur per bar. et alios in. l. prohibere. §. plane. ff. quod vi aut dam. Bonus tex in. l. cōtra iuris regulas. §. si. ff. de patis et in. l. filius familias in principio. ff. de donaciis. Si autem per viam contractus rex non potest regnum alienare in preiudicium successoris: si militer nec delinquendo: Quia in delictis quasi cōtrahitur et per quasi contractū se obligat delinquens ad penā ut. l. imperatores. ff. de iure fisci et in. l. si. c. de colla. fudo. patri. li. 11. et ibi notat angelus glo.

Regnū au transit in filios.

Rex est regni administrator: nō dominus directus.

Rex habet liberā administrationē in regno.

In delictis quasi contrahitur.

clan

in. l. i. §. bestias in. h. honorari. ff. de postu. et in. l. si seruus. ff. de hīs q̄ notatur infamia. Delictū enim ē preparatio pene: vt. l. quesitū. ff. q̄ et a quib⁹ et. l. aliud. ff. de verborū signi. Qui autē cōsentit in antecedere: videtur cōsentire in cōsequentē. vt. l. et si nō cognitio. c. si cōtra ius vel vtilitatem publicam. Et inde est: quod in delictis est reperire obligatiōem naturalem: vt voluit inno. in. c. in nra de iniurijs: refert et seq̄tur angelus in. d. §. bestias in fi. Sicut ergo rex nō potest preiudicare successorī per consensu adhibitu in contractu: sic nec per consensu adhibitu in delicto. vt notatur in. l. post contractum et in. l. fili⁹ familias. ff. de dona. et in. l. fili⁹ familias. §. diuī seuerus dele. i. et in. l. cōcessa. ff. de vectigalibus. Nullo ergo modo poterit rex regnum alienare in preiudiciū successoris. Bene tamen poterit sibi ipsi preiudicare: quo ad commoditates quas in vita sua erat in regno percepturus vt. l. stacius florius. §. cornelio felici. ff. de iure fisci. l. ex facto. ff. ad trebe. c. i. de capi. corra. Ex quibus iuribus colligitur: quod confiscatis bonis alicuius / confiscatur commoditas q̄ habet in bonis alienis: ita dicit bal. in. l. si quis presbiter. c. de epi. et de. diximus supra in §. 5. ad fi. succedet ergo in regno nauarre filius primo genitus. Ista sunt que multorum turbant spiritum.

Sed reuera si recte predicta cōsiderem⁹

parum aut nichil faciunt ad propositū de quo agimus presertim si teneamus opinionē illā: quam multi non leuis auctoritatis doctores tenent: quod filius primo genitus habet regnū a patre: sicut heres patris: vt late ac singul⁹ ponit alberic⁹ in. l. pe. c. de dona. inter virum et vxor. co. 3. h. nunc transeamus propter delictum ergo patris filius perdit regnū. vel aliter potest dici quod predicta nō habent locū in casu nostro / nō enim habent locū in criminibus enormibus et grauissimis prout est heresis apostasia schisma et crimen lese maiestatis: in quibus filij ppter parēnum delicta puniuntur. De heresi est textus in. c. quicumq̄ et. c. statutum de hereticis. li. 6. et. c. vergētis. eo. ti. De schismate est textus in. c. vnico. §. contra natos de schismaticis. li. 6. schismaticus enim largo modo dicitur hereticus: quia nullus schisma est: nisi sibi aliquam heresim confingat: vt inquit Hieronimus super epistolā ad gala. habet in. c. inter heresiū. 24. q. 3. Et p glo. in suma 24. q. 1. quam allegat et comendat jo. de anania in rubrica de schismaticis. co. 2. Heresis quidem opponitur vnitati ecclesiastice charitatis: ideo sicut fides et charitas sunt diuerse virtutes / quamuis quicumq̄ caret fide / caret etiam charitate: ita schisma et heresis sunt diuersa vicia: quamuis quicumq̄ hereticus sit etiam schismaticus: sed non con-

uertitur: Verum est tamen: quod sicut ammissio charitatis est amissio fidei formate et est via ad ammittendam fidem informem: iuxta illud primatino. i. A quibus quidā aberrantes. s. a charitate et alijs huiusmodi: conuersi sunt in vaniloquium et cetera: ita etiam schisma est via ad heresim. ita declarat beatus tho. 2. 2. q. 39. ar. 1. Propterea dicit glo. notabilis in. c. didicim⁹. 24. q. 1. in ver. nil habere quod omnis schismaticus est hereticus: et loquitur de schismate inueterato: quod sapi heresim: nam si non esset hereticus: non tandiu in schismate perduraret: ita declarat abb. siculus in. c. q. diligentia de elec. Si ergo quis recedat ab obediētia pape: qui vices christi tenet in terris / nolens / superbe contumaciter et in contemptu et subicij: est schismaticus tantū: sed si diu perstitit inobediens: presumitur hereticus: ad hoc bonus textus in extrauagante clemētis quin ti que incipit ad certitudinem in principio: vbi antiquatos schismaticos appellat hereticos: repetitur hodie sub titulo de sen. ex. c. 3. Vbi tamen ideo recederet: quia credit papam non habere potestatem condendi canones: aut qd potestas suprema non residet penes ipsum: tanq̄ qui vices gerit eius: qui est caput ecclesie: qui est christus (vt supra dictū est) iste est heretic⁹ stricto modo: ita dicit glo. in. c. nulli. 19. di. et in. c. generali in ver. inhibemus de elec. li. 6. Satis sit ad propositum nostrū: qd schismaticus largo modo potest dici hereticus / vel saltem est heresi proxim⁹: ita vt merito dispositum contra filios hereticorum / sit etiam dispositum contra filios schismaticorum: vt propter parentis delictū debeant puniri in publicatione bonorum et iurij suorum: et alijs penis de quibus in. d. §. contra natos.

De crimine vero lese maiestatis: habemus textum singularem in. l. quisquis in prin. c. ad legem iulias maiestatis canonizata. 6. q. 1. c. si quis cum militibus vbi littera dicit. Quisquis cum militibus vel priuatis vel barbaris scelestam inierit factionem / aut factionis suscepit sacramentum / vel dederit de nece etiā viroꝝ illustrium: qui consilijs et consistorio nostro interfunt: senatorum etiā (nā et ipsi pars corporis nostri sunt) vel cuiuslibet postremo qui nobis militat: cogitauerit: (eadem enim seueritate voluntatem sceleris q̄ effectum puniri iura voluerunt) ipse quidem vt pote maiestatis reus: gladio feriatur / bonis eius omnibus fisco nostro addictis. hec ibi. Conspirantes ergo contra principem vel eos qui sunt ad latus principis: incidunt in crimen lese maiestatis / sola ordinatione et tractatu licet non sequatur euentus. Unde vltore gladio debet puniri et omnia bona sua efficiuntur fisci. sequitur in textu. filij vero eius quibus vitam imperatoria specialiter lenitate concedimus (paterno enim deberent perire supplicio: in quib⁹ paterni hoc est hereditarij criminis exēpla metui

Pena rebellum.

Pena filiorū rebellum.

Indelictis ē obligatio naturalis.

Conclusio.

§. 7.

Schismaticus largo modo dicitur hereticus

Quinta pars. §. 7.

tur Damaterna vel auita/omnium etiam proximorum hereditate ac
successione habeantur alieni: testamentis extraneorum nichil capiant
sint perpetuo egentes et pauperes. infamia eos paterna semper com-
mittitur: ad nullos proxius honores ad nulla sacramenta perveniāt.
sint postremo tales: ut his perpetua egestate sordentibus: sit et mors
solatius/et vita supplicium. **Hec** ibi: habentur in pro allegato. c. si quis
cum militibus. 6. q. 1. et in. c. vergentis de hereticis. 7. 7. parti. ti. 2. l. 2.
Ecce quomodo propter crimen lese maiestatis a patre commissum:
filij puniuntur et efficiuntur inhabiles ad succedendum in bonis pa-
rentum vel extraneorum ex testamento vel ab intestato/et sic ab omni
successione: et per consequens a successione alicuius regni vel dignitatis/qua
quam in his non succedatur proprie parentibus: sed potius primis
instituentibus: ut in precedenti. §. diximus: unde non immerito dicitur
ibi: quod ab omni successione habeantur alieni: et ex testamentis extra-
neorum nichil capiunt: sint perpetuo egentes et pauperes. **E**gens enim
et egenus dicitur quasi extra gentem vel extra genus quasi sine genere
seu genere. **E**t dicitur ab egeo egens egui/ideest non habere opes: et ita
carere difert ab egere: quia carere est non habere: sed multotiens ege-
mus rei/quam habemus: **E**t inde dicitur egestas et difert a pauper-
tate: Quia paupertas est aliquando honesta: sed egestas semper est
turpis secundum poll. quem refert et sequitur archi. in. d. c. si quis cum
militibus. **V**ult ergo imperator: quod filij eorum/qui conspirant con-
tra principem: in perpetua egestate et turpitudine vivant. **S**unt prete-
rea filij talium infames: quia infamia paterna eos semper comitatur et
consequenter sunt regni dignitatum et honorum incapaces: quia infa-
mibus porte dignitatum patere non debent: ut. l. 2. c. de dignitati-
bus. li. 12. 81. di. c. tantis daniel de excessu. prela. c. inter dilectos regu-
la infamibus de regu. iuris. li. 6. **R**atio predictorum est: quam red-
dit imperator in preallegato. §. filij vero: quia paterno debent peri-
re supplicio: in quibus paterni hoc est hereditarij criminis exempla
metuuntur. **E**t ita isti filij propter delictum paternum dicuntur esse
affecti: quia nati sunt ex sanguine improbo. **E**t sic cum perfidia san-
guinis committetur eos/merito dici possunt indigni: licet ex alieno vi-
cio ista infectio sanguinis processerit. **E**t quia semper lex presumit eos
esse heredes paterni criminis et paterne audacie successores: ideo re-
putantur in digni: non solum ratione delicti paterni veri/ sed etiam ra-
tione proprii delicti presumpti: ut notanter sentit iacob. bu. et. ci. in.
d. l. quisquis in. 5. q. quem sal. et alij omnes communiter referunt. **P**ro-
pterea sententia lata contra patrem in crimen lese maiestatis: habet ef-
fectum inferende pene in filium sine nouo processu: ut late ac singu-
lariter concludit bar. in. l. cum filius familias. ff. de verbo. obli. **Q**uod

Egens egenus.

Filij rebellium sunt
infames et ab ho-
noribus et digni-
tatibus exclusi.

Sententia lata con-
tra patrem in crimi-
ne lese maiestatis
preiudicat filiis.

Quinta pars. §. 7.

iorum enim et parentum exempla/ inferioribus et filiis preiudicant: ut.
l. si cohabitans. c. de cohabitans. l. 12. et. c. venerabile de elec. 8. eos igitur
Ubi inter cetera impedimenta que duci obijciebantur: erat unus pre-
cipuum. s. persecutio divulgata: quam progenitores eius presumpse-
runt in apostolicam sedem et alias ecclesias exercere. **E**x quibus ver-
bis colligit ibi glo. quod in filiis parentum exempla metuentur: **U**n-
de illud. sepe solet similis filius esse patri. **E**x quo infer ibi abb. in. 6.
co. quod ad repelendum quem a dignitate adipiscenda etiam secula-
ri/consideratur delictum progenitorum. **H**ec est una causa quare filius
spurius non potest ad ordines promoueri: ut notat glo. in. c. 2. de fi-
liis presbiterorum. li. 6. secundum abb. ubi supra. **A**d predictorum confir-
mationem facit lex qui contra. ff. de iure patris. ubi si pater contra le-
gen eliascentiam libertum ad iusiurandum adegerit: preiudicat sibi
et liberis suis. **A**d idem. l. 1. §. 1. ff. si quis aliquem testari prohibuerit
ubi delictum patris aliquem testari prohibentis nocet filiis: ut non
possint petere in testamento relicta. **A**d idem. l. si quis filium. c. de
in offi. testa. ubi exheredatio patris iusta: nocet filio. **D**e quo per do-
cto. ibi et per diuum in regula non debet de regu. iuris. li. 6. **A**d idem
l. diuo marcho. c. de questionibus et quod ibi notatur: ubi aliquan-
do ex delicto patris filius perdit privilegium vel nobilitatem. **A**d idem
l. 1. c. de bonis libertorum ubi pater delinquens preiudicat posteris
in iure patronatus et ibi notant bal. salicetus et alij. **A**d idem. l. 2. c.
de liberis et eorum libertis: ubi similiter delictum patris nocet filiis:
etiam in concessione facta patri et filiis secundum bal. ibi: quod est no-
ta dignum: et ad propositum nostrum satis accomodatum: dicit enim
post nicho. de mata. quod si pater habet feudum pro se et filiis suis
et descendibus: et committit delictum propter quod perdit feudum:
perdent similiter filij et descendentes: quia sicut in emphiteosi ille qui
facit contra naturam contratus non soluendo canonem: aperit viam pro-
prietario exclusis omnibus sequentibus: quia hec tacita conditio insuit
ab initio argumentum. ff. locati. l. quero. §. inter locatorem: ita in feudo:
nam ille qui committit feloniam: facit contra naturam contratus: unde ex
tacita natura contratus/ reddit ad dominum: et hec est ipsa veritas secun-
dum bal: maxime quando vassalus committit feloniam contra personam
domini: a quo habet feudum: nam tunc non solum preiudicat sibi: sed
etiam filiis liberis et omnibus successoribus agnatis et cognatis: ut
est textus notabilis in. c. 1. §. denique in ti. que fuit prima causa benefi-
cij amittendi li. feudorum: ubi pater feudatarius committens in dominum: per-
dit feudum et reuertitur ad dominum/ exclusis omnibus filiis et de-
scendentibus et quibuscumque successoribus: ut per hoc dominus sue in-
iurie habeat ultionem. **I**dem probat textus in. c. vno in ti. si vassalus feudo

Exempla parentum
preiudicant filiis

Aliquando delictum
vel factum patris
preiudicat filiis.

Nota hoc.

Quinta pars. §. 7.

pruatur in. c. 1. §. si vassalus culpā in ti. si de feudo sue controuersia inter dominum et agnatum: vbi propter parentum flagitia / eorum descendentes feudo pruantur: etiam si fuerit antiquum: et ista est communis conclusio: quam tenet Bar. in l. 2. ff. de interdictis et relega. Bal. in l. qui se patris. C. vndeliberi co. 7. ver. et collige argumentis et in preallegato. c. 1. si vassalus feudo pruietur salicetus et alij moderniores in. d. l. 2. C. de liberis et eorum libertis iohannes de immola et alij moderni in. c. 2. de feu.

De delitisenormibus.

Alia etiam ratio potest reddi propter quam filij rebellium puniuntur ex delicto patris. s. criminis turpitudine et immanitas vt dicit archidi. in. d. c. si quis cum militibus super verbo scueritate. idem in effectu voluit jo. mo. et sequitur ibi jo. an. in glo. ordinaria in additionibus in verbo dammentur / dicentes: quod propter immensitatem criminis non putant locum esse distinctioni. l. 3. ff. de interdictis et relegatis. que distinguit inter paterna et auita hec illi / quos alij sequuntur. Grauitas enim et enormitas delicti: est iusta causa transgrediendi regulas iuris: vt notanter voluit inno. in. c. 1. in fi. de consi. de quo docto. in plurib⁹ locis et ad diuersos casus solēne faciūt festū / quorum aliquos commemorant moderni in. d. c. 1. allegantes ad hoc bonum tex. in. l. si hominem. ff. mandati: vbi ex magna causa procurator generalis potest in hiberna procuratori speciali. Per quem textus multa dicunt docto in diuersis locis de quibus per modernos in preallegato. c. 1. de consi. Si autem inferioribus iudicibus datur facultas transgrediendi leges ex causa magna et graui: vt loquitur inno. et sequaces: multo fortius poterit hoc facere imperator et romanus pontifex: qui est super omnes reges et principes et super omnia iura et contra illa potest dispensare / illaq; in totum euertere: et alia de nouo condere vt. c. proposuit de concessi. pre. Et per consequens potuit reges ipsos regno priuare imperpetuum: ita quod eorum filij non succederent: quanquam huius delicti non essent participes / nec esset in eis culpa actualis / sed sola presumpta que ex paterno delicto resultat: quamuis iura canonica super hoc non disposuissent: cum et hoc die potuisset papa tale ius condere / vel sententiam ferre ratione vniuersalis potestatis: quam habet in mundo: vt diximus supra in secunda parte. §. 7. Presertim cum hoc iure cautum reperiatur tam iure canonico vt. d. c. vno de schismaticis li. 6. et in. c. felix de penis eodem libro in. §. qd si quis predictorū: vbi puniuntur filij et nepotes insequentiū patientiū aut capientiū cardinales: quā et de iure ciuili: qd pleni⁹ sub hoc disposit vt. d. l. qd quis. §. fili vero. C. ad legē iuliam maiestatis. Ad qd ius ciuile: i defectū iuris canōici potuit haberi recurs⁹: vt dicit rex.

Quinta pars. §. 7.

in. c. lege imperatorum et in. c. si in adiutorium. 10. di. et in. c. 1. de. noui operis nunciatione. Itaq; delicti grauitas est causa efficacissima propter quā aliquādo puniuntur homines absq; ppria culpa: habemus exemplum in eo quod legitur iudiciū. 21. c. vbi dicitur qd cū aliqui ex filiis beniamin accepisset vxorē cuiusdā et incredibili furore libidinis: vexassent: deniq; mortua est. Congregati sunt omnes alij filij israel de alijs tribubus vindictamq; fecerūt de filiis beniamin: ita vt interficerent viginti quinque millia pugnatorū / nec remāserunt de illa tribu nisi sexcenti viri. Quo exēplo patet: quod cū grande scelus (vt est schisma vel rebellio contra eccliam vel summus pōtificez) committitur: nō solum puniuntur hi qui scelus perpetrarunt: sed etiam filij et plures alij vt diximus supra in. 4. parte. §. 2.

Notabile exēplū

Alia adhuc ratio assignari potest quare filij schismaticorū puniuntur ex paterno delicto. s. prouitas hominū ad delinquēdū in hoc crimine. Multociens enī homines ex diuersis causis procurāt schismata fieri in ecclia dei. Et vt abhuiusmodi prouitate retrahātur penarū metu: graues pene impositae fuere etiam in lege veteri: qz enim iudei prouiti erant ad contenciones et schismata excitanda: iuxta illud quod dixit moyses de vtro. 31. Ego enī scio cōtentionem vestram et ceruicē vestras durissimā. adhuc viuentē me et ingrediente vobiscū semper cōtentiose egistis contra dñm: quāto magis cū mortuus fuero. Et primo esdre. 4. c. scribitur inuētiū fuisse in libris historiarū antiquorū patrū: quod ciuitas illa hierusalem / vbi iudei habitabāt / a diebus antiquis aduersus reges rebellabat et seditiones et prelia cōcitabantur in ea: Unde propter hanc prouitatē chore Bathan et abirō concitantes schisma aduersus moysen: pena grauissima et in assueta puniti sunt: ita dixit notabiliter augustinus de anchona in li. de potestate ecclesie. q. 25. ar. 4. diximus supra 4. parte in principio. Idē tenet archiepiscopus flo. 2. parte ti. 3. c. 11. §. 1. in fine / et ratio est secundum eum: Quia cum pene sint quedam medicine ad arcendum homines a peccatis: ideo aliquando vbi est maior prouitas ad peccatum aliquod: seuerior debet pena adhiberi. Sicut etiā ab ecclesia maior penitentia iniungitur vxoricide quam matricide: ex eo quod prouiores sunt hoies ad occidendū vxores / quā matrē: vt. c. ad monere. 33. q. 2. vt igitur hoies schismata pcurantes scirēt se puniēdos nō solū in se ipsos: verū etiā in filios: qd grauitate ferre solent. vt. l. isti quidē. ff. qd metus causa: graues pene etiam filiis impositae sunt et grauiiores qm in alijs maioribus criminibus: vt per hūc modū hoies a schismaticis se auertant: quanq; et hoc crimē satis sit graue vt in. 4. parte plene demonstrauimus. in tantū ergo ista pena imponitur filiis pro parē

Prouitas delinquenti.

Quinta pars. §. 8.

tum peccatis: in quantum contingit parentes tritari de pena que filiis infligitur: ut sic patres in filiis purgantur: et sic redundat pena in auctores peccati. ita dicit episcopus abulensis mathei. 5. c. 9. q. 330. co. 2. ubi late differit questione an et quando filii puniantur propter delictum parentum de qua per sanctum thomam. 2. 2. q. 108. ar. 4. ubi inter cetera dicunt quod in crimine lese maiestatis: filius punitur pro delicto patris: ut volunt iura preallegata. quamvis pena spiritali pro delicto patris non afficiantur: ut ibi lacius per eos.

Restat nunc respondere ad quasdam obiectiones: quod contra predicta fieri possunt in favore filii regis et regine navarre: quarum aliquas tetigimus supra in §. 6. Prima assumitur ex l. iura. ff. de iure patris. ubi si pater perduellionis crimine commisit et propterea damnatus est: iura libertorum paternorum salva liberis manent. Ad idem. l. eorum. ff. ad legem iuliam maiestatis: ubi si pater crimine lese maiestatis commisit: et propterea fuit damnatus: eius bona liberis conservantur. Publicatis enim bonis alicuius ex quocumque delicto: reservatur filiis legitima in bonis paternis ut. l. cum ratio. ff. de bonis damnatorum: et in authentica bona damnatorum. c. eodem. Ad ista respondetur quod iura predicta sunt hodie correcta predicta legem quisquis. c. ad legem iuliam maiestatis secundum cum cynus et alios ibi idem voluit glo. cynus bal. et communiter alii in l. i. c. de bonis libertorum tenentes: quod in crimine lese maiestatis confiscantur bona delinquentis exclusis etiam filiis.

Secunda obiectio est: quod in casu de quo agimus: videlicet de successionem regni navarre: non agitur de bonis vel successione parentum: sed potius antiquorum regum navarre: quibus videtur succedere rex novus: et a quibus regnum deferretur ut. l. coheredi. §. cum filie. ff. de vulgari et pupili. cum alijs de quibus supra §. 6. itaque non habet a parentibus nisi virtutem: quam trahit alumbis eorum circumscripto hereditarium facultatum iure: ut dicebat bal. consilio. 417. ergo a successionem regni non debuit filius excludi per textum singulare in l. eum qui. ff. de interdictis et rele. et. l. diuifres. ff. de iure patris. et in. c. i. §. i. in ti. si vassal? feudo priuilegiatus. Ad ista similiter respondetur per ea que dicta sunt in §. 7. videlicet quod non habet locum in crimine lese maiestatis: maxime quando commissum est in primo capite versus contra supremum principem. Nam tunc filii committentium: efficiuntur in habiles et in capaces cuiuscumque successionis ex testamento vel ab intestato proximorum et extraneorum: ut est casus notandus in preallegata. l. quisquis. §. filii vero. Sunt preterea infames et ratione infamie non admittuntur ad dignitates vel regna: ut in precedenti §. diximus.

Tercia obiectio est quod cum regnum navarre sit proprium patrimonium ipsius

Oppositio.
An propter crimine lese maiestatis dat quis bona.

Solutio.

Oppositio.

Solutio.

Oppositio.

Quinta pars. §. 8.

regine: ac propter suum delictum in vita sua iuste fuerit regno privata: ea tamen defuncta: regnum debetur eius filio primo genito non obstantibus predictis: que si bene advertantur: loquuntur: quando pater delinquit: non quando mater: ut colligitur ex textu in d. l. quisquis. Unde cum sumus in materia odiosa et penali. l. loquens in patre: non debet extendi ad matrem: cum non subsit eadem ratio que in patre. Pater enim et filius pro eadem persona reputantur: non autem sic est in matre et per consequens filii non afficiuntur pena illius legis matre committente crimen lese maiestatis: ita tenet ibi odofredus. 2. co. §. quero quid erit. Linus. 2. co. §. circa istam. l. hos sequuntur nicholaus oldradus et alberici. 1. co. §. querit glo. et salicetus in d. §. filii. 1. co. §. adhuc quero. Quicquid isti dixerint: contrarium et verius tenuit azo quem refert et sequitur glo. ordinaria in d. l. quisquis §. filii. §. minus ausuras: quam sequitur ibi petrus et alii antiqui doctores et glo. in c. statutum el. 2. in verbo inane de heredi. li. 6. cum qua transeunt ibi doctores. approbat etiam bal. statim post principium motus ex eo quod. l. illa non loquitur distincte de patre: immo loquitur per verbum universale quisquis: quod de sui significato ratione subauditur substantiivi homo: qui est communis generis comprehendit masculinum et femininum significatum: non per interpretationem extensivam: ut notatur. ff. de reu. in rubrica. facit. l. i. ff. de verborum significatione et in l. illud. c. de sacrosan. eccle. et in l. transigere. c. de transactio. secundum bal. ibi quem moderni communiter sequuntur ibi: et in §. interdum instituta de heredita. que ab intestato deferuntur. ubi hoc firmat angelus aretinus in fine et in tractatu maleficiorum in parte que apud tradito la tua patria. co. 6. §. et advertendum dicens hanc esse communem opinionem. et in simili allegat glo. notabilem in l. femine. c. de secundis nuptiis: que dicit quod ille textus. qui loquitur in matre ad secundas nuptias transeunte: habeat locum in patre: quamvis materia sit penalis et odiosa. Ad idem facit textus in. c. si quis cum militibus. 6. q. 1. ubi canonizatur. d. l. quisquis: nam verbum si quis ibi positum: comprehendit si qua secundum glo. archidiaconi. et alios in. c. si quis suadente. 17. q. 4. tradentes regulam quod verbum masculinum. placuit a lege crimina puniente: feminas comprehendit: quia ita peccant femine sicut masculi: licet quandoque minus puniantur. ad hoc bonum textus in l. si quis in tanta. c. unde vi et. l. si quis non docet rapere. c. de rap. virginum. l. quicumque. c. de servis fugitiuis. c. ubicumque de penis. li. 6. et in cle. 1. eo. cum multis similibus. et ista opinio est tenenda et sequenda: tum quod communis iuxta notata in. c. i. de constituti. tum quod est opinio glo. ordinis. que ceteris opinionibus est preponenda: ut voluit iacobus buttricalis in l. i. c. qui pro sua iurisdictione et cynus in l. i. c. de accio et obliga. bal. et alii

Solutio.

தொ.

Quinta pars. §. 8.

Quinta obiectio est qđ cum textus in preallegata. l. quisquis loqua-
tur de his qui factionē iniunt contra personam imperatoris eorūq;
filijs: et sic de illis qui committunt crimen lese maiestatis in primo ca-
pite: non videtur qđ possit nec debeat trahi ad illos qui ex secūdo vel
alijs capitibus illud cōmiserunt: vt expresse decidunt ibi docto/commu-
niter om̃s presertim odofredus cy. Angel⁹ et salicetus: et p cōsequēs
cū rex et regina nauarre directe nō cōspirauerint cōtra ecclias vel ro-
manum pontificez/ sed fedus solummodo inierint cum rege franco-
rum: non videtur quod contra eos et multo fortius contra eorū filiū
primo genitū dispositio penalis illius legis trahi possit. Ad hoc pa-
tet solutio ex predictis: quoniam vt in precedentibus dictum est: hoc
ip̃o quod fedus inierūt cū rege francorū ecclie inimico huiusq; schi-
sinaris auctore: effecti sunt ecclie inimici et conspiratores contra ecclie
siaz romanūq; pontificē diximus supra in. 4. parte. §. i. vers. sunt
preterea schismatici/et per consequens pena illius legis cōprehendit

An et quādo pro-
pter crimē le. ma.
a patre cōmissum
puniūtur eius filij

mi gnaion 158
petit/2

eorum filium. Et posito (sine veritatis preiudicio) quod rex et regi na nauarre nō repntentur principales huius schismatis et rebellōis auctores: reputabuntur saltem fautores et auxiliares vel cōsocij seu satellites: vt ex precedentibus satis patet: contra quos eorumq; filios pena dicte legis locum habet: vt expresse dicitur in eadem. l. cui? verba sunt hec. Id quod de predictis eorumq; filiis cauius: de satellitibus cōsocijs ac ministris filijsq; eorū simili auctoritate censemus. hec ibi. Et quibus constat apertissime: qd impator voluit punire om̃s intendentes circa factionem contra eum / tam principales q̃ accessorios vel adherentes / eorumq; filios nepotes et alios descendētes: vt declaratur per constitutionem frederici imperatoris secundi: quā romana ecclia postea approbavit: cuius verba recitat cynus in. d. l. quis quis in fine: vbi ponitur verbum liberorum: vt ceteros descendentes comprehendere. l. quod si nepotes. ff. de testamētaria tutela 2. l. liberorum. ff. de verborum signi. secundum cy. in. d. l. quisquis: quem simpliciter refer ibi alberti. co. 2. versi. Itē queritur. Val. tamen dicit qd per illam constitutionē hodie est declaratum: quod ista pena non extendatur nisi vsq; ad primum et secundum gradum: Quod tamē quidam intelligunt in posteritate paterna: in materna autem dicunt non transire delictum vltra primum gradum ad instar criminis hereseos vt c. statutum de hereticis. li. 6. cū in preallegata constitutione frederici simili pena puniatur hereticos: qua crimen lese maiestatis cōtra principem cōmittentes. Et sic cū decretalis illa in crimine heresis sic exaudiat et interpretetur: sic exaudiri dicunt in crimine lese maiestatis. ista sunt verba saliceti in. d. l. quisquis in. §. filij in. 4. q. Idē in effectu videtur sentire ange. in. d. l. quisquis. 2. co. versi. itē tempore huius legis. Et cū sit ego arbitror: quod et si per iura cāonica et ciuilia hoc nō sit bene discissum: per eadem tamen iura non sit abbreviata vniuersalis potestas ecclesie et romani pōtificis in toto orbe: cuius virtute potest reges ex principes christiauos increpare. corrigere et si opus fuerit deponere: vt plene dictum est in. 2. parte. §. 7. Quia cū par in parem non habet imperium vt. c. innotuit de elec. non potuerunt romani pōtīfices futuris successoribus legem imponere vt. c. felix. §. ceterum de penis li. 6. et ibi glo. in verbo possit extendere: cū quilibet romani pontifex possit supra ius dispensare: et iura de nouo cōdere vt. c. proposuit de concessio. pre. potuit ergo romani pōtīfex reges nauarre regno priuare excluso etiam filio / et omnibus descendētib; similiter exclusis prout alij romani pontifices hoc ipsi fecerūt: de quibus diximus supra in. 2. parte. §. 7. vbi inter ceteros cōmemorabimus leonem et constantium imperatores constantinopolitanos fuisse imperio priuatos: quia requisiti ecclesiam defendere noluerūt.

Leo constans im
peratores

propterea imperium fuit translātum in aliā gentem penitus extraneam. s. in germanos: et datum est charolo magno: vt narrat gl. in. c. venerabilem de elec. De quo latius dictum est in preallegato. §. 7. Et si dicatur: quod istud exemplum parum facit ad propositum nostrū: eo quod agitur de priuatione imperij: ad quod non deuenitur per viam successionis sed electionis: vt. d. c. venerabilem: Dico quod ea ratione qua papa potuit transferre imperium a grecis in germanos exclusis omnino grecis: apud quos imperium tunc temporis erat: poterit similiter ex iusta causa regnum a gente in gentem transferre exclusis omnibus hominibus illius gēis: apud quos regnū prius erat vel descendētib; ab illo: qui regnum ipsum tenebat. Sic legimus factum fuisse antiquis temporibus: quando zacharias romanus pōtīfex childericum francozum regem a regno deposuit: et pipinū charoli imperatoris patrem in eius locū substituit: vt habetur in. c. alius 15. q. 6. diximus in preallegato. §. 7. Similiter factus est in in priuatione desiderij regis longobardoz de quo supra parte. 2. §. 7. propter iniurias zacharie romano pontifici illatas: quas charolus magnus pōtīficus iussu vindicauit desiderium superans et vincens: et in francias lugdunum cum vxore et liberis in exiliū mittens. Postea longobardis frācos prefecit: qui eos in pace retinent. Atq; ita anno salutis nostre. 774. longobardoz regnum finem accepit. Inde ea gens durētis iam triginta et pene duobus annis maiori italie portione potita nichil iam externi preter nomen retinebat. fuit autem sub duobus et viginti regibus ab albuino vsq; ad desiderij pōtē rectum: tunc aut quo ad se filiosq; et posteros omnino extinctū: vt chronice illius temporis attestantur. Si ergo tunc temporis romani pontifices illud facere potuerunt: multo fortius his temporibus romanus pontifex illud facere potest: quia ecclesia per incrementa temporum semper maiori potestate vitur vt. c. displicet ad fines. 23. q. 4. Teneat augustinus de anchōa in li. de potestate ecclesie. q. 37. ar. 5. dixim? supra in fi. 2. partis. Ad confirmationem predictozū pondero textus in. c. grandi de sup. negli. prela. li. 6. Ubi ille rex portugalie dissipator erat et negligens / et per vtrumq; poterat remoueri: vt dicit ibi glo. in verbo regis in principio: sed papa volens gratiam facere: non remouit regē: sed coadiutorem sibi dedit: protestatur tamen papa: quod per hoc nō intendit memorato regi vel ipsius legitimo filio: si quē habuerit / predictum regnum adimere: quasi velit dicere: quod si non diceret illud: videretur adimere regnum etiam filio. Si autē ibi fuit specialiter prouisum: in contrarium erit regula: vt priuato regno patre ex iusta causa priuatur similiter filius et descendētes. Ad istū sensus potest trahi auctoritas saluatoris mathei. 21. cū dicit. auferetur a vobis regnū: et

Childericus rex.

Desiderius rex.

Ecclesie potestas
crescit

Rex portugalie.

dabitur genti facienti fructus eius declarata eomodo quo supra declarauimus ista eadez parte. §. 4. Et alie auctoritates de quibus ibi: vt si aliqua gens vel aliquis ex certa gente vel certo genere regnum tenens aliquod: graue delictum commisit: propter quod illud perdere meruit: auferetur ab eo regnum et poterit dari alteri genti penitus extranee/exclusis filiis et alijs illius gentis vel generis hominibus. Ad hoc bonus tex. in. c. si de rebus. 23. q. 7. cuius litteras recitauimus supra ista parte. §. 4.

Hec autez regni priuatio respectu filij et

descendentium habet etiam fundamentum in sacra scriptura: cuius auctoritas cunctas alias antecellit: et nichil est dignius: quam vt homo sit sui auctoris imitator. Et secundum modum proprie facultatis diuini sit operis executor. Ita notater ad propositum dicit leo papa in quodam sermone de ieiunio quadragesimali quinto incipiente apostolica prope finem. omnes eniz dei actio nostra est instructio. c. significasti de elec. et. c. qualiter et quando el. 2. de accusa. et. 2. q. 1. c. deus omnipotens. Ex sacra enim scriptura si recte aduertatur: apertissime ostenditur: quod aliqui reges propter sua demerita regno priuati fuerunt: eorumq; filij et posterij: et in alias gentes penitus extraneam regnum aliquando fuit translatus: vt pater in aliquibus exemplis que supra in. 2. parte. §. 9. narrauimus. Saul enim primus iudeorum rex a deo datus: propter inobedientiam: quia non exterminauit omnes amorreos eorumq; substantia: vt samuel propheta ei preceperat: regno priuatus est ipse et filius eius: et datum est dauid: qui regnauit post eum: vt habere Danielis. 5. et. 1. regum. 15. Salomon filius dauid propter sua demerita perdidit medietatem regni sui: quod ablatum est a roboan filio eius: ab ipso vero roboan et filijs eius ablatis sunt undecim populi propter sua superbia et alia demerita: vt colligitur ex. 3. regum. c. 11. 12. et totum regnum ablatum fuisset ab eo: nisi dauid merita obtulissent iuxta illud psalmo. 31. propter dauid seruum meum non auertam faciem christi mei. de ablati autem/nichil ad filium suum peruenit. Athalia regina israel similiter priuata fuit regno et occisa regnumq; datus est ieihu qui regnauit post eam: atalie filijs exclusis. Reges edon et seon eorumq; filij regno priuati sunt et occisi: quia filijs israel transitum ad terram promissionis impediabant resistentes eis: et regnum eorum iudei acceperunt vt habetur numeri. 21. transiit in. c. si. 23. questione quinta. De quo per iosephum libro quarto capitulo. 3. de antiquitatibus iudeorum. dixi supra ista. §. 3. de virtute namq; parentum protenditur successio filiorum in regno. et succe-

§. 9.
De auctoritate sacre scripture.

Saul rex.

Salomon rex.

Roboan rex.

Athalia regina.

Reges edon et seon

dentium felicitas/ex decendentium vel precedentium iniquitate prestatitur. nam spiritus sancti certum est testimonio: quia iniusti de peribunt simul: et reliquie impiorum interibunt. Si quidem iustis regibus conceditur a domino/vt ipsi eorumq; filij longo tempore regnent: vt dicitur deuteronomio. 17. c. Si iniusti: domini mandata preuaricati fuerint: et sanctam ecclesiam quam defendendam suceperunt/non defendant: iuste ipsi reges eorumq; filij regno priuantur: vt late in precedentibus dictum est. Continuat quippe regnum in successores et in eos tunc demum protenditur: quando ipsi domini precepta obseruant. Aufer inquit salomon prouerbiorum. 25. c. impietatem de vultu regis: et firmabitur iusticia thronus eius. Si enim a vultu idest a voluntate et operibus regis/recedit impietas idest irreuerentia erga deum et sanctam ecclesiam: totius regni opera virga equitatis et cultu iusticie diriguntur. Unde illud. rex qui sedet in solio iudicii: dissipat omne malum intuitu suo. Ecce quanto priuilegio gaudent principes deum timentes et ecclesiam defendentes perpetuatur eniz regni gloria etiam in carne et sanguine suo. Glorietur dominus se virum inuenisse secundum cor suum: et cum eum in regni apicem postmodum sublimasset: succedentium sibi filiorum curriculo/regnum ei perpetuum pollicetur. de fructu ventris tui (inquit) ponas super sedem tuam: et si custodierint filij tui mandata mea/que iam dedi: et testimonia mea que (per me vel vicarios meos) docebo illos: et ipsi et filij eorum sedebunt super sedem tuam. psalmo. 131. et subdit. et ponam in seculum seculi semen eius/et thronum eius sicut dies celi. Si autem dereliquerint filij eius legem meam: et in iudicijs meis non ambulauerint: si iusticias meas prophanauerint: et mandata mea non custodierint: visitabo in virga iniquitates eorum et in verberibus peccata eorum. psalmo. 88. hec de dauid eorumq; posteris dicta fuere. sed quoniam eorum posterij multipliciter transgressi fuerunt legem diuinam: vt patet ex discursu 4. regum et. 7. paralipomenon: ideo ista successio in dignitate regni tempore sedechie fuit interrupta: vt habetur. 4. regum ultimo. c. et merito quoniam malignitas euertit sedes potentum vt scribit in libro sapientie. c. 5. in fine. Sedes ducum superbiorum destruxit deus/et sedere fecit mites pro eis ecclesiastici. c. 10. sed que maior ac detestabilior malignitas et superbia regum esse potest. quam eorum qui regnum amant dei recipientes: vt suas sanctas defendant ecclesias: non solum non defendunt: immo offendunt. Quam obrem iuste a sedibus suis ipsi eorumq; filij dei ciuntur. et regnum transfertur de gente in gentem/et deletis his heredibus: qui secundum carnem esse videntur: transferat successio ad illos/qui fidei et iusticie inueniuntur heredes. in eorum promissionis subsistit veritas/et rata permanent que ex ore altissimi pro-

Quinta pars. §. 9.

cesserunt quod iustis regibus successione fidelium semper perma-
net in eter-
num adeo si quidem ut si omnibus recte dispositis et in eis manenti-
bus: nulla videatur esse sollicitudo vel officium presidens: constat his
qui semel principem admiserunt: de semine illius successione non de-
futuram saltem ad conservandam sanguinis claritatem. Quod et isto-
riarum liquet exemplis. fertur enim quod cum magnus alexander ul-
timum litus oceani perlustraret: brachmanorum insulam debellare pa-
rabat. ad quam illi in his verbis miserunt. audimus inuictissime
rex prelia tua et felicitatem victorie ubique subsequitam. Sed quid erit
homini satis: cui totius non sufficit orbis: diuitias non habemus: qua-
rum cupiditate nos debeas expugnare: omnium bona/omnibus co-
munia sunt: esca est nouis pro diuitiis: pro cultibus et auro/vilis et ra-
ra vestis. femine autem nostre non ornantur/ut placeant/quem quidem
ornamentorum cultus/potius oneri deputant: quam decori. etenim
nesciunt in agenda pulchritudine plus affectare: quam quod nate sunt:
antra nobis duplicem usum prestant: regumentum in vita: in morte
sepulturam. Regem habemus non pro iusticia: sed pro nobilitate con-
seruanda. Quem enim locus haberet vindicta: ubi nulla fit iniusticia
his verbis motus alexander: nullam ratus victoriam/ si eorum paces
perpetuas turbaret: in quiete sua dimisit. 2 forte si eos bello fuisset ag-
gressus: minime preualuisset aduersus innocentes: eo quod innocen-
tia non facile superatur. 7 veritas suis viribus constans: de militia qua
tumuis armata triumphat secundum polichratum li. 4. c. 11. cum autem in
casu de quo agimus tam facile fuit maiestati vestre totum nauarre re-
gnum expugnare acquirere et obtinere: credendum merito est ex iustis
causis a domino factum esse/ propter regis et regine malicias dolos
et fraudes aduersum deum et sanctam ecclesiam pertinaciter perpetra-
tos: necdum non defendendo ut tenebantur: verum etiam offendendo
ac persequendo (ut sepe dictum est) ut impleretur illud celebre sapien-
tie dictum ecclesiasti. 10. c. (cuius pluries in precedentibus mentionem
fecimus). regnum agente in gentem transfertur propter iniusticias
et iniurias et diuersos dolos. Quapropter in breui subuersum fuit so-
lum primi regis in populo dei saul et iouathe cum ceteris filiis exigē-
tibus cuplis in montibus corruerunt/ut thronus illius qui de posse
tantes electus firmaretur. Omnia hystoriarum si percurramus seriem
et regni successiones: in breui videmus/et quasi in exordio tele domi-
no precedente/succisas. 7 quo reges fuerint clariores: eo citius: si ad-
uersus deum in tumuerint: conculcatur semem eorum. Non est sapien-
tia/non est prudentia/non est consilium contra dominum/certe nec for-
titududo/si ille insurgit/si persequitur: ad emendicata sacramentorum
suffragia/ad presidia munitionum frustra de curritur. Quia non est qui

Quinta pars. §. 9.

de manu illius possit eructe. Quis alexandro maior in grecia? et tamen
non suus legitur successisse sed filius saltatricis. Quis cesaree domus se-
riem nescit: rarus eorum aut nullus filium relinquit heredem. Om-
nes et in breui post varia pericula et cedes sui et suorum plurimas di-
uersis mortibus/et fere ignominiosis quasi in momento deleti sunt:
et descendentes ad inferos: successores habuerunt/aut hostes/aut igno-
tos. Quid obsecro tam potentia regna/tam cito subuertit et trans-
tulit? certe indignatio dei: quam in se multiplex iniusticia pronoca-
bat. Est autem (ut stoicis placet) iniusticia metis habitus: quare regioe mo-
rum exterminat equitatem. animam namque priuare iusticia: ex priuatiua par-
ticula nominis declaratur. In eo autem maxime iusticia constat: si non no-
ceas: et ex officio humanitatis prohibeas nocentes. Cum vero nocet: ac-
cedis ad iniuriam: cum nocentes non impedis: iniusticie famularis. est autem
contumelia/quando timorem metis in lesione alterius manifesta/operis
sequela comitatur. eorum iniquitati seruiunt: quod in eis cui reuerentia p-
conditione officij vel nature consortio debetur: insolenter in surgit. Dolus
autem est (ut diffinit aequil) cum aliud agitur: et aliud simulatur: malus
vtrique quoties sit intentione nocendi. Differt autem plimum dolus a contumelia
quoniam hec superbe et manifesto: ille fraudulenter et quasi ab insidijs nocet.
Dolus namque ex timiditatis imagine: infirmitatis nota habetur: et fortitudini
plimum aduersatur secundum plutharcum li. 4. c. si. regum igitur gloria transferretur de gente
ingente si iniusti/iniuriosi/contumeliosi/inuenerint aut dolosi. Cum autem
rex et regina nauarre tales fuerint aduersus ecclesiam sanctam eiusque pa-
storem: iniuste/iniuriose. contumeliose et dolose agentes: facien-
do ligas et confederationes cum inimico ecclesie: merito deus ipse eos eo-
rumque filios etiam primogenitum regno priuauit: ita ut merito eis dici pos-
sint verba que samuel dixerat sauli iudeorum regi quando regno fuit priua-
tus que habent. 1. regum. c. 13. stulte egisti/nec custodisti mandata domini dei
tui: quod si non egisses: iam nunc preparasset dominus regnum tuum super israel
in sempiternum: sed nequaquam regnum tuum ultra consurget. Quiescit si-
cut dominus virum iuxta cor suum: 7 precepit ut esset dux super populum suum. hec
ibi. iustus enim qui ambulat in simplicitate sua: beatos post se filios
relinquet puerbiorum. 20. Qui ergo iniustus fuerit: et non in simplicita-
te: sed in malicia deum et ecclesiam offenderit: miseros et absque honore
filios relinquet. Ex quibus omnibus simul iunctis clare constat quod iulius se-
cundus pontifex maximus regem et reginam nauarre eorumque filios 7 descen-
dentes regno priuare potuit/7 occupandi illud cuiusque licentiam face-
re/7 consequenter maiestas vestra illud occupans/iuste retinet.

Iniusticia.

Iniuria.

Contumelia.

Dolus.

Conclusio.

Finis quinte parte.

Nec liceret rex inuictissime pōere iā metas labori huic quē maiestas v̄ra meis humeris imposuit: tamen q̄ diuersa sunt hominū studia: et vnusquisq̄ gaudet easibi proponi que didicit: in quibusq̄ nutritus est: et quibus assuefactus iuxta aristotelis sententiam: iccirco non ab re erit si postea quas de iure: prout dominus dedit: locuti sumus: iam tandem in hac sexta operis parte historice aliquid disseramus: vt appareat quemadmodū regum nauarre post miseram illam et calamitosam hispanie cladem vniuersalem fuerit viciōsus ingressus: ac per inde fortassis sic iustissimis deus preordinauerit: et iam tandem effecerit: vt regnum illud mutationem susciperet: et ab alio in aliū transferretur: sacro eloquio testante (vt iam supra meminimus) regnum a gente in gentem trāferri nonnumq̄: propter iniusticias iniurias contumelias et diuersos dolos. Que omnia ad propositum facile possent adaptari: cum preter ipsum iniquum ingressum quo ab eneco arista reges precedētes dominio illo potiti sunt: hec illi finitima regna taz aragonie q̄ castelle temporibus ante actis tam remotis q̄ propinquis: ab illa terra et gente multas fuerūt passa iniurias et nocumenta. Quia igitur pleriq̄ homines narrationi rerū siue hystorie potius sunt dediti: q̄ sciētie iuris: quippe qui in ea educati non fuerūt: nec imbuti et de illo cognitionis genere non est qui aliquid non degustet: ab hoc autem multi sunt alieni et experies: ideo vt omnibus satisficiamus: nam sapientibus et insipientibus debitores sumus (vt ait apostolus) de origine et successione illius regni altius repetētes: dicere aggrediamur vt ea etiam que in exordio operis promissimus: adimpleamus.

ffinis.

Inuestigandas igitur nauarorum originem antiquitatem et successum quamuis difficile sit / res nūmum a nostris seculis remotas propter earū parū et vmbrailem cognitionem: tamen a vetustissimis scriptis exordiendo vsq̄ ad nostra rēpora: ea que hac atq̄ illac lectitādo adinuenimus: sub breuitate et compendio referemus. Cum itaq̄ post alias nationes / que p̄scis temporibus in hispaniam venientes / eas obtinuerunt: tandem hercules aduenisset / et post eum alij duces ex grecis: in dominium grecorum venit hispania tota et sub eo extitit multos annos. Qui cum per multa secula ipsius dominium tenuissent: tandē a poenis ab ipsa expulsit sunt. Itaq̄ (vt ait iustinus in vltimo libro sui epithomatis) cum gaditani a tyro (vnde et carthaginiensibus origo est) sacra herculis perquietem iussi in hispaniā transtulissent: vrbeq̄ gades ibi condidissent: inuidentibus incrementis noue vr̄bis finitimis hispanie populis / ac propterea gaditanos bello laceissentibus: auxilium consanguineis carthaginienses misere: ibi felici expeditione et gaditanos ab iniuria vindicarunt: et maiorem partem provincie suo imperio adiecerunt. post hoc hispania a carthaginiensibus ad romanos primo ex parte secūdo in totū transiit: hac occasione: cōsulatum agente Appio Claudio (qui primus contra carthaginienses arma sumpsit) anno ab vrbe condita. 477. secundū eutropiū aut. 478. secundū titum liuium carthaginienses iam potentes in Africa et hispania: effecti cumq̄ non parū etiam Sicilie partem sub sua ditione tenerent: Messanā eiusdem insule vr̄bem eis non obediētes infestare obsidereq̄ aggressi sunt. Messanēses auxilia a romanis petierunt. vnde appius claudius consul exercitū traiecit in siciliā: cum tamen antea romani terminos italie nunquam egressi fuissent: ac nauale bellū classisq̄ apparatus antea romanis res esset incognita. Atq̄ ita excaudit efferbuitq̄ inter romanos et carthaginienses bellum: vt non contenti eo: quod gerebatur in sicilia: ad hispaniam vsq̄ etiam illud extenderint. in quo plurimę vr̄bes et populi a carthaginiensibus defecerunt ad romanos. Postea vero inter romanos et carthaginienses pax composita est sub hac conditione: vt ea pars que citra iberum flūuiū est et pireneū attingit romanis cederet / altera vero pars que vltra est et in herculeū fretū tendit carthaginiensibus traderetur. Sagūtū vero nobilissima hispanie vr̄bs / cui vltra iberū esset et ad penorū partē cōsisteret / post longa certamina

Greci hispaniam obtinuerunt.

Gaditani ad hispaniam veniunt.

Carthagineuses ad hispaniam veniunt.

Romani ad hispaniam veniunt.

Bellū inter cartaginienses, et romanos.

Pax inter eosdem

Saguntum.

Sexta pars.

libertate donata est: cum facile diuidi non posset: neq; propter eius magnitudinem in portiones distribui conueniret. Postea cum hanibal/ qui carthaginensius partes eius exercitu tenebat / gubernabatq; contra federa pacis saguntius obsideret: ac primo quidem ciues obfione perterriti et sese imperata facturos polliciti: argenti trecēta ta lenta et totidem obfides dare pepigerunt. Quibus acceptis conditionibus: hanibal cum soluisset obficionem: saguntini penitentia ducti nichil eorum que pepigerant: prestiterunt. Rursus igitur ad obficionem conuersus hanibal: et durius inito certamine oppressos malis vndiq; barbaros: tandem vt conditionibus huiusmodi dederent: per pulere: vt liberis hominibus cum singulis tantum vestimentis ex vrbe migrare liceret. Mulieres igitur id quod tandem euenit fore suspicite: vt scilicet hostes diligentius viros ne quis occultum telum efferret intuentes: seipsas egredientes negligenter atq; in tactas abire pmitterent: gladijs intra sinus occultatis/ ex vrbe digresse sunt. Cumq; omnes iam ciues vrbe exissent: hanibal equitum massyliensium turmam ad portam ciuitatis in statione collocauit: ceteris in composito ad vrbe diripiendā intrare permissis. Cumq; multi: vt in talibus fieri solet: multa vndiq; asportarent: non se vltra continere massylienses potuerunt: sed porte estatione dimissa / indignantes ad predandum discesserunt. Interea mulieres clamore sublato: cum gladios quos gestabant viris tradidissent: simul cum illis impetum in hostes fecerunt. ferturq; earum vnam ex hanonis cuiusdam manibus direptam hastam in eum ipsum vulnerandum conuertisse: verū quia thorace inductus erat: occidere minime valuit. At viri multis hostibus interfectis: reliquis vero qui obuiam venerant in fugam versis/ vna cum mulieribus sese ex vrbe incollumes recepere. Quod postquam est hanibali renunciatum: equites repente qui persequerentur dimisit. Cumq; ex ipsis aliquot adduxissent captiuos: vltimo supplittio affici iussit. Verū maxima pars in proximos montes dilapsa: hostiles manus effugerunt: qui paulo post misso ad hanibalem caduceatore: veniam atq; in vrbe reditum ab eodem impetrarunt octauo obficionis mense cum magna hominū cede et strage: ruptaq; omnino pace: romani in carthaginē ses bellum indicunt. Creantur consules ad id bellum gerendum in sicilia et italia (quo hanibal properabat) publius cornelius scipio et. T. sempronius. Hanibal enim considerans quod ipse huius belli causa fuerit/ non decretum carthaginensis senatus: cum milites in nouam carthaginem reduxisset / partitis spolijs militibusq; ex victoria iocundatis / munitis hispanie vrbibus in italiam ire parat. Occupata autē reliqua hispania pyreneis transire satagit. Et superatis ilergetibus (qui nauarri hodie dicuntur suntq; coniuncti pyreneo) per rucium

Mulierū fatius.

Hanibal p nauarri transit in italiā

Sexta pars. §. I.

vallem in vasconiam atq; inde in italiam se transfudit.

Interis vero gnens scipio publici scipio

nis frater in hispaniā (a pennis omnino iam occupatā) mittitur cōtra hasdrubalē hannibalis fratrem. Quē hannibal in italiā profitiscens hispanie prefecerat. Qui cū in hispaniā aduenisset/ pretermisiss alijs: q̄ gessit. quia nō deseruiunt multū pposito/ tarracone capta ibiq; dimisso presidio classe in vrbes emperias remissa Ilergetē gentē opprimere decreuit. Ilergetes aut nauarri dicti sunt qui et ipsi coniuncti sunt pyreneo. Profectus itaq; scipio in Ilergetes Atanagrum vrbe (quā hodie pampylona dicunt) obsidet. Que caput illius gentis habebatur/ sicut et nunc. Nec enim ciuitas siue condita fuisset a grecis siue a carthaginensibus siue forte a romanis/ cum possiderent partes hispanie quecūq; est/ citra iberis/ nō satis ex auctoribus constat: dicebatur tamen atanagrum. Que cum forte post diruta/ a pompeio magno esset reedificata vel saltem amplita/ dum non longe ab ea pugnasent cum sertorio: dicta fuit pompelsi id est ciuitas pompeij vt voluit strabo in li. 3. de situ orbis. Postea vero corrupto vocabulo Pompylona ab aliquibus ab alijs vero corruptioni adhuc Pampylonia appellata est/ Ad hanc igitur scipio cum venisset atq; eam obfione cinxisset: Post dies paucos obfidibus acceptis ilergetes ipsos pecunia quoq; multatos in eius ditionemq; recepit. Inde in austranos procedens/ tutelam vrbe ad oras iberi perueniens obsedit: cumq; cesar Augustani alijs vicini/ vrbi ferrent auxilia: nocte non longe ab vrbe/ cum intrare vellent/ excepti insidijs cessi sunt ad duodecim milia: reliqui vero per agros diffugere sunt compulsi. Vrbi tunc maximo adiumento erat nix iniqua infestaq; oppugnantibus. Que (cum hyemis esset) per. xxx. dies quibus durauit obfido/ altitudine quattuor pedum alta extitit. De inde cum amulitus eorum princeps ad asdrubalem confugisset/ oblati de vrbe. xx. talentis argenti obfides / tarraconem deducuntur. Cum vero Asdrubal a scipione victus esset ac perinde in lusitaniam exercitum duxisset: ac proprius oceanum considerare fecisset/ sperans reliquos estatis ibi tranquile transigere: Interim sicut hispanis mos est noua expetere/ Mandonius quidam nobilis ex ilergetarum gente (que/ vt diximus/ hodie nauarrensis dicitur) cum intellexisset romanum duces a saltu castulonis ad maritimam oras duxisse partē romanorū sociorū/ eos inuasit: cōtra quē/ cum a scipione missi fuissent tria milia romani exercitus cum expeditis auxilijs: leui certamine deuictus est Mandonius: ipsoq; capto ac omnib; suis occisis tumultus sedatus est.

§. I.

Gnens scipio venit in hispaniam.

Nauarre opprimitur.

Pompylonia obsidetur et capitur.

Tutela obsidetur

Amulitus nauarrorum princeps.

Asdrubalagneosapiene vincit.

Mandonius nauartus vincit.

Mandonius vincitur et occiditur a romanis.

Sexta pars. §. 2.

§. 2.

Publius scipio ve-
nit in hispaniam.

Duo scipiones fra-
tres vincuntur et
occiduntur a car-
thaginesibus.

Scipio africanus
venit in hispanias
eamque subiugat.

Nauarii rebellant
contra romanos et
subiugantur.

Post hoc autem publius scipio cum exercitu

in hispaniam venit. Sine quoque Scipio fratri se ad iunxit / atque deinde post
aliquod tempus ambo in hispania contra cartaginenses bella gesserunt.
Qui cum feliciter cum hostibus per non paruum tempus conflixissent: tandem for-
tuna omnia versante: ambo pariter et victi et interfecti sunt. In quorum
locum statim subrogatus est lucius marcius septimi filius / ab ipso exer-
citu in ducem siue imperatorem assumptus. Post hoc publius cornelius
Scipio publij scipionis interfecti filius in hispaniam venit a Senatu
populoque romano imperator creatus: sub cuius imperio et ductu / pe-
ni ab hispania fuerunt omnino expulsi et tota fere terra in ius ditio-
nemque romanorum venit. Cum iam igitur romani tota provincia po-
tarentur: post paucos dies cum egrotaret scipio graviter / et in morte
eius itaque corde sincero romanis non adhaerant: sed necessitate compul-
si / ponerent spem: ilergetes qui et nauarii / Mandonio et indibili du-
cibus rebellauerunt. Post restitutam autem scipioni sanitatem: in eos
mouens praedia: eos victos (non parua facta strage nec sine ipsorum roma-
norum incommodo) ad obsequium reduxit. Nec fere sunt peracta anno ab
urbe condita. 543. Sicque deinceps mansit hispania sub domino romano
rum per longa tempora / excusitatis in diuersis ipsius partibus per diuer-
sa tempora rebellionibus: contra quas diuersi duces siue imperato-
res per vices missi sunt: qui eas nunquam ad plenum coercuerunt. Quae omnia
praetermittimus: ne nimis plerumque faciamus volumus: et ut in his quae ad na-
uarram spectant (que proposito proprie deseruiunt) insistamus.

§. 3.

De octauiano ce-
sare.

Cantabrei roma-
nis non parent.

Tandem anno ab urbe condita. 710. in-

terfecto in senatu Julio Cesare: Octavianus testamento ipsius cesa-
ris auunculi sui et hereditate et nomine assumpsit annos natus. 17. Qui
cum post paucum tempus consul crearetur / et cum antonio et lepidio ab eo anno
quo primum consul creatus est duodecim annis imperaret: tandem cum anto-
nio conflixisset propter repudiatam sororem: eum debellauit naualli pugna:
atque interfecit. Ex eo autem die rerum omnium summam atque absolu-
tam potestatem (quam greci monarchiam vocant) adeptus est. Qui
bus peractis Cesar ipse Octavianus iam a senatu cognominatus
augustus cum animaduerneret cantabros / vaceos austeres et ilitur-
gos ferocissimas hispanie nationes romano imperio non parere: in
hispanias ad eas perdomandas venire parat / existimans parum fuisse
bellum gestum in hispania per annos plusquam ducentos ab ipsis ro-
manis: si ille nationes libere ab eorum iugo existerent. Ille enim na-
tiones (quantum coniectura iudicare licet) partim romanis nunquam se

Sexta pars. §. 4.

subdiderant / ferocitate propria et asperitate terre sue habitationis freti:
partim temporibus ante actis ab obedientia iam ipsorum se substraxe-
rant forte discordijs civilibus ipsorum romanorum primo inter Mari-
um et sillam: secundo inter cesarem et pompeium adiuti. Inter has au-
tem quatuor nationes (ut hystorici dicunt) cum potentiores essent can-
tabri et astures: cantabrorum (sub quibus nauarii ab hystoriographis
et cosmographis computantur) effrenatio et magis pertinax in re-
bellando animus fuit: qui non contenti libertatem suam defendere /
finitimis imperare temptabant: vicinasque gentes crebris incurfioni-
bus fatigabant. Ad hos igitur cantabros augustus primus veniens /
partito exercitu eos debellare cepit: habebat enim classem ab ocea-
no: que terga hostium grauius premebat. Hinc cantabri deficientes
nec vis romanorum ferre valentes / fugam in eminentissimum vicinum
montem arripiunt: in quem potius oceani maria quam romanorum
arma ascensura esse crediderant. Octavianus ipsum montem fossa et
vallo quindecim miliarum obsidione circumdedit / assistente circum-
vinctus romano exercitu. Cum vero obsessi extrema vite vidissent: die
timque fere certarent: certi de suo interitu / quidam qui ferro cum hosti-
bus agere non poterant / veneno sumpto: quod ex arboribus taxeis
exprimitur: (quorum arborum in ipso monte copia magna est) mor-
tem sibi consciuerunt: sicque illorum pars maxima obsessorum a capti-
uitate (que ininuere videbatur) subtracta est. Deuicta itaque hac can-
tabrorum natione / deinde et alie tres scilicet asturum vaceorum et
iliturgorum deuictae sunt et subiugum romani imperij sunt redacte.
Durauit autem bellum hoc per annos quatuor ut placet Orosio et
lucio floro. In hoc tamen dissentiunt an per se augustus cesar illud
gesserit an per legatos: pluribus tamen placuit quod per se illud ges-
serit augustus: quamuis lucius florus dissentiat: tamen liuius per
eundem augustum perdomitas ait hispanias primum. Denique hoc bel-
lo finito / cum omnia bella humani generis cessarent: Augustus cum
Tarraconem diuerteret / itaque secundo (se imperante) portas iam claudi
iussit: atque ibidem illud instituit edictum quod in euangelio luce legit: exit edi-
ctum a cesare Augusto etc. ut in tractatu insularum maris oceani. c. 7. §.
7. et .9. late diximus. Nec cum circa ortum saluatoris hoc modo con-
fecta essent: quicquid terra sub imperio romano per multos annos: ille
enim rebellandi finis hispanie (ut ait lucius florus) ac de inde certa
fides. Vandalis etc.

Cantabri.

Octavianus can-
abros debellat et
vincit.

Edictum cesaris au-
gusti.

§. 4.

Vandalis alani hu-
gni et sueni veniunt
in hispaniam eamque
inter se patiuntur

Postea vero circiter annos domini. 30.

barbare quidam nationes hispanias inuaserunt. Vandalis. Alanis. Buguis et

b ij

Sexta pars. §. 4.

fueri. Que quidē incognite antea hispanis gentes/eas causam hispanias ingrediendi habuerunt: q̄ theodosius senior imperator eos insequens a galijs: (quas ex parte occupauerant): fugauit. Quare compulsi sunt pyreneos montes transire: quibus traiectis/ hispanias occuparunt: easq̄ post multas contentiones et prelia: inter se partiti sunt. Alani enim lusitaniam et carthaginez sunt sortiti. Vandali galliciā. Sueui occidua maritima oceani obtinuerunt et partem Celtiberie. que prouincie nauarrozum coheret: quam forte saltē ex parte obtinebant. Per id tempus romani saguntum. Numantiam et nonnullas alias vrbes adhuc retinebant: Vandali autem cognomine filingui: relicta Gallecia: postq̄ tarraconenses insulas depredati sunt: ad interiora hispanie sese recolligentes: prouinciam bethicā sortiti sunt: quorum nomine prouincia ipsa vandalia et remota. A. a principio andaluzia pro vandalijsq̄ in hodiernum dies dicta et ea occasione fueri galliciā potiti sunt. Hispani autem tunc temporis per ciuitates et castella residua de romanorum absentia neglectiq̄ tuitionis plangentes/ sese miserabiliter seruituti subiiciunt vt beatus ysidorus in sua chronica narrat.

Harū nationū romani tedio affecti/et de eorundē insolentia indignati/ clamoribusq̄ hispanorum inclinati: ab hispania eos pellere satagebant. Sed cum iam eorum vires essent debilitate nec id efficere valerent: honoriū imperator hispanus (qui per id tempus imperabat) afflictioni vexationiq̄ hispanorum compatiens/ gothos in hispanias mittendos curauit/ auxilijs hispanis prestituros: et prouinciam a seua barbarorum seruitute liberaturos. Atq̄ id cōmodius efficere possent et libentius: hispanias ipsis grata donatione cōcessit/ athanarico primo rege super gothos regnante vel (quod vero similius est) Alarico secundo gothorū rege. Si autem donatio hispaniarū facta fuit athanarico (vt aliqui volunt) attribunda est (vt tempora concordentur) precedenti alicui imperatori puta theodosio seniori eiusdem honorij patri: que postea fuerit per honoriū confirmata. Satis tñ est ad propositum q̄ gothis hispaniarum facta est donatio per honoriū cesarem: de qua donatione preter ceteros auctores meminit Antonius archiepiscopus florentinus secunda parte sue historie ti. ii. c. 6. Gothi igitur hispanice gentis humanitate et dulcedine freti/ eorumq̄ strenuitate et vires experti/ derelictis ceteris orbis (quas obtinuerunt) regionib⁹/ ad hispanias se receperunt/ existimantes totius europa monarchia potiri facile posse/ si gēis hispāie aut subiectiōe aut amicitia potirentur. Habebāt aut gothi ipsi Vandalos. Alanos. Sueuos et hugnos inuisos nimis tanquā p̄p̄quos loco suozū natalijs.

Honorius imperator hispanias gothis donat.

Sexta pars. §. 5.

Quare freti hispaniarum auxilijs: eorundem vandaloꝝ suuozum et humozū seuiā feritatemq̄ ferre nō valentes: eosdē vādalos ceterasq̄ barbaricas nationes ab hispāia expulerunt/ ac deniq̄ omniū hispaniū monarchiā obtinuerunt: immo et ultra mōtes pyreneos nō par uā partē galliarū retinuerunt. Quarū galliarū donationem honoriū ipse etiā fecit: quāuis ip̄i: terre amenitate vbertateq̄ et hominū ingenijs (vt dixim⁹) oblectati: sedē in hispania figere maluerunt: et inde euenit vt sub vno principe tota hispania regeretur: quāuis plures cōtineret prouincias diuersis nominibus appellatas: inter quas prouincia que nunc nauarra dicitur non erat ignobilis.

Gothi hispaniarū monarchiam obtinent.

Hinc est illud quod dicit jo. de fau. et re

fert archi. in. c. conuenior 23. q. 8. qd̄ a legione vsq̄ ad montē pesulanū oēs sunt gothi. Sed qd̄ immediate subdūt predicti doctores: vel a veritate alienū est: vlt̄ debet sano modo intelligi et alio quidē modo quā solet: subdūt enim sic. om̄s sunt gothi exceptis nauarris qui sunt iberici vt quidā dicunt et ultra armenias vt dicit priscian⁹ in libro. 6. Nusquā enī legit qd̄ ab ibernia insula coloni venerint. Qui sedes fixerint et (vt ita loq̄r) populauerint nauarrā aut aliquā aliam hispanie partē: et multo min⁹ legit qd̄ ab eadez insula fluxerint coloni: q̄ populauerint ultra armenia: que in oriēte quidē prouincia est: et hec in occidēte insula et parua quidē p̄p̄qua britanie. Nec tale quid dicit priscian⁹ i. 6. libro. Vbi allegat nec alibi i toto suo ope. Restat ergo qd̄ vitiose ponit ibi iberici/ p̄ iberi. vlt̄ debet intelligi iberici. i. iberi nō ab ibernia q̄dez insula: sed ab iberio flumio. Et hoc est qd̄ dicit priscian⁹ in. 6. libro vbi allegat qd̄. s. hiber⁹ est flum⁹ quē vulgo ebriū dicim⁹ hiber aut̄ est gens. i. hiber. i. p̄secundā declinationē iuxta illud lucāi. Si tibi dur⁹ hiber aut si tibi terga dedisset. et illd̄ eiusdē. Nec licet ad duos martē cōuertere hiberos. hiber. is. aut̄ p̄terciā declinationē significat gentē q̄ habitat ultra armenia. sed tñ et sic intelligēdo hiberici p̄ hiberi. i. accole fluminis hiberi nō solū illi sūt nauarris: immo et aragonij et aliq̄ ex parte castellanij: quozū terras etiam preter fluit hiberus sicut nauarrā: immo et tota hispania ab antiquis auctoribus solet appellari hiberia/ et vniuersi hispani hiberi iuxta auctoritates lucani modo adductas et multas alias/ que taz ex ipso/ quā ex alijs antiquis facile possent adduci: nāq̄ dicit alibi. p̄fugioq̄ agēte vetusta galloꝝ celte miscētes nō hiberis. vnde tota p̄s hispanie contigua et cōtermina hiberio celtiberia dicitur: siue nunc a castellanis seu nauarris seu aragonensibus aut tarraconensib⁹ habitetur. Dicit autē hiberia ab hiberio amne. ipsi vero flumio nomen dedit gens q̄ oram fluminis

§. 5.

De nauarris.

Sexta pars. §. 6.

antea incoluerat. pcessit vero illa gens a prouincia hiberia que in asia situm habet/ media inter armenia et colchos secundum claudium prtho lomeu. Dicunt tamen aliqui gentem ab illa prouincia vetustissimo ias tepore prodijisse et primo in illa insula hibernia uenisse ex suoq no mine hibernia appellauisse atq inde in hispania scdo nauigatione per uenisse. Que cu oras fluminis statim incoleret: flumini et regioni. i. toti hispanie nomen tradidit: ut hiberus amnis et hibera prouincia ap pellata sit. Et ad hoc confirmandu allegant priscianum in supra di cto loco. Sed nichil tale dicit priscianus: sed id tantu qd rettulimus: nec aliquis ali auctor ex antiquis. Sed posito qd hoc veru sit: no se quitur qd hibernici dicatur in hispania ab hibernia insula in mari bti raico: sed dicant hiberi a flumio et originaliter ab illa puincia asie: et illi quide no sint soli nauarri (ut dixit jo. de fan. et post eu archidi) sed oes accole illi amnis ta nauarri q aragoni q et castellani accipiedo hiberos i strictissima sigatiode/ accipiedo aut in coi sigatiode/ oes hispa ni et ois hispania hiberia. nec ppter ea et sequit qd illa ges nauarroz no sint gothi scdz eos. na illa ges hiberoruz antiqissima e et ante hercule venit in hispania. Unde sicut aduentus grecoz. penoz et romanoz et dñum vniuscuiusq haru nationu p longu tepus no obsistit hispanie nec alicui eiusde parti quin tandē p aduentu et dominu gothoruz di cant gothi: ita a foriori nec nauarri obstat qui et gothi dicant: qua do quide ipsi quoq sicut et alie hispanie portiones subiugu venerunt gothoruz queadmoduz et ceteri omnes hispani hiberi dicuntur.

§. 6.

Hispaniarum mo narchia continua tur in gothis.

Roderici tpe hi spania capitur a mauris.

Sed ut ad ea q de gothis dicere incepim reuertamur: qmadmoduz. s. ton hispanie sceptru penes illos exti tit: expulsis alijs exteris nationib/ dico qd ab ipo Athanarico conti nuata est successio in regno et principatu ton hispanie immo magne partis gallie ultra pyreneum presertim Aquitanie Gascome et ton prouintie Marbonensis vsq ad infelicem rodericum regem. Qui bus ipsis regibus gothis vsq ad rodericum regem inclusiue: ipsam etiam nauarre prouinciam seruire ac subditam esse non est ambigu um. Huius autem roderici regis tempore peccatis populi exigenti bus ac perinde ira dei efferuescente ac iusticia vlcistete: sceptru ac mo narchia hispanie reguz humiliata est: et potetia no modo attenuata/ veru etia ad nihiluz fere redacta. Na post ilud horrendu et infelicissi mum prelium apud xericum commissum: in quo christiani terga ver terunt et rex ipse nunquaz amplius comparauit/ arabes per totas hi spanias debachati sunt atq eas bienio obtinuerut/ preter aliqua mo tana puta asturias et vizcayam et arces nonnullas in regno aragonie.

Sexta pars. §. 7.

Nec soluz hispania eas diruptiones passa est: sed magna pars gallie/ ea presertiz que gothis parebat: de qua paulo ante meminimus. Un de tunc ea furente tempestate: etia nauarre prouincia agothis ad ara bes transijt. Euenerunt autem hec circa annum circiter domini. 712.

Roderico autē cū filijs mortuo vel quo

cūq alto mado ab oculis hominum subtratto/ Delagius frater eius secundū aliquos vel filius fasile ducis catabrie secundū alios ex san guine gothico pgenitus: regnū vel (ut accomodat loquamur) reli quias regni suscepit. Seruat eniz fuerat hic princeps ut miseras hi spanias peccatis xpiani populi afflictas et pene euerfas restauraret: ne indite gētis gothice lucerna in orbe penit extingueret. Hic igitur pelagi furete mauroz rabie cū aliquib christiāis apud asturias se cōtinuit et diuino cōfortat auxilio paucorū catholicorū turba siue societate fretus arabes (quib vndiq circūseptus erat) paulatiz inse quitur: et tandē deo ipo magis ac magis aspirante: incredibilia et plu squā humana bella gessit: adeo ut paucis interietis annis: non medio cre terrarū perditarū partē dño adiunata recuperauerit. Cumq legio nē post alia adepta oppida recuperasset: rex legiōis appellat est: non quidē ppter ea qd sui predecesores sic appellarentur: sed ex eo qd legio ciuitas fuit primū preceptū oppidū: qd a mauris adeptus est. Ab eo aut tepore in hispania regnates/ iā non reges gothi siue reges gotho ruz dicti sunt: ut antea maioris erat: sed reges legiōis vel castelle vel huiusmodi. Ante cladē eniz et calamitatē illā: roderic et alij superio res reges/ nō reges hispanie: nedū alicui partū eius: sed reges gothi siue reges gothorum appellabantur. Sed postea exorte sunt alie in titulationes. et prima fuit a legione: a quo nomine (q et nomen a pud hispanos vsitatu. s. leo et insignia manifeste videtur discrepare) non ab re erit: si ea que per non segnē inuestigationē in libris adinue nim in mediū afferam: ut appareat queadmodū et nomē apd hoies nostre nationis et insignia ipsa non careant ratione. Est igitur nō ignauiter aduertendū qd cū primū vrbs illa cōdita fuit/ nō legio sed Eleona a primis suis cōditorib/ fuit nominata/ sic dicta a prouincia libie Eleona appellata/ ppinqua Lirene et ethiopie: in qua maxima leonū copia inuenitur adeo/ ut pro multitudīne pecudū greges vide antur: aquibus ut sibi caueant homines regionis illius: leones sibi domesticos nutriunt ad tutelam. Est enim leo domabile animal et proum in sui benefactoris tutamen. Hec aut gens in hispania (cum ibi imperitarent carthaginenses ut supra diximus) venientes ma gnā domesticorum leonum multitudinē pro sue regionis moribus et

§. 7. Delagius.

Delagius quare rex legiōis appel latus est.

Quare reges le gionis appellati sunt et habent leo nem pro insignis

Leo ciuitas quo modo antiquitas appellabatur.

Quinta pars .§. 7.

consuetudine adduxerunt: qua ex re leonis illi vrbi a se condite pro armis siue insignibus figuram dederunt: que insignia vsq; in hodiernum diem retinet ipsa vrbs/immo et totum ipsius regnum quod post excidium vniuersale hispanie nomen sibi ab ipsa vrbe accepit. hoc refert *Margarith* episcopus *Serundius* in suo paralipomeno hispanie li. 3. c. 3. *Beatus* tamē *ysidorus* iunior in sua chronica mūdi in sexta etate. c. 23. aliter videtur sentire. Dicit enim quod circa centessimum annum domini/traianus imperator natione hispanus postquam romani imperium vsq; in orientem longe lateq; perduxit: babiloniam et arabiam cepit et vsq; ad indie fines post alexandrum accessit: tandem quatuordecim legiones misit contra occidentem: vt ciuitates in arduis locis positas destruerent et in plano eas conderent: ne contra romanum imperium amplius possent rebellare. Et quibus cum due venirent in hispaniam: ciuitates sublantiam et florem destruentes non longe ab ipsa flore urbem condiderunt: quam a legionibus ipsis legionem appellauerant et quoniam eius legionis que urbem condidit insigne seu vexillum leonis erat ideo insignia eius regni leonē prefeferunt. Sed quamuis nomen antiquum a libycis inditum non perseverauerit: tamen cum illa carthaginensium ciuitas aliqua ista: ruz forte sit vel in illis terminis sita fuit/vero simile est quod insignia antiqua remanserunt: dummodo verum sit id quod de nomine et conditione *Eleone* retulimus. Post succedente tempore accreuit ratio quare ipsa vrbs a leone haberet nomē et insignia: nam circa annos domini. 572. *leonegild* rex gothorum in hispania regnans cuius portione gallie sicut et ceteri gothi: cum romanos milites in presidium legionis positos/apud ipsam urbem bello extingueret: atq; eam ipsam caperet: ex suo nomine leonē appellauit: ita dicit idem *beatus ysidorus* in sua chronica hispanica cuius de *leonogildo* agit. c. 36. itaq; primo vocata est *Eleona* a prouincia *eleona* in lybia: vnde eius fundatores prodixerunt. secundo vocata est legio a legionibus que sublantia et flore urbibus in arduis positis euersis/eam condiderunt. tercio et ultimo quasi antiquo nomine repetito leo nominata est: Atq; inde hispanie reges/legionis vel leonis merito appellantur vel appellari possunt. vnde et *pelagius* qui illam urbem ad christianitatem et dominum gothorum reduxit: non iniuria titulum legionis vel leonis sibi assumpsit et posteris reliquit: quamuis *luchas tudensis* dicat quod acceperint leonem pro insignis: quia leo et est et interpretatur rex omnium bestiarum. sed prior ratio verisimiliter apparet. Habet autem *pelagius* pro armis vel insignis leonem rubeum in campo albo et hec constant ab eo tpe fuisse insignia regū leōis siue legionis vt dicit *Rodericus* episcopus *palentinus* in sua hystoria hispanica. l. parte. c. 11. *Dec*

Traianus legiois mittit.

Insignia regum legionis.

Sexta pars .§. 8.

omittamus quod apud alios auctores scriptum reperitur quod. s. reges gothi pro armis siue insignib; deferebant scutis in quatuor partes diuisum. in parte enim superiori dextra quatuor baltheos nigros in campo aureo in sinistra vero tres coronas aureas in capō rubeo. In preterea inferiori dextra leonē fuluū habentē in manib; securi amazoniā in capō albo/in sinistra autē pre leonē fuluū i capō aureo hec erant gothorum regum insignia non autē quinq; buffones/que admodum aliqui hystoriarū ignari inepte asserunt. vt cū sit reges gothi pro armis vel insignib; inter cetera leonis habebāt imagines secundū *burgenses* in sua chronica et genealogia regum hispanie cū de *leonegildo* agit. Sed tamen cū post cladē calamitosā et vniuersale hispanie excidium mutata fuerit regum intitulatio (ceperūt enī dici reges legionis: vel castelle vel huiusmodi/ cum ante non modo alicuius partium: sed nec totius hispanie dicerētur/ sed reges dumtaxat gothi et regnum gothorum (vt paulo ante diximus) non mirum si insignia quoq; mutarent. *Pelagius* itaq; et eius successores solum deferebāt leonē rubeū in capō albo/et nominabātur reges legionis.

Insignia regū gothorum.

Post longa vero tempora circa annos domini. 1017.

ferdinandus huius nominis primus filius sancti cognomento maioris regis *navarre* et *Eluise* filie sancti *ferdinandi* sexti et ultimi comitis castelle/primo rex castelle nominatus est: licet alij attribuant hanc primam nominationem sanctio patri. hic *fernandus* duxit uxorem sanctiam filiam *alfonsi* regis legionis et sororem *beremūdi*. Quo sine filiis decedente/fernandus predictus propter uxorem sanctiam regnum legionis obtinuit: vnde venit vt hic rex *ferdinandus* primus: rex diceret castelle et legionis precessit autem nomen castelle in titulo: quia et iam regi castelle existentia: ccessit seu superuenit regnū legionis: Quamuis secundū iura/regni legionis nominatio tanquā antiquioris debuisset precedere. Dicitur autē castella (vt cōmunis fertur) a castellis: quibus nimis erat munita: presertim cum hostes. i. mauros circumquaq; adiacentes haberet. immo vsq; ad viscera penetrantes. Vel (vt alij accuratius et maiori eum indigatiōe sentiūt) quēadmodum totum regnum dictum est legio ab vna ciuitate: ita castella dicta est a castulone vrbe olim opulentissima mediū fere tenente inter citeriorem vltioriēq; hispaniam/in principio tamen vltioris hispanie (ad q̄ pertinet castella) sita/ amica satis populi romani licet postea inimica: cum carthaginensibus adhesit post deuictos atq; interfectos duos scipiones/de quorum calamitate et morte iam fecimus mentionem/ob quod facinus post victore iam *cornelio Scipio*

.§. 8.
Rex castelle.

Quare precedit intitulatio castelle.

Castella quare dicitur.

Castulo ciuitas.

Sexta pars. §. 9.

ne (qui post apfricanus cognominatus est) eam ipsas deleuit. Arma vero vel insignia castelle antiquo tempore ante. s. quam regni titulo potiretur fuerunt castellum aureum in campo rubeo. Coniunctis tamen regnis reges leonis et castelle simul solum leonem rubeum in campo albo pro armis vel insignibus deferabant usque ad tempora alfonso octauo circa annos domini. 1160. Ipse enim primitus castellus in insignis suis simul cum leone depingi fecit: quauis sui maiores siue predecessores leonem solummodo depingere consueuerunt. Unde ab illo tempore usque in hodiernum diem reges castelle et legionis asserunt pro insignibus scutum quadripartitum hoc modo. in parte superiori dextra et in inferiori sinistra castellum aureum in campo rubeo. In parte superiori sinistra et in inferiori dextra leonem fuluum in campo albo. In colore leonis ab eo quod pelagius gestabat differentia est. Ille enim (ut diximus) rubeum gerebat leonem. hec licet aliquo modo a proposito aliena aliquibus videantur: tamen (cum in his licet parui momenti rebus plures etiam periti viri defecerint) placuit ea inserere: ut titulus et insigniorum principatum castelle ratio omnibus in notescat.

Sed iam ad propositum redeundo de pelagio

(de quo dicere exorsi sumus. siue dicamus filium fasile ducis siue fratrem regis roderici) omnes historiographi sine aliqua controuersia in hoc conueniunt: a regibus gothis ipsum fuisse propagatum ab illarum regia pro sapia descendisse. Et post cladem illarum hispanie miserandam primitus hispanie principatum obtinuisse saltem iure licet non de facto. non enim fuerunt ei vires ad tantas et tan latas terras quas roderici regis sinistro fato et peccatis populi gothi immo christiani amiserant recuperandas. satis egit quod cum animissa recuperare inceperit: posteris exempla recuperandi reliquit: et quod auspicijs operarum illius factus est: ne linea siue series regum gothorum terminaretur aut cessaret immo nec in terrumperetur: cum post breuissimum tempus a morte siue euagatione roderici: regni gubernacula et titulum suscepit. In eo itaque mansit et representatus est ius et successio principatus hispanie: nullo rege aut propinquiore herede superstiti aut in terris apparente. et id quidem siue dicamus quod ad regni fastigium gothi per successionem iure primogeniture admitteretur: cum per id tempus ex genere gothorum neminem alium legamus fuisse propinquorem: siue dicamus quod per viam electionis ad regnum gothi assummerentur quod verius est: nam et tunc christicolae hispani qui apud asturias latitabant (penes quos ius eligendi principes indubitato permanebat) ipsum in regem elegerunt. ipsius inquam virum ex genere gotho

§. 9.
De pelagio ex regibus gothorum
proueniente primo
rege legionis.

Sexta pars. §. 10.

rum de quo communis erat consuetudo et forte lex reges eligere. Atque tunc in postera tempora pro lege sanxerunt: ut si rex fuerit catholicus: primo genitus eius: atque ante obitum patris decedente primo genito scdō natus et sic per ordinem quantūlibet minime sit etatis: in regnum substitueretur. Si autem defuerit filius masculus: ut filie secundum ordinem predictum assummantur in principatu: et ipsa magnorum gothorum prouidentia de nobilioribus gothis accipiat virum: de quo regalis posteritas conseruetur: ut refert iuchas tudensis in sua chronica cum de pelagio agit. ipse ergo pelagius legitimus rex hispanie fuit atque successores: qui omnes ab eo usque ad maiestatem vestram per lineam rectam descendunt: ut patet genealogiam regum gothorum vel mediocriter intuenti: presertim quia alfonso catholicus filius petri ducis catabrie ex progenie gloriosissimi principis ricardi gothorum regis (qui primus inter gothicos reges: expulso a se et a suo toto domino arriano errore: fidem catholicam cum omnibus suis professus est) gener fuit ipsius pelagii: quippe qui omniscandam vel heremiscandam eiusdem filiam duxit uxorem: Atque ob id pelagio ipso et fasila filio ab hac luce subtractis: alfonso ipse successit in regnum: A quo ipso alfonso ceteri legionis et castelle reges usque ad maiestatem vestram descendunt. Unde fit ut pelagius et ab eo descendentes iure principatum hispanie sibi vendicauerint.

Regibus hispanie dicitur
ferrur primo genito.

pro filia regis.

Alfonso catholicus.

Hic igitur alfonso re et nomine catholici

sceptrum regni accepit Anno domini. 731. qui cum a mauris plurimas ciuitates. castra et oppida recuperasset: recuperauit quoque et nauarram (ut sine controuersia hystorie referunt) cum sua metropoli pompilonia usque ad montes pyreneos tanquam rem quidem sui iuris et sibi iure debitam ac per inde ad suam conquisitionem siue conquestam (ut vulgari vocabulo utamur) pertinentes. Alfonso vita perfuncto: successit in principatu et monarchia hispanie froila eius filius anno domini. 752. contra quem cum nauarri rebellarent: eos armis coercuit et ad obedientiam reduxit: immo et in vasconiam copijs traiecit eam siue addidit ditioni. Ut autem nauarros non modo vi et metu sed etiam amore retineret: uxorem ex ipsa gente accepit nomine moniam siue donerinam: cum qua his confectis in asturias legionem reuersus est: Eius successores prouincias ipsam nauarram cum vasconia per sequentia tempora retinuerunt. Post hoc cum sorte omniaverante nauarra vel ex toto vel ex maiori parte ad manus arabum redisset: et ea adessent tempora: quibus non modo nauarra in potestate esset infidelium: verum etiam terra legionis et castelle crebris eorum

§. 10.

Alfonso catholicus
nauarram a mauris recuperat

Froila nauarros
rebelantes subiugat.

Froila ex nauarri
uxorem duxit.

Sexta pars. §. IO.

dem incurfionibus vastaretur / et vix hec reges tuerentur ne dum illa que pertinent ad nauarrā recuperarent: aduenit ex comitatu Bigorre circa annos dñi. 96. vir bellicosus strenuus et armis assuetus vocatus Enechus arista. hic cum in montibus pyreneis nauarre cōtiguīs (arce constructa) moraretur: inde paulatim ad planiciem nauarre descendens: plurimis p̄liis viriliter et feliciter contra mauros gestis: tandem eos a prouincia expulit. quo facto / diadema regni propria auctoritate sibi assumpsit / et a populis illis in reges nauarre acceptus est: itaq; si eius ingressum bene consideremus: vitiosus fuit et iniustus: qz cum prouincia nauarre de regno esset hyspanie / vt ex precedentibus apparet: non licuit ipsi Enecho ariste eam sibi vendicare / etiaz ex populi voluntate seu consensu: cuius non sit in populi potestate reges ad libitū mutare: presertim reges hyspanie: q̄ iusto titulo et nō ingressu tyrānico aut vitioso tanto tempore monarchiam obtinuerunt. Itaq; primus nauarrozm rex fuit Enechus arista cuius paulo ante meminimus. Deinde garcias eius filius rex secundus. Post eū sanctius eius filius cognominatus abarca rex tertius. Cui successit garcias eius filius appellatus termulosus rex quartus. Hunc secutus est sanctius maior eius filius rex quintus: qui duxit vxorem eluīram sanctij fernandi sexti et vltimi castelle comitis filiam natu maiorem: ex qua genuit filium garciam qui post eum regnauit hic fuit rex sextus. Post hunc regnauit sanctius cognomento fortis eius filius rex septimus. Quo sine filiis vita defuncto: blāca eius soror in regno successit: que nupsit theobaldo campanie comiti qui fuit octauus rex. Ex isto matrimonio genitus est alter theobaldus: qui post matris obitum in regno successit rex nonus: Qui sine prole decessit / et regnauit pro eo hericus cognominatus crassus eius frater rex decimus. hic genuit filiam joannam quam nuptui tradidit philipo pulchro qui fuit frācorum et nauarrozm rex vndecimus. Post quez in regno frācie et nauarre regnauit ludouicus butin eius filius natu maior: qui fuit rex duodecimus. Quo sine filiis masculis decedente successit ei in vtroq; regno charolus eiusdem philipi secundus filius. hic fuit rex tertius et decimus. Qui similiter absq; prole decessit: et successit in vtroq; regno philipus longus eiusdem philipi tertius filius rex quartus et decimus. Post hunc sineprole decentes: successit in regno nauarre joana ludouici butin filia: q̄ tradita fuit nuptui philipo comiti de burliens qui ob matrimonio fuit in nauarra rex quintus et decimus. His successit charolus eoz filius similiter comes de burliens rex sextus et decimus. Huic successit charolus eius filius rex septimus et decimus. hic nullum reliquit filium masculum sed vnicam filiam blācam nomine: q̄ martino regi sicilie fuit matrimonio copulata. iste fuit rex octa-

Reges nauarre.

Sexta pars. §. IO.

uus et decimus. Eo vero sine prole decedente: secundas cōtraxit nuptias cū dñō joāe magestatis vře p̄genitore qui fuit rex nauarrozm nō nus et decimus. filius fuit rex aragonū: et charolū genuit filiū q̄ ante regni adeptionez sine ple decessit: genuit et filia blācā noīe natu maiorem: que henrico principi iohannis secundi regis castelle filio fuit matrimonio colligata et ab eo postea repudiata. genuit similiter alia filiaz cleonoram nūcupataz / comiti de for matrimonio coniunctam. hi regnandi audire vincti: predictam blācam ad manus suas deduxerunt: et (vt fama est) finem vite eius imposuerunt: vt regno ipso potirēt. Sed statim infra dies quidetur quibus: ipsa elionora regine noīe assumpsit diē clausit extremum. Ex isto autē matrimonio: procreati fuerunt quatuor filij et nonnullæ femine. Masculorū primus fuit dongalston qui duxit vxorem madalenam ludouici francoz regis filiam. ex qua genuit filium masculum nomine phebum et filiaz catherinam. ipse nero phebus pater: vita decessit viuēte ad huc matre. Qua (vt diximus decedente: regni nauarrozm successio ad phebum phebi filium Eleonoris nepotē statim delata est. hic fuit rex vigessimus in ordine in predicto regno. Quo sine prole decedente: catharina eius soror successit in regno: fuitq; matrimonio copulata iohani delabrid olim nauarrozm vltimo regi. Qui quidem ope et auxilio maiestatis vestre regni apicem adepti sunt: et nunc demum schismaticis fauorem et auxilium prestitere: qua propter iuste immo iustissime regno priuati fuerunt: vt late in precedentibus demonstrauimus. Ab ipso igitur Enecho arista incepit in hispania regum multiplicatio christianorū: cum antea vnus tantū esset exceptis mauris qui facto et non iure regnabant. Cum autem peruerum est ad sanctorū maiorem eiusdem abnepotem: adhuc maior diuisio facta est. Nam ille ramiro filio aragoniam reliquit: Nauarram garcie: castellam quam ex matrimonio assecutus est: quamq; ipse in regium titulum erexit (vt iam diximus) reliquit ferdinando: cui etiam per matrimonium deuenit regnum legionis: vt iam enarratum est. Regnū autē portugalie post incepit. s. tempore Alfonsi sexti huius ferdinandi filij qui Toletum a mauris obtinuit: qui cum filiam bastardaz nomine trefiā daret henrico alemāno in armis viro strenuo et in bellis hyspanie contra mauros satis experto: daretq; ei in dotē eam partem gallicie: que hodie portugalie est: et conquistam contra mauros sibi finitimos: cumq; primo henricus ipse / deinde Alfonsus filius feliciter cōtra mauros pugnassent / et reliquas terras obtinuissent: Alfonsus titulum regis ab ipso assensu regis castelle et legiōis sibi assumpsit. et ita vsq; ad nostrā tempora quinq; regna in hispania peruenerunt. Regnum aragonū cui accedit Valencia atq; catalonia que partiz armis cōtra infideles

Regni aragonū incipit.

Regnū portugalie incipit

Regna hispanie.

Sexta pars. §. IO.

Regnū nauarre.

Regnum legiōis
et castelle.

Alfōsus octauus
regē nauarre sibi
subdictum facit.

Sanctius tertius
nauarrā subiugat

partim matrimonio accreuerunt. Regnū portugalie: qđ ex portioe
Gallecie et aliqua parte lusitanie constat. Regnū granate: qđ tandē
industria atq; auspitijs vře maiestatis ad christianitatē reductū est om
nino/ab hispania arabib⁹ depulsis. Regnū nauarre: de quo inpresen
tiarum principalis intentio est: quod quidez antiquis reponibus par
tez ex cantabria: partē ex celtiberia sūmebat / mare etiā oceanū parūz
contingit prope fontē rapidus. orientē versus gallos et vascones re
spicit. setentrionē versus et occidentē regno castelle cingitur: ad meri
diem vero ad aragoniam / Cataloniamq; vergit. Itaq; castelle atq;
aragonie contiguū est paruum quidem gleba: sed mira fertilitate pre
ditum. Quintum et principale hispanie regnum est illud quod legio
nem et castellā amplectitur: quod est hispanie centrū / et a quo predi
ctorū regnorū reges exceptis mauris vsq; in hodiernū diem deriuat
ti sunt. Hoc autē regnū predictis omnib⁹ nō modo terre situ et fertili
tate: sed et terre ambitu magnitudineq; populorūq; multitudine ma
ius atq; prestantius existit. Nam ex quinque prouincijs quas hispania
continet: hoc castelle et legionis regnū quattuor fere subse complecti
tur. Maior igitur pars hispanie subdita est regi castelle: ita vt eius
totius non immerito appellari possit: cum iuxta iurium dispositionē
qui maiorem rei partes obtinet / totius rei dñs appellari recte possit.
insurgit aliunde potior huius nominationis ratio / qđ successio regum
gothorū: qđ insolidū monarchia totius hispanie positi sunt: p reges le
gionis et castelle continuata est et vsq; in hodiernū diē deducta. Un
de insurrexit apud omnes nationes hic cōmunis animi cōcept⁹ / eaq;
est omnū populorū vox: vt nō in alijs hispanie regnis natos: sed eos
dūtaxat qđ nati sūt in regnis subditis regi castelle et legionis / hispāos
appellēt: ceteros autē pprijs vocabulis vl' nauarros vel portugalēses
vl' huiusmodi a pprijs regnorū nominib⁹ designēt / et hūc regē hispa
nie: ceteros vl' portugalie vl' nauarre nominent: et hoc quidē siue no
uerint regnorū hispanie distinctionē / siue ignoret / vt patet prodericū
ep̄s palentinū in sua chronica hispanica in fine prime partis. Hec autē
ratio cū nō mō ius ad nominationē / verū etiā ad rez facere videatur:
hinc forte mot⁹ alfōsus octauus castelle et legionis rex non illicitū
iudicauit regē nauarre sibi subdictū facere: qđ et effectit circa ānos do
mini. iiii. immo ille rex imperator ē intitulat⁹ hispaniarū / corona im
periali cōsilio pcerū accepta: qz subditos sibi habuit oēs reges hispa
nie tam fideles qđ infideles. Illa autē subiectio nauarre regis: morte
etiā ipsius impatoris nō fuit abscissat: immo Sātius terci⁹ cognomē
to desideratus eius filius: qđ ei in regno successit: idipm ius et superio
ritatem super regem nauarre prosecutus est / et continuauit: et forte
vsq; in presentem diem esset continuata: nisi tam breue fuisset regnū

Sexta pars. §. II.

ipsius santij: non enim regnauit nisi anno vno relicto filio alfonso in
tenerrima etate: cui⁹ infātia et turbatiōes in castella occasiōe illi⁹ exci
tate / fortassis fuerūt causa vl' occasio vt rex nauarre iugū a se posset ex
cutere et vsq; in p̄sentē diē ab obediētia regū castelle subtraheretur.

Sed vt ad finē huius sexte partis ac per

inde tot⁹ opis tā tandēz veniam⁹ / pretermisiss multis euitāde. p̄lixita
tis grā: qđ ex chronicijs et annalib⁹ hispanicijs ad ppositū poterāt addu
ci / illd in calce nři laboris nō pretereundū censuim⁹: qđ memoratu di
gnū visum est: qđ. s. cōtinuatio regū Castelle et legionis ab arhanari
co rege vsq; ad maiestātē vřam p lineā rectā eiusdē gētis siue sangui
nis absq; alicui⁹ extranee familie aut stirpis interpositiōe per. 83. gra
dus cōputādo quēlibet regē pro vno gradu / res ita singularissima ē:
vt in tota Europa immo forsitā in toto mūdo simil nō valeat reperi
ri. In qđ quidē ipa europa quāuis multi antiq̄ssimi et excelētissimi p̄i
cipat⁹ existāt: nō tñ est aliqd regū solū siue sceptrū tā diuturnis tēpo
rib⁹ sub eadē familia et p̄apia cōtinuatū absq; alteri⁹ cuiuscūq; fami
lie interpositiōe: Et lz plerūq; inter eosdē hispāie reges certatū sit: nū
quā ad extraneā domū aut gen⁹ principat⁹ deuenit. Qđ tā excellens
beneficiū ac priuilegiū nō aliā credendū est rōne ab altissimo donatū
fuisse nisi ob singularē et deuotū religionis catholice cultū et ad diuū
iacobū grādez et diuturnū affectū tanq; ad hispanie patronū ac sin
gulare refugium: Nec nō et ppter obseruatissimā reuerentiā. perseue
rantē et ppetuā obediētiā ad apostolicā sedē: vt manifesto nō fallere
scriptura sacra cōperiat⁹: que ait. Deut. 26. si obedieris: faciet te do
min⁹ cūctis gentib⁹ excellētiā / et puer. 21. Vir obediens loquit⁹ victo
riā: quēadmodū ediuerso infelices effecti sūt plerūq; hi qđ irreuerētes
et inobediētes in ecclīa dei et eius prelatos extiterūt. Ommissis enim
alijs multis: qđ in ppositū possūt adduci: qz in terminū festinam⁹: illud
sufficiat qđ legit⁹ in tripartita / qđ. s. cū pōpeius armis dissensio neq;
Aristoboli et hircani obtinisset hierosolimā / obtētisq; irreuerēter er
ga tēplūz sese cū suis habuisset: et sacra multipliciter pphanaret: ex il
lo tpe infelix fuit et sēper vict⁹ vsq; ad totalē ruīnā: qđ antea victoriosū
sim⁹ sēper extiterat: quēadmodū supra memorauim⁹. sed quid longe
exēpla petim⁹: cū ludouicū duodecimū galliarū regē pprijs oculis intue
amur tā subito ad tantā calamitatē puenisse et tā preter omnū spem
quicqd possidebat in italia amississe ppter irreuerētiā ad ecclīam ro
manā et inobediētiā ad ei⁹ vicariū et pastore Julium secundū bone
memorie pontificē maximū. Hanc rōnez de regū gothorū pmanen
tia et conseruatione: quā tetigim⁹ dat episcop⁹ palētin⁹. i. parte. c. 16.

§. II.

Continuatio regū
hispanie.

De pompeyo.

De ludouico fran
corum rege.

Sexta pars. §. 12.

in fine. Quod ipm. 5. parte. §. 4. rettulimus. Ego addo aliā rōnē huius perpetuitatis regni gothorū i hispāia et qre penes illos monarchia sepe extitit nec vnquā ad aliq̄ aliā gentē transierit: qz. s. a principio iustū habuerūt ingressū ex donatione honorij impatoris (vt supra dictū est.) At econtrario cū primi nauarrozū reges viciosū habuerint ingressū (vt parū ante ostendim⁹) et insuper rex et regina moderni nouā iniusticiā adderēt/fauorē ⁊ auxiliū negādo ecclie in sua afflictione et necessitate: immo inimicis ecclie eisdēq̄ schismaticis se adiungendo et militib⁹ xp̄i et ecclie .i. hispanis impedimentū prestādo per trāsitus denegationē: disposuit clementissim⁹ idemq̄ iustissim⁹ de⁹ vt dominio priuaretur transiretq̄ regnū in aliā gentē iuxta id qd adduximus supra ex ecclastico de trāslatione regum ppter iniusticias et illud saluatoris apud Mattheū capite. 21. Aufertur a vobis regnum et dabitur genti facienti fructus eius.

§. 12.

Ad regē nostrum

Hec sūt clementissime principes que circa materiā obtentionis nauarre p tuā maiestātē michi iniūctam dicēda altissimo aspirante sese obtulerunt. Qua in re a maiestate tua humilime atq̄ obnixē etiā atq̄ etiā peto ⁊ obtestor: vt potius affectus quā effectus habens rationē: et nō quemadmodū dixerim: sed quēadmodū dicere desiderauerim considerās: eo fauore prosequaris: quo rem multo maioris momenti et pfectionis psequeris/memor vniuersalis illius regis saluatoris nr̄i cuius vices in terris geris: qui acceptiora fuisse duo era minuta: que pauperculavidua misit in gazophilatiū quā diuitū opulenta donaria cōmemorat: qz (inquit) oēs ex eo quod abundabat illis misserunt: hec vero de penuria sua omnia que habuit misit. A lectoribus vero illud exposco vt voluntate nr̄a siue intentione cōtenti: et qd veritatis simplicitati puritatiq̄ quantū potuimus institimus/de his nos q̄ superaddi potuissent nō incusent/illud aduertentes qd nō omnia possumus om̄s: et quod aliis alio plura adinuenire potest: nemo omnia quodq̄ iuxta sententiā Aristo. vnusquisq̄ de natura rerum: Ac perinde: de moribus et de quibuscunq̄ alijs rebus circa quas scientie versantur: aliquid dicit: singuli aut parū conferunt: sed ex omnib⁹ cōgestis magnitudo quedā emergit/cōsiderātes quoq̄ qd licet rem ad summū nō perduxerim⁹/nec ad vnguē eā discusserimus: nō tñ parū fecisse censendi sumus/qui initū fecimus/materiamq̄ et occasionem subtiliores rationes argutioresq̄ vias excogitandi: alijs prestiterimus.

Finis.

Ad lectores.

Tabula siue repertoriū precedentis tractatus.

A

Appellari non potest a papa ad christum. 2. parte. §. 4.

Appellari non potest a pretoze generali alicuius domini ad ipsū dominum. 2. parte. §. 4.

B

Bellum mouet ecclesia contra schismaticos. 4. parte. §. 3.

Bellum mouet prelatus pro defensione rerum ecclesie. 4. par. §. 3.

Bellum aliquando dicitur defensio. 4. par. §. 3.

Bellum aliquando permittitur et indicitur ab ecclesia. 4. par. §. 3.

Bellum iustum ista requirit. 4. parte. §. 3.

Bello capta quando efficiuntur capientium. 5. parte. §. 3.

Bello qui recuperat sibi debitum an potest illud petere. 5. parte. §. 3.

Beneficium perdit qui non facit illud propter quod fuit sibi concessum. 5. parte. §. 1.

Bona restitutioni subiecta quomodo confiscantur. 5. parte. §. 5.

Bona sua an quis perdat propter crimē lese maiestatis. 5. parte. §. 8.

C

Cantabri romanis non parent. 6. parte. §. 3.

Castella quare sic dicta est. 6. parte. §. 8.

Castelle insignia. 6. parte. §. 8.

Castelle intitulation quare preedit. 6. parte. §. 8.

Casus narratio super quo iste tractatus est. 1. parte.

Cause propter quas iste tractatus factus est in prologo.

Christus est caput ecclesia. 2. parte. §. 1.

Christi vicarius petrus. 2. parte. §. 2.

Christi actio nostra est instructio. 4. parte. §. 5.

Christianis quando licet gladio vti. 4. parte. §. 5.

Christianissimus quare dicitur rex francorum. 4. parte. §. 5.

Clericus violans interdictum ppter metū non excusatur. 3. par. §. 2.

Confederationes contra ecclesiam vel papā sunt phibite. 4. par. §. 1.

Confiscantur bona restitutioni subiecta. 5. parte. §. 5.

Cruz an et quando detur contra christianos. 4. parte. §. 5.

Curati a quibus peccatis absolvere possunt. 2. parte. §. 5.

D

a

Tabula.

Delictis quasi contrahitur. 5. parte. §. 6.
Delicto inest obligatio naturalis. 5. parte. §. 6.
Delicti enormitas est contra transgrediendi leges. 5. parte. §. 7.
Delinquendi pronitas agrauat penam. 5. parte. §. 7.
Dignitates iuste sunt acquirende. in prologo.
Disidato principali disidantur accessorii. 5. parte. §. 3.
Diocesis pape est totus mundus. 2. parte. §. 4.
Diuisio tractatus in sex partes.

E

Ecclesie vnitas. 2. parte. in principio.
Ecclesie caput est christus. 2. parte. §. 1.
Ecclesia conuocat principes christianos contra schismaticos. 4. par. §. 3.
Ecclesiaz iuuare tenetur rex et imperator. 4. parte. §. 2. 3. 5. par. §. 1.
Ecclesie potestas semper crescit. 2. parte. inf. 5. parte. §. 7. in fine et. §. 8. in fine.
Ecclesiam vel eius ministros offendentes grauiter a deo sunt puniti. 4. parte. §. 6.
Edictum cesaris augusti. 6. parte. §. 3.
Ecclesia mouet bellum contra schismaticos. 4. parte. §. 3.
Episcopos quare papa fratres appellat. 2. par. §. 4. in fine.
Episcoporum potestas a quo deriuatur. 2. parte. §. 5.
Episcopus qui renunciauit episcopatum non potest iurisdictionem exercere. 2. parte. §. 5.
Episcopus qui non habet episcopatum vel extra suam diocesim non potest solemniter benedicere. 2. parte. §. 5.
Epistola bonifacii ad regem francozum. 2. parte. §. 6.
Epistola regis francozum ad bonifacium. 2. parte. §. 6.
Excommunicatio aliquando ferri potest sine monitione. 4. par. §. 3.
Exempla sanctorum patrum sequenda sunt. 5. parte. §. 2.
Exempla parentum preiudicant fillis. 5. parte. §. 7.

F

Factum schismatis super quo iste tractatus fit. 1. parte.
Fautores et complices schismaticorum possunt debellari. 5. par. §. 3.
Filij rebelium quomodo puniuntur. 5. parte. §. 7.
Filij preiudicant parentum exempla et delicta. 5. parte. §. 7.
Filius natus ante patris delictum. 5. parte. §. 8.
Filius an puniatur propter crimen lese maiestatis patris. 5. par. §. 8.
Filij regum qui ex parentu delicto sunt regno priuati. 5. par. §. 8. 9.
Fisco quando debentur bona restitutioni subiecta. 5. parte. §. 5.

Tabula.

I

Hispaniam quando greci carthaginenses romani vandali sueui huni et gothi obtinuerunt. 6. parte per totum.
Hispanie diuisio inter carthaginenses et romanos. 6. par. in principio.
Hispania quando venit cneus scipio et nauarros oppressit. 6. par. §. 1.
Hispaniam quando venit publius scipio eius frater et quomodo vincuntur et occiduntur a penis. 6. parte. §. 2.
Hispania quando venit scipio aphyricanus. 6. parte. §. 2.
Hispaniam quando et quare venit cesar augustus. 6. parte. §. 3.
Hispaniam quando intrarunt vandali huni et sueui et diuisio inter eos facta. 6. parte. §. 4.
Hispania ab imperatore honozio gothis donatur. 6. parte. §. 4.
Hispaniarum monarchia quando gothi obtinuerunt. 6. par. §. 4.
Hispaniarum monarchia continuatur in gothis vsq. ad tempora nostra. 6. parte. §. 6.
Hispania tempore roderici capitur a mauris. 6. parte. §. 6.
Hispaniam recuperat pelagius. 6. parte. §. 7.
Hispanie regnum defertur filio primogenito et in defectum masculi defertur femine. 6. parte. §. 9.

I

Indulgentiam concedit papa contra schismaticos. 4. parte. §. 4. 5.
Indulgentia ut sit iusta ista. requirit. 4. parte. §. 4.
Indulgentia aliquando fuit concessa bellantibus pro ecclesia. 4. par. §. 4.
Iniuria a familiaribus facta est grauior. 4. parte. §. 4.
Insignia vel arma regum gothorum. 6. parte. §. 7.
Insignia regum legionis. 6. parte. §. 7.
Insignia regum castelle. 6. parte. §. 8.

L

Legio ciuitas a quibus fuit edificata et quomodo antiquitus nominabatur et que fuerunt eius insignia. 6. parte. §. 7.

M

Martires an dici possunt qui in bello pro ecclesia moriuntur. 4. parte. §. 4. in fine.
Marti delictum quando preiudicat uxori in dote. 5. parte. §. 5.
Marius et uxor simul delinquentes puniuntur. 5. parte. §. 5.
Marito et uxore discordantibus quis preualet. 5. parte. §. 5.
Metus non excusat a peccato delicto vel schismate. 3. parte. §. 1. 2.
Metus non excusat clericum interdictum violantem. 3. parte. §. 2.
Metus tormentorum non excusat falsum confitentem. 3. parte. §. 2.

Tabula.

Adetus non excusat ab inobedientia pape vel superioris. 3. par. in fi.
Adonarchia hispanie quare continuatur in gothis. 6. parte. §. 11.

A

Auuarre reges quare fuerunt regno priuati. 5. parte. per totum.
Auuarri quomodo resisterunt hanibali volenti transire in italiam. 5. parte. §. 3. et. 6. parte in principio.
Auuarri opprimuntur a cneo scipione. 6. parte. §. 1.
Auuarre ciuitas pompplona arbanagriū antiquitus appellata a quibus fuit condita ampliata obfessa et capta. 6. parte. §. 1.
Auuarre ciuitas tutela a cneo scipione obsidetur et capit. 6. par. §. 1.
Auuarroꝝ duces amicitia mandonius et indibilis contra romanos rebellant a quibus vincuntur. 6. parte. §. 1. 2.
Auuarre romanis non parent quos cesar augustus debellat vincit et subiugat. 6. parte. §. 3.
Auuarri an sunt de genere gothorum. 6. parte. §. 5.
Auuarra hispanie puincia sub regibꝝ gothis sepe extitit. 6. p. §. 10.
Auuarra post clade recuperatur ab alonso catholico. 6. parte. §. 10.
Auuarram rebelantem subiugat froila alonsi catholici filius qui ex nauarris duxit vxore. 6. parte. §. 10.
Auuarroꝝ regno viciose incipit. 6. parte. §. 10.
Auuarroꝝ reges vsqꝫ ad tempora nostra. 6. parte. §. 10.
Auuarroꝝ reges sibi subditū fecit rex alfosus octauus. 6. par. §. 10.
Auuarram subiugat rex sanctius tercius. 6. parte. §. 10.
Negligentes res spirituales grauitur increpantur. 3. parte. §. 2.

P

Papa est christi vicarius. 2. parte. §. 4.
Ideo a papa non appellatur ad christum. 2. parte. §. 4.
Papa totius mundus datus est pro diocesi. 2. parte. §. 4.
Papa amplissimam habet potestatem. 2. parte. §. 6.
Papa habet potestatem super imperatores et reges et potest eos corrigere castigare et deponere. 2. parte. §. 7.
Papa significatur per montem sinay. 2. parte. §. 8. in fine.
Papa ex causa ardua potest exercere iurisdictionem in temporalibus. 4. parte. §. 3. in fine.
Papa potest dare indulgentiam euntibus contra schismaticos et cruce eos signare. 4. parte. §. 4.
Parentum exempla filiis nocent. 5. parte. §. 7.
Peccatoꝝ remissio quō fit a papa episcopis et sacerdotibꝝ. 2. p. §. 5.
Pena schismaticorum et rebellium. 4. parte. §. 1.
Pena filioꝝ schismaticorum et rebellium. 5. parte. §. 7.

Tabula.

Delagius quare rex legionis appellatus est. 6. parte. §. 7.
Delagius a regibus gothis originem traxit. 6. parte. §. 9.
Petrus fuit christi vicarius. 2. parte. §. 2.
Petro quare date fuerunt clauis. 2. parte. §. 3.
Pontifices romani a sede pulsi et restituti. 4. parte. §. 2.
Potestas est a deo et in ipsum referenda in prologo.
Potestas petri transit in successores non sic de alijs apostolis. 2. p. §. 4. in fine.
Potestas episcoporum et sacerdotū vnde puenit. 2. p. §. 5. in principio.
Potestas ecclesie semper crescit. 2. parte. §. 8. in fine.
Potestas regalis a sacerdotio ordinata est. 4. parte. §. 6.
Potestatem perdit qui ea abutitur. 5. parte. §. 2.
Priuilegium amittit qui eo abutitur. 5. parte. §. 2.
Protestatio vxoris qd metu mariti facit quid operatur. 5. parte. §. 5.

R

Regnum iuste est acquirendum in prologo.
Regni nauarre occupatio et detentio. 1. parte ad fine.
Regna sunt a deo. 5. parte. §. 1.
Regna transferuntur a gente ingentem. 5. parte. §. 4.
Regnum an transit in dotem. 5. parte. §. 5.
Regnū defertur a primo instituere nō ab ultimo possessore. 5. p. §. 6.
Regnum quomodo transit in filios. 5. parte. §. 6.
Regnum quomodo defertur filio primo genito. 5. parte. §. 8.
Regnum quando aufertur a filio propter matris delictū. 5. par. §. 8.
Regnum hispanie defertur filio regis primo genito et in defectum masculi defertur femine. 6. parte. §. 9.
Regnoꝝ nauarre aragonū et portugalie inicia. 6. parte. §. 10.
Regna quinqꝫ hispanie. 6. parte. §. 10.
Regna castelle et legionis sunt hispanie precipua. 6. parte. §. 10.
Regni castelle et legionis intitulationes et insignia et quare precedit intitulatio castelle. 6. parte. §. 8.
Reges quos romani pontifices correxerunt castigarunt et deposuerunt. 2. parter. §. 7.
Reges in lege veteri a sacerdotibus correcti et depositi. 2. par. §. 8.
Reges christiani tenentur ecclesiam defendere. 4. p. §. 2. 5. par. §. 1.
Rex tenetur iuuare ecclesiam contra hostes suos. 4. par. §. 3. in fine.
Rex francie quare dicitur christianissimus. 4. parte. §. 5.
Reges qui cōtra eccliam deliquerūt et fuerūt a deo puniti. 4. p. §. 6.
Regalis potestas per sacerdotium ordinata est. 4. parte. §. 6.
Reges nauarre ex quibꝝ causis fuerūt regno priuati. 5. par. per totū.

Tabula.

Reges sunt feudatarij dei cum hoc onere quod ecclesias defendant quod si non fecerint regno priuantur. 5. parte. §. 1.
Reges ecclesiā offendentes regno priuantur. 5. parte. §. 2.
Regis filius quando priuatur regno ppter patris delictū. 5. par. §. 6.
Rex est regni administrator et dominus et habet libera regni administrationem. 5. parte. §. 6.
Reges legionis quare sic appellati sunt et leonis insignia deferunt. 6. parte. §. 7.
Reges castelle quare sic dicti et eorum insignia.
Regū gotorū monarchia quare fuit in eis continuata. 6. par. §. 11.
Rex difert a tyranno vt in prologo.
Rebellum et filiorum pena. 5. parte. §. 7.
Religionē gentiliū offendentes ad hīs eorū sūt puniti. 4. parte. §. 6.
Religio apud gētiles in summa veneratione habebatur. 4. par. §. 6.
Religio christiana in summo honore est habenda. 4. parte. §. 6.
Remissio peccatorum quomodo apostolis concessa est. 2. par. §. 5.
Roma preelecta est a deo peccatiastica sede. 2. parte. §. 4. et. 4. p. §. 6.
Romanus pontifex quare papa appellatur. 2. parte. §. 4.

S

Sacerdotum potestas quanta et aquo. 2. parte. §. 5.
Sacerdotes quomodo possunt peccata diuinitere et cuius auctoritate. 2. parte. §. 5.
Sacerdotiū legis veteris figura fuit nobis sacerdotis. 2. parte. §. 8.
Sacerdotes christiani maxime sunt honorandi. 4. parte. §. 6.
Sacerdotes gentiliū au fidebantur regibus vel econtra. 4. par. §. 6.
Sacerdotem dei athila timuit eiqs paruit. 4. parte. in fine.
Sacre scripture auctoritas. 5. parte. §. 9.
Sagunt? ciuitas ab hanibale destruitur. 6. parte. in principio.
Schismatis origo et processus. 1. parte. per totum.
Schismatici qui dicuntur. 3. par. in principio.
Schisma Datan et Abyron. 3. parte in principio.
Schismatici non excusantur propter metus perditionis honoris vel rerum. 3. parte. §. 1. 2.
Schismatis grauitas. 4. parte in principio.
Schismaticus dicitur sacrilegus. 4. parte in principio.
Schismaticus est hostis ecclesie. 4. par. in principio et. §. 3. in fine.
Schismaticorum et filiorum pena. 4. parte. §. 1.
Schismaticorū vassalli absoluntur ab eorū obediētia. 4. par. §. 3. in. fi.
Schismatici grauit a deo puniuntur. 4. parte. §. 6.
Schismaticorū bona licite capiuntur et retinentur. 5. parte. §. 3.
Schismaticus largo modo dicitur hereticus. 5. parte. §. 7.

Tabula.

Scandalum quando est vitandum. 4. parte. §. 5.
Sententia aufert et transfert dominum. 5. parte. §. 3.

T

Tiranni conditio et quomodo difert a rege in prologo
Transire an et quando licet per terram vel agrū alienū. 5. parte. §. 3.
Transitum licitum impediētes possunt debellari. 5. parte. §. 3.
Transit hambal per nauarram ad italiam. 5. par. §. 3. et. 6. par. in prin.

U

Vassalli schismaticorū absoluntur ab eorum obediētia. 4. par. §. 3. in fi.
Veritas omnia vincit in prologo ad finem
Veritas rationibus exquisitis vel coloratis non indiget in probemio ad finem.
Vestis domini scinditur a schismaticis. 3. parte. in principio.
Unitas ecclesie et pōtificis in quibus consistit. 2. parte. in principio.
Uxor quando preiudicat delictum mariti. 5. parte. §. 5.
Uxor et maritus simul delinquentes puniuntur. 5. parte. §. 5.
Uxore et marito discordantibus quis preferatur. 5. parte. §. 5.
Uxor alicuius delinquens punitur. 5. parte. §. 5.

Finis.

